ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ

2021 – 2027 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ 10

1. Цели, място и роля на ПИРО в системата от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие 10
2. Законови норми, подход и принципи, на които се основава ПИРО 13
3. Отговорности на институции и партньори за разработването и приемането на ПИРО 14
4. Очаквани резултати от приемането на ПИРО и използването му за целите на стратегическото регионално и пространствено планиране на общинско ниво 15

II. ЧАСТ I. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ 16

1. Обща характеристика 16
   - *1.1. Релеф и полезни изкопаеми 21*
   - *1.2. Климат 22*
   - *1.3. Води 23*
   - *1.4. Почви 26*
   - *1.5. Биоразнообразие 27*
2. Състояние на местната икономика и пазар на труда 29
   - *2.1. Икономическо развитие 29*
   - *2.2. Селско стопанство 32*
   - *2.3. Туризъм 33*
   - *2.4. Пазар на труда 38*
3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси 40
   - *3.1. Демографско развитие 40*
   - *3.2. Образователна инфраструктура и дейности 45*
   - *3.3. Здравеопазване 60*
   - *3.4. Социални дейности и услуги 62*
   - *3.5. Културни дейности 66*
   - *3.6. Спортни и младежки дейности 74*
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията 77
   - *4.1. Пътна мрежа и транспортна инфраструктура 77*
5. Водоснабдителна мрежа 88
   - *5.1. Телекомуникационна мрежа 90*
   - *5.2. Енергийна мрежа (вкл. възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност) 90*
6. Екологично състояние и рискове 93
   - *6.1. Състояние на атмосферния въздух 93*
   - *6.2. Канализация и пречистване на отпадъчни води 93*
   - *6.3. Управление на отпадъците 97*
   - *6.4. Състояние на почвите 99*

6.5. Акустична среда ... 100
6.6. Природна и техногенна активност ... 100
6.7. Защитени зони и природни забележителности ... 100
7. Административен капацитет на общинската администрация ... 102
8. Културно-историческо наследство ... 109
8.1. Нематериални културни ценности ... 109
8.2. Материални културни ценности ... 110
9. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор ... 114
10. Описание на елементите на градското културно наследство ... 117
11. Връзка на общината със съседните територии и потенциал за развитието на населените места и териториите в рамките на общината ... 118
12. Влияние на големи инфраструктурни проекти ... 120
13. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво и ИТСР ... 122
14. SWOT анализ ... 128
III. ЧАСТ II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 ГОДИНА 131
1. Европейска и национална рамка ... 131
2. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 г. ... 139
2.1. Визия за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 г. ... 140
2.2. Стратегическа цел 1: Насърчаване на местната икономика, укрепване на местните конкурентни предимства и обновяване и модернизиране на градската среда ... 142
2.3. Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени публични услуги ... 145
2.4. Стратегическа цел 3: Балансирано и устойчиво развитие на територията, опазване на околната среда и превенция на екологични рискове ... 146
IV. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВОТО В ПРОЦЕСА НА ПОДГОТОВКА И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПИРО НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 ... 151
1. Цели на Комуникационната стратегия ... 152
Основната цел на Комуникационната стратегия е насочена към осигуряване адекватното прилагане на принципа на партньорство и сътрудничество в цялостния процес на подготовка, съгласуване и изпълнение на Плана за интегрирано развитие на община Търговище. ... 152
Конкретни цели включват: ... 152
2. Целеви групи на стратегията ... 152
3. Етапи и съдържание на стратегията. Канали и средства за комуникация. ... 153
3.1. Начален (предварителен) етап ... 153
3.2. Етап на анализ и оценка ... 154
3.3. Етап на стратегическо планиране и определяне на зони за въздействие ... 155
3.4. Етап на програма за реализация ... 155

3.5. Етап на обсъждане на ПИРО в Общинският съвет 156

3.6. Етап на изпълнение, наблюдение и оценка на ПИРО 156

3.7. Етап на изменение и актуализация на ПИРО 157

V. ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД, ПОДКРЕПА НА ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ОБЩИНИ (ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ) 160

VI. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ И ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ 169

VII. МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ 172

VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ 187

IX. ПРИЛОЖЕНИЯ 190

1. Приложение 1 191
2. Приложение 2 206
3. Приложение 3 207

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Място на община Търговище 16
Таблица 2. Населени места в община Търговище и население по постоянен адрес към 31.12.2020 г. 17
Таблица 3. Население на община Търговище (2011 – 2020 г.) 18
Таблица 4. Групи населени места според броя на жителите по постоянен адрес (с данни към 31.12.2020 г.) 18
Таблица 5.Баланс на територията в община Търговище 21
Таблица 6. Регистър на язовири и водоеми в община Търговище 24
Таблица 7. Показатели, характеризиращи икономиката на община Търговище 31
Таблица 8. Регистрирани туристически атракции на община Търговище в РТА 34
Таблица 9. Регистър на местата за настаняване в община Търговище 34
Таблица 10. Проекти на предприятия на територията на община Търговище, финансирани от ОПИК 2014-2020 г 36
Таблица 11. Брой безработните лица в трудоспособна възраст за периода 2014-юни 2020 г. 38
Таблица 12. Коефициент на безработица за периода 2016-2020 г., в % 38
Таблица 13. Коефициент на трайна безработица за периода 2019-август 2021 г, в % 38
Таблица 14. Средна брутна месечна заплата за периода 2016-2019 г, в лева 39
Таблица 15. Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, лв. 39
Таблица 16. Дял на брутна месечна заплата в частния сектор от тази в публичния сектор, лева 39
Таблица 17. Дял на наетите в публичния сектор, брой 40
Таблица 18. Население, 2010-2020 г. 40
Таблица 19. Естествен прираст на населението, 2010-2020 г. 41
Таблица 20. Брой живородени и починали по години в община Търговище 42
Таблица 21.Брой живородени в град Търговище и селата по години 42
Таблица 22. Механичен прираст на населението, 2010-2019 г. 42
Таблица 23. Население под, във и над трудоспособна възраст, 2010 г., 2015 г, и 2019 г. 43
Таблица 24. Коефициентът на възрастова зависимост, % 43
Таблица 25. Население на 7 и повече години по завършена степен на образование (към 2011 г.) 44
Таблица 26. Прогнозно развитие на броя на населението на област Търговище 44
Таблица 27.Училища на територията на община Търговище 45
Таблица 28. Ученици, паралелки и учители в училищата на територията на община Търговище, брой 48
Таблица 29. Извършени ремонти и необходими дейности и инвестиции 52
Таблица 30. Детски градини в община Търговище 58
Таблица 31Общински детски градини, деца, педагогически персонал, места и групи в детските градини 58
Таблица 32. Лечебни заведения на територията на община Търговище по видове, бр. 60
Таблица 33.Аптеки в Община Търговище 61
Таблица 34. Социални услуги в Община Търговище 62
Таблица 35. Социални услуги, предоставяни от Община Търговище с финансиране по оперативни програми 65
Таблица 36. Народни читалища на територията на община Търговище 71
Таблица 37. Състояние на общинската пътна мрежа - община Търговище 79

Таблица 38. Общински пътища, ремонтирани в периода 2014-2020 г. 84
Таблица 39. ВЕИ мощности на територията на община Търговище 92
Таблица 40. Списък на вътрешни нормативни актове на община Търговище 104
Таблица 41. Общински търговски дружества/предприятия в община Търговище 106
Таблица 42. Проекти на Община Търговище, финансирани по оперативните програми през програмен период 2014-2020 г. 107
Таблица 43. Жилищни сгради в община Търговище – общо и по период на построяване към 01.02.2011 г. 116

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Географско положение на община Търговище 16
Фигура 2. Относителен дял на наетите в индустрията в общия брой наети лица, % 29
Фигура 3. Нетни приходи от продажби на предприятията на един нает (средносписъчен брой), лв. 32
Фигура 4. Коефициент на безработица, % 38
Фигура 5. Динамика на средната годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение 39
Фигура 6. Темп на изменение на населението, 2010-2019 г. 41
Фигура 7. Гъстота на населението, 2010-2019 г., д/км2 43
Фигура 8. Реалистичен вариант за СИР 44
Фигура 9. Преимуществени райони на училищата на територията на гр. Търговище 46
Фигура 10. Брой деца в детски градини в община Търговище 59
Фигура 11. Регионален исторически музей - Търговище 69
Фигура 12. Колекция на Художествена галерия „Никола Маринов“ - Търговище 70
Фигура 13. Спортна инфраструктура в Община Търговище 75
Фигура 14. Детски и младежки дейности в Община Търговище 77
Фигура 15. Обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище 87
Фигура 16. Летище - Търговище 88
Фигура 17. Относителен дял на населението с режим на водоснабдяване (сезонен и целогодишен) от водоснабденото население (в %) 89
Фигура 18. Карта на защитените територии по Натура 2000, в които попада територията на община Търговище 101
Фигура 19. Крепост “Мисионис” (Крумово кале), община Търговище 111
Фигура 20. Фигура 21. Храмове в община Търговище 114
Фигура 21. Селищна мрежа на община Търговище 115
Фигура 22. Темп на изменение на жилищната площ, %, 2000 г.=100% 117
Фигура 23. Връзка на общината със съседни територии 120

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БАН	Българска академия на науките
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
БВП	Брутен вътрешен продукт
БПС	Бункерни помпени станции
БТ	Бюро по труда
ВиК	Водоснабдяване и канализация
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДГ	Детска градина
ДЯ	Детска ясла
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ДМСГД	Дом за медико-санитарни грижи за деца
ДКЦ	Диагностично консултативен център
ДСП	Дирекция социално подпомагане
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
е.ж.	Еквивалент жители
ЗЗ	Защитени зони
ЗТ	Защитени територии
ЗРР	Закон за регионално развитие
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗВ	Зона за въздействие
ЗТ	Закон за туризма
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение
КПС	Канална помпена станция
КАВ	Качество на атмосферния въздух
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройство
МОПТ	Масов обществен пътнически транспорт
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МПСОВ	Модулна пречиствателна станция за отпадни води
МСП	Малки и средни предприятия
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НСИ	Национален статистически институт
НПО	Неправителствена организация
НГПИД	Национална гимназия по приложни изкуства и дизайн
НСМОС	Национална система за мониторинг на околната среда
НПП	Нетни приходи от продажби
НПУО	Национален план за управление на отпадъците
НУ	Начално училище
ОП	Оперативна програма
ОУП	Общ устройствен план
ОПРР	Оперативна програма Региони в растеж 2014-2020
ОПРЧР	Оперативна програма Развитие на човешките ресурси 2014-2020
ОбС	Общински съвет

ОДК	Общински детски комплекс
ОДЗ	Обединено детско заведение
ОСП	Общата селскостопанска политика
ОПОС	Оперативна програма Околна среда 2014-2020
ОПИК	Оперативна програма Иновации и конкурентоспособност
ОУ	Основно училище
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПУП	Подробен Устройствен план
ПО	Приоритетна ос
ПГ	Професионална гимназия
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионално развитие
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПС	Помпена станция
ПРР	Програма за развитие на регионите 2021-2027
ПОС	Политика за опазване на околната среда
ПИК	Политиката за изменение на климата
ППТ	Първичен пазар на труда
ПП	Природен парк
ПЧП	Публично частно партньорство
ПУДООС	Предприятие за управление на дейности по опазване на околната среда
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РСУО	Регионална система за управление на отпадъците
РУО	Регионално управление на образованието
СБНАЛ	Специализирана болница неврологична за активно лечение
СГО	Структури на гражданското общество
СРМ	Свободни работни места
СИР	Североизточен регион
ТСБ	Териториално статистическо бюро
ТБО	Твърди битови отпадъци
УПИ	Урегулиран поземлен имот
ФПЧ	Фини прахови частици
ЦВН	Център за временно настаняване
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦДГ	Целодневна детска градина
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ
ЧПИ	Чуждестранни преки инвестиции

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за интегрирано развитие на община Търговище (ПИРО) се разработва в съответствие с изискванията за съдържание и обхват на документа, посочени в чл.13 на Закона за регионалното развитие (ЗРР).

Планът определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките й с други общини, в съответствие с Интегрираната стратегия за развитие на Североизточния регион за планиране от ниво 2 и Общия устройствен план на общината.

ПИРО осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси за постигане на дефинираните цели. Стратегическият документ обхваща периода 2021-2027 г. и е ориентиран към устойчиво интегрирано развитие, целящо подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия.

ПИРО като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за развитие, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие на територията.

ПИРО се изработва за цялата територия на общината, като могат да се определят зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за кооперирване със съседни общини.

1. Цели, място и роля на ПИРО в системата от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие

ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на ЕС. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

Системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие обхваща:

- Национална концепция за пространствено развитие (НКПР);
- Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 (ИТСР);
- Планове за интегрирано развитие на общините (ПИРО).

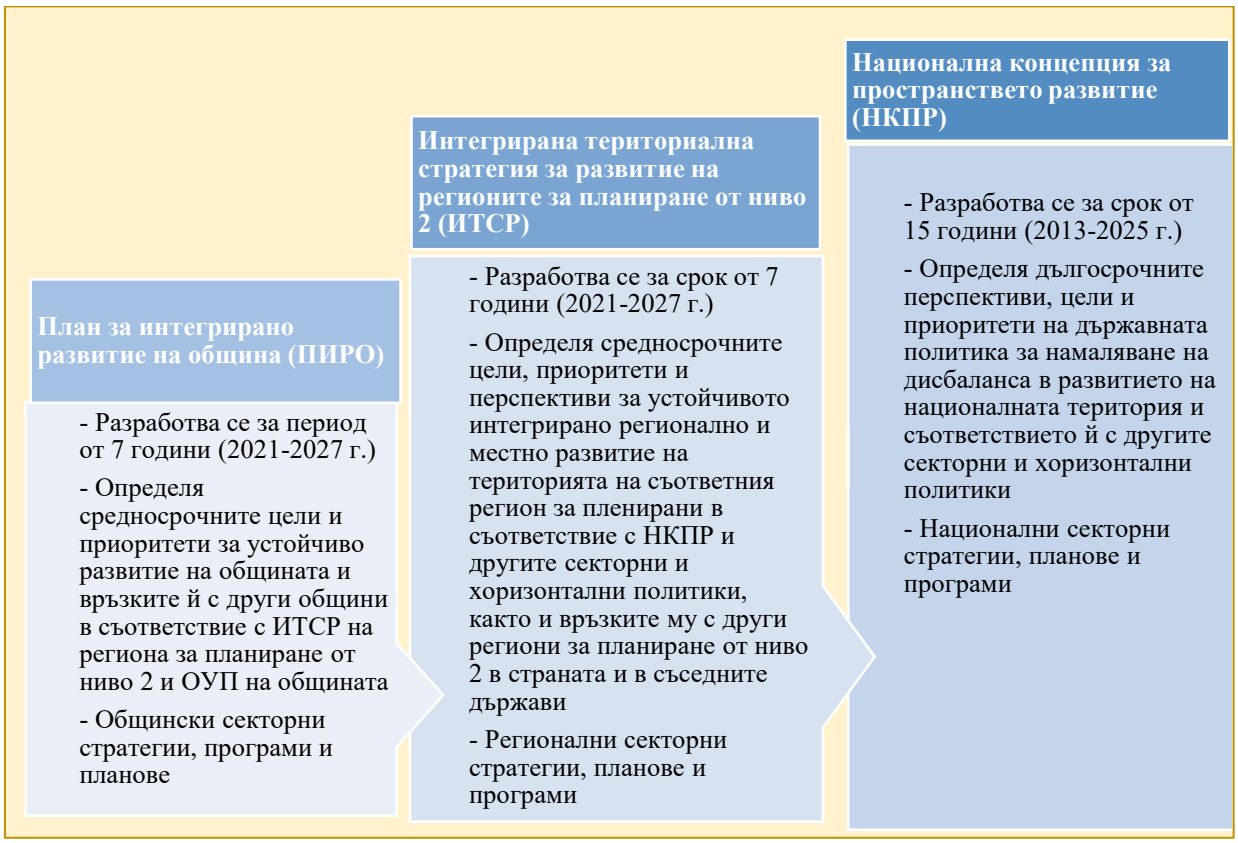

Съгласно ЗРР, ПИРО е в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за пространствено развитие. Действащото законодателство изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Стратегическата рамка на ПИРО е фокусирана върху действащите към момента национални и регионални стратегически документи, които акумулират европейските политики.

НКПР, актуализирана през 2019 г., регламентира устройството и управлението на националната територия до 2025 г. Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси и очертава насочеността на секторните политики и стратегии. Очаква се в предстоящия период да се преобърне тенденцията от моноцентризъм в процес на постепенен преход към полицентрично развитие. Това е необходимо условие за балансирано, ефективно и щадящо използване на териториалните ресурси и потенциали и необходима предпоставка за смекчаване на рисковете от климатичните промени. В актуализираната НКПР са включени следните нови елементи:

- отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие;
- стратегическата й част интегрира по-тясно регионалното с пространственото планиране;
- идентифицирани са конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за планиране от ниво 2 (СИР), в обхвата на който попада община Търговище, за периода 2021-2027 г. е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена,

икономическа и тематична рамка за интегрирано пространствено развитие на региона. Тя е разработена в съответствие с НКПР, като отчита местния териториален потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие.

Документът се използва за определяне на приоритетите и зоните за интервенции и за прилагане на интегрирани териториални инвестиции през новия програмен период. Определени са следните основни приоритети за развитие на Североизточния регион:

Приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб

Приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване

Приоритет 3: Териториално развитие и сближаване

Формулираната **Визия за развитие на Североизточен регион** е пренесена от Регионалния план за развитие (2014–2020 г.) и се подкрепя от всички заинтересовани страни, като по този начин е отчетен нейният дългосрочен характер:

„Североизточен регион – Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобрено качество на живота.“

Развитието на конкурентоспособна икономика ще продължи да бъде определящ фактор за развитието на СИР за периода 2021-2027 г., като се опира на спецификата на региона и на ускорено изграждане на потенциал за технологично обновяване, иновации и дигитализация. Регионалната икономика следва да е в състояние да осигури растеж, заетост и условия за подобрено качество на живот, като в същото време бъде ориентирана към постигане на териториален баланс и смекчаване на вътрешнорегионалните различия и неравенства.

Друг ключов фактор за интегрираното развитие на региона е съхраняването и оптималното използване на човешкия потенциал чрез подобряване на образованието, повишаване на уменията, осигуряване на равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги и чрез повишаване на общото културното ниво, водещо до формиране на активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество, което има ясна визия и осъзнава своята мисия за развитието на региона.

Тези два фактора на регионалния просперитет ще бъдат съпроводени със засилено внимание към териториалния аспект на развитието и с действия за подобряване на качествата не само на икономическата и социалната среда, но и на материалната жизнена среда в населените места и по цялата територия на региона за съхраняване, социализиране и валоризиране на нейното природно и културно богатство.

Към разработване на ПИРО отношение имат и други действащи документи: стратегии, планове и програми, на национално, регионално, областно и общинско ниво. Безспорно влияние върху изпълнението на плана ще окажат и разработваните нови оперативни програми и нормативни документи по секторни политики.

2. Законови норми, подход и принципи, на които се основава ПИРО

Изготвянето на ПИРО е регламентирано в ЗРР, както и в Правилника за неговото прилагане. За периода 2021-2027 г. ПИРО обединява в рамките на един стратегически документ елементите на общинските планове за развитие (ОПР), които се разработваха за всички общини и интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) – разработвани за градските общини, в периода 2014-2020 г.

При изготвянето на ПИРО на община Търговище са спазени изискванията на Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО, одобрени от министъра на регионалното развитие и благоустройството, отчетени са анализите, изводите и приоритетите в НКПР за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за планиране от ниво 2, Националната програма „България 2030“, стратегическите цели Европа 2030 и насоките на политиката на ЕС за сближаване и регионално развитие за периода 2021-2027 г.

При определянето на целите и приоритетите за развитие на община Търговище за периода до 2027 г., освен резултатите от анализа е отчетено изпълнението на Общинския план за развитие (ОПР) 2014-2020 г. и отчета за изпълнението на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) 2014-2020 г.

При разработването на ПИРО на община Търговище са приложени следните **подходи:**

- **интегриран подход**, който се е наложил като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за регионално и пространствено планиране. Целта е в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови параметри да се обединят различни политики, приоритети, финансови ресурси, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните проекти. Интегрираният и **териториален подход**, отчитат спецификата на общинската територия, координацията на различните публични политики, предвижданията за развитие, определени с ОУП и протичащите социални и икономически процеси, както и потенциалите за развитие, на които се базират предложенията за бъдеща стратегия за развитие.
- подход, основан на **местните характеристики и потенциал**, приложен при изготвянето на анализа на територията, отразявайки специфичните й характеристики, за да се открояят конкурентните предимства на общината и за да се определят неизползваните потенциали. Той е обединяващ инструмент за решаване на съществуващи проблеми, идентифициране на нужди, подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за кооперирање със съседни общини.
- **подход „отдолу-нагоре“,** с цел изграждане на консенсусен модел с всички заинтересовани страни, повишаване на ангажираността и заинтересоваността на участниците в подготовката и прилагането на документа. Ефективното планиране и успешното устойчиво и интегрирано развитие се основават на отворен и прозрачен процес с включване на гражданите и заинтересованите страни в различните етапи. Прилагането на подхода „отдолу-нагоре“ във фазата на актуализиране на информацията и на публичните консултации позволява да се постигнат изискванията за информираност, публичност и прозрачност и да се идентифицират по-точно

потребностите на местните общности, към които да се ориентират приоритетите и да се насочат публичните средства.

В процеса на разработване ПИРО е приложен **принципа на партньорството** и ефективни механизми за широко участие на заинтересованите страни - бизнеса, социалните и икономическите партньори, гражданите и неправителствените организации. Разработена е Комуникационна стратегия за осигуряване на информация и публичност във връзка с протичащия процес на разработване на ПИРО на община Търговище 2021-2027 г.

3. Отговорности на институции и партньори за разработването и приемането на ПИРО

Документът е разработен в партньорство с Общинска администрация Търговище, заинтересованите страни и с участието на широката общественост. Процесът на разработване включва проучване на релевантните общински и национални документи; събиране, обработка и анализ на необходимата статистическа информация; консултации с представители на общинска администрация и представители на заинтересованите страни. За проучване на мнението на заинтересованите страни в процеса на изготвяне на ПИРО е проведено анкетно проучване за идентифицираните от тях проблеми, потенциал и възможности за развитие в периода 2021-2027г., както и определянето на визията и приоритетите за развитие на общината. При определяне на визия, цели и приоритети за развитие на община Търговище периода 2021-2027г. са отразени местните потенциали за развитие и възможностите за решаване на конкретни проблеми, с цел постигане на балансирано и устойчиво развитие, на основата на извършените аналитични проучвания. Определени са зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на базата на общи (идентични) характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие. Изготвена е Програма за реализация на основата на извършения анализ на социално-икономическото развитие на общината, проучените мнения сред заинтересованите страни, проведените публични консултации и проучените възможности за финансиране чрез фондове на ЕС. Очертани са основни приоритетни проекти и действия в периода 2021-2027г. Неделима част от изготвения документ са определените мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия в общината. Като информационна платформа за провеждане на on-line анкети, разпространение на информация от проведени обсъждания, материали и съобщения се използва интернет страницата на общината.

Съгласно ЗРР и ППЗРР координацията и контрола по процеса на разработването, съгласуването и актуализацията на ПИРО се осъществява от кмета на общината. Със заповед на кмета се сформира работна група, която отговаря за изготвянето на ПИРО. Осигурен е непрекъснат публичен достъп за информация и възможност за излагане на становища на всички етапи от разработването и реализацията на ПИРО. ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересуваните органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината. Постъпилите предложения и препоръки се отразяват в проекта на ПИРО. Одобреният план се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния Общински съвет.

ПИРО и решението на Общинския съвет за неговото приемане се публикуват на интернет страницата на общината (https://www.targovishte.bg/), както и на портала за обществени консултации на Министерски съвет (https://strategy.bg/).

4. Очаквани резултати от приемането на ПИРО и използването му за целите на стратегическото регионално и пространствено планиране на общинско ниво

Очакваният резултат от изпълнението на ПИРО е постигането на дефинираните цели и приоритети за развитие на община Търговище. Като най-важният общински стратегически документ, планът се явява ключов инструмент за управление на общинските политики, чрез постоянен обмен на идеи и консултации между заинтересованите страни, както по време на разработването, така и при реализацията му.

II. ЧАСТ I. Териториален обхват и анализ на икономическото социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Търговище

1. Обща характеристика

Община Търговище е разположена в Североизточна България и е административен център на едноименната област. По данни от ОУП на община Търговище (съгласно ККР и КВС), площта на общинската територия е 840,39 кв. км (84038,86 ха). Сред общините в областта Търговище е най-голяма по площ и заема 31 % от цялата ѝ територия и около 5,7 % от територията на Североизточния район (СИР, NUTS 2).

Общината е в състава на района на ниво NUTS 1 „Северна и Югоизточна България", който включва още Северозападния, Северния централен и Североизточния район и попада в границите на Североизточния район (район на ниво 2 – NUTS 2), заедно с областите Варна, Добрич и Шумен, общо 35 общини. Като изходна позиция, според „индекса за районно развитие", Североизточният район е на второ място в страната след Югозападния район за планиране.

Таблица 1. Място на община Търговище

Административна единица	Територия	Население	Гъстота на населението
Р България	111 002,2	6 951 482	62,6
Североизточен район	14 639,2	924 870	63,2
Област Търговище	2 710,3	110 914	40,9
Община Търговище	840,4	53 901	64,1

Източник: НСИ

На север община Търговище граничи с община Лозница, на североизток с община Хитрино, на изток с общините Шумен, Велики Преслав и Върбица, на юг с Омуртаг, а на запад с общините Антоново и Попово.

Фигура 1. Географско положение на община Търговище

Селищната мрежа е с мозаечна структура и се състои от 52 населени места – административния център град Търговище и 51 села, с добра изграденост, позиционирани равномерно по

територията. 30 села имат статут на кметство, а 21 са кметски наместничества. Населените места, с изключение на града, са средни и малки селища, предимно компактни със свободно застрояване.

Освен функционален, ядрото на общината – град Търговище се явява и пространствен център на територията, която няма сериозни релефни бариери, с изключение на Преславска планина и Лилякското плато. Средното разстояние между населените места е около 5 км, което благоприятна предпоставка за формиране и функциониране на жизнена териториално-селищна общност. Гъстотата на селищната мрежа е по-висока от средната за страната - 7,7 селища на 100 кв. км при 4,8 средно за България.

Таблица 2. Населени места в община Търговище и население по постоянен адрес към 31.12.2020 г.

	Населено място	**Население по постоянен адрес към 31.12.2020 г.**
1	гр. Търговище	45355
2	с. Алваново	122
3	с. Александрово	316
4	с. Баячево	1026
5	с. Бистра	146
6	с. Божурка	387
7	с. Братово	373
8	с. Буйново	859
9	с. Буховци	629
10	с. Вардун	1153
11	с. Васил Левски	351
12	с. Голямо ново	1291
13	с. Голямо Соколово	572
14	с. Горна Кабда	128
15	с. Давидово	462
16	с. Драгановец	578
17	с. Дралфа	545
18	с. Дългач	503
19	с. Здравец	475
20	с. Копрец	261
21	с Кошничари	80
22	с. Кралево	1245
23	с. Кръшно	238
24	с. Лиляк	1303
25	с. Ловец	442
26	с. Макариополско	718
27	с. Маково	236
28	с. Миладиновци	161
29	с. Мировец	67
30	с. Момино	260
31	с. Надарево	498
32	с. Овчарово	799
33	с. Осен	28
34	с. Острец	496
35	с. Пайдушко	263
36	с. Певец	91
37	с. Подгорица	1188
38	с. Преселец	488
39	с. Пресиян	243
40	с. Пресяк	515

41	с. Пробуда	706
42	с. Пролаз	140
43	с. Разбойна	772
44	с. Ралица	248
45	с. Росина	386
46	с. Руец	1257
47	с. Стража	785
48	с. Съединение	380
49	с. Твърдинци	277
50	с. Търновца	689
51	с. Цветница	98
52	с. Черковна	1026

Източник: ГД ГРАО

Към 31.12.2020 г. населението на общината е 53 716 души. В Таблица 3 може да се проследи отрицателната тенденция за броя на населението през годините от последното преброяване на населението през 2011 г. Гъстотата на населението в община Търговище за 2019 г. е 64,1 д/км², като е над средната за страната и е по-висока от средните стойности за областта и СИР, в т.ч. гъстота на общински център гр. Търговище с население 36 797 е 66,73 д./км².

Таблица 3. Население на община Търговище (2011 – 2020 г.)

Година	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Население	56 868	56 478	56 083	55 596	54 974	54 428	54 155	54 008	53 901	53 716

Източник: НСИ

Таблица 4. Групи населени места според броя на жителите по постоянен адрес (с данни към 31.12.2020 г.)

Население по постоянен адрес	**Общ брой населени места**	**Населени места**
До 100	**5**	- Кошничари, - Мировец, - Осен, - Певец, - Цветница
От 100 до 150	**4**	- Алваново, - Бистра, - Горна Кабда, - Пролаз
От 150 до 250	**5**	- Кръшно, - Маково, - Миладиновци, - Пресиян, - Ралица
От 250 до 500	**16**	- Александрово, - Божурка, - Братово, - Васил Левски, - Давидово, - Здравец, - Копрец, - Ловец, - Момино, - Надарево, - Острец,

		- Пайдушко, - Преселец, - Росина, - Съединение, - Твърдинци
От 500 до 1000	**13**	- Буйново, - Буховци, - Голямо Соколово, - Драгановец, - Дралфа, - Дългач, - Макариополско, - Овчарово, - Пресяк, - Пробуда, - Разбойна, - Стража, - Търновца
От 1000 до 1500	**8**	- Баячево, - Вардун, - Голямо ново, - Кралево, - Лиляк, - Подгорица, - Руец, - Черковна
Над 1500	**1**	- Търговище

Източник: ГД ГРАО

Град Търговище се намира на 320 км източно от столицата на страната София, на 121 км западно от големия черноморски и пристанищен център – Варна и на 99 км от пристанището на река Дунав – Русе. Съседните областни центрове - Разград, Шумен, Велико Търново, Сливен и Бургас са съответно на: 37, 41, 99, 130 и 195 км.

През територията на община Търговище преминават главните транспортни артерии - първокласен път I-4 (77 км.) и ЖП линия, която е двойна и електрифицирана (72 км.) по направлението София – Варна. Има удобни транспортни връзки за Русе през Разград или Попово, и за Южна България през Котел. В северната част на общината се предвижда да премине трасето на автомагистрала А2 (Хемус). В процес на строеж в момента е Лот 10 – Буховци – Белокопитово от автомагистралата. В територията на общината, на 13 км. североизточно от гр. Търговище е разположено летище „Търговище“. По предназначението си е регионално – обслужване на областите Разград, Търговище и Шумен. Летището е преустановило дейността си изцяло през 1999 г. Община Търговище е направила през 2012 г. постъпки пред държавата да ѝ бъде прехвърлена собствеността върху него, но все още е държавна собственост след няколко провалени търга за продажбата му.

Според Националната концепция за пространствено развитие и актуализацията ѝ от 2019 г., **община Търговище попада в групата градове-центрове от трето йерархично ниво, които имат регионално значение в територията на областите - подходящо местоположение в територията на регионите, демографска големина и стабилност, налични функции с регионално значение в развитието на икономиката, социалната сфера, образованието, науката, културата.**

В Концепцията са идентифицирани 29 потенциални агломерационни ареали на големи и средни градове в територията на собствената община и отчасти в съседни общини сред които е и град Търговище, които биха могли да се формират при наличие на благоприятни условия. Преминаването през територията на общината на Северната главна ос „запад-изток" - София - В. Търново - Шумен - Варна ще се изяви чрез доизграждането на АМ „Хемус", а важността ѝ се подкрепя от включването ѝ в TEN-T мрежата на ЕС. Тя ще осигури бързи комуникации между София и по-слабите урбанизационни центрове в Северна България, бърз излаз на Северното Черноморие и на р. Дунав при Русе. В комбинация с близостта на Главната централна ос "север-юг", доизграждането на АМ „Хемус" и подобряване на жп инфраструктурата по направлението „София – Г. Оряховица – Варна", северната главна ос „запад-изток" ще стабилизира ролята на Търговище като урбанизационен център. Установено е, че около гр. Търговище се формира агломерационен ареал в обхвата на ядрото, в територията на собствената община. В област Търговище проявеният модел е „умерен полицентризъм".

В град Търговище, разположен централно на територията на общината, са съсредоточени основните административни, стопански, транспортни, обслужващи и културни дейности, което придава на структурата на селищната мрежа моноцентричен характер. Пътищата са със седем основни направления, пресичащи се при града, като осъществяват удобни връзки със селата и със съседните общини. Пътната структура се допълва от подходящи концентрични връзки между селата и с републиканската пътна мрежа. Дисбаланса между урбанистичния облик на града и селата в община Търговище се дължи на демографските и функционални характеристики. За развитието на общината е важно да се подобри достъпа до културно-исторически обекти, логистични центрове, местата за рекреация и туризъм. Да се насърчава изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни услуги и опазването на културното и природно наследство като важен фактор за подобряване качеството на живот.

Основните структурни елементи на територията на общината са следните:

- **земеделски територии** – площта им възлиза на 54975.3 ха – 65.42 % от територията на общината. От тях обработваемите земи – ниви са 41 731.4 ха, а трайните насаждения заемат 3 342.3 ха. Селскостопанският фонд включва и 5 982.6 ха мери, пасища и ливади. Другите земеделски територии, са с площ от 3 919.0 ха. В тях са включени и така наречените земи по §4 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи с обща площ от 308.4 ха;
- **горските територии** са вторият по площ елемент на структурата на общинската територия. Заемат 20 143.2 ха или 23.97 % от нея. Те обхващат специалните гори по чл. 5, ал. 3 от Закона за горите – 1 909.0 ха, защитените гори по чл.5, ал.2 на същия закон – 117.7 ха и другите горски територии, вкл. дървопроизводителните гори – 18 116.5 ха;
- **урбанизираните територии**, които заемат 5 845.4 ха и покриват 6.96 % от площта на общината при 5 % средно за страната. От тях населените места заемат 4 621.2 ха или 5.5 %, а урбанизираните територии извън строителните им граници – 1 224.2 ха или 1.46 % . При последните преобладават територииите за производствени складови дейности – 999.8 ха, следвани от озеленените територии за широко обществено ползване – 108,3 ха;
- **територииите за природозащита** са важен компонент на природния комплекс на общинската територия и заемат немалка част от нея – 13.30 %, съответно 11 175.78 ха с отчитане на припокриването. Тези територии включват природни забележителности,

защитени местности и 4 защитени зони по Натура 2000, респ. части от тях; (*Тъй като защитените зони и защитените територии се припокриват с територии с други общи предназначения, те не фигурират в таблицата за баланса на територията).*

- **водните течения и площи**, които заемат 1.99 % от територията, респ. 1 674.5 ха са представени основно от язовирите, микроязовирите и каналите – 948.4 ха, следвани от реките – 545.3 ха;
- **терените за транспортна инфраструктура** извън границите на населените места са с дял от 1.52 % от територията и заедно с полските, горските и ведомствените пътища заемат 1 275.8 ха;
- **терените за техническа инфраструктура** извън границите на населените места, които заемат площ от 2.4 ха, са с дял от 0,001 % от територията;
- **териториите за добив на полезни изкопаеми** и кариери заемат площ от 14.7 ха;
- **терените за депа за отпадъци** са с площ от 26.3 ха
- **други територии** – без определено стопанско предназначение (в т.ч. скали, пясъци, дерета, оврази, ями и др.), които заемат 81.4 ха.

Таблица 5.Баланс на територията в община Търговище

Видове територия	Площ (ха)	Дял (в %)
Земеделски територии	54 975,3	65,42
Горски територии	20 143,7	23,97
Урбанизирани територии	5 845,4	6,96
Водни площи и течения	1 674,5	1,99
Територии за транспорт и инфраструктура	1 304,5	1,55
Територии за добив на полезни изкопаеми	14,7	0,02
Други площи	81,4	0,09
Общо	***84 039,5***	***100***

Източник: ОУПО Търговище

1.1. Релеф и полезни изкопаеми

Територията на община Търговище се характеризира с разнообразие и преливане на равнинно-долинен, хълмист и нископланински релеф. Надморската височина варира от 150 до 690 метра. За град Търговище надморската височина е около 170 м. Северната част от територията е разположена в Търговишкото поле по поречието на река Врана. Територията на общината, южно и западно от гр. Търговище, обхваща нископланински терени от Преславско-Драгоевската планина (с най-висок връх “Коджакус” – 690 м.) и Северосланнишкия плоскоридов район. Плоските и разлати била на планината имат платовиден характер. От тях се спускат умерено стръмни склонове. Изключение правят много стръмните склонове в пролома на р. Врана при Търговищки проход (м. „Боаза“). Централните и северните части на общината, попадащи в Дунавската равнина и Лудогорското плато, обхващат хълмисти равнини и разчленени плата със заоблени форми, просечени на места от дълбоки долове и ровини. Не са регистрирани срутища, свлачища и други ограничителни физико-геоложки явления.

Общината е бедна на рудни полезни изкопаеми, но е богата на промишлени находища от скални материали, глинест мергел и червена глина. Варовици, пясъчници и мергели има в районите на гр. Търговище, и селата Стража, Кралево, Лиляк, Пролаз, Цветница. В районите на гр. Търговище, с. Александрово и с. Пробуда има запаси от 1,8 млн. куб.м глинест мергел за производство на тухли и керамика. Скалните материали в м. „Боаза“ са със запас 3,5 млн. куб.м,

Лиляк – 25 млн. куб.м и Кралево – 18 млн. куб.м, които могат да задоволят потребностите на целия Североизточен район за планиране. Други полезни изкопаеми не са разкрити.

1.2. Климат

Община Търговище попада в зоната на умерено-континенталната област на България и по-точно в климатичния район на Средна Дунавската равнина със средногодишна температура +10.7°C. В сравнение с териториите на север, тук зимите са с умерени студове, а летата – с умерени горещини. Характерни белези на климата са също значителната годишна температурна амплитуда, пролетно-летния максимум на валежите, кратък период на снегозадържане, преобладаващи ветрове от запад и висока честота на тихо време.

Температурният режим в района на общината е в тясна зависимост от надморската височина и долинно-планинския характер на релефа, които се явяват основните азонални фактори при формиране на климата по тези места. Съгласно данните от МС Търговище средните юлски температури са 20.2°C, януарските – 1.3°C, априлските – 10°C, а октомврийските – 11.2°C. Денонощните температурни амплитуди през зимата най-често попадат в градацията „умерени" - от 6 до 9°C, а през лятото нарастват и се преместват към градацията „значителни" – от 10 до 12°C. Периодът с трайно задържане на температурите над 5°C е с начало 17.03 и край – 27.11. Началото на трайно задържане на температурите над 10°C е 11.04, а края – на 28.10.

Средногодишното количество на валежите в района е между 550 и 680 мм, което е по-ниско от средните показатели за страната. Най-малко валежи падат през есента (21.2% от всички валежи), а най-много през пролетта (31.0%), като най-валежни са месеците май и юни – по около 80 мм средно месечно. Годишният ход на валежите има подчертан континентален характер. Средната дата на образуване на първата снежна покривка е 11 декември, а за задържане на последната е 13-15 март. Средният брой дни със снежна покривка е около 48. Средната дата на последния пролетен мраз е 11 април, а на първите есенни слани – 27 октомври.

Районът попада в зоната на най-рядко и с най-малък размер отвяване на снежната покривка. Преобладават ветрове със западна компонента (северозападни и югозападни, около 53% годишно), а най-слаби и редки са ветровете от север-североизток. Висока е честотата на тихо време (около 60% от годината). През пролетта от запад и югозапад нахлуват влажни въздушни маси. Не по-малко значение за формирането на климата има и пренасянето на въздушни маси от тропичен произход, най-често през лятото. По средна скорост с най-висока са ветровете от северозапад (4.8м/сек), следвани от тези от запад, югозапад и юг. Ветровете от останалите сектори са със средна скорост около 3.4-3.7 м/сек.

Средногодишната влажност на въздуха е сравнително висока – около 73%, като най-висока е тя през месеците ноември, декември и януари (по 82%), а най-ниска – през юли и август. Средногодишния брой на дни с мъгли е 26.6 , като в периода октомври-май се случват 83.5% от тях.

Относителната средногодишна продължителност на слънчево греене е 50%, като най-висока е тя през август – 70% и юли /68%/. Измерена в часове, средногодишната продължителност на слънчево греене за станция Търговище е 2204 ч. Територията на общината е в зоната с високи сумарни стойности на слънчевото греене и е налице потенциал за използване на соларна енергия.

1.3. Води

Община Търговище е сравнително бедна на водни ресурси. Повърхностните води на територията на община Търговище се формират основно във водосбора на р. Камчия и в частност във водосбора на левия приток на р. Голяма Камчия - река Врана, а също и в изворните части от водосборите на реките Биюкдере (Голяма река), част от водосбора на р. Янтра и на реките Черни и Мали Лом, част от водосбора на р. Русенски Лом.

По отношение на управлението и опазването на водите, територията на общината попада в два района за басейново управление - Черноморски и Дунавски, но и двата са разположени в Екорегион №12 „Понтийска Провинция". В Черноморския район за басейново управление е водосбора на р. Врана, а в Дунавския район за басейново управление са изворните части на реките Бели и Черни Лом и Голяма река.

Речната мрежа основно включва река Врана, главна отводнителна артерия на община Търговище и нейните притоци - река Сива, Калайджи дере, Овчарско дере, Дългашко дере и река Вардунска. Реките са маловодни, с непостоянен отток и малки водосбори, с плитки неизразителни речни корита и пороен характер. Средната гъстота на речната мрежа не надвишава 0,6-0,8 км². Всички реки имат снежно-дъждовен режим. Пълноводието е характерно само за пролетния сезон, в зависимост от топенето на снежната покривка и настъпването на валежния максимум. Оттокът на реките е разпределен крайно неравномерно през годината, като през летните месеци силно намалява и част от реките пресъхват. Водоносните пластове в крайречните тераси са с малки мощности, с незначителни статични и динамични запаси.

Река Врана води началото си от извор (Хайдушкото кладенче), намиращ се на 580 м н. в., почти на седловината между върховете Саръ баба - Жълтият юнак, висок 613 м и Големия рът - 596 м, в хълмовете северно от гр. Омуртаг. Тече на североизток в широка долина и след голям завой поема в северозападна посока. Навлиза в дълбока проломна долина в западната част на Преславска планина и преминава през живописната местност „Боаза", протича през град Търговище и минава по южното подножие на Шуменското плато в посока югоизток до с. Хан Крум, където се влива в р.Голяма Камчия на 86 м н.в. Дължината на р. Врана е 67,6 км и събира водите си от 937,6 км². Дебитът ѝ е силно променлив и варира от 12 куб.м/сек до 25.20 куб.м/сек. В речната си система включва дълги десни притоци от североизточните склонове на Преславска планина, които текат в дълбоки долове и къси леви притоци. По-значимите ѝ притоци обаче са леви - Сива река, Кешка река, Ашири дере и Керизбунар (Съединенска река), а десни – Пакуша (Лакоша, Чираджи, Чиранджи), Калайджи (Осенка) и Кралевска река. На притока Керизбунар е изграден язовир „Съединение".

Река Сива е втората по значение за община Търговище. Започва течението си от местността Алчака, източно от с. Цветница. Тече на североизток през с. Лиляк, протича през западните квартали на гр.Търговище и се влива в р. Врана. Дълга е 22,2 км , а водосборната ѝ площ е 66,3 км².

Коритата на двете реки, които преминават през гр. Търговище са коригирани и облицовани. Продължава да се извършва ефективна експлоатация на ГПСОВ-Търговище и това се потвърждава от доброто имисионно състояние на азотните и фосфорните показатели на р. Врана в пунктовете за измерване след общинския център.

Река Драгановска (Вардунска река или Вардундере) води началото си на 509 м н.в., от извор-чешма североизточно под вр. Саръбаба (614 м) и на 4 км югозападно от село Вардун. Тече в югоизточна посока в широка долина през историко-географската област Герлово, като коритото ѝ почти по цялото си протежение е коригирано с водозащитни диги. Влива се в западната част на язовир "Тича", на 185 м н.в. при село Ловец, извън от границата на община Търговище. Дълга е 24,5 км и събира водите си от 133 км² водосборна площ. Водите на реката основно се използват за напояване. На приток на реката е изграден язовир "Черковна".

На територията на общината са разположени изворните области на реките Черни Лом и Малки Лом. Река Малки Лом води началото си от чешма-извор „Царска чешма“ северозападно от вр. Каменец и североизточно от с. Голямо Ново, почти до границата на община Търговище. Тече на северозапад през тясна каньонова долина и се влива в р. Бели Лом. Река Черни Лом извира от южното подножие на Лилякското плато на 480 м н.в., североизточно от село Александрово. Тече на северозапад-запад и при с. Априлово променя посоката на север и излиза от пределите на община Търговище. Образува речна система с къси десни притоци.

Река Биюкдере (Голяма река) извира североизточно от вр. Маята (628 м) в Лиса планина, западно от с. Горско село община Омуртаг. Водите на реката текат на север и запад и се вливат в яз.“Ястребино“ – вън от границите на общината.

На територията на община Търговище има 50 изкуствени водоема – тип малки язовири, изградени през 60-те години на миналия век и основно стопанисвани от „Напоителни системи“. Те са сезонни, оразмерени да поемат високите води през пълноводния период и тяхното преразпределяне през летните месеци за напояване. По-големите язовири са яз. „Съединение“, който е включен в списъка на комплексните и значими язовири в Република България с общ обем 12 810 м³, яз. „Търговище“ (6400 м³) и яз. „Овчарово“ (3400 м³). Други големи язовири с изявено стопанско и рекреационно значение за общината са „Поляница“, „Черковна“, „Лиляк 1“, „Вардун 1“ и „Фисека“ („Буховци”). С настъпилите изменения след 1989 г., включително на собствеността и управлението им, част от язовирите в общината са частично неизправни и някои от тях представляват опасност за населението. Единадесет от язовирите са разрушени, заблатени или бракувани, а седем са оценени като потенциално опасни: „Вардун 1“, „Лиляк 1“, „Овчарово“, „Пресиян“ и „Руец“. Останалите се използват за водоснабдяване, промишлени и селскостопански нужди. Всички язовири на територията на община Търговище са предназначени за напояване и са със земно-насипни язовирни стени и тръбни основни изпускатели. Поради това, този тип язовири изискват своевременна поддръжка и управление, особено през последните години на масови аварии и наводнения.

Таблица 6. Регистър на язовири и водоеми в община Търговище

	Язовир	Площ (дка)	Обем (хил.м³)
1.	Александрово	5,5	
2.	Баячево	76,6	122
3.	Божурка		
4.	Божурка	4,123	
5.	Братово	16,4	
6.	Бряг		
7.	Буховци		
8.	Буйново 1	170,8	695
9.	Вардун 1	167	1000

10.	Вардун 2	64,7	211
11.	Голямо Ново 1	12,3	70
12.	Голямо Ново 2	8,4	17
13.	Давидово		
14.	Давидово		
15.	Дългач	17	
16.	Здравец	18	
17.	Копрец	64,9	247
18.	Кралево	147,2	1050
19.	Лиляк 1	487	1230
20.	Ловец	2	
21.	Макариополско	23,5	128
22.	Макариополско 2	18,5	
23.	Маково	20,6	20
24.	Мировец	28,2	14
25.	Овчарово	345	3400
26.	Острец	13	8
27.	Подгорица	46,9	10
28.	Преселец	42,5	15
29.	Пресиян	112	950
30.	Ралица	71,8	6
31.	Руец	83	626
32.	Съединение	2510	12 810
33.	Стража	7,8	9
34.	Търговище	580	6400
35.	Търновца	20,7	
36.	Цветница	2,5	
37.	Черковна	570	1800

Източник: община Търговище

В общината има 4 находища на минерални води, които са подходящи за балнеолечение и бутилиране:

- Сондаж 1 минерален извор „Боаза“ е разположен на 8 км югозападно от град Търговище. Температурата на минералната вода е 27°С. Началният водоприток в сондажа е получен на дълбочина 370 м, а основния е в интервала 425-450 м. Крайната дълбочина на сондажа е 460 м. Максимален експлоатационен дебит е 1,50 л/сек, а средния експлоатационен дебит е 0,95 л/сек. В балнеоложко отношение водата оказва благоприятно влияние при бъбречно-урологични, стомашно-чревни и чернодробно-жлъчни заболявания, както и при хронични и професионални интоксикации. Водата е алкална, хладка, без мирис, с приятен вкус и голяма лековитост. Освен за балнеолечение, тя се бутилира и продава в страната и чужбина.
- Сондаж 2 с № Р-77х, гр. Търговище, бул. "Ал. Стамболийски" № 31, имот № 000431. Дълбочината на водното ниво от повърхността е 122 м., дебит на водоизточника 7,471 л/сек, температура на водата 45,8°С. Водочерпенето се извършва с помпа. Състоянието на сондажа е добро, а собствеността общинска. Минералната вода от сондажа се

използва от „Терем“ ЕАД - клон Търговище, както и за питейно-битово водоползване от граждани.

- Сондаж 3 с №Р-109х (Славиния), гр. Търговище, кв. „Въбел“, имот с № 000039. Дълбочина на водното ниво от повърхността 134.6 м, дебит на водоизточника 11,5 л/сек и температура на водата 24°С. Сондажът е пуснат в експлоатация през м. октомври 1987 г. В момента сондажа попада в района на завод за плоско и домакинско стъкло на „Тракия глас България“ ЕАД, но фирмата не проявява интерес за ползване на водата. Сондажът е в лошо състояние и е общинска собственост.
- Сондаж 4 - дълбок и неидентифициран.

Районът се характеризира с липса на плитки подпочвени води. Поради крайно ограничените водоизточници на територията на общината недостигът на питейна вода се покрива чрез ползването на външни водоизточници.

1.4. Почви

Община Търговище е разположена в Източна Дунавска равнина, като включва части от Източен Предбалкан и нископланинските масиви на Преславска планина. Наблюдава се съчетание от равнинно-платовидно-хълмист до нископланински релеф, с карстови форми и асиметрични долини. Разнообразната надморска височина, геоложката основа, сравнително сухият континентален климат и общо взето сухолюбивата тревна растителност представляват основните фактори, спомогнали за формирането и разпространението на разнообразно почвено покритие.

Най-голяма част от територията на общината е покрита със сиви и кафяви горски почви. Разпространени са в западните платовидни и южни части (Преславска планина). По механичен състав те са тежко песъчливо-глинести. Характеризират се с добри воднофизични свойства, със средна до слаба водопроницаемост, добра водозадържаща способност и сравнително благоприятен въздушен режим. Количеството на хумуса е най-високо в повърхностният хоризонт, а в дълбочина намалява. Северните и централните части на общинската територия (Търговищкото поле) са преобладаващо заети от излужени, слабоизлужени, типични и карбонатни черноземи с мощен почвен профил от 60-80 см., а само на хумусния слой е 20-25 см. Воднофизичните им характеристики осигуряват сравнително лека обработка и високо естествено плодородие. Количеството на хумуса в тези почви е средно до голямо, като в едноментровия почвен пласт то се движи от 220-320 т/ха. Характерно за тези почви е разпрашаването на повърхностния пласт при засушаване, както и не добрия въздушен режим. Положителните им характеристики са свързани с високата им влагоемкост и добра осигуреност с хранителни вещества. Основните отглеждани култури са зърнено-житните – пшеница, ечемик и др., както и техническите култури - рапица, слънчоглед, царевица и др. В областта Герлово почвите са преобладаващо силно излужени и оподзолени черноземи, както и тъмносиви горски. Най-слабо представени са т.нар. „акумулативни“ почвени типове, каквито са алувиалните, алувиално-ливадните и смесени алувиално-делувиални почви, които са ограничено разпространени в северната част и развити основно в разчлененитe релефни форми, по заливните и ниските надзаливни тераси на реките и по-малките им притоци. Те се отличават с добър физикомеханичен състав, с много добър воден и хранителен режим и високо естествено плодородие - добри характеристики, подходящи за отглеждане на зеленчукови и овощни насаждения, ягоди, царевица и др.

Като природен ресурс, почвите са един от важните фактори за развитие на основния отрасъл на аграрния сектор – растениевъдството. Те благоприятстват развитието на зърнопроизводството и частично на зеленчукопроизводството. Този ресурс се използва ефективно и подпомага развитието на икономиката на община Търговище. От деградационните процеси, засягащи почвите в общината, най-съществен за екологичното състояние на района е ерозията, чието развитие е в степен, изискваща провеждане на конкретни противоерозионни мерки и действия. Орографските особености на района не благоприятстват ветрова ерозия, но създават условия за водна ерозия. Големите наклони на терените, обемът и интензивността на валежите в съчетание с почвените условия са част от факторите, които определят интензивността на ерозията. На много места се забелязват терени с нарушени почви, площи обрасли с дървесна и храстова растителност, и напълно оголени площи – ровини, сипеи и скали. Всички реки и долове имат каменисти дъна и стръмни склонове, обрасли с гори. Поради това ерозията в земеделските и горски земи не е с големи размери. Важно е да се има предвид, че скоростта на ерозията е различна при различните типове растителна покривка, като естествената ерозия се ускорява под влияние на човешката дейност. Незасетите обработваеми земи са подложени на много по-голяма ерозия. Широколистните насаждения в горския фонд, със своите водозадържащи функции имат изключителна роля за предотвратяване на тези процеси. В община Търговище са констатирани ерозионни процеси на площ 12 хил. дка земи и горски територии. Тези процеси са овладени в последните години и имат затихващи функции. Това не означава, че комплексните мерки за борба с ерозията трябва да се преустановят. Напротив, общината има нужда от постоянни лесотехнически мерки за подобряване на горскорастителната покривка. На територията на община Търговище няма заблатени почви. На места се наблюдава замърсяване на почвите с тежки метали и с продукти за растителна защита. Положително е обстоятелството, че в общината няма налични количества залежали пестициди и не е установено превишаване на допустимите норми на замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители, вкл. нефтопродукти. В община Търговище има слабо развито животновъдство, но добре развито пчеларство.

1.5. Биоразнообразие

Релефа, геоложката основа, почвено-климатичните условия и проявата на антропогенна дейност са главните фактори, определящи растителното и животинско разнообразие. Според геоботаническото райониране на Р България, община Търговище попада в Европейска широколистна горска област, Илирийска (Балканска) провинция и включва части от крайдунавския и севернобългарския фитогеографски райони. В по-голямата си част растителността има сравнително стар произход. В Преславска планина са се запазили реликтните видове конски кестен и див рожков. Силно преобладаващи са широколистните гори, съдържащи богато видово разнообразие. Иглолистните участъци са плод на залесявания (предимно черен бор). Преходите към горите и много билни участъци са покрити с тревно-храстова растителност. От естествено разпространените дървесни видове, най-широко участие имат церът, зимният дъб, благунът, липите, габърът, брястът, кленът, шестилът, ясените, мъждрянът, келявият габър, брекината, яворът и др. Незначително е разпространението на косматия дъб, сребролистната липа, мизийския бук и др. При изкуствено създадените чрез залесяване насаждения са използвани черен бор, бял бор, зимен дъб, сребролистна липа, едролистна липа, планински ясен, явор, бук, червен дъб, акация, топола и други. Тези дървесни видове образуват както чисти, така и смесени насаждения. От храстите най-често се срещат

глог, люляк, драка, дрян, леска, шипка, къпина, смрадлика и др. Тревната покривка е сравнително бедна, представена предимно от житни треви, детелина, ягода, коприва, млечка, лепка и др. Сравнително голямо е присъствието на степни флорни елементи, в по-сухите участъци и в разредените гори.

Защитени растителни видове в района са: находищата на урумово лале, гръцка и черноморска ведрица, горска съсънка, лудо биле, блатно кокиче, оливиеров минзухар, пролетна циклама и пролетно котенце. Разпространени са още други видове български и балкански ендемити - румелийска звъника, прашникова асинеума и др. От редките растителни видове – няколко вида перуники, росен, 6 вида орхидеи, коило и кокиче. Голямото растително богатство на Търговищкия край се допълва от находищата на лечебни растения - глог, шипка, жълт кантарион, риган, бял равнец, коприва, мащерка, смрадлика, живовлек, слез, черен оман, решетка, горска иглика, седефче, хвощ и др. За да се запази разнообразието на лечебните растения, общината издава разрешителни за допустими количества и дава указания за брането и тяхното съхраняване, като се съобразява с квотите, дадени от РИОСВ-Шумен.

Животинският свят от своя страна в резултат на мозаичността на ландшафта на Търговищка община, с различни по площ сухоземни и водни екосистеми и със сложното съчетание на абиотичните, биотичните и антропогенните фактори на средата, е богат на представители от една твърде разнообразна и интересна фауна. Съгласно зоогеографско райониране, територията на община Търговище попада в два зоогеографски района на Евросибирската подобласт - Дунавски район и Старопланински район (за югоизточната част от общинската територия).

Гръбначната фауна, която е най-добре проучена и чийто природозащитен статус у нас е най-добре регламентиран, в района на проучваната територия е представена предимно от различни видове бозайници, птици, земноводни, влечуги и риби характерни за тази част от България. Тя е с типичен за Предбалкана видов състав и скромни естествени популации, с изключение на птиците. При бозайниците е характерно значително видово разнообразие. От гризачите често срещани са катерица, обикновена горска мишка, полевки и др.; от хищниците – лисица, вълк, чакал, златка, белка, невестулка, черен пор, дива котка, язовец и др., а от чифтокопитните – дива свиня, благороден елен, елен лопатар, сърна и др.; зайци; къртици, както и различни видове прилепи, обитаващи пещерните и скални образувания в общинската територия. От влечугите и земноводните често срещани са горски гущер, тритон, дъждовник, слепок, медянка, пепелянка, кафява кръстава жаба, пъстър смок, ливаден гущер, костенурки и др. Птичият свят показва голямо разнообразие на видове, като едни от тях обитават горските масиви, а други полския район. Наблюдават се: кукувица, бухал, сойка, славей, кълвач, чучулига, червеногърба сврачка, синявица, сокол, ястреб, орел, яребици, фазани, пъдпъдъци, гълъби, гургулици и др. По време на прелет из водните площи в района се задържат зеленоглавка, бърнета, белочели гъски, сива гъска и други предимно защитени видове. Във водоемите и реките на територията на община Търговище ихтиофауната е многообразна. В реките и язовирите се срещат около 16 вида риба: бабушка, речен кефал, бяла риба, червеноперка, лин, скобар, обикновена кротушка, бяла и черна мряна, обикновена каракуда, моруна, сребриста каракуда, шаран, различни видове щуки, сомове, бодлоперки, речен рак и др. Най-характерни представители на безгръбначните са брумбар-гъсеничар, брумбар-носорог, голям дъбов сечко, майски брумбар, пеперуда педомерка, пеперуда гъботворка, многоножки и др.

Застрашените животни, вписани в Червената книга на България, които се срещат в района на община Търговище са: смок мишкар, бял щъркел, гълъб-хралупар, черна каня и обикновен

хомяк. Защитени птици са малък креслив орел - единични екземпляри, обикновен мишелов, голям ястреб, малък ястреб, белошипа и черношипа ветрушка - единични екземпляри по време на прелет, сокол орко, бухал, ушата сова, забулена сова, кукумявки и др.

Доброто екологично състояние на повечето водни обекти в общината е предпоставка за развитие на рибарство и риболовен туризъм.

2. Състояние на местната икономика и пазар на труда

2.1. Икономическо развитие

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Търговище са машиностроенето, селското стопанство, търговските дейности, транспортните услуги, хотелиерските и ресторантьорски услуги.

Броят на предприятията в Търговище се задържа относително постоянен и общото нарастване е минимално – от 3005 през 2017 г. на 3012 през 2018 г. Броят на нефинансовите предприятия на 1000 души за 2018 г. е 54,7, а за 2019 г. – 55,7. Това е доказателство за относително стабилни икономически показатели и запазващо се предприемачество сред местното население. Най-голям относителен дял в местната икономика през 2018 г. имат предприятията, работещи в областта на търговията и услугите, приблизително 1000 броя, или 51.5% от всички фирми. В сектор „Промишленост" развиват дейност около 13% от фирмите, а в „Транспорт, складиране и пощенски услуги" работят около 10,9%.

Промишлеността е основен отрасъл в икономиката на община Търговище, като производството е концентрирано основно в град Търговище. В този сектор развиват дейност около 13,0% от общия брой предприятия, включително средни и големи предприятия, развиващи дейност в подотрасъл „Преработваща промишленост". В структурата на местната икономика, промишлените предприятията осигуряват малко повече от 50% от общите приход.

Важното значение на индустрията се илюстрира и от факта, че относителният дял на наетите лица в нея в общия брой наетите лица в община Търговище е по-висок от средното равнище за страната (вж. следващата фигура).

Фигура 2. Относителен дял на наетите в индустрията в общия брой наети лица, %

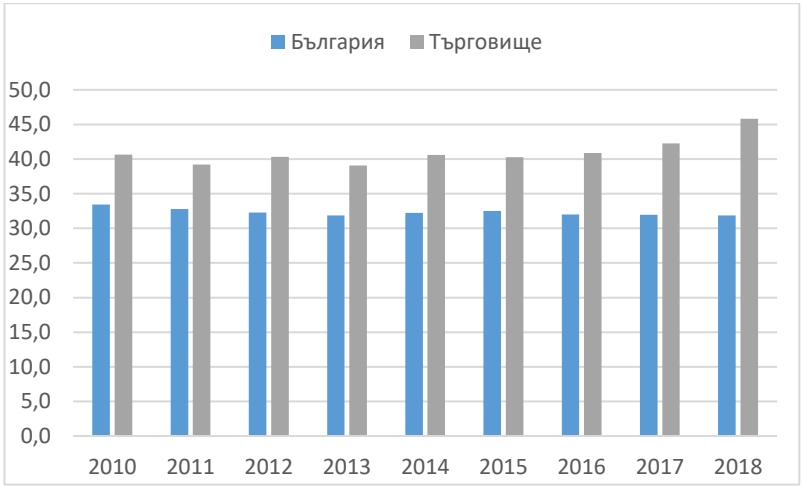

Източник: НСИ

Химическата промишленост се развива с бързи темпове, предимно в резултат на изградените производствени мощности на заводите на „Тракия глас България" АД за производство и

преработка на стъкло. Представители на стъкларската промишленост са „Гласко" ООД и „Дакс" ООД. Представител на химическата промишленост е „Екофол" АД – производство и търговия с течни торове.

Хранително-вкусовата промишленост е добре развита в резултат на налична ресурсна основа и пазари. Отрасълът е с широка производствена специализация – млекопреработване и производство на млечни продукти, замразяване на плодове и зеленчуци, производство на халва, производство на пчелен мед, мелничарство, производство на вина и спиртни напитки, месодобив и месопреработване, производство на хляб и хлебни изделия, производство на безалкохолни напитки. По-големи представители на отрасъла са: „ЛВК-Търговище" АД, „Търговище Ботълинг Кумпани" ООД, Предприятие за месодобив и месопреработване - с. Здравец и др.

През последните години се забелязва ръст в *строителството*, съпроводен с нарастване на ръста на наетите в отрасъла. Представители на този отрасъл са „Поляница" ООД, „Радита" ООД, „Пътинженеринг" ООД, „Стройкомерс -ТТ" ООД, „Стройекспрес -НН" ООД; Стоянов и Ненков" ООД, и др.

Отрасълът търговия и услуги е с най-голяма конкуренция, което представлява и потенциал за развитие. Тук се включват търговия с хранителни продукти, с алкохол и безалкохолни напитки, с канцеларски материали, с горива и др. Предлагат се услуги в областта на хотелиерство и ресторантьорство, комунално–битови, транспортни, медицински и др. По-големи представители са: „Търговище Автотранспорт" ЕООД, „Счетоводно-одиторска кантора Венков" ООД, „Електроника Н.С." ЕООД, „Тера Европа", хотелски комплекси „Рай" и „Белия кон" и др.

Съществува добра производствена и технологична база за развитие на отрасъл *машиностроене и електротехника*. Представители са: „Терем – Хан Крум" АД – ковашки изделия, зъбни колела, оси, валове и др., и „Варна-про" ООД– корабно електрооборудване, налични производствени мощности на „Зора" и др.

Текстилната и шивашка промишленост има силни традиции в общината. Формират около 5% от промишлената продукция. Функционират няколко големи предприятия, предимно в частния сектор: „Божур – 71" АД, „Дже Те Ка" ЕООД , „Яви Мод" ООД, „Це Фау Ве МОД" ООД и др. Фирмите работят предимно по поръчка и на "ишлеме". Голяма част от продукцията се изнася за страни от Европейския съюз.

В годините на прехода *дървообработваща промишленост* - този традиционен за Община Търговище отрасъл е почти напълно ликвидиран. В последните години чрез фирмите на малкия и среден бизнес общината успява да стабилизира позициите си. Водещи предприятия са „Мебел стил" ООД, „Спринт 73" ООД, Фабрика за врати и мебели „Лито" и др.

Що се касае до чуждестранните инвестиции, продължава работа филиал на швейцарската фирма ХОВАГ ООД с предмет на дейност във фината механика и електроника, като непрекъснато увеличава дейността си. Продължават работа новите отрасли като стъклопроизводство и стъклопреработване (съответно заводите на „Тракия Глас България" ЕАД и „ГласКо" ООД). Прекратено е производство на електрическо оборудване за автомобили („Зенон България" ЕООД) и Енерсис. Най-големите частни инвестиции през последните години в Търговище са на заводите за стъкло на „Тракия глас България" ЕАД (над 15 млн. щатски долара през 2017-2018 г. и близо 42 млн евро през 2019 г.).

Преките чуждестранни инвестиции с натрупване в общината за 2018 г. са 244,1 млн. евро, а за 2019 г. – 264,4 млн. евро. Създаден е и регистър на инвеститорите на територията на общината.

Местната икономика може са се характеризира като стабилна, с тенденция към подобряване на основните икономически показатели (вж. следващата таблица).

Таблица 7. Показатели, характеризиращи икономиката на община Търговище

	2014	2015	2016	2017	2018
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил. евро)	151 236	149 500	170 445	171 370	185 133,96
Разходи за придобиване на ДМА (хил. лв.)	181 738	601 521	160 021	115 485.6	152 567
Оборот (хил. лв.)	1 412 287	1 652 731	1 775 213	1 683 684	1 732 733
Произведена продукция (хил. лв.)	1 001 203	1 111 512	1 176 510	1 135 710	1 212 217
Добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.)	350 444	360 233	412 517	376 646	393 858
Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия за общината	90.6	91.0	90.9	90.5	90,8
Относителен дял на предприятията с 10-49 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	7.6	7.4	7,5	8.0	7,7
Относителен дял на предприятията с 50-249 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	1.5	1.3	1.4	1.2	1,2
Относителен дял на предприятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	0,3	0,3	0.3	0.3	0,3

Източник: От отчета за изпълнение на ОПР за 2019 г.

Нетните приходи от продажби на предприятията на един нает (средносписъчен брой) в община Търговище са по-ниски от средното за страната. В последните години от анализирания период се наблюдава тенденция към задълбочаване на различията поради протичащите паралелни процеси на увеличение на нетните приходи на продажби на един нает в страната и намалението им в община Търговище. Тази тенденция не е благоприятна, защото анализираният показател се интерпретира и като измерител на производителността на труда.

Фигура 3. Нетни приходи от продажби на предприятията на един нает (средносписъчен брой), лв.

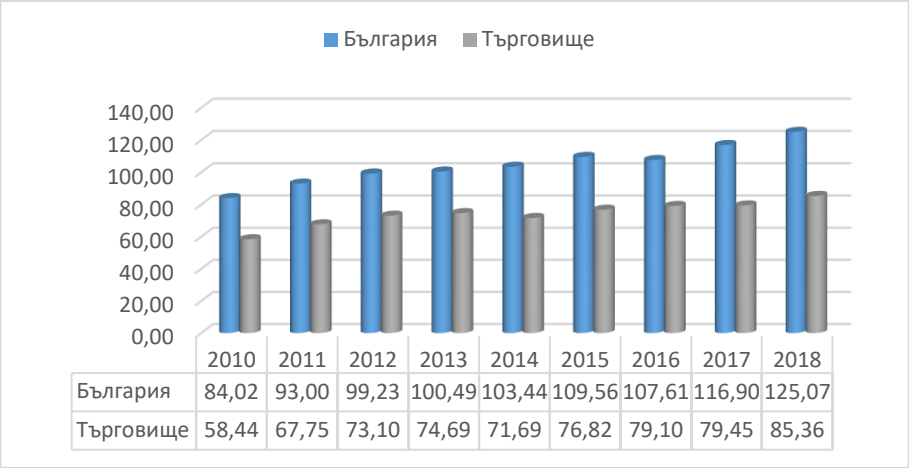

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
България	84,02	93,00	99,23	100,49	103,44	109,56	107,61	116,90	125,07
Търговище	58,44	67,75	73,10	74,69	71,69	76,82	79,10	79,45	85,36

Източник: Национален статистически институт

В регулационните граници на град Търговище е изградена производствена зона, която е разположена североизточно на града. В зоната са разположени няколко типа производствени групи и съсредоточия: – големи производствени предприятия, малки и средни предприятия за производство и услуги, складови бази, бази на транспорта, строително-монтажни бази.

Характеристиката на сега съществуващата производствена зона включва: – достъп до ж.п. линия и автомобилен път. Разположението на производствената зона в близост до главни пътни артерии я прави подходящи за развитие на бизнес.

2.2. Селско стопанство

Селското стопанство е ключов отрасъл на общинската икономика в Търговище. То е сред основните източници на доходи и заетост за населението и ще продължава да играе важна роля за развитието на района в бъдеще.

Отрасълът се благоприятства от редица фактори, като наличието на равнинен релеф, улесняващ обработката на големи по площ масиви, подходящите почвено-климатични условия, традициите и производствения опит на населението в отглеждане на земеделски култури и селскостопански животни.

Растениевъдството, като основен подотрасъл на селското стопанство, се развива през последните години. То е специализирано основно в отглеждането на зърнени и технически (маслодайни) култури – пшеница, царевица, слънчоглед, рапица и др. Има значително търсене на пшеница, както от местни производители на брашно (в общината има 4 мелници), така и от търговски фирми от други райони на страната, извършващи експорт на селскостопанска продукция.

Наследник на традициите във винопроизводството е ЛВК-Винпром, гр. Търговище. Фирмата е основана през 1947 година чрез сливането на няколко малки изби в района на Търговище и през годините изживява както моменти на възход, така и критични времена. Справяйки се с трудностите на настоящето ЛВК-Винпром гради своето бъдеще черпейки от богатия си опит и следвайки изискванията на съвременното винопроизводство.

ЛВК-Винпром е една от малкото фирми в града, която успява да преструктурира производството си през годините на преход, запазвайки голяма част от работните места, позициите си на вътрешния пазар и немалка част от клиентите си зад граница. Основните

лозови масиви се намират в землищата на търговищките села Вардун, Дългач, Кръшно и Кралево, както и в селата Избул, Новопазарско и Аврен, Варненско. Произвежданото грозде от собствените масиви задоволява до 90% от производствените нужди на предприятието.

В обобщение, въпреки наблюдаваните положителни тенденции в развитието на местната икономика, тя изостава спрямо средното равнище за страната. Ориентирането към иновационни и конкурентноспособни традиционни производства ще изисква значителни инвестиции. Липсват нови елементи в структурата на икономическия комплекс, способни да дадат силен тласък на производството като подобрят технологичната и бизнес среда.

2.3. Туризъм

Туризмът в град Търговище е свързан основно с развитието на културен и исторически туризъм, но градът може да бъде включен и в туристическите продукти на другите видове туризъм в общината и региона. За съжаление туристическото развитие в Търговище не е особено изявено и не отговаря на възможностите на региона. Това се дължи на различни причини, между които недостатъчно добре развитата туристическа инфраструктура в областта, сравнително слабо разнообразие и ниско качество на предлаганите туристически услуги – хотели и ресторанти, развлечения в заведенията за отдих. Изградени са фамилни хотели и частни квартири - подходящи за селски туризъм и предлагащи близки маршрути по природни пътеки и др. Голяма част от селските къщи в региона представляват малки селски стопанства, където може да се почувства уникалната селска атмосфера.

Съществуват и различни проблеми, свързани с развитието на културния туризъм основно свързани с материалната база, регулярното осъвременяване и попълване на експозициите, осигуряване на квалифицирани преводачи и екскурзоводи, освежаване фасадите на сградите – паметници на културата и други места, свързани с културния и исторически туризъм, изграждане на привлекателна градска среда, подобряване на архитектурния вид и състояние на стария български квартал „Вароша” и др. Слабо функционира рекламната и информационната система. Особено важно е в бъдеще да се реализират проекти от страна на общината, бизнеса и НПО, които да развият нови туристически атракции с оглед подобряване и рекламиране на туристическия продукт на територията. Особено важно е опазването на културното наследство в контекста на устойчивото развитие. В случая особено благоприятно значение за развитието на туризма на територията на общината се явява развитието на туризма в съседни и близки общини Велико Търново, Шумен, Разград, Варна, което създава предпоставка за изграждане на регионални маршрути, допълване на културния и спа туризма със селски, екологичен, религиозен и други видове туризъм. Разнообразяването туристическите услуги и местните атракции,, създава възможности за удължаване престоя на туристите в региона на базата на по-големия избор от възможности за отдих и забавления. Разширяването на пакетите от услуги, изисква освен обединяването със съседните общини и обединяване усилията на различните населени места на общината, различните организации и институции в региона. Така ще се реализират повече съвместни инициативи и ще се увеличи местният капацитет в областта на обновяването и модернизирането на инфраструктурата и предоставянето на по-атрактивни услуги за гостите на общината.

Съгласно поддържан от Министерство на туризма Регистър на туристическите атракции (РТА), община Търговище е регистрирала следните туристически атракции:

Таблица 8. Регистрирани туристически атракции на община Търговище в РТА

	Атракция	Информация:
1	Археологическа експозиция	Музей (археологическа експозиция, в структурата на РИМ Търговище), паметник на културата с местно значение; в гр. Търговище, платен достъп, осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
2	Училище „Свети Седмочисленици“ (Славейковото училище)	Музей в структурата на РИМ Търговище; паметник на културата с национално значение, в гр. Търговище, платен достъп, осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
3	Хаджи Ангеловата къща	Музей в структурата на РИМ Търговище; паметник на културата с национално значение, в гр. Търговище, платен достъп, осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
4	Къща музей „Никола Симов“	Музей в структурата на РИМ Търговище; възстановка на родната къща на Никола Симов – Куруто, знаменосец на Ботевата чета, в гр. Търговище, платен достъп, осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания.
5	Храм „Успение Пр. Богородица“	Действащ християнски храм, собственост на БПЦ, недвижима културна ценност, паметник на културата с местно значение, в гр. Търговище, безплатен достъп, без осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
6	Храм „Свети Иван Рилски“	християнски храм, собственост на БПЦ, недвижима културна ценност, паметник на културата с местно значение, в гр. Търговище, безплатен достъп, без осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
7	Сахат Джамия	Мюсюлмански храм, собственост на мюфтийството, недвижима културна ценност, паметник на културата с местно значение, в гр. Търговище, безплатен достъп, без осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания
8	Художествена галерия „Никола Маринов“	Галерия, в гр. Търговище, безплатен достъп, екскурзовод, достъпност за хора с увреждания
9	Парк „Борово око“ – перлата на Търговище	В гр. Търговище, целогодишно достъпен, природна среда
10	Късноантична и средновековна крепост "Мисионис"	В м. Парка, на 7 км югозападно от гр. Търговище и на 1 км ход пеша от първокласен път София-Варна, археологически обект в процес на социализация, недвижима културна ценност, паметник на културата с местно значение; целогодишен платен достъп; има изградени екопътеки, поставени указателни табели, осигурен екскурзовод, без достъп за хора с увреждания

Местата за настаняване, съгласно данните в Регистъра на местата за настаняване на Министерството на туризма на територията на община са, както следва:

Таблица 9. Регистър на местата за настаняване в община Търговище

	Вид обект	Име на обект	Населено място	Категория	Брой стаи	Брой легла
1	Мотел	Мотел „Пролаз“	С. Пролаз	1	11	24
2	Стаи за гости	Стаи за гости „Горски кът“	С. Здраве, Местност „Касапйолу“	1	5	9
3	Апартаменти за гости	Апартаменти за гости „Актив“	Гр. Търговище	1	6	12
4	Хотел	Хотел „Идол“	Гр. Търговище	1	28	56
5	Хотел	Хотел „Мизия“	Гр. Търговище	1	48	72
6	Къща за гости	Къща за гости „Николия“	С. Алваново	1	6	12
7	Хотел	Хотел „Хан Крум“	Гр. Търговище	1	30	76
8	Хотел	Хотел „Белия кон“	Гр. Търговище, местност Парка	1	14	20
9	Хотел	Хотел „Рай“	Гр. Търговище, местност Парка	1	20	39
10	Къща за гости	Къща за гости „Каса Бланка“	Гр. Търговище	1	4	6
11	Къща за гости	Къща за гости „Ботаника“	Гр. Търговище	3	10	24

12	Хотел	Хотел „Руски цар“	Гр. Търговище	1	9	18
13	Семеен хотел	Семеен хотел „Фенерите“	Гр. Търговище	-	-	-
14	Апартаменти за гости	Апартаменти за гости „Арис“	Гр. Търговище	1	2	-
15	Апартаменти за гости	Апартаменти за гости „Грейт Хоум“	Гр. Търговище	1	2	-
16	Апартаменти за гости	Апартаменти за гости „Дането“	Гр. Търговище	2	3	
				Общ брой	198	368

Съгласно приетата през 2020 г. Програма за развитие на туризма на община Търговище, визията за развитието е: **„Община Търговище – разпознаваема туристическа дестинация с утвърден индивидуален облик“.**

Предвижда се основните направления, свързани с развитието на туризма в общината да се базират на потенциала (природно и културно-историческо наследство), с който тя разполага като продуктовата диверсификация се осъществява чрез разработването на нови продукти. Даденостите на общината са предпоставка за развитието на следните видове туризъм:

- културно-познавателен,
- селски,
- екологичен,
- спортен
- винен.

За всеки от тях е предвидено изпълнение на конкретни мерки, част от които включват:

- Насърчаване на сувенирната индустрия;
- Обучение и квалификация на кадрите, ангажирани в отрасъла;
- Обогатяване на Културния календар на общината;
- Разработване на информационна система и поставяне на указателни табели за културно-историческите туристически обекти;
- Разработване на планове за управление на защитените територии;
- Изграждане на обща и специализирана инфраструктура при разработване на продукти и услуги в областта на екотуризма;
- Съхраняване автентичността на „селската атмосфера“ за развитието на селски туризъм;
- Разработване на „маршрути“ по стопанства за селски туризъм;
- Развитие на спортната инфраструктура;
- Организиране на спортни мероприятия с регионален, национален и международен характер;
- Популяризиране на местните сортове лозя и вина.

От началото на 2014 г. до септември 2021 г. регистрираните на територията на общината предприятия са подали по Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г. (ОПИК) 185 проектни предложения на обща стойност 20 351 504 лева. От тях, през 2020-2021 г. във връзка с преодоляване на кризата с COVID-19, са подадени общо 156 проекта от микро-, малки и средни предприятия, като общият размер на получената финансова подкрепа е в размер на близо 3 118 000 лева. Останалите 29 проекта са ориентирани към подобряване на производствения капацитет и въвеждане на мерки за енергийна ефективност, като общия размер на получената финансова подкрепа от ОПИК е в размер на 17 232 988 лева.

Таблица 10. Проекти на предприятия на територията на община Търговище, финансирани от ОПИК 2014-2020 г

Бенефициент	Местонахождение	Наименование на проекта	Стойност
"Евро Р стандарт ДВГ" ООД	гр. Търговище	Цех за регенериране /основен ремонт/ на двигатели с вътрешно горене за автомобили.	248 000,00
"Прометей" ООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет на фирма "Прометей" ООД	293 913,83
„Амбулатория за индивидуална практика за специализирана медицинска помощ – Д-р Д. Желева“ ЕООД	гр. Търговище	Амбулатория по дерматология и венерология Д-р Д. Желева	233 826,00
АВТОМАГИСТРАЛИ - ЧЕРНО МОРЕ АД	с. Кралево	Повишаване на енергийната ефективност в "Автомагистрали - Черно море" АД чрез закупуване на ново енергийно ефективно оборудване	4 866 200,00
АРТОН ООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет и засилване на експортния потенциал на АРТОН ООД.	446 702,00
АРТОН ООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет в АРТОН ООД	1 666 620,00
БАУФОРМ АРХИТЕКТС	гр. Търговище	Умни архитектурни проекти в студио "БАУФОРМ АРХИТЕКТС"	249 700,00
ВИНС ИН ХОК ЕООД	гр. Шумен, с. Кралево (общ. Търговище)	Повишаване на енергийната и ресурсна ефективност на "Винс Ин Хок" ООД чрез закупуване на ново енергийно ефективно оборудване	538 950,00
ГЛАСКО ООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет в "ГЛАСКО" ООД	2 191 000,00
ЕКОФОЛ АД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет за производство на течни и суспензионни торове в Екофол АД, гр. Търговище	799 150,00
ЕКОФОЛ АД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет на Екофол АД	556 095,00
ЗОИ СОФИЯ ООД	гр. Търговище	Разработване на предприемаческа идея от Зои София ООД	249 250,00
ЗОИ СОФИЯ ООД	гр. Търговище	Ваучерна схема за предоставяне на услуги за информационни и комуникационни технологии	20 000,00
ИМПАЛА ООД	гр. Търговище	„Повишаване на производителността в ИМПАЛА ООД"	671 914,50
ИМПАЛА ООД	гр. Търговище	Ефективно използване на ресурсите в ИМПАЛА ООД	854 250,00
ИМПАЛА ООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет в ИМПАЛА ООД	510 000,00
Индустриални батерии ЕООД	гр. Търговище	Ваучерна схема за предоставяне на услуги за информационни и комуникационни технологии	20 000,00

Индустриални батерии ЕООД	гр. Търговище	Повишаване на ресурсната ефективност на фирма Индустриални батерии ЕООД чрез внедряване на инсталация за формиране чрез циркулация на електролита на индустриални оловно-кисели акумулатори	1 100 433,99
КЕМИ ТРАНС - 99 ЕООД	гр. Търговище	Подкрепа за МСП, извършващи автобусни превози, за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19	64 059,00
КЕН ТРАНС ЕООД	гр. Търговище	Преодоляване недостига на средства и липсата на ликвидност, настъпили в резултат от епидемичния взрив от COVID-19	9 000,00
ЛИДЕР МАГ ЕООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет и създаване на предпоставки за реализиране на износ в Лидер маг ООД	1 026 734,47
ЛИДЕР МАГ ЕООД	гр. Търговище	Повишаване на енергийната ефективност в "Лидер маг" ЕООД чрез закупуване на ново оборудване	1 863 264,60
ЛИДЕР МАГ ЕООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет на ЛИДЕР МАГ ЕООД	1 070 000,00
ЛУКЕРИЯ ООД	гр. Търговище	Повишаване на производствения капацитет и засилване на експортния потенциал на „Лукерия“ ООД	306 300,00
ОЛИМПМИР ООД	с. Руец	Подобряване енергийната ефективност на „ОЛИМПМИР“ ООД	481 681,92
ТАЙФУН-БГ ООД	гр. Търговище	Ваучерна схема за предоставяне на услуги за информационни и комуникационни технологии	5 000,00
ТЕХНО-МАШ ЕООД	гр. Търговище	Повишаване на енергийната ефективност с цел постигане на устойчив растеж и конкурентоспособност в ТЕХНО-МАШ ЕООД	464 000,00
ТЕХНОСТИЛ-Х ЕООД	гр. Търговище	Подобряване на производствения капацитет и повишаване на експортния потенциал на фирма Техностил -Х ЕООД	174 156,88
ФИЛИБЕ ЕВРОПА ЕООД	гр. Търговище	Насърчаване на предприемачеството във "Филибе Европа" ЕООД	249 490,00
ХЕВЪН БГ ЕООД	гр. Търговище	Предприемачество и иновативност в "Хевън БГ" ЕООД	248 511,00
ХОВАГ ООД	гр. Търговище	Ваучерна схема за предоставяне на услуги за информационни и комуникационни технологии	20 000,00
		ОБЩО	17 232 988

Източник: ИСУН 2020

2.4. Пазар на труда

По отношение пазарът на труда, данните са следните:

Таблица 11. Брой безработните лица в трудоспособна възраст за периода 2014-юни 2020 г.

Година	Общ брой на безработните лица в общината	Безработни по пол (брой)		Безработни според образованието				Брой на безработните младежи до 25 г.	Безработни лица за период над 1 г. (обезкуражени лица)
		жени	мъже	начално	основно	средно	висше		
2014	3145	1649	1496	1188	501	1219	237	173	1127
2015	2798	1594	1204	1075	535	970	218	121	1257
2016	2333	1272	1061	875	404	839	215	107	955
2017	1758	958	800	623	259	681	195	75	546
2018	1517	832	685	449	257	630	181	61	309
2019	1764	992	772	591	271	750	152	76	343
към 30 юни 2020 г.	1864	1025	83	682	226	779	177	87	401

Източник Бюро по труда, гр. Търговище

До 2017 г. безработицата в община Търговище е по-висока от средната за страната. Едва от 2018 г. на пазара на труда започва положителна тенденция, изразяващата се в по-нисък коефициент на безработица в общината спрямо средното за страната.

Фигура 4. Коефициент на безработица, %

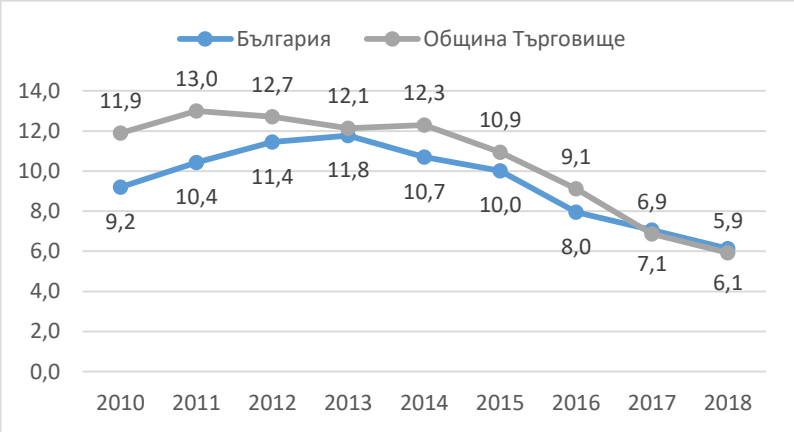

Източник: НСИ

Таблица 12. Коефициент на безработица за периода 2016-2020 г., в %

Община	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
България	8,0 %	7,07 %	6,14 %	4,2 %	8,3 %
Търговище	**9,5 %**	**8,1 %**	**5,9 %**	**6,1 %**	**6,7 %**
Шумен	*4,3 %*	*3,6 %*	*3,4 %*	*3,2 %*	*4,6 %*
Варна	*3,4 %*	*3,0 %*	*2,5 %*	*2,3 %*	*4,1 %*
Попово	*14,3 %*	*12,7 %*	*10,8 %*	*9,9 %*	*11,3 %*
Омуртаг	*25,7 %*	*22,8 %*	*18,4 %*	*17,4 %*	*17,0 %*

Източник: Институт за пазарна икономика

Таблица 13. Коефициент на трайна безработица за периода 2019-август 2021 г, в %

Община	**2019**	**2020**	**Август 2021**
Търговище	**1,34 %**	**1,44 %**	**1,41 %**
Шумен	*0,34 %*	*0,37 %*	*0,4 %*
Варна	*0,01 %*	*0,03 %*	*0,02 %*
Попово	*3,74 %*	*3,72 %*	*3,59 %*

Омуртаг	*8,17 %*	*7,92 %*	*5,85 %*

Източник: Институт за пазарна икономика

Таблица 14. Средна брутна месечна заплата за периода 2016-2019 г, в лева

Община	2016	2017	2018	2019	Ръст на средната брутна заплата за 2016-2019 г
Търговище	**759**	**825**	**895**	**1007**	**32,7 %**
Шумен	*786*	*870*	*966*	*1061*	*35,0 %*
Варна	*895*	*965*	*1075*	*1194*	*33,4 %*
Попово	*799*	*884*	*1050*	*1109*	*38,8 %*
Омуртаг	*600*	*655*	*728*	*923*	*37,2 %*

Източник: НСИ

Средната годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение е по-ниска от равнището за страната, като дистанцията се запазва относително постоянна през анализирания период – заплатите на наетите лица в общината са с 20-25% по-ниски от средното за страната (вж. следващата таблица). За анализирания период обаче заплатите на наетите лица в Търговище нарастват в изпреварващ темп средните в България.

Таблица 15. Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, лв.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
България	7 777	8 230	8 773	9 301	9 860	10 535	11 379	12 448	13 755
Търговище	**5 847**	**6 269**	**7 038**	**7 718**	**7 861**	**8 183**	**9 113**	**9 898**	**10 735**

Източник: НСИ

Интересна е също годишната динамика в заплащането на наетите лица по трудово и служебно правоотношение. Докато средно за страна трендът е с положителна динамика през всички години, то в общината тенденцията силно се колебае, вероятно в резултат на местни икономически фактори, тъй като посоката на двата тренда дори се различава в определени години.

Фигура 5. Динамика на средната годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение

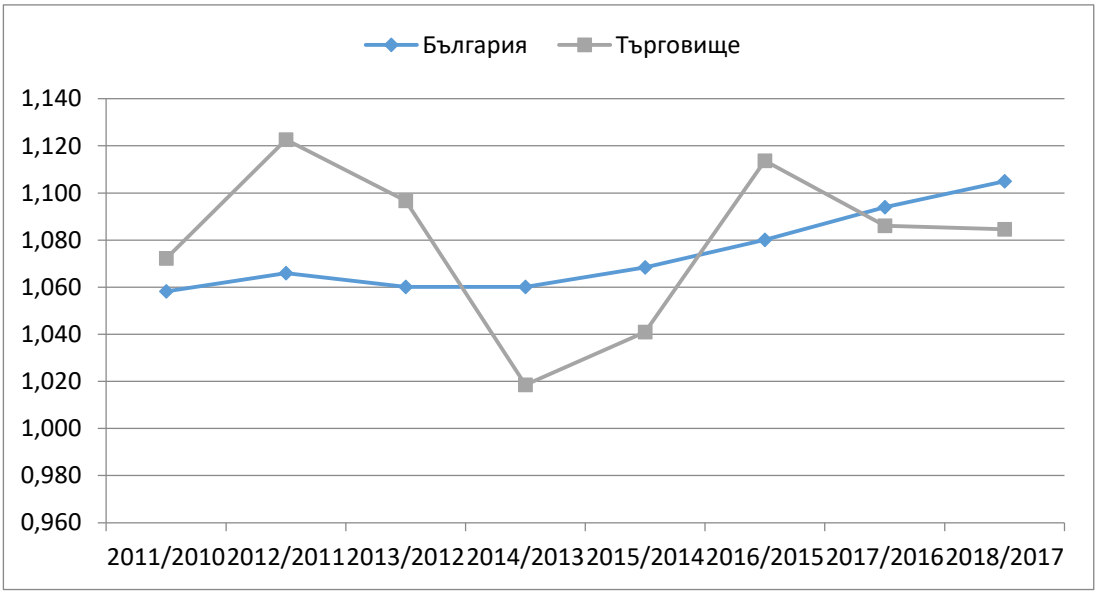

Източник: НСИ

Таблица 16. Дял на брутна месечна заплата в частния сектор от тази в публичния сектор, лева

Община Търговище	2018 г.	2019 г.
Брутна месечна заплата на наети в частния сектор	867	971

Брутна месечна заплата на наети в публичния сектор	988	1125
Брутна месечна заплата в частния сектор като дял от тази в публичния сектор	87,8 %	86, %

Източник: НСИ

Таблица 17. Дял на наетите в публичния сектор, брой

Община Търговище	**2018 г.**	**2019 г.**
Брой наети по трудово и служебно правоотношение	18967	18164
Брой наети в обществения сектор	4278	4290
Брой наети в частния сектор	14689	13874
Дял на наетите в публичния сектор	22,6 %	23,6 %

Източник: НСИ

Инвестиционните предимства на общината могат да се обобщят по следния начин:

- Добра изграденост на техническата и инженерната инфраструктура;
- Газоснабдяване с възможности за разширяване;
- Наличие на свободни инвестиционни терени;
- Ключово географско положение (близост до пристанища - Варна (Черно море) и Русе (р. Дунав);
- Добра транспортна свързаност;
- Благоприятни природни условия за развитие на селско стопанство;
- Развитие на конкурентен аграрен сектор и хранително-вкусова промишленост, възможност за развитие на биологично земеделие;
- Развитие на туризъм, „стъпил" върху природно и културно наследство и интегриран с аграрния сектор.

3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

3.1. Демографско развитие

Населението в община Търговище към 31.12.2020 г. е 53716 човека. То намалява в периода 2010-2020 г., като процесът се характеризира с по-неблагоприятни стойности в сравнение със страната, но намалението е по-слабо спрямо средното за област Търговище. Намалението на населението в България, област Търговище и община Търговище през 2020 спрямо 2010 г. е съответно с 8%, 13% и 10%, а спрямо 2011 г., т.е. годината на преброяването – 5%, 7% и 7%.

Таблица 18. Население, 2010-2020 г.

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
България	7504868	7327224	7284552	7245677	7202198	7153784	7101859	7050034	7000039	6951482	6 916 548
Област Търговище	127832	119865	118786	117719	116420	115211	113694	112474	111597	110914	110 027
Община Търговище	**59855**	**56868**	**56478**	**56083**	**55596**	**54974**	**54428**	**54155**	**54008**	**53901**	**53716**

Източник: НСИ

Годишната динамика на броя населението в страната, областта и общината е сходна, като дори намалението в община Търговище е по-слабо от това в страната, което предвид демографският срив в определени райони може да се интерпретира положително (вж. следваща фигура).

Фигура 6. Темп на изменение на населението, 2010-2019 г.

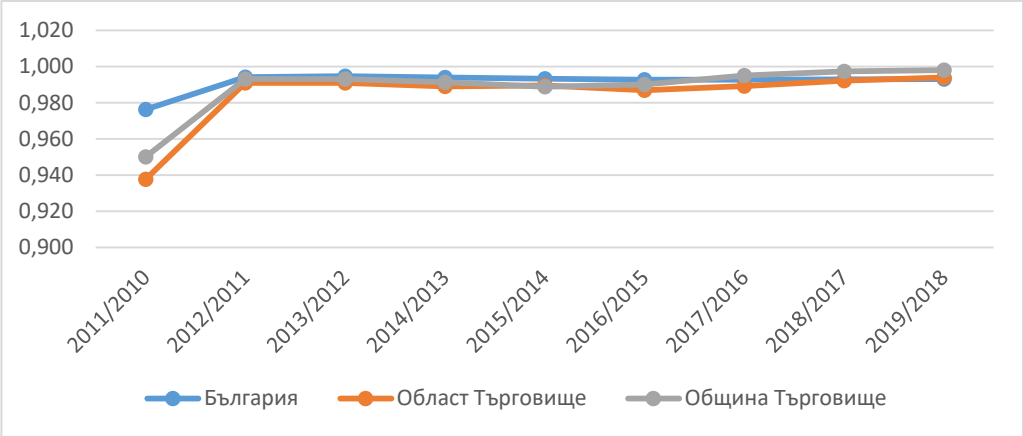

Източник: НСИ

В последните години се наблюдава устойчива тенденция за намаляване на общия брой на населението в общината, което в периода 2011-2020 г. е намаляло с 3152 д. или средно с около 315 човека годишно. Намалението на населението спрямо 2010 г. е общо 6249 човека.

Демографското състояние в градовете показва същата тенденция към намаляване на населението, каквато се наблюдава в общините. Това означава, че е изчерпан демографският потенциал на селата, които до неотдавна бяха източник за миграция към градовете. За периода 2011-2018 г. населението на гр. Търговище е намаляло с 1 888 д. (-5,1 %). За същия период населението на гр. Добрич намалява с 6 791 д. (-7,5 %), гр. Шумен – 5 011 д. (-6,2 %), гр. Попово – 1 445 д. (-9,4 %). Намаляването на населението в региона е съпроводено и с друго негативно явление – миграция на населението към Варна, София и чужбина.

Към 2020 г. в общината живеят 25 857 мъже и 27 859 жени (общо 53 716), което представлява съответно 48% и 52% от общото население.

Около 65% от населението живее в град Търговище (35 139 души, от които 16 646 мъже и 18 493 жени). В селата живеят 18 577 души, от които 9 211 мъже и 9 366 жени.

Още преди 1989 г. спира нарастването на броя на населението и започва процесът на неговото числено намаляване, който води до демографска криза в страната. Демографските процеси, които влияят на динамиката на населението, са естественото (раждания и умирания) и механичното движение на населението. Естественият прираст е отрицателен както в общината, така и в страната, и се характеризира със сходни стойности. Механичното движение в общината има обаче различна динамика. До 2016 г. изселванията в общината са много по-интензивни спрямо ситуацията в България, като през 2017 г. тенденцията се обръща и заселванията вземат превес, като се увеличават през следващите три години (виж. следващите две таблици).

Таблица 19. Естествен прираст на населението, 2010-2020 г.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Естествен прираст, брой											
България	-34 652	-37 412	-40 160	-37 767	-41 367	-44 167	-42 596	-45 836	-46 329	-46 545	-65 649
Община Търговище	-260	-265	-261	-315	-270	-280	-365	-312	-383	-408	-552
Коефициент на естествен прираст, ‰											
България	-4,62	-5,11	-5,51	-5,21	-5,74	-6,17	-6,00	-6,50	-6,62	-6,70	-9.5
Община Търговище	-4,34	-4,66	-4,62	-5,62	-4,86	-5,09	-6,71	-5,76	-7,09	-7,57	-8,79

Източник: НСИ и собствени изчисления

Естественият прираст на населението в общината през последните години е отрицателен, като се запазва тенденцията броят на новородените да е по-нисък от броя на починалите през съответната година:

Таблица 20. Брой живородени и починали по години в община Търговище

Община Търговище	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Живородени	549	509	458	477	474	469	429
Починали	819	789	823	789	857	877	981

Източник: НСИ

Запазва се и тенденцията по-голям брой новородени да има в града в сравнение с новородените в селата:

Таблица 21.Брой живородени в град Търговище и селата по години

Живородени в община Търговище	2015	2016	2017	2018	2019	2020
В гр. Търговище	304	282	284	306	273	260
В селата	205	176	193	168	196	169

Източник: НСИ

Коефициентът на раждаемост за област Търговище за 2020 г. е по-нисък - 7,2 ‰ спрямо 8,1 ‰ за СИР и 8,5 ‰ за страната, а за 2019 г. е 8,1 ‰ спрямо 8,6 ‰ за СИР и 8,8 ‰ за страната.

Коефициентът на смъртност за област Търговище е по-висок в сравнение с този за страната и за Североизточния регион: за 2020 г. е 19,7 ‰ спрямо 16,8 ‰ за СИР и 18,0 ‰ за страната, а за 2019 г. е 17,0 ‰ спрямо 14,5 ‰ за СИР и 15,5 ‰ за страната.

През 2020 г. се отбелязва почти двоен спад в коефициентът на детската смъртност за област Търговище (3,8 ‰) спрямо 2019 г. – 6,7 ‰. За 2018 г. той е 6,3 ‰, за 2017 г. е 8,5 ‰, за 2016 г. е 7,2 ‰.

Таблица 22. Механичен прираст на населението, 2010-2020 г.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Механичен прираст, брой											
България	-24 190	-4 795	-2 512	-1 108	-2112	-4 247	-9 329	-5 989	-3 666	-2 012	301715
Община Търговище	-382	-178	-129	-80	-217	-342	-181	39	236	301	367
Коефициент на механичен прираст, ‰											
България	-3,22	-0,65	-0,34	-0,15	-0,29	-0,59	-1,31	-0,85	-0,52	-0,29	
Община Търговище	-6,38	-3,13	-2,28	-1,43	-3,90	-6,22	-3,33	0,72	4,37	5,58	

Източник: НСИ и собствени изчисления

Гъстотата на населението в община Търговище е сходна със средната за страната и има подобна динамика.

Фигура 7. Гъстота на населението, 2010-2020 г., д/км2

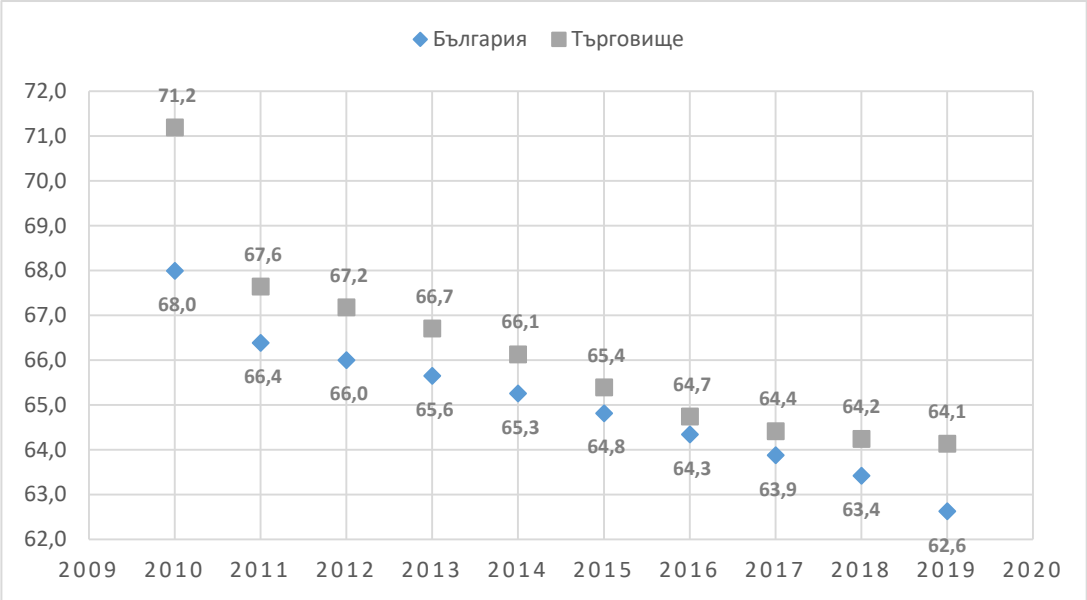

Източник: НСИ

Демографските структури в община Търговище са сравнително благоприятни спрямо средното за областта и за страната.

Таблица 23. Население под, във и над трудоспособна възраст, 2010 г., 2015 г, и 2020 г.

	2011	2011	2015	2015	2019	2019	2020	2020
	брой	дял (%)	брой	дял (%)	брой	дял (%)	брой	дял (%)
България	**7327224**	**100,0%**	**7153784**	**100,0%**	**6951482**	**100,0%**	**6 916 548**	**100 %**
Под трудоспособна възраст	1044910	14,3%	1063930	14,9%	1066554	15,3%	**1 064 035**	15,4 %
В трудоспособна възраст	4522769	61,7%	4349105	60,8%	4156198	59,8%	**4 139 056**	59,8%
Над трудоспособна възраст	1759545	24,0%	1740749	24,3%	1728730	24,9%	**1 713 457**	24,/%
Област Търговище	**119865**	**100,0%**	**115211**	**100,0%**	**110914**	**100,0%**	**110 027**	**100,0%**
Под трудоспособна възраст	18345	15,3%	18040	15,7%	17519	15,8%	17 156	15,6 %
В трудоспособна възраст	72540	60,5%	68977	59,9%	65498	59,1%	65 174	59,2 %
Над трудоспособна възраст	28980	24,2%	28194	24,5%	27897	25,2%	27 697	25,2
Община Търговище	**56868**	**100,0%**	**54974**	**100,0%**	**53901**	**100,0%**	**53 716**	**100,0%**
Под трудоспособна възраст	8921	15,7%	8923	16,2%	9064	16,8%	8 964	16,7 %
В трудоспособна възраст	34897	61,4%	33159	60,3%	31895	59,2%	31 858	59,3 %
Над трудоспособна възраст	13050	22,9%	12892	23,5%	12942	24,0%	12 894	24,0 %

Източник: НСИ, собствени изчисления

Коефициентът на възрастова зависимост (брой на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти в общината (от 15 до 64 години) е със сходни със средните за страната стойности.

Таблица 24. Коефициентът на възрастова зависимост по години, %

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
България	46,0	47,5	48,7	50,0	51,2	52,4	53,4	54,5	55,5	56,4	56,9

Община Търговище	45,8	47,7	48,8	50,3	51,9	53,2	54,1	55,6	56,6	57,6	58,1

Източник: НСИ

Наличните официални данни за образователното равнище са от Преброяване 2011 г. и те не могат очертаят актуална картина. Към 2011 г. сред населението в община Търговище делът на хората с основно и начално и незавършено образование е по-висок в сравнение със средното на страната, като това е за сметка на по-ниския дял на висшистите и на хората със средно образование. Тази образователна структура на население в община Търговище показва слаба квалификация на работната сила, което може да възпрепятства локализирането на производства с висока добавена стойност.

Таблица 25. Население на 7 и повече години по завършена степен на образование (към 2011 г.)

Общо	Висше	Средно	Основно	Начално и незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (до 7 години)
Брой						
6 891 177	1 348 650	2 990 424	1 591 348	865 489	80 963	14 303
53 394	8 047	21 781	14 775	8 172	479	140
Структура, %						
100,0%	19,6%	43,4%	23,1%	12,6%	1,2%	0,2%
100,0%	15,1%	40,8%	27,7%	15,3%	0,9%	0,3%

Източник: Преброяване на населението - 2011 г., НСИ

Налице е застаряване на населението в общината, както и в цялата страна, което в дългосрочен план се явява сериозен проблем за възпроизводството на работната ръка, както и за функционирането на социалната система. В разработени от НСИ варианти за демографското развитие на страната в перспектива до 2035 г., прогнозното развитие на броя на населението на област Търговище е следното:

Таблица 26. Прогнозно развитие на броя на населението на област Търговище

Област Търговище	2025 година	2030 година	2035 година
Реалистичен вариант брой население	**105 277**	**100 771**	**96 486**
Оптимистичен вариант брой население	**106 019**	**102 268**	**98 818**
Песимистичен вариант брой население	**104 915**	**100 051**	**95 367**

Фигура 8. Реалистичен вариант за СИР

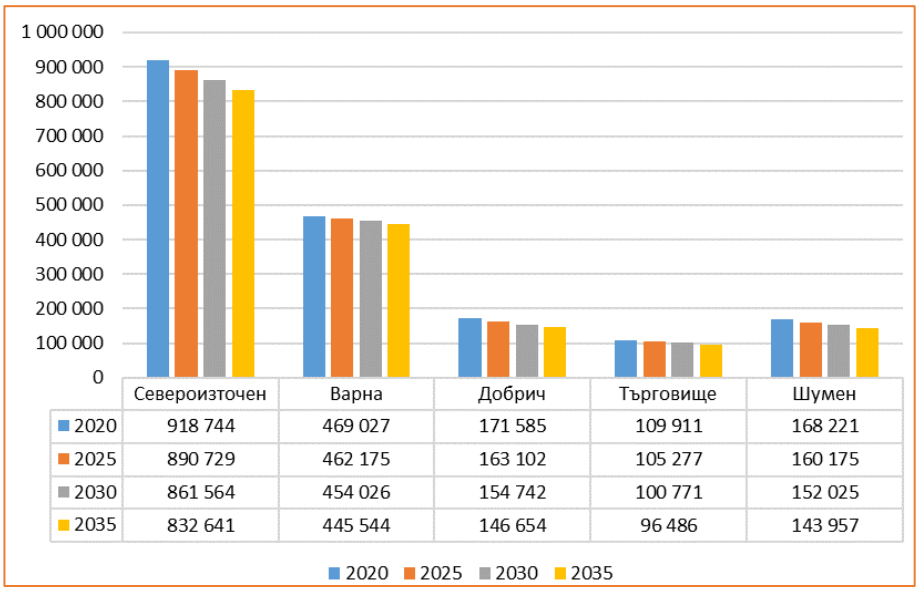

Източник – ИТСР на СИР, НЦТР

И при трите прогнозни варианти населението ще намалява и застарява. Освен намаляването, прогнозата е за значителни изменения в структурата на населението. Застаряването на населението ще увеличава разходите за грижи за старите хора. В допълнение, застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда, с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите, поражда необходимостта от насърчаване на ученето през целия живот и до реалистични и адекватни инвестиции в сферата на образованието.

Проблеми, за които следва да се търси решение:

- Задържане и привличане на млади хора в общината
- Подобряване на условията за живот и труд в общината, със специално внимание към развитието и благоустрояването на малките населени места, които успяват да задържат и към момента млади хора;
- Създаване на атрактивни възможности за образование;
- Обучение и преквалификация на по-възрастните работници;
- Подобряване на условията на работа, включително създаване на по-здравословна среда;
- Създаване на условия за добра трудова реализация на младите хора и повишаване на професионалната им квалификация
- Увеличаване на механичния прираст на населението от съседните общини с по-слаби показатели за демографско развитие;

3.2. Образователна инфраструктура и дейности

3.2.1. Училища

Към учебната 2020/2021 г. на територията на община Търговище функционират 21 училища, от които 16 общински и 5 държавни.

Таблица 27.Училища на територията на община Търговище

№	УЧИЛИЩЕ	ВИД финансиране	ВИД училище	НАСЕЛЕНО МЯСТО
1	Първо основно училище "Христо Ботев"	общинско	основно	Търговище
2	Второ основно училище "Никола Йонков Вапцаров"	общинско	основно	Търговище
3	Трето основно училище "Петко Рачев Славейков"	общинско	основно	Търговище
4	Четвърто основно училище "Иван Вазов"	общинско	основно	Търговище
5	Първо СУ "Свети Седмочисленици"	общинско	средно	Търговище
6	Второ СУ "Проф. Никола Маринов"	общинско	средно	Търговище
7	Спортно училище „Никола Симов”	общинско	специализирано спортно училище	Търговище
8	Специално училище за ученици с увреден слух „Св. Иван Рилски”	държавно	специално училище за ученици с увреден слух	Търговище
9	Професионална гимназия по икономическа информатика „Джон Атанасов”	държавно	професионална гимназия	Търговище
10	Професионална техническа гимназия „Цар Симеон Велики”	държавно	професионална гимназия	Търговище

11	Професионална гимназия по туризъм и хранително-вкусови технологии „Ал. Константинов”	държавно	професионална гимназия	Търговище
12	Професионална гимназия по електротехника и строителство	държавно	професионална гимназия	Търговище
13	Професионална гимназия по земеделие	общинско	професионална гимназия	Търговище
14	Основно училище „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	основно	Драгановец
15	Основно училище „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	основно	Дралфа
16	Основно училище „Христо Ботев”	общинско	основно	Вардун
17	Основно училище „Христо Ботев”	общинско	основно	Лиляк
18	Обединено училище „Христо Ботев”	общинско	обединено	Макариополско
19	Основно училище „Паисий Хилендарски”	общинско	основно	Надарево
20	Основно училище „Отец Паисий”	общинско	основно	Подгорица
21	Основно училище „Г. С. Раковски”	общинско	основно	Голямо ново

В общинския център - град Търговище има 13 училища, както следва:

- 4 основни училища - Първо основно училище „Христо Ботев“, Второ основно училище „Никола Йонков Вапцаров“, Трето основно училище „Петко Рачев Славейков“, Четвърто основно училище „Иван Вазов“;
- 1 специализирано спортно училище - Спортно училище „Никола Симов”
- 2 средни училища - Първо СУ „Свети Седмочисленици“, Второ СУ „Проф. Никола Маринов“
- 1 Специално държавно училище за ученици с увреден слух „Св. Иван Рилски”
- 5 професионални гимназии: 1 общинска (ПГ по земеделие) и 4 държавни (ПГ по икономическа информатика „Джон Атанасов”, ПГ техническа гимназия „Цар Симеон Велики”, ПГ по туризъм и хранително-вкусови технологии, ПГ по електротехника и строителство).

Фигура 9. Преимуществени райони на училищата на територията на гр. Търговище

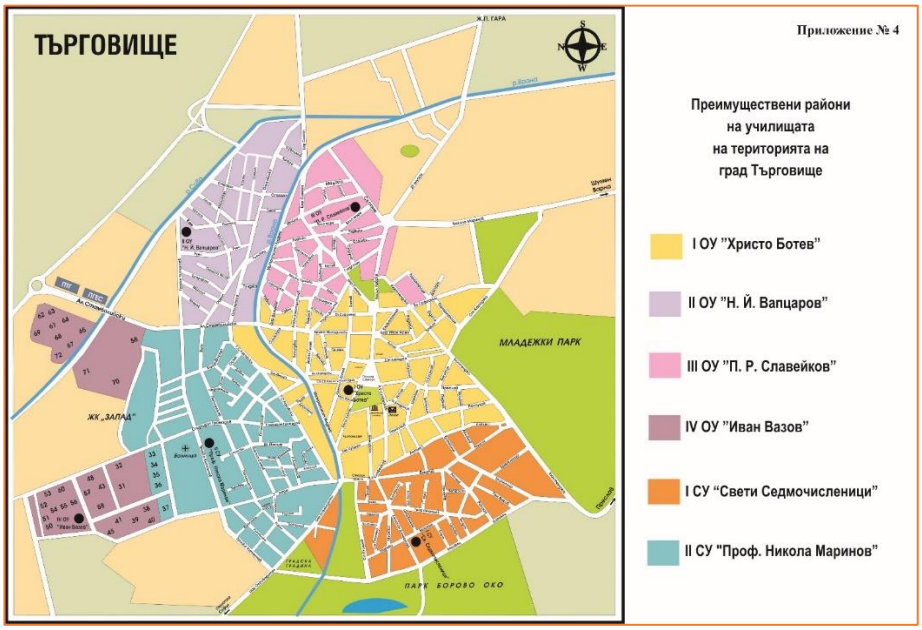

Източник: община Търговище

От общо 52 населени места в общината, в 8 от селата функционират училища: Вардун, Голямо ново, Драгановец, Дралфа, Лиляк, Макариополско, Надарево и Подгорица.

Училището в с. Макариополско е **обединено и средищно.**

Другите **средищни училища** на територията на общината са тези в селата Драгановец, Дралфа, Лиляк и Надарево и 3 училища в гр. Търговище - Второ основно училище „Никола Йонков Вапцаров“, Трето основно училище „Петко Рачов Славейков“ и Четвърто основно училище „Иван Вазов“.

За учебната 2020/2021 г. Второ основно училище „Никола Йонков Вапцаров“ е включено в Списъка на **иновативните училища** на МОН, а за 2021/2020 г. Първо средно училище „Св. Седмочисленици“:

Създадената преди повече от 50 години, ПГ по туризъм и хранително-вкусови технологии е единственото училище в Североизточна България, което подготвя квалифицирани работници в сферата на хранително-вкусовата промишленост, хлебопроизводство, кулинария и туризъм. ПГ провежда политика на гъвкаво планиране в избора на професии за обучение на ученици, проучвайки възможностите и перспективите, заложени в общинската и национална програма за развитие на отраслите „хранене“ и „туризъм“.

Специалното училище за ученици с увреден слух „Свети Иван Рилски“ през 2021 г. навършва 110 години. То е приемник на открития през 1911 г. в гр. Варна Държавен институт за глухонеми деца, който през 1952 година е закрит и преместен в гр. Търговище под името „Училище за глухи деца”.

Сформирани са 2 паралелки с дуално обучение, с оглед повишаване качеството на професионалното образование и засилване на връзката му с нуждите на пазара на труда. Паралелките са в ПГ по земеделие (специалност „Механизация на селското стопанство“) и в ПТГ „Цар Симеон Велики“ (специалност „Мехатроника“). През учебната 2021-2022 г. предстои да бъдат открити още две дуални паралелки – отглеждане на трайни насаждения (лозарство) и мебелно производство.

В таблица 28 е представена информация за броя на учениците, паралелките и учителите в училищата на територията на община Търговище за периода 2014-2020 г.

Таблица 28. Ученици, паралелки и учители в училищата на територията на община Търговище, брой

Образователна институция			2014/2015		2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		Брой учителите 2019/2020 г.
			Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	
гр. Търговище	1 ОУ "Христо Ботев"	предучилищно образование	17	1	13	1	19	1							
		начално образование	429	20	405	20	382	20	365	18	352	17	386	17	30
		основно образование	323	14	322	14	303	12	236	11	245	11	254	11	27
гр. Търговище	1 СУ "Свети Седмочисленици "	предучилищно образование	15	1	16	1	22	1	26	1	23	1	20	1	1
		начално образование	308	14	356	16	364	17	402	17	397	17	384	16	31
		основно образование	176	8	200	8	247	11	305	12	320	12	320	12	25
		средно образование	402	16	398	17	416	16	432	17	458	17	472	19	24
гр. Търговище	2 ОУ "Н. Й. Вапцаров"	предучилищно образование	20	1	8	1		0	21	1	14	1		0	
		начално образование	98	6	84	5	73	4	50	3	38	3	32	2	3
		основно образование	78	4	76	4	34	2	41	3	41	3	45	3	9
гр. Търговище	2 СУ „Професор Никола Маринов“	начално образование	440	20	473	21	478	21	489	21	491	21	447	19	38
		основно образование	427	17	414	16	437	17	323	12	336	12	353	13	21
		средно образование	328	14	333	14	340	14	425	18	433	18	407	18	38
гр. Търговище	3 ОУ „П. Р. Славейков“	начално образование	161	8	144	8	143	8	147	8	144	8	151	8	14
		основно образование	138	7	148	8	143	8	114	6	114	6	114	6	14,75
гр. Търговище	4 ОУ "Иван Вазов"	начално образование	164	8	134	8	138	8	171	8	171	8	173	8	10
		основно образование	321	16	280	16	266	16	271	14	271	14	271	14	34
с. Макариополско	ОУ "Христо Ботев"	начално образование	46	4	43	4	47	4	39	3	47	3	44	3	5

Образователна институция			2014/2015		2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		Брой учителите 2019/2020 г.
			Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	
		основно образование	48	4	46	4	36	3	42	3	37	3	33	3	6
		професионално образование	0	0		0		0		0	12	1	12	1	1
с. Вардун	ОУ "Христо Ботев"	предучилищно образование	16	1	14	1	12	1	11	1		-			0
		начално образование	70	4	62	4	50	4	48	4	46	4	45	4	5
		основно образование	62	4	60	4	56	3	56	3	45	3	38	3	7
с. Голямо ново	ОУ "Г. С . Раковски"	предучилищно образование							12	1	12	1	12	1	1
		начално образование	64	4	65	4	61	4	51	4	53	4	47	4	7
		основно образование	57	4	65	4	61	4	54	3	50	3	40	3	7
с. Драганoвец	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	начално образование	27	2	27	2	25	2	18	2	21	2	15	2	3
		основно образование	18	2	17	2	20	2	22	2	19	2	20	2	5
с. Дралфа	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	начално образование	48	4	47	3	54	3	48	3	46	4	42	4	6
		основно образование	58	4	55	3	46	3	39	3	39	3	36	3	6
с. Лиляк	ОУ "Христо Ботев"	начално образование	65	4	56	4	47	4	47	4	46	4	42	4	6
		основно образование	59	4	56	4	44	3	37	2	34	2	33	3	6
с. Надарево	ОУ "Паисий Хилендарски"	начално образование	46	0	57	4	52	4	62	4	48	4	48	3	5
		основно образование	63	4	51	4	48	4	34	3	36	3	36	3	7
с. Подгорица	ОУ "Отец Паисий"	предучилищно образование	14	1	14	1	13	1	15	1	14	1	16	1	1

Образователна институция			2014/2015		2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		Брой учителите 2019/2020 г.
			Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	
		начално образование	62	4	52	3	36	4	38	4	38	3	35	3	5
		основно образование	45	3	38	3	44	3	35	3	31	3	30	3	5
гр. Търговище	Професионална гимназия по електротехника и строителство	професионално образование	193	9	209	9	205	9	222	10	169	9	131	8	16
гр. Търговище	Професионална гимназия по земеделие	професионално образование	242	12	236	12	310	0	343	13	308	11	297	11	22
гр. Търговище	Професионална гимназия по икономическа информатика ”Джон Атанасов”	професионално образование	342	13	332	13	333	13	347	16	412	17	404	17	35
гр. Търговище	Професионална гимназия по туризъм и хранително-вкусови технологии "Алеко Константинов"	професионално образование	230	12	243	12	252	12	256	12	293	14	237	13	28
гр. Търговище	Професионална техническа гимназия ”Цар Симеон Велики”	професионално образование	252	12	263	13	256	12	289	13	285	13	280	13	29
гр. Търговище	Спортно училище „Никола Симов“	основно образование	79	3	66	3	58	3	37	2	36	2	32	2	16
		средно образование	135	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		професионално образование	0	0	113	5	98	5	119	6	86	5	74	5	2
гр. Търговище	Специално училище за деца с увреден слух	начално образование	12	2	10	2	12	2	13	2	11	2	20	4	5

Образователна институция			2014/2015		2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		Брой учителите 2019/2020 г.
			Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	Ученици	Паралелки	
	"Свети Иван Рилски"														
		основно образование	28	4	24	3	20	3	4	0,5	12	0,5	13	3	10
		професионално образование	30	4	19	3	18	3	23	4	20	3	19	4	10
Всичко			**6256**	**311**	**6144**	**311**	**6119**	**294**	**6179**	**301,5**	**6154**	**298,5**	**5960**	**300**	**586,75**

В общината има 3 специализирани обслужващи звена:

- Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище,
- Център за специална образователна подкрепа - гр. Търговище
- Общински Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище.

В периода 2014-2020 г. са предприети мерки за подобряване и обновяване на образователната инфраструктура, но все още са необходими сериозни дейности и ресурси в тази посока.

Извършен е цялостен ремонт, обновяване и модернизиране на сградата, включително подмяна на наличното обзавеждане и оборудване на **Първо ОУ „Христо Ботев“** – със средства в размер на 4 800 000 лева, осигурени от ОПРР 2014-2020 г. (училището е включено в Инвестиционната програма на общината).

До 2023 г. се очаква да приключи ремонта и обновяването на **Професионална техническа гимназия „Цар Симеон Велики” и Професионална гимназия по икономическа информатика „Джон Атанасов”** по проект „Обновяване и модернизация на регионалната образователна инфраструктура чрез подобряване на материално-техническата база на 17 държавни професионални гимназии в системата на МОН в областите Велико Търново, Габрово, Ловеч, Русе и Търговище“, финансиран със средства осигурени от ОПРР 2014-2020 г.

Частични ремонтни дейности, основно със средства от капиталовата програма на община Търговище, средства на училищата, национални програми или привлечени от други донори са извършени и в другите училища, като изразходваните средства са в размер на близо 2 300 000 лева.

По данни предоставени от директорите на училищата на територията на общината, извършените до момента и необходимите дейности занапред са:

Таблица 29. Извършени ремонти и необходими дейности и инвестиции

Училище	Извършени дейности	Необходими дейности
Първо СУ „Свети Седмочисленици“	Частични ремонтни дейности	Ремонт на тоалетните в сградите на училището и физкултурния комплекс. Подмяна на ВиК инсталация Мерки енергийна ефективност на сградите на училището, физкултурния комплекс, стола и втори корпус, актовата зала, Ремонт и топлоизолация на покриви, подмяна на дограма, външна изолация; Цялостна подмяна на отоплителната инсталация и на ел. инсталация, съпътстващи дейности по подмазване, шпакловане, боядисване; поставяне на ПВЦ настилки в коридорите и стълбищата. Ремонт и реконструкция на откритата спортна база и двора на училището - поставяне на настилка на пистата и игрищата, подмяна на съоръжения, изграждане на нови игрища, асфалтиране на двора

		Ремонт на учебни стаи и кабинети, подмяна на обзавеждане и оборудване; Изграждане на разширение на закритата спортна база, включващо още два физкултурни салона Изграждане на IT център в старите работилници (в сградата на актовата зала) - ремонт, изграждане на санитарни възли, оборудване *Необходими средства: 4 380 000 лева*
Второ основно училище „Н. Й. Вапцаров“	Покривна хидроизолация (частична сграда) и подмяна на дограма *Изразходвани средства – 22 606 лева*	Основен ремонт на парна инсталация, Поставяне на ПВЦ дограма Поставяне на ПВЦ дограма, Саниране на училището Ремонт на покрив Оборудване на класни стаи и кабинети Основен ремонт на физкултурен салон Поставяне на ПВЦ дограма Ремонт на покрив *Необходими средства – 150 000 лева*
Второ средно училище „Професор Никола Маринов“	Изграждане на Кибер-център „Америка за България“ Изграждане на ПИС, ремонт на футболна площадка Ремонт кабинети по хореография и физика и покрив на физкултурен салон Ремонт физкултурен салон, изграждане на футболна площадка и подмяна на врати Доизграждане на видеонаблюдение и ремонт и обзавеждане на класни стаи и учителска стая Ремонт на санитарни възли в училището Ремонт на класни стаи *Изразходвани средства – 434 000 лева*	Ремонт на стълбище на училищен вход Преасфалтиране на спортна площадка Саниране на сградата Подмяна на дограма *Необходими средства – 1 460 000 лева*
Трето ОУ „П. Р. Славейков	Ремонт на покрив на административен блок, смяна на дограма и вътрешна шпакловка на стаи Ремонт на система за видеонаблюдение, смяна на дограма Подмяна на дограма Смяна на дограма - ет. 2 и ет. 3 Смяна на дограма на ет. 4, поставяне на щори на ет. 2, 3 и 4, смяна на входни врати, иззидване на стени, боядисване на оградата на училищния двор, частична подмяна на ламаринен покрив, смяна на осветителни тела на ет.1 и ет. 2, ремонт на главен вход *Изразходвани средства – 308 000 лева*	Ремонт на покривна конструкция на училището - физкултурен салон и сградата. Изграждане на отводнителна дренажна мрежа около сградата за отводняване на приземен етаж около 1000 л. Ремонт на настилка във вътрешен двор на училището, частичен ремонт на площадките и алеите във външния и задния двор Ремонт на физкултурна площадка - футбол "Хеттрик" Смяна на входни врати, подмяна на метални с ПВЦ стени/дограма входове Външна изолация на сградата; Подмяна на осветителните тела с енергоспестяващи ет. 2, ет. 3 и ет. 4. Подмяна на врати на класни стаи и кабинети Частична шпакловка, измазване и боядисване на коридори на ет. 3 и ет. 4. Подмяна на радиатори; Ремонт на подови настилки на класни стаи и кабинета с хранилища *Необходими средства: 1 089 000 лева*

Четвърто основно училище "Иван Вазов"	Ремонт на покрив на тяло Б и на тяло Г Смяна на дограма и поставяне на ПВЦ прозорци *Изразходвани средства: 105 000 лева*	Саниране и боядисване на сградата, ремонт на част от покрива, частична подмяна на дограма Вътрешен ремонт на коридори, стълбища и тоалетни, физкултурни салони, актова зала Реновиране на асфалтовите настилки на спортните площадки
Обединено училище „Христо Ботев“, Макариополско	Ремонт на училищната сграда, на физкултурен салон, подмяна на дограма, ремонт на отоплителна инсталация; Довършителни ремонтни дейности на училищната сграда, физкултурния салон, подмяна на дограмата, ремонт на отоплителната инсталация, включително на кабинета по практика *Изразходвани средства: 111 547 лева*	Оборудване на кабинет по теория и практика Закупуване на техника за педагогическия персонал Подмяна на входни врати *Необходими средства: 58 500 лева*
Основно училище „Христо Ботев“, Вардун	Смяна на дървената дограма на прозорците на класните стаи и коридорите с ПВЦ дограма. Закупуване на чинове и столове; Ремонт на покривната конструкция на складовото помещение за дърва и въглища. Кърпежна шпакловка и боядисване на всички класни стаи и коридори, подмяна на 2 врати на класни стаи Ремонт на столовата - подмяна на дървената дограма с ПВЦ дограма, цялостно измазване, шпакловане и боядисване, оборудване с бойлер и плотове, подмяна на електрическа инсталация, полагане на замазка, мозаечен под, теракотни плочки Полагане на ново подово покритие /дюшеме/ в 3 класни стаи в прогимназиалния етап и боядисване на същите стаи Основен ремонт на 4 стаи от складовата база на училището. Подмяна на осветителни тела *Изразходвани средства: 91 200 лева*	Хидроизолация на основите на сградата на началният етап. Цялостен ремонт на електрическата инсталация на сградата на прогимназиалния етап Изграждане на вътрешни тоалетни Цялостен ремонт на класните стаи Цялостен ремонт на покривната конструкция на сградата на прогимназиалния етап Ремонт на оградата на училището Ремонт на спортната площадка Саниране на двете училищни сгради
Основно училище "Г. С. Раковски", с. Голямо ново	Изграждане на подход към училищния двор, свързан с безопасността при доставка на гориво – 6836 лева	Ремонт на покрив на училищната сграда (хидроизолация); Подмяна на дограмата на коридорите на 2 и 3 етаж Ремонт на 2 и 1 етаж на коридорите – освежаване Ремонт на физкултурния салон - отделен корпус Саниране на сградата на училището Обзавеждане на кабинети и класни стаи с нови маси и столове и съвременно оборудване за обучение по химия, физика, информационни технологии и компютърно моделиране *Необходими средства: 344 000 лева*
Основно училище	Подмяна на дограма на компютърен	

"Св. Св. Кирил и Методий", с. Драгановец	кабинет Подмяна на остарели дървени врати (3 бр.) Измазване и укрепване на външна тоалетна	
Основно училище "Св. Св. Кирил и Методий", с. Дралфа	Частичен ремонт на козирката на покрива на основната сграда*, 7 хиляди*	Освежаване на всички коридори, фоайета и класни стаи; Подмяна на осветлението в класни стаи; Ремонт на физкултурния салон - ел. инсталация; обновяване на спортната площадка на открито и подмяна на спортните съоръжения ; Оборудване и обзавеждане за класните стаи Цялостен ремонт на покрив на основната сграда Изграждане на нов компютърен кабинет и закупуване на необходимото оборудване Саниране на сградата и смяна на дограмата Изграждане на отоплителна система за преминаване към гориво, различно от дърва за основната сграда и за спортната *Необходими средства – 60 000 лева*
Основно училище „Христо Ботев“, с. Лиляк	Ремонт на помещение за обособяване и изграждане на санитарен възел. Ремонт на подове на две помещения. Частична подмяна на улуци и водосточни тръби на северна фасада. Ремонт на покривната конструкция Подмяна на входната врата на училището. Текущ ремонт - боядисване на подове и цокли в класни стаи и коридори Подмяна на дървена врата на класна стая с ПВЦ. Ремонт на физкултурен салон Освежителен ремонт - боядисване на цокли, подове и мебели в класни стаи и коридорните пространства. Текущ ремонт на класни стаи и коридорни пространства Освежителен ремонт - боядисване на цокли, подове и мебели в класни стаи и коридорните пространства. Ремонт и изграждане на разрушена част от зида ограждащ училището. *Изразходвани средства – 75 300 лева*	Цялостен ремонт на покривната конструкция и подмяна на улуци и водосточни тръби Подмяна на дограмата на цялата сграда Подмяна на подовите настилки в класните стаи и коридорните пространства Цялостен ремонт и подмяна на оборудването в класните стаи Пребоядисване на цялата фасада на училището Изграждане на модерна спортна площадка в двора на училището Ремонт на част от приземния етаж с цел обособяване на помещение за хранене на учениците Ремонт и оборудване на класна стая за обособяване на втори компютърен кабинет за начален етап *Необходими средства – 215 000 лева*
Основно училище "Паисий Хилендарски", с. Надарево	Подмяна на стара дървена дограма и врати с ПВЦ в класните стаи на сградата на начален и на прогимназиален етап. Монтиране на мултифункционални лед телевизори във всички класни стаи в двете сгради на училището *Изразходвани средства – 26 000 лева*	Цялостен ремонт на покривната конструкция и частична подмяна на външната ограда на сградата на прогимназиален етап. Подмяна на улуците на сградата на начален етап. Изграждане на физкултурен салон *Необходими средства – 900 000*
Основно училище "Отец Паисий", с. Подгорица	Изграждане на вътрешни санитарни възли Полагане на плътна асфалтова настилка	Саниране на училището, включително цялостна подмяна на дограмата и ремонт на покрив

	Изразходвани средства – 45 500 лева	*Необходими средства – 100 000 лева*
Професионална гимназия по Електротехника и строителство	Подмяна на дограма Изразходвани средства – 312 400 лева	Ремонт на покрив Подмяна, монтаж и демонтаж на газови горелки Открити спортни площадки *Необходими средства – 160 000 лева*
Професионална гимназия по Земеделие	Ремонт на покрив и санитарни възли *Изразходвани средства – 121 000 лева*	Ремонт на отоплителна инсталация, газификация Ремонт фасада, топлоизолация и водоотвеждане *Необходими средства – 320 000 лева*
Професионална гимназия по туризъм и хранително-вкусови технологии „Алеко Константинов“	Подобряване енергийната ефективност на физкултурен салон и учебен ресторант Ремонт на учебен корпус „Б“ - фоайе I, II и II етаж и две учебни стаи Ремонт на лаборатория за технохимичен и микробиологичен контрол, подмяна на дървена дограма и врати с ПВЦ дограма и ПВЦ врати, латекс по стени. Създаване на достъпна архитектурна среда, адаптиране и изграждане на санитарни възли - подмяна дървени врати с ПВЦ, зидария, измазване стени и тавани, боядисване стени, монтаж на механизми за достъпна среда на хора с увреждания. Основен ремонт на покривите на учебна сграда и учебни работилници по готварство и сервиране. Текущ ремонт на отоплителна инсталация Частичен ремонт на фасадна дограма II и III етаж на тяло „А“ на учебен корпус - подмяна на дървена дограма с ПВЦ дограма в учебни стаи и коридори. Ремонт на учебна работилница по сладкарство - ПВЦ врати, шпакловка стени и тавани, измазване и латекс по стени. *Изразходвани средства – 268 000 лева*	Оборудване на учебна работилница „Хлебарство и сладкарство“ Подмяна на дограма в учебен корпус Оборудване на учебна работилница „Готварство“ Ремонт на канализация Ремонт на физкултурен салон Вътрешен ремонт на коридори и ученически кабинети в учебен корпус Цялостно саниране на учебен корпус и ученическо общежитие Вътрешен ремонт на ученическо общежитие Изграждане и оборудване на външна спортна площадка Основен ремонт на водоотоплителната инсталация Оборудване на учебна работилница „Сервиране *Необходими средства – 585 000 лева*
Спортно училище „Никола Симов	СМР - класни стаи, коридори и покрив; Частичен ремонт - отоплителна инсталация *Изразходвани средства – 37 000 лева*	Цялостен ремонт на покрив и отоплителна инсталация, подмяна на дограма, ремонт и оборудване на класни стаи и коридори (вътрешен ремонт) *Необходими средства – 260 000 лева*
Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски	Подмяна на дограма на училището и физкултурния салон *Изразходвани средства – 312 000 лева*	Основен ремонт на ВИК инсталация и санитарни помещения /тоалетни и бани/ Оборудване на класни стаи и кабинети за рехабилитация на слуха и говора със съвременен интериор Саниране на училищен корпус, общежитие и физкултурен салон Основен ремонт на кухненски блок и трапезария Основен ремонт на перално помещение Освежаване на спални помещения и

		коридори *Необходими средства - 2 045 000 лева*

Източник: Проучване сред директори на училища

Съгласно подадената информация, необходимите средства за ремонт и обновяване на училищата са в размер на близо 13 млн. лева и включват:

- Ремонт на учебни стаи, кабинети, санитарни помещения, спортни/физкултурни комплекси/салони
- Подмяна на ВиК инсталация
- Мерки енергийна ефективност, вкл. изолация на сградата
- Поставяне на ПВЦ дограма
- Ремонт на покриви
- Изграждане на отводнителни дренажни мрежи
- Ремонт на училищни дворове
- Закупуване на оборудване
- Изграждане на нови отоплителни системи

Училищата в гр. Търговище, в които са необходими ремонт и обновяване, включват: I СУ „Свети Седмочисленици“, II СУ „Професор Н. Маринов“, III СУ „П. Р. Славейков“, IV СУ „Иван Вазов“, Спортно училище „Никола Симов“ и Професионална гимназия по земеделие. Последната е една от малкото обществени сгради, които не са газифицирани и понастоящем се отопляват с акумулиращи печки. Сред училищата в селата, които се нуждаят от обновяване на базата са: Обединено училище „Христо Ботев“ – с. Макариополско, ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – с. Дралфа и ОУ „Паисий Хилендарски“ – с. Надарево.

В допълнение, модернизирането и оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии съобразно потребностите на общината, както и за внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение). Наложителни са мерки за стимулиране на обучението по търсените на пазара на труда професии, степен на квалификациите съобразно степента на развитие на местната/регионалната икономика и заявените инвестиционни намерения, като продължава политиката за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи.

3.2.2. Детски градини

На територията на община Търговище функционират 13 детски градини – 12 общински и 1 частна. От тях 11 се намират в общинския център, като една от тях има разкрити и филиали. 2 детски градини работят в села от общината - Руец и Макариополско. 11 от детските градини са с изнесени групи в 15 села от общината.

Според Регистъра на средищните детски градини и училища в Република България за учебната 2020/2021 година, средищни в община Търговище са следните детски градини:

- ДГ № 11 „Звънче“ в гр. Търговище
- ДГ „Първи юни”, с. Макариополско
- Част от ДГ №1 „Веселушко“ - групата в с. Търновца

- Част от Детска градина №7 „Снежанка“ - групата в с. Маково.

Таблица 30. Детски градини в община Търговище

№	Населено място	Детска градина	Филиал/група
1	гр. Търговище	Детска градина № 1 „Веселушко“	група в с. Търновца
2	гр. Търговище	Детска градина № 2 „8 март“	-
3	гр. Търговище	Детска градина № 3 „Здравец“	група с. Дралфа
4	гр. Търговище	Детска градина № 5 „Червената шапчица“	група с. Драгановец
5	гр. Търговище	Детска градина № 6 „Пролет“	група с. Росина
6	гр. Търговище	Детска градина № 7 „Снежанка“	група с. Маково
7	гр. Търговище	Детска градина № 8 „Слънце“	група с. Голямо ново
8	гр. Търговище	Детска градина № 9 „Приказка“	група с. Лиляк, група с. Подгорица
9	гр. Търговище	Детска градина № 11 „Звънче“	филиал „Радост“, филиал „Букет“, група с. Голямо Соколово
10	гр. Търговище	Детска градина „Пчелица“	група с. Вардун
11	с. Руец	Детска градина „Първи юни“	група с. Баячево, група с. Кралево, група с. Овчарово, група с. Дългач
12	с. Макариополско	Детска градина „Първи юни“	група с. Надарево
13	гр. Търговище	Частна детска градина „Монтесори“	

Източник на информация: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование в общината, РУО

В периода след 2014 г. броят на децата в детските градини в община Търговище постоянно намалява (вж. Фигура 10).

Таблица 31Общински детски градини, деца, педагогически персонал, места и групи в детските градини .

	2015-2016 г	2016-2017 г	2017-2018 г.	2018-2019 г.	2019-2020 г.	2020-2021 г.
Детски градини (брой)	14	12	13	13	13	12
Деца (брой)	1800	1762	1818	1786	1778	1732
Места (общо)	2019	1851	1988	1976	2037	1973
На 100 деца	112,2	105,1	109,4	110,6	114,6	113,9
Педагогически персонал (общо)	175	160	163	163	164	174
В т.ч. детски учители	161	148	151	151	152	162
Детски групи	86	71	77	79	86	71

Източник НСИ

Фигура 10. Брой деца в детски градини в община Търговище

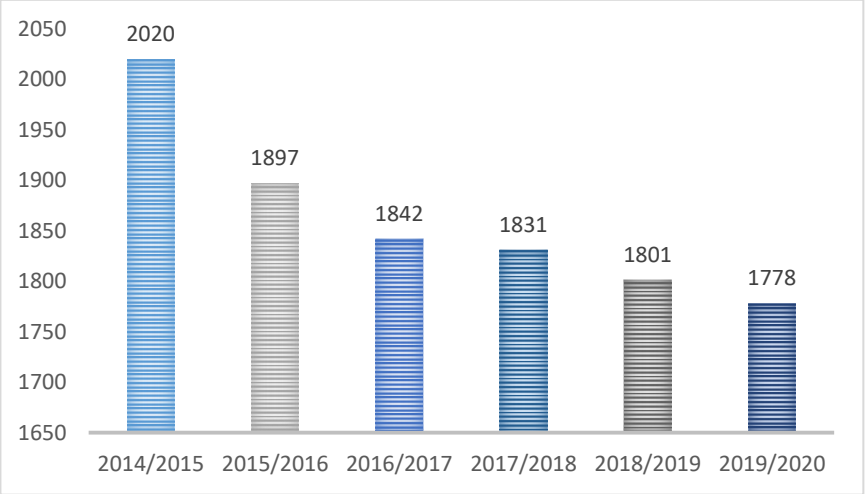

През учебната 2019/2020 г. средният брой деца в една детска градина е 136,7, а педагог се пада на средно 11 деца.

За периода 2014-2020 са извършени редица подобрения на сградите и дворовете на детските градини в общината, като общият размер на изразходваните средства е близо 5 500 000 лева.

По проект „Обновяване и модернизиране на общинската образователна инфраструктура", финансиран със средства от ОПРР 2014-2020 г. са изцяло ремонтирани 2 детски градини, с бюджет в размер на близо 2 995 000 лева:

- Основен ремонт и обновяване на **Целодневна детска градина №9 „Приказка"** кв. „Запад 2", включително внедряване на мерки за енергийна ефективност, достъпна архитектурна среда, благоустрояване на двор, детски площадки (1 303 000 лева)
- Основен ремонт и обновяване на **Целодневна детска градина №7 „Снежанка"** кв. „Запад 1", включително внедряване на мерки за енергийна ефективност, достъпна архитектурна среда, благоустрояване на двор, детски площадки (1 689 127 лева)

Със средства в размер на 497 958 лева от Публичната инвестиционна програма на община Търговище е извършен ремонт и реконструкция на ЦДГ №1 „Веселушко" (енергийно обследване, внедряване на мерки за енергийна ефективност, благоустрояване на двор, детски площадки, оборудване, обзавеждане и достъпна архитектурна среда).

Предстои изграждане на детска градина №5 „Червена шапчица" (ул. „Любен Каравелов"№29, гр. Търговище) като общият размер на инвестицията е в размер на 2 000 014 лева. Средствата са осигурени по програма на МОН и от общината.

За по-нататъшното развитие на инфраструктурата на детските градини е идентифицирана необходимост от ремонт на покриви и стени, вътрешно и външно саниране, смяна на дограма, ремонт/подмяна на отоплителни системи, вътрешни ремонти и обзавеждане и т.н.

Детските градини, които се нуждаят от обновяване, включват: ДГ „Пчелица", ДГ №3 „Здравец" и ДГ №8 „Слънце" в гр. Търговище и детските градини в селата Макариополско и Руец.

3.3. Здравеопазване

3.3.1. Здравеопазване

Здравното и медицинско обслужване на населението е обезпечено със спешна, болнична и извънболнична помощ.

Болничната помощ на населението в община Търговище се осигурява от:

- Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ Търговище АД) с капацитет от 405 легла, запазвайки тази непроменена бройка като тенденция последните 5 години;
- Специализирана очна болница за активно лечение „Д-р Тасков“ ООД с леглова база от 24 легла през 2019 г., при бройка от 30 легла до 2018 г.;
- Специализирана хирургична болница за активно лечение „Папуров“ с леглова база от 31 легла.

Доболничната помощ включва:

- Диагностично консултативен център 1 – Търговище,
- Медицински център „Вита - Ирис“ ЕООД,
- Медицински център „д-р Симеонов“,
- Медицински център „Солигена“,
- Медицински център по ортопедия и травматология,
- Медицински център по „д-р Бонева“ ЕООД,
- Център за психично здраве.

Общо 12 са регистрираните лаборатории за първична медицинска помощ. 8 от тях са индивидуална практика, като 5 от тях обслужват само общинския център, а останалите 4 практикуват и в селата Баячево, Вардун, Голямо Соколово, Драгановец, Дралфа, Копрец, Макариополско, Овчарово, Преселец, Росина, Руец, Търновца, Черковна.

Груповите практики са 4, три от тях имат кабинети в селата - Кралево, Разбойна, Лиляк, Васил Левски, Александрово, Подгорица, Надарево, Дългач, Острец.

22 от общо 52-те села в общината са обслужвани на място от лекарска практика, т.е. 30 нямат на разположение в населеното място общопрактикуващ лекар.

Амбулаториите за първична стоматологична помощ са 45. От тях 42 са с индивидуална практика, а три – с групова. Кабинети на лекари по дентална медицина, освен в общинския център има и в 9 от селата - Бистра, Божурка, Вардун, Лиляк, Надарево, Руец, Славяново, Дралфа и Макариополско.

Броят на лечебните заведения по видове на територията на община Търговище е представен на следващата таблица.

Таблица 32. Лечебни заведения на територията на община Търговище по видове, бр.

Вид лечебни заведения	Брой
Диагностично - консултативни центрове	1
Медицински центрове	9

Амбулатории за първична медицинска помощ	8
Амбулатории за първична дентална помощ	42
Амбулатории за групова първична медицинска помощ	4
Амбулатории за групова първична дентална помощ	3
Амбулатории за специализирана медицинска помощ	37
Амбулатории за специализирана дентална помощ	1
Амбулатории за групова специализирана медицинска помощ	1
Самостоятелни медико-диагностични лаборатории	10
Самостоятелни медико-техническа лаборатория	9
Хоспис	1

Източник: Регистър на ЛЗ за извънболнична медицинска помощг., РЗИ

Аптечната мрежа в общината е представена от 15 обекта, всички в гр. Търговище, представени в следващата таблица.

Таблица 33.Аптеки в Община Търговище

1	ЕТ ЕСКУЛАП - 2001 - ПЕТЪР ПЕТРОВ
2	ЕТ АВИЦЕНА - МАРГАРИТА ИЛИЕВА
3	ДИМКА ВЛАДЕВА ЕООД
4	ОБРАЗЦОВА АПТЕКА ТЪРГОВИЩЕ ЕООД
5	ВИТАЛИС – ТЪРГОВИЩЕ ЕООД
6	МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ - ТЪРГОВИЩЕ АД
7	РАЗГРАДФАРМА ООД
8	ЕТ АДОНИС - 97 - СИЛВИЯ ДИМИТРОВА
9	ПАНАЦЕЯ ЕООД
10	ВАМПОРОВ ООД
11	ПАНАЦЕЯ ЕООД
12	ВЪЛКОВА ЕООД
13	ПАНАЦЕЯ ЕООД
14	АЛФАМЕДИКА 2014 ЕООД
15	АДОНИС 2016 ЕООД

Източник: Регистър на аптеките, поддържан от Агенцията по лекарствата

Според данни на Института за пазарна икономика през 2019 г. на 1 аптека се падат 3 177 души от населението на общината.

За периода 2021-2027 г. по предложение на Министерството на здравеопазването е необходимо:

- Повишаване на качеството на психично-здравните грижи в региона, както и ремонт и обновление на сградния фонд в държавните психиатрични болници;
- Модернизиране на материално-техническата база на държавните лечебни заведения чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;
- Изграждане на хосписи в държавните лечебни заведения.
- Създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места. За тази цел е необходимо закупуване на специализирани превозни средства – оборудвани мобилни лаборатории, мобилни рентгенови кабинети и транспортни леки автомобили.

3.3.2. Детски ясли

Самостоятелните детски ясли в община Търговище са 4 и се намират на територията на общинския център гр. Търговище: Детска ясла № 1 „Първи юни“, Детска ясла № 2, Детска ясла № 3 „Мечо Пух“, Детска ясла № 5.

Общият брой места в 4-те ясли към 31.12.2020 г. е 240, а заетият в тях персонал – 84. Има и една детска ясла, която е в състава на детска градина, и в която броят на местата е 18, а заетият персонал – 2.

Със средства на общината и от други донори в размер на 500 000 лева е извършено благоустрояване на двора, детските площадки и е осигурено оборудване и обзавеждане на ДЯ №3 „Мечо Пух“.

ДЯ №1 „Първи юни“ е включена като обект в проект „Обновяване и модернизиране на общинската образователна инфраструктура” в рамките на който е извършен ремонт и реконструкция, в това число енергийно обследване, внедряване на мерки за енергийна ефективност, благоустрояване на двор, детски площадки, оборудване, обзавеждане и достъпна архитектурна среда на обща стойност 1 205 600 лева.

За предстоящият програмен период следва да се търсят средства и да се изготвят проекти за ремонт и обновяване на детски ясли №2, №3 и №5.

3.4. Социални дейности и услуги

В периода 2014-2020 г. община Търговище увеличава и разширява пакетът на социалните услуги, които предоставя. Те отговарят на стандартите и критериите за предоставяне на социални услуги, а условията и материалната база са подходящи, както за предоставяните дейности, така и за целевите групи.

Социалните услуги на територията на община Търговище са концентрирани предимно в общинския център и са представени в следващата таблица.

Таблица 34. Социални услуги в Община Търговище

	Социална услуга	Място	Капацитет	Форма на услуга
1	Обществена трапезария	Гр. Търговище	65 места	Помощ и подкрепа на лица от уязвими групи, да подобри качеството на живот и осигури храна на хора, които не могат да си я осигурят сами
2	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания (ДЦПЛУ)	гр. Търговище	30 места	Центърът предлага дневни грижи за младежи над 18 години с физически и ментални увреждания; логопедични услуги; психологични услуги; рехабилитация; кинезитерапия; консултиране на семействата.
		с. Макариополско	15 места	
		гр. Търговище	30	

	Социална услуга	Място	Капацитет	Форма на услуга
3	Център за социална рехабилитация и интеграция за пълнолетни лица	гр. Търговище	30 места	Форма на почасова подкрепа на пълнолетни лица, свързана с извършване на рехабилитация и социални и психологически консултации, съдействие за професионално ориентиране и реализация, възстановяване на умения за водене на самостоятелен живот, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване, включително за хора със зависимости.
4	Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания	гр. Търговище	14 места	Място за живот на младежи от 18 до 35-годишна възраст в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на младежи с увреждания с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.
5	Защитено жилище за лица с психични разстройства	гр. Търговище	8 места	Форма на социална услуга за пълнолетни лица с психични разстройства с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места. В защитеното жилище се настаняват лица, притежаващи ЕР на ТЕЛК.
		гр. Търговище	4 места	
		с. Макариополско	8 места	
6	Защитено жилище за лица с умствена изостаналост	с. Лиляк	8 места	Форма на социална услуга за пълнолетни лица с умствена изостаналост с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места. В защитеното жилище се настаняват лица, притежаващи ЕР на ТЕЛК.

	Социална услуга	Място	Капацитет	Форма на услуга
7	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания (ДЦДУ)	гр. Търговище	20 места	Форма за подкрепа на деца, младежи с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция.
8	Център за социална рехабилитация и интеграция за деца (ЦСРИ)	гр. Търговище	25 места	Форма на почасова подкрепа на деца/пълнолетни лица, свързана с извършване на рехабилитация и социални и психологически консултации, съдействие за професионално ориентиране и реализация, възстановяване на умения за водене на самостоятелен живот, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване, включително за хора със зависимости.
9	Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания	гр. Търговище	14 места	Услугата предоставя място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица - не повече от 15. Центровете могат да се ползват в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на деца със или без увреждания. Мултипрофесионален екип от специалисти: ръководител-екип, ключов социален работник, социални терапевти-детегледачи, рехабилитатори, психолози, педагози, медицински сестри и др. ЦНСТ са разположени в близост до централна градска част, здравни и образователни заведения, в оживени жилищни райони. Разположението на сградите допринася за лесна социализация и адаптация на децата и младежите към среда, близка до семейната.
10	Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи	гр. Търговище	8 места	
11	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	гр. Търговище	10 места	

	Социална услуга	Място	Капацитет	Форма на услуга
12	Център за обществена подкрепа (ЦОП)	гр. Търговище	70 места	Предоставя комплексна услуга, която задоволява потребностите на широк спектър от целеви групи - деца лишени от родителска грижа, деца с увреждания, деца и родители преживели насилие, бременни жени с риск от изоставяне на децата си, самотни родители, социално слаби родители, деца с риск за отпадане от училище и проблемно поведение.
13	Звено "Майка и бебе"	гр. Търговище	4 места	Предоставя временно настаняване до 6 месеца на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа.

По ПМС 344/21.12.2018 г. Община Търговище продължава да предоставя и услугите: Личен асистент, Социален асистент и Домашен помощник. За периода от 2017 г. до 2019 г. са обхванати близо 450 души.

В допълнение, общината е предоставила и социални услуги с финансиране по оперативни програми в размер на близо 7 420 000 лева, представени в следващата таблица.

Таблица 35. Социални услуги, предоставяни от Община Търговище с финансиране по оперативни програми

Наименование на проекта	Програма/ процедура	Обща стойност (бюджет в лева
С грижа за теб	ОПРЧР Услуги за ранно детско развитие	1 320 803.09
Нови хоризонти	ОПРЧР	499 997,98
Сигурност в общността	ОПРР Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца	1 035 585.49
Алтернатива за живот	ОПРР Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания	986 516.05
Патронажна грижа в община Търговище	ОПРЧР Патронажна грижа за възрастни хола и лица с увреждания – Компонент 2	313 797.92
Патронажна грижа в община Търговище	ОПРЧР Патронажна грижа за възрастни хола и лица с увреждания – Компонент 3	286 200.00

Наименование на проекта	Програма/ процедура	Обща стойност (бюджет в лева
"Изграждане на съвременна жилищна среда за социално слаби семейства в община Търговище"	ОПРР Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020-Търговище	1 296 531.00
Патронажна грижа в община Търговище	ОПРЧР Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 4	129 648.96
Патронажна грижа + в община Търговище	ОПРЧР Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 4	370 610,34
Центрове за грижа село Съединение	ОПРЧР	542 000,00
Топъл обяд в условията на пандемията от COVID-19 в община Търговище	ОПХ-BG05FMOP001-5.001 „3.1 - Топъл обяд в условията на пандемията от COVID-19“	72 171.00

Източник ИСУН 2020

Видовете социални услуги, действащи на територията на общината, са разнообразни както по вид, така и по отношение на наличните рискови групи, брой ползватели на услугата и потребностите на потребителите.

Разкритите социални услуги резидентен тип, дейността на социалните услуги в общността (ДЦДУ, ДЦПЛУ, ЦОП, ЦСРИ), както и услугите, предоставяни в домашна среда показват адекватна социална политика, водена от общината и гарантират в голяма степен успешното провеждане на процеса на деинституционализация.

Във всички социални услуги се предоставят професионални услуги с високо качество, насочени към подобряване на общото състояние на хората от различни уязвими групи на територията на община Търговище, подкрепа на семействата им, преодоляване на социалната изолация и придобиване на умения за социално включване, което да доведе до повишаване качеството на живота им.

3.5. Културни дейности

3.5.1. Културни институции

Община Търговище се гордее с изключително богат културен живот и традиции. Те се поддържат от многобройни и разнообразни по вид културни институции – драматичен и куклен театър, библиотека, музеи, художествена галерия, читалища, храмове и др. Общинската администрация е изключително ангажирана с подкрепата на културния живот като през последното десетилетие е изпълнила редица проекти за подкрепа на културата в т.ч. подобряване на материалната база, организиране, провеждане и финансиране на културни мероприятия, минимални или нулеви такси за посещение на културни занимания и прояви за определени групи от населението - деца, ученици, пенсионери и др.

Културните институти в община Търговище са представени от:

Драматичен театър - Търговище

Общински драматичен театър - Търговище е културна институция с 50-годишна история. Създаден е с постановление на Министерски съвет № 274 от 16 юли 1969 г. Театърът е приемащ и продуциращ център на спектакли за възрастни и деца. Всяка година театърът създава по 3-4 продукции и играе по 120 представления. Разнообразието от жанрове, теми и проблеми в спектаклите привлича различни възрасти и социални слоеве в търговищкия и още много региони на България. На сцената на Драматичен театър - Търговище са гостували множество от най-известните български театрални трупи и театрални творци.

С международна известност и национален престиж през годините се утвърждава фестивалът на спектакли за деца „Вълшебната завеса", на който се изявяват професионални състави от България и Европа. Това е единственият национален форум за детски драматични спектакли, подкрепян от Община Търговище и Министерство на културата, със собствен статут и авторитет. Провежда се ежегодно през първата седмица на м. май. За участие се допускат от 14 до 18 театрални трупи от България и чужбина, подбрани след предварителна селекция.

От 2016 година театърът е част от Балканската мрежа на световната организация на спектаклите за деца АСИТЕЖ /ASSITEJ/. Това е организацията, обединяваща усилията на театралната общност при създаването и разпространението на детски представления. Сградата на театъра се нуждае от основен ремонт на: покривната конструкция, салона, гримьорните, санитарните възли, административната част. Няма рампа за достъп на хора с увреждания.

Държавен куклен театър – гр. Търговище

Началото на куклено-театралното изкуство в Търговище се поставя с премиерата на самодеен състав към Образцово народно читалище „Напредък-1864" на 15 февруари 1961 г. От 1968 година градският народен съвет субсидира театъра, който фактически се превръща в полупрофесионален и повечето от кукловодите са на щат към читалището, чиято сцена и салон са пригодени за куклени спектакли. С Решение на Министерски съвет №49 от 13.02.1975 г. Кукленият театър е признат за държавен. Неизброими са имената на постановките за тези 50 години, турнетата, наградите, актьорите, режисьорите, музикантите и всички онези творци, играли на търговищка сцена. Търговищкият държавен куклен театър е постоянно във фокуса на културните събития и е с важни позиции в културната визитка на областта.

Регионален исторически музей - гр. Търговище

Регионалният исторически музей е създаден с решение от 1951 г. През 1959 г. става самостоятелен професионален институт, със статут на окръжен музей. Системно проучва и популяризира историята на Търговищкия край. От 2006 г. е преобразуван в Регионален музей. Юридическо лице, финансиран като „делегирана от държавата дейност", второстепенен разпоредител с бюджетни кредити в структурата на Община Търговище. Определящ за държавната и общинска политика по музейното дело и опазване на културно-историческото наследство на територията на Община и Област Търговище

Има формиран богат музеен фонд веществени и документални паметници от неолита (VII хил. пр. Хр.) до нашето съвремие, над 44 000 музейни ценности. Общоисторически музей със специализирани отдели: „Археология"; „История на България XV-XIX в.", „Нова и най-нова

история", „Етнография", „Фондове", „Научен архив и недвижими културни ценности" и „Връзки с обществеността". Музеят разполага с 14 сгради, в които разгръща разностранната си дейност. Десет от музейните сгради са адаптирани недвижими културни ценности от XIX и XX век, като две от тях са с национално значение. Обновяването и поддръжката им е осъществявана през годините с проекти, финансирани по програмите ФАР, ШАРС, Красива България, Национален фонд „Култура", финансова подкрепа по програми на Министерство на културата и бюджета на Община Търговище.

Музеят се намира в началото на старинния възрожденски квартал Вароша. Има 5 постоянни експозиции, разположени в близост:

- В Археологическата експозиция представя Търговищкия край от праисторически времена до Средновековието. Тук е уникалната енеолитна култова сцена от с. Овчарово, богати идолни колекции, златната тракийска конска амуниция, известна като Кралевското съкровище, накити и златотъкани платове;
- Етнографската експозиция в Хаджи Ангеловата къща (1863 г.) представя местното население, християни и мюсюлмани. Акцент е ежегодният пролетен международен Ескиджумайски (Търговищки) панаир.;
- Къща-музей „Никола Симов-Куруто" е посветена на известния революционер, знаменосец на Ботевата чета.
- Училище „Св. Седмочисленици", Славейковото (1863 г.) е един от най-свидните исторически символи на Търговище, място за разнообразни музейни изложби и прояви. Има постоянна експозиция - възстановка на възрожденска класна стая, изложба посветена на войните за национално обединение и освобождение и Ретро фотоателие.
- Постоянната експозиция „Икони и църковна утвар" е представена в Свещаровата къща (1860).

Крепостта „Мисионис" (IV-XIV в.) край гр.Търговище е важен обект в процес на проучване, експониране и социализация, приоритет в научната и популяризаторската програма на музея. Регионалният исторически музей, възрожденското училище „Св. Седмочисленици" (Славейковото училище), Хаджиангеловата къща с Етнографската експозиция, Къща-музей „Никола Симов-Куруто" и крепостта „Мисионис" са вписани като туристически атракции към Регистъра на туристическите атракции, поддържан от Министерство на туризма.

Музеят развива богата и разнообразна научноизследователска и издателска дейност. Разполага с Музеен образователен център, където се работи с различни възрастови групи.

Фигура 11. Регионален исторически музей - Търговище

Художествена галерия "Никола Маринов" - Търговище

Началото на художествената галерия е поставено през 1959 г. със създаването на Художествен отдел към Окръжния исторически музей, Търговище. През 1963 г. постъпват и първите картини от фонда на художествения отдел като дарения от видни български художници. Основен принос в тази насока има първият уредник в Художествения отдел – Васил Вълев. През 1977 г. се поставя началото на пленер-акварел на името на проф. Никола Маринов, а през 1978 г. се открива музейната сбирка в къщата на Стефан Куцаров. През 1979 г. се създава къща-музей на големия български художник проф. Никола Маринов, като в предходния период са откупени значителна част от акварелите на бележития художник. През 1981 г. е открита самостоятелната сграда на галерията, проектирана от арх. Виржиния Попова. На 15.03.1985 г. по решение на Комитета за култура Художествения отдел към Окръжния исторически музей - Търговище се обособява като самостоятелна юридическа единица – Окръжна художествена галерия. През 1987 г. след закриването на окръзите остава наименованието Художествена галерия „Никола Маринов“, Търговище. През 2010 г. с Решение на Общински съвет – Търговище, ХГ „Никола Маринов“ се определя за юридическо лице и му предоставя право на второстепенен разпоредител с бюджетни средства.

Галерията притежава богата колекция от живопис, графика и скулптура. В колекцията на галерията се открояват платна на Владимир Димитров – Майстора, Стоян Венев, Дечко Узунов, Никола Маринов, Ненко Балкански, Васил Стоилов, Георги Божилов-Слона, Димитър Казаков-Нерон, Атанас Нацев, Светлин Русев, Олга Шеханова-Шишкова, Пламен Проданов и др. Галерията поддържа собствена интернет страница с модерен интерактивен дизайн, както и фейсбук профил, като по този начин популяризира богатата си колекция.

Галерията се помещава в сграда, която се нуждае от ремонт на корозирали метални носещи елементи, ремонт на трета зала (сериозно пострадала след пожар), саниране, отоплителна и осветителна система, модернизиране на вътрешното пространство на изложбените зали с цел осъвременяване на визията и начина на излагане на експонатите.

Фигура 12. Колекция на Художествена галерия „Никола Маринов“ - Търговище

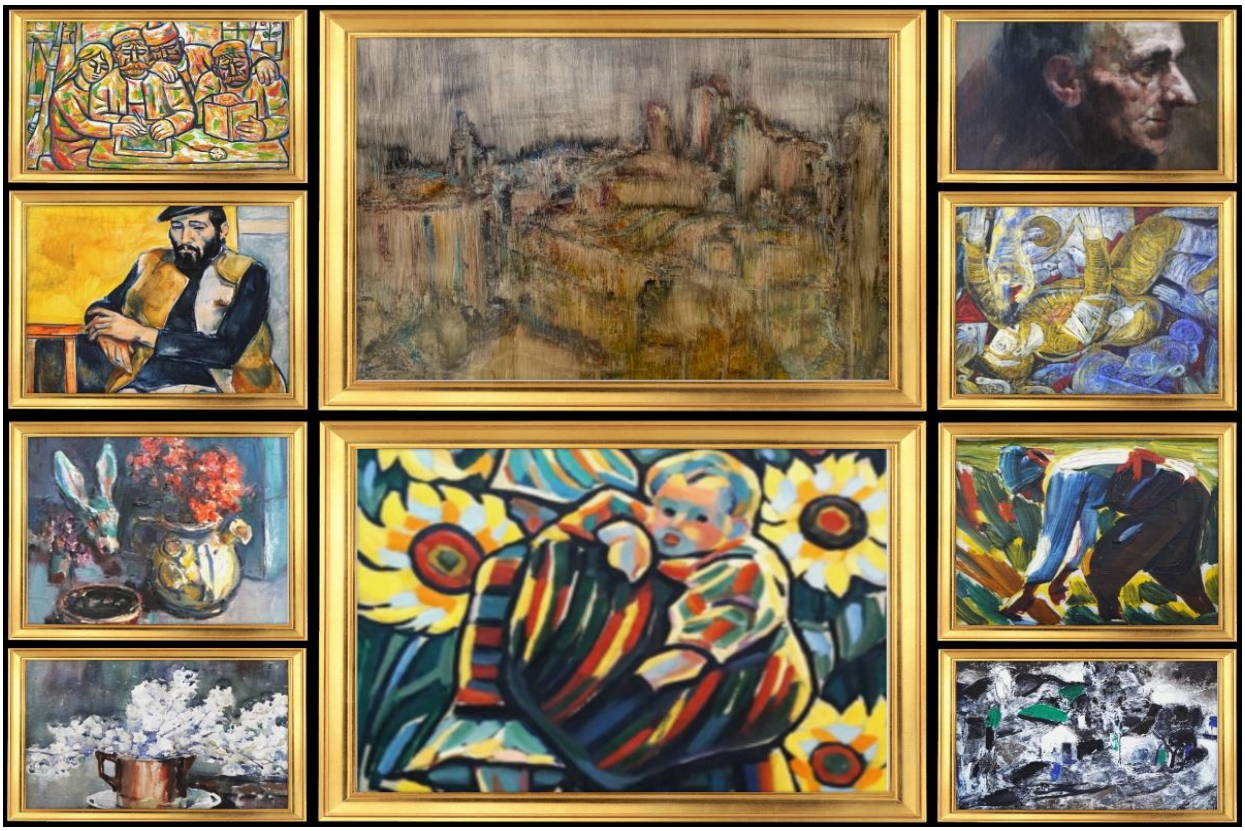

Регионална библиотека "Петър Стъпов" - Търговище

Развитието на библиотечното дело в Търговище започва с основаването на ескиджумайското читалище “Св. Св. Кирил и Методий” (сега „Напредък – 1864”) през 1864 г. На 21.05.1959 г. се взема Решение №32-В за създаване на Окръжна методична библиотека, като естествен приемник на книжния фонд на читалищната библиотека и се утвърждава нейния щат. Новосъздадената Окръжна библиотека наследява от читалището 13 292 тома. През 1966 г. се обособява отдел „Краезнание”, а през 1967 г. започва издателската дейност на библиотеката с методичния сборник “Бюлетин”.

През 1988 г. библиотеката получава статут на Универсална научна библиотека, а на 30.11.1989 г. официално е открита новата сграда на Универсалната научна библиотека. С Постановление № 19 на МС от 31.01.1996 г. библиотеката приема статут на Регионална библиотека. През 1998 г. библиотеката защитава проект пред фондация „Отворено общество” на тема „Автоматизация на библиотечните процеси”, в резултат на който е изградена локална мрежа и са закупени модули на специализиран библиотечен софтуер. С решение № 9/1999 г. на Общинския съвет – Търговище Регионалната библиотека получава името на родения в Търговище писател и общественик Петър Стъпов.

Библиотеката е изключително активна в разработването и изпълнението на различни проекти, чрез които модернизира базата си и създава удобства на читателите да използват нейните фондове: изградена е арт-галерия, оборудвано е депо за съхраняване на специални колекции и започва дигитализиране на част от фонд грамофонни плочи и аудио касети; създаден е специален еко-кът в читалня на Детски отдел, а по стените, доброволци от Школата по изобразителни изкуства в града са изрисували 20 платна със сцени от приказки; обновен е сайтът на библиотеката. През 2016 г. по Проект „Регионална библиотека „Петър Стъпов“ – място за интегриране на хората с увреждане в работна среда“, финансиран от Агенция за хора с увреждания, са приспособени и оборудвани със специализирана техника три работни места за хора с трайни увреждания, съобразно индивидуалните им потребности. Читалните работят с модул „Обслужване на читални“ и модул „Управление на заявките“ за електронна регистрация на посещенията, ползваните библиотечни документи и подаване на читателски заявки в интернет. Стартирана е и инициатива за дигитализиране на издаваните в Търговище, Омуртаг, Попово и Антоново периодични издания в периода до 1950 г. и представяне съдържанието на дигитализираното документално наследство онлайн.

Българската библиотечно-информационна асоциация връчва на библиотеката Грамота за номинация за наградата „Библиотека на годината 2016“, а ръководството й е отличено с почетен знак „Златен век“ – Печат на Цар Симеон Велики и грамота.

Библиотеката заедно с едно читалище и Центъра за подкрепа на личностното развитие – Обединен детски комплекс (ЦПЛР-ОДК) се помещават в обща масивна сграда, разположена в центъра на града. Сградата се нуждае от обновяване - смяна на дограма, саниране, ремонт на покривната конструкция, както и ремонт на корозирали метални елементи - чела по външната страна на сградата. В частта на читалището и ЦПЛР-ОДК няма рампи за достъп на хора с увреждания. Репетиционната зала на фолклорната школа на ЦПЛР-ОДК се нуждае от ремонт: смяна на дограма и подова настилка.

3.5.2. Други културни институти

Своеобразни културни институти във визитката на община Търговище са:

- Духов оркестър към Община Търговище
- Професионален фолклорен ансамбъл "Мизия" – Търговище
- Женски хор "Златна лира" към Община Търговище

3.5.3. Читалища

На територията на община Търговище функционират 47 читалища, като 3 от тях са в общинския център - гр. Търговище, а останалите са в селата. Списък на всички читалища е представен в следващата таблица.

Таблица 36. Народни читалища на територията на община Търговище

	Читалище	**Населено място**
1	НЧ "Напредък -1864"	гр. Търговище
2	НЧ "Пробуда-1926"	гр. Търговище

	Читалище	Населено място
3	НЧ "Развитие-1904"	гр. Търговище
4	НЧ "Йордан Миндов-1892"	с. Алваново
5	НЧ "Георги Първанов"	с. Александрово
6	НЧ "Будител-1927"	с. Баячево
7	НЧ "Васил Левски-1907"	с. Бистра
8	НЧ "Пробуда -1936"	с. Божурка
9	НЧ "Просвета"	с. Братово
10	НЧ "Развитие - 1938"	с. Буйново
11	НЧ "Развитие-1906"	с. Буховци
12	НЧ "Надежда-1904"	с. Вардун
13	НЧ "Васил Левски-1925"	с. Васил Левски
14	НЧ "Пробуда -1921"	с. Голямо Ново
15	НЧ "Христо Ботев -1910"	с. Голямо Соколово
16	НЧ "Светлина -1927"	с. Давидово
17	НЧ "Христо Ботев-1927"	с. Драганoвец
18	НЧ "Напредък-1903"	с. Дралфа
19	НЧ "Съгласие -1902"	с. Дългач
20	НЧ "Иван Вазов-1908"	с. Здравец
21	НЧ "Напредък"	с. Копрец
22	НЧ "Пробуда-1928"	с. Кралево
23	НЧ "Развитие"	с. Кръшно
24	НЧ "Михаил Донев -1903"	с. Лиляк
25	НЧ "Светлина -1931"	с. Ловец
26	НЧ "Минчо Иванов-1912"	с. Макариополско
27	НЧ "Светлина -1913"	с. Маково
28	НЧ "Съзнание-1948"	с. Миладиновци
29	НЧ "Успех -1921"	с. Момино
30	НЧ "Просвета -1907"	с. Надарево
31	НЧ "Изгрев"	с. Овчарово
32	НЧ "Самообразование -1911"	с. Острец
33	НЧ "Просвета"	с. Пайдушко
34	НЧ "Възраждане"	с. Певец
35	НЧ "Кирил и Методий -1909"	с. Подгорица
36	НЧ "Напредък -1928"	с. Преселец
37	НЧ "Светлина -1929"	с. Пресиян
38	НЧ "Светлина-1935"	с. Пресяк
39	НЧ "Родина -1927"	с. Пробуда
40	НЧ "Светлина"	с. Разбойна
41	НЧ "Пробуда -1928"	с. Ралица
42	НЧ "Асен Златаров - 1945"	с. Росина
43	НЧ "Искра-1927"	с. Руец

	Читалище	Населено място
44	НЧ "Развитие -1926"	с. Стража
45	НЧ "Пробуда -1928"	с. Съединение
46	НЧ "Светлина -1947"	с. Търновца
47	НЧ "Светлина -1927"	с. Черковна

Източник: Национален регистър на читалищата към Министерство на културата

Народните читалища на територията на общината изпълняват важни културно-просветни и информационни функции. В тях се организират: библиотеки, танцови клубове, клубове по интереси, фолклорни групи, летни занимални, оркестри, интернет клубове, сбирки на населението и др.

Проблемите на читалищната мрежа в общината са:

- сградният фонд на читалищата е остарял и амортизиран и почти всички читалищни сгради се нуждаят от ремонт
- читалищата се нуждаят от оборудване и обзавеждане - столове, бюра, маси, шкафове, компютри, принтери и интернет оборудване
- остарял библиотечен фонд и необходимост от попълването му със съвременни издания
- сцените и залите са в лошо състояние
- проблеми с отоплението

3.5.4. Културен календар

Община Търговище има изключително богат културен календар като ежегодно се провеждат 15-18 прояви. Събитията от културния календар на общината включват следните прояви:

- Ритуално хвърляне на богоявленския кръст в градския шадраван
- Памет за Апостола – 19 февруари
- Честване на всяка годишнина от освобождението на гр. Търговище от Османско владичество
- Международен ден на земята
- Национален празник на Република България
- Официален празник на община Търговище
- Изложби по повод всяка годишнина от освобождението на България
- Международен фестивал на спектакли за деца „Вълшебната завеса“
- Фестивал „Дни на големия театър в малкия град“
- Традиционен Пролетен панаир и изложение – гр. Търговище
- Фолклорен събор за Североизточна България „Фисека пее“
- Фестивал за народно творчество „Сребърни пафти“
- Международен пленер за акварел „Никола Маринов“
- Национален детско юношески фолклорен фестивал „Мисионис пее и танцува“
- Фестивал на любителски състави „Джумалийско надиграване“
- Национална фолклорна среща „Мост между поколенията“
- „Люляка ми замириса“ - фестивал на старата градска песен
- „Под крушата на Осенската поляна“ - празник, посветен на Деня на независимостта

3.6. Спортни и младежки дейности

3.6.1. Спортна инфраструктура и спортни дейности

Община Търговище има дългогодишни традиции в спорта. В града функционират 18 спортни клуба по различни видове спорт – футбол, лека атлетика, баскетбол, волейбол, художествена гимнастика, спортна гимнастика, борба, тенис на маса, тенис на корт, шахмат, бокс, карате, спортно ориентиране, спортна стрелба и др.

Общината има богат спортен календар. Ежегодно се провеждат общински ученически спортни игри. През 2020 г. те са включвали спортовете: баскетбол, волейбол, футбол, тенис на маса, бадминтон, шахмат и лека атлетика. Извън ученическите игри, общината традиционно организира следните спортни прояви: пролетен и есенен крос (посветен на Деня на народните будители – 1 ноември); спортен празник по случай Международния ден на детето - 1 юни; общински турнир по тенис на корт и коледен турнир по народна топка и футбол за деца. Ежегодно след анкетно проучване общината определя „Спортист на годината“ и „Отбор на годината“.

Общинската спортна база включва:

- Стадион „Неделчо Камов“. Стадионът разполага с трибуна и спортен терен, които са в незадоволително състояние и се нуждаят от ремонт и обновяване. Ползва се за тренировки от ФК „Светкавица“ (частен клуб), както и за различни обучения – от полицията, пожарната, военното окръжие, както и за обучение на ученици. Към стадиона има зала за борба и бокс и зала за тенис на маса, които също се нуждаят от обновяване. Непосредствено до стадиона общината е изградила 4 тенис-корта, които могат да се ползват срещу заплащане на такса и се радват на голям интерес от населението. След обновяване на стадиона и прилежащите му зали, комбинацията с близките тенис кортове ще повиши потенциала на територията за развитие на спорта.
- Стадион „Димитър Бурков“. Това е т.нар. „градски официален стадион“. Той разполага с футболно игрище и лекоатлетическа писта. Стадионът е частично обновен и на него се играят контролни мачове на отбори от А футболна група на България. Стадионът се нуждае от довършване на обновяването, особено по отношение на лекоатлетическата писта, която е в окаяно състояние.
- Работнически спортен комплекс. Спортният комплекс е изграден на терен от 59 000 кв.м. и включва: зала за баскетбол, волейбол, хандбал и тенис на корт; открито футболно игрище; кортова площадка за хандбал и тенис и лекоатлетическа писта.
- Комплекс „Учебно-тренировъчен център“. Комплексът разполага със: зала борба, зала спортна стрелба, зала спортна и художествена гимнастика, зала вдигане на тежести и силова подготовка, кортова площадка тенис на корт и хандбал, баскетболна площадка (асфалтова), тунел за стрелба с боен пистолет, писта за ролери. Учебно-тренировъчният център е ремонтиран през предходния мандат.

- Спортна зала „Дечко Стефанов“. Това е многофункционална зала, единствената представителна спортна зала за общината. Залата е в окаяно състояние, а там се провеждам много ученически спортни състезания.

Подобряването на условията на стадиона ще допринесе за организиране на състезания по традиционни за общината спортове, което ще има положителен ефект върху съпътстващи дейности като хотелско настаняване, ресторантско обслужване, посещение на културно-исторически забележителности.

Фигура 13. Спортна инфраструктура в Община Търговище

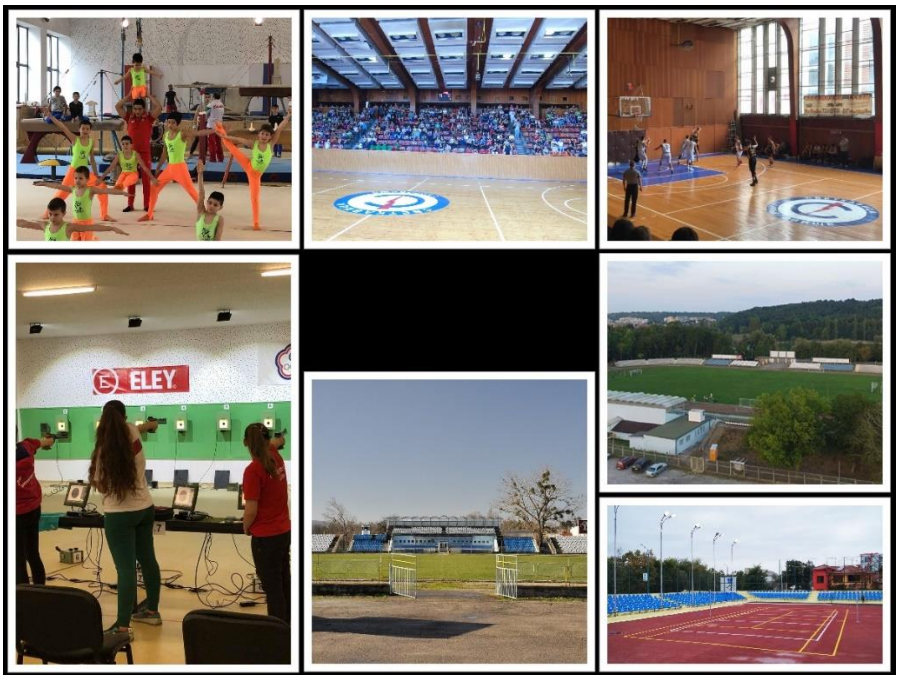

3.6.2. Младежки дейности

Детските и младежките дейности в общината са концентрирани в две основни институции:

Център за подкрепа на личностното развитие – Обединен детски комплекс (ЦПЛР-ОДК). ЦПЛР-ОДК е институция по смисъла на чл.49, ал. 1 на Закона за предучилищното и училищното образование и работи за: развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта; кариерно ориентиране и консултиране; превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ре-социализираща работа с деца и ученици; ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности; педагогическа и психологическа подкрепа и прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. ЦПЛР-ОДК е второстепенен разпоредител с бюджетни средства.

Дейността на ЦПЛР-ОДК е в няколко основни направления: науки, технологии, изкуства, спорт, придобиване на лидерски умения и др. Организационните форми на дейността на центъра са: (1) масови – конкурси, състезания, фестивали, изложения, прегледи, олимпиади, игри, празници и др.; (2) групови – школи, клубове, състави, ансамбли, секции, отбори, кръжоци и др.

ЦПЛР-ОДК е „дом“ на: ученически парламент, детска музикална школа, детска фолклорна школа „Търговище“, школа за изобразително и приложно изкуство, клуб „Дизайн“, еко-клуб „Екос“, спортни клубове по художествена и спортна гимнастика, спортна стрелба, баскетбол и тенис на корт.

ЦПЛР-ОДК се помещава в една сграда с Регионалната библиотека и едно читалище. Сградата се нуждае от цялостен ремонт и обновяване, както и осигуряване на достъп на лица с увреждания. Школата по изобразително изкуство към ЦПЛР-ОДК се помещава в стара, масивна сграда – бивша библиотека със специфична архитектура. Сградата се нуждае от смяна на дограма, както и вътрешен ремонт на помещенията, укрепване на дървена конструкция и др. Няма рампа за достъп на деца с увреждания.

Център за младежки дейности и инициативи (ЦМДИ). Създадена през 1975 година като Младежки дом, с течение на времето институцията се утвърждава като културно-информационен и творчески център на младежта. От 1990 година носи наименованието Център за младежки дейности и инициативи и се обособява като самостоятелна институция към Община Търговище. ЦМДИ е „дом“ на следните формации: балетна формация „Търговище“, школа за модерен балет „Вега“, детски фолклорен ансамбъл „Шарено герданче“, клуб „Батик“, клуб по авиомоделизъм, вокална студия, театрално-дискусионен клуб, школа за естрадно пеене и др.

ЦМДИ е организатор на конкурсите „Магията на песента”, „Слово и багра”, „Коледни чудеса” и „Еко-фантазии”, които стимулират изявата на младите хора в различни направления.

ЦМДИ се помещава в многоетажна, масивна сграда, която се нуждае от саниране и модерен външен дизайн (цветна ментална или ПВЦ конструкция). Особено належащ ремонт на концертната зала, която се ползва масово и по различни поводи от местната общност, обновяване на осветителната и озвучителната система, ремонт на гримьорните под сцената и санитарните възли към тях. Сградата няма рампа за достъп на хора с увреждания.

Фигура 14. Детски и младежки дейности в Община Търговище

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Пътна мрежа и транспортна инфраструктура

4.1.1. Пътна мрежа

Община Търговище се обслужва предимно от републиканска пътна мрежа като централни пътно-транспортни артерии пресичат в четирите направления територията й.

Първокласен път I-4 “София - Велико Търново - Варна” (с европейска категоризация Е-772) минава през град Търговище. Разстоянието до столицата е 340 км, а до Варна е 130 км. Поради недоизградеността на автомагистрала "Хемус", достъпът от Търговище до София и Варна, все още отнема твърде много време. Очаква се строителството на автомагистралата да бъде завършено през 2024 г. Трасето на автомагистралата ще преминава северно от гр. Търговище, като строителството на тази отсечка в момента е в подготовка.

Второкласният път с регионални функции II-49 Търговище – Разград - Тутракан е връзката на общината с област Разград по направлението на първокласния път I-2 Русе-Варна.

Второкласният път II-74 Преслав – Търговище - Дралфа свързва общината с другата важна ос - първокласния път I-7 Силистра – Шумен – Ямбол - ГКПП Лесово и с второкласния път II-51 Бяла - Попово – Дралфа – Чудомир /път П-49/, минаващ в северната периферия на общината.

Обслужването на общината се допълва от прекатегоризираните от четвърти в трети клас пътища III-4008 Пролаз - Вардун - Д. Новково, III-4009 Търговище - Лиляк - Александрова - Пресиян - Г. Кабда - Д. Кабда и III-5102 Мировец - Буховци - Острец - Надарево - Дългач - Певец, така че се получава една радиална структура на пътната мрежа, покриваща добре общината. Само в югоизточната част направлението Разбойна - Черковна - Драгановец се формира от местни пътища.

Общинската пътна мрежа е с дължина 229 км. Подробна информация за дължината и състоянието и е представена в следващата таблица.

Таблица 37. Състояние на общинската пътна мрежа - община Търговище

№ на пътя	Наименование (описание на маршрута на пътя)	Обща дълж. в км	Състояние на пътя (дължина на участъците в км)				Описание на участъка в лошо състояние, вкл. дължина в км
			Много добро	Добро	Приемливо	Лошо	
RAZ1086	/ RAZ1092, Лозница - Макариополско / Манастирци - Граница общ.(Лозница - Търговище) - Съединение - о.п. Търговище	11,600	Много добро	-	-	-	няма
RAZ1089	/ II - 49, Трапище - Разград / - Сейдол - Граница общ.(Лозница - Търговище) - Маково - Дралфа / II - 51/	11,600	-	Добро 5.6км	-	6.0км	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
RAZ1092	/ RAZ1088 / Лозница - Манастирци - Граница общ.(Лозница - Търговище) - Макариополско - / III - 5102 /	4,200	-	Добро 1.5км.	-	2.7км	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV1017	/ III - 409, Омуртаг - Моравка / - Китино - Граница общ. (Антоново - Търговище) - Цветница - / III - 4009 /	7,200	Много добро	-	-	-	Отлично, пътят има ремонтирана нова настилка
TGV1053	/ I - 4, Омуртаг - Търговище / - Граница общ.(Омуртаг - Търговище) - Божурка - Пайдушко - / TGV1017 /	9,800	Много добро 5.3км.	-	-	4.5км	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV1141	/ II - 51, Попово - Дралфа / - Глогинка - Граница общ.(Попово - Търговище) - Кошничари - Росина - / II - 51 /	10,000	-	Добро-7км.	-	3.0км	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1164	/ I - 4, Омуртаг - Търговище / - Стража - Драгановец - Граница общ.(Търговище - Върбица) - Иваново / I - 7 /	24,400	Много добро 21.2км.	-	-	3.2км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки

№ на пътя	Наименование (описание на маршрута на пътя)	Обща дълж. в км	Състояние на пътя (дължина на участъците в км)				Описание на участъка в лошо състояние, вкл. дължина в км
			Много добро	Добро	Приемливо	Лошо	
TGV1166	/ I - 4, Търговище - Пробуда / Васил Левски - Ловец - Острец / III - 5102 /	9,500	Много добро 9.5км.	-	-	-	Отлично, пътят има ремонтирана нова настилка
TGV1167	/ III - 5102, Острец - Дългач / Надарево - Граница общ.(Търговище - Велики Преслав) - Кочово - Хан Крум / I - 7 /	2,000	-	-	-	2.0км	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV1168	/ III - 5102, п.к.Макариополско - Острец / - летище Буховци	1,300	-	-	-	1.3км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1169	/ II - 49, Търговище - Бистра / Давидово - Ралица	4,500	Много добро 2.5км.	-	-	2.0км	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1170	/ II - 51, Дралфа - Чудомир / - Голямо Соколово - Бистра - / RAZ1086 /	21,000	-	Добро 19.0км	-	2.0км	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1171	/ I - 4, Търговище - п.к.Макариополско / Алваново - Ловец - Осен - / III - 5102 /	26,600	-	Добро 4.6км.	-	22.0км	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV1172	/ II - 51, Попово - Дралфа/ - Голямо ново - / II - 51 /	2,400	-	-	-	2.4км.	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV1173	/ TGV2161, Макариополско - Твърдинци / Буйново - / II - 51 / - Пресяк	3,300	-	Добро 2.0км	-	1.3км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1175	/ II - 74, Певец - Търговище / - Баячево	3,000	-	Добро - 2.0км.	-	1.0км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1176	/ II - 74, Певец - Търговище / Руец - Овчарово	6,900	-	Добро 5.4км.	-	1.5км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV1178	/ II - 74, Здравец - Дралфа / - Подгорица	0,500	-	Добро 0.5км.	-	-	няма

№ на пътя	Наименование (описание на маршрута на пътя)	Обща дълж. в км	Състояние на пътя (дължина на участъците в км)				Описание на участъка в лошо състояние, вкл. дължина в км
			Много добро	Добро	Приемливо	Лошо	
TGV1179	/ II - 74, Велики Преслав - Певец / - Кралево	1,400		Добро 1.4км.	-	-	няма
SHU2045	/ I - 7, Иваново - Върбица / Конево - Граница общ.(Върбица - Търговище) Базиликата –Даган	1,700	-	Добро 1.7км.	-	-	няма
TGV2125	/ III - 204, Благоево - Попово / Ломци - Еленово - Граница общ.(Попово - Търговище) - Маково / RAZ1089 /	2,600	-	-	-	2.6км.	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV2160	/ III - 5102, Мировец - Буховци / - Макариополско - Алваново - /I - 4 /	6,000	-	-	-	6.0км	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV2161	/ III - 5102, Мировец - Буховци/ - Буйново-Твърдинци - / I - 2 /	10,500	-	5.0км	-	5.5км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV2162	/ TGV1053, Пайдушко - Божурка / Божурка - Братово - Цветница / TGV1017 /	6,100	-	6.1км.	-	-	няма
TGV2163	/ III - 4008, Пролаз - Вардун / Вардун - Черковна / TGV1164 /	4,000	-	-	-	4.0км.	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV2165	/ TGV1164, Търновца - Драганово / Преселец - Граница общ.(Търговище - Върбица) - Методиево	2,000	-	-	-	2.0км.	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV2174	/ III - 4009, Горна Кабда - Александрово / Пресиян - Цветница / TGV1017 /	2,500	-	-	-	2.5км	Лошо/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя

№ на пътя	Наименование (описание на маршрута на пътя)	Обща дълж. в км	Състояние на пътя (дължина на участъците в км)				Описание на участъка в лошо състояние, вкл. дължина в км
			Много добро	Добро	Приемливо	Лошо	
TGV2177	/ II - 74, Търговище - Здравец / - Момино	5,000	-	Добро 2.5км.	-	2.5км.	Задоволително/ с повредени площи по платното за движение до 30% , има отделни зони с мрежовидни отделни пукнатини и разбита асфалтова настилка по отделни участъци от пътя
TGV2180	/ II - 74, Велики Преслав - п.к.Баячево / - Певец	1,250	Много добро 1.25км.	-	-	-	няма
TGV2181	/ II - 49, Търговище - Бистра / - Давидово	2,900	-	Добро 2.0км.	-	0.9км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV2182	/ II - 49, Търговище - Трапище / - Бистра	0,400	-	-	-	0.4км.	Лошо/ повредена площ до 10%, забелязват се отделни пукнатини и единични дупки
TGV3185	/ I - 4, Пролаз - Търговище / - м. Коланлъка	7,000	-	-	-	7.0км.	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV3186	/ I - 4, Пролаз - Търговище / - в.з. Драката	6,000	-	-	-	6.0км.	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV3187	/ I - 4, Пролаз - Търговище / - яз. Поляница	2,000	-	-	-	2.0км.	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV3188	/ I - 4, Пролаз - Търговище / - помп.ст. Запад 2	1,000	-	-	-	1.0км.	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV3190	/ II - 74, п.к. Кралево - Търговище / - х. Никола Симов	2,000	-	-	-	2.0км	Лошо/ с повредена площ на пътното платно над 50%, повече от половината площ е с повредена настилка, големи дупки и пукнатини
TGV3191	/ TGV1164, Стража - Черковна / - х. Младост	5,000	-	Добро - 5км.	-	-	няма

№ на пътя	Наименование (описание на маршрута на пътя)	Обща дълж. в км	Състояние на пътя (дължина на участъците в км)				Описание на участъка в лошо състояние, вкл. дължина в км
			Много добро	Добро	Приемливо	Лошо	
	Обща дължина на общ.пътна мрежа	229 км.				129 км.	Пътна мрежа за ремонт/лошо

Източник: Община Търговище

Данните от таблицата показват, че 56% от общинската пътна мрежа е в лошо състояние и се нуждае от ремонт, като проектната готовност е на ниво проучвания. В периода 2014-2020 г. са ремонтирани 54.3 км. общински пътища (23.7% от общинската пътна мрежа). Подробна информация за това е представена в следващата таблица.

Таблица 38. Общински пътища, ремонтирани в периода 2014-2020 г.

№ на пътя	Описание на ремонтирания участък от пътя	Стойност – хил. лв.	Дължина на участъка в км	Година на извършване на ремонтните дейности
TGV1171	/ I - 4, Търговище - п.к.Макариополско / Алваново - Ловец - Осен - / III - 5102 / от км.28+800 до км.33+400	629 323 лв.	4.6 км.	2014 г.
TGV1053	/ I - 4, Омуртаг - Търговище / - Граница общ.(Омуртаг - Търговище) – Божурка от км.4+500 до км. 4+900	110 000 лв.	0.400 км	2015 г.
TGV1053	/ I - 4, Омуртаг - Търговище / - Граница общ.(Омуртаг - Търговище) – Божурка от км.0+000 до км. 1+550	325 000 лв.	1.5 км.	2015 г.
TGV2177	/ II - 74, Търговище - Здравец / - Момино; от км. 0+000 до км. 0+5000	80 000 лв.	5.0 км.	2015 г.
TGV1167	/ III - 5102, Острец - Дългач / Надарево - Граница общ.(Търговище - Велики Преслав) - Кочово - Хан Крум / I - 7 / от км.0+000 до км.0+850	58 000 лв.	0.850 км.	2015 г.
TGV1017	/ III - 409, Омуртаг - Моравка / - Китино - Граница общ. (Антоново - Търговище) - Цветница - / III - 4009 / от км.7+750 до км. 15+000	138 865 лв.	7.250 км.	2015 г.
TGV1164	/ I - 4, Омуртаг - Търговище / - Стража - Драгановец - Граница общ.(Търговище - Върбица) - Иваново / I - 7 /от км.0+000 до км.10+800	300 000 лв.	10.8 км.	2016 г.
RAZ1086	/ RAZ1092, Лозница - Макариополско / Манастирци - Граница общ.(Лозница - Търговище) - Съединение - о.п. Търговище от км.5+500 до км. 12+000	280 983 лв.	6.5 км.	2016 г.
RAZ1089	/ II - 49, Трапище - Разград / - Сейдол - Граница общ. (Лозница - Търговище) - Маково - Дралфа / II - 51/ от км.4+400 до км.16+000	290 000 лв.	11.6 км.	2017 г.
TGV1141	/ II - 51, Попово - Дралфа / - Глогинка - Граница общ.(Попово - Търговище) - Кошничари - Росина - / II - 51 / от км.10+000 до км. 17+700	283 828 лв.	7.7 км.	2017 г.

№ на пътя	Описание на ремонтирания участък от пътя	Стойност – хил. лв.	Дължина на участъка в км	Година на извършване на ремонтните дейности
TGV2161	/III - 5102, Мировец - Буховци/ - Буйново-Твърдинци - / I - 2 /от км. 7+250 до км.7+950	123 541 лв.	0.7 км.	2018 г.
TGV1053	/ I - 4, Омуртаг - Търговище /- Граница общ.(Омуртаг - Търговище) – Божурка от км. 0+000 до км.1+900	430 500 лв.	1.9 км.	2019 г.
TGV2163	/ III - 4008, Пролаз - Вардун / Вардун - Черковна / TGV1164 / от км.0+000 до км.1+300	332 116 лв.	1.3 км.	2019 г.
RAZ1086	/ RAZ1092, Лозница - Макариополско / Манастирци - Граница общ.(Лозница - Търговище) - Съединение - о.п. Търговище от км.4+300 до км. 5+800	358 000 лв.	1 5 км.	2020 г.
Път от II-49	Общински път –свързващ площадка Тракия-глас ЕАД с гл.път от II-49	2 200 000лв.	4.3 км.	2020г.

Източник: Община Търговище

Състоянието на пътната мрежа е определящ фактор за обслужването на населените места и възможностите за развитие в региона. Пътищата от по-висок клас ситуират общината в по-високо териториално ниво, определяйки възможностите за пространствена организация на икономическите, социалните и административните комуникации в по-голям мащаб, респективно с повече други общини и центрове от по-висок ранг. И обратно, обслужването с по-нисък клас пътна мрежа „свива“ комуникациите в по-малък периметър на територията и ограничава възможностите за развитие.

4.1.2. Улична мрежа

Общата дължина на уличната мрежа в гр. Търговище е 65,970 км. Към началото на програмния период 2014-2020 г. от общо 163 улици около 35% са били в сравнително добро и добро общо състояние. Останалата част от уличната мрежа в града (около 65%) е била лошо техническо състояние. С финансиране по ОПРР 2014-2020 г. са реализирани два проекта за обновяване на уличната мрежа, залегнали в ИПГВР на гр. Търговище, както следва:

- Проект „Развитие, обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище - етап I". Проектът включва цялостен ремонт и обновяване на 5 линейни обекта в гр. Търговище: (1) ул. „Гладстон” и ул. Велико Търново”; (2) ул. „3 март” от бул. „Трайко Китанчев” до връзката с околовръстния път; (3) бул. „Сюрен”; (4) кръстовище за кръгово движение на бул. „Митрополит Андрей” и ул. „Поп Сава Катрафилов”, (5) квартал „Запад” 2 – Подобект 1, включващ кв. 307, кв. 308, кв. 309, кв. 310 и кв. 311 по плана на гр. Търговище.

- Проект „Развитие, обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище - етап II". Проектът включва цялостна реконструкция и разширение на бул. "Трайко Китанчев" от ул. "3 март" до бул. "Цар Освободител", с прилежаща зеленина и велоалея.

- Изпълнен и въведен в експлоатация през 2018 г. е обект Реконструкция на ул. „Поп Сава Катрафилов“ от бул. „Трайко Китанчев“ – кръстовище ул. „Васил Петлешков“ до кръстовище ул. „Любен Каравелов“, гр. Търговище, включващ участък от бул. „Трайко Китанчев“ – ул. „Васил Петлешков“ с дължина 127 м и участък от ул. „Васил Петлешков“ – ул. „Любен Каравелов“ с дължина 197 м. Общата дължина на ремонтираните участъци е 324 метра.

В допълнение към посочените по-горе дейности е извършен и цялостен ремонт на бул. "Цар Освободител" с финансиране от държавния бюджет. През 2020 г. е извършено и обновяване на 11 улици - улиците: „Първи май“, „Владая“, „Страцин“, „Брегалница“, „Орловец“, „Неофит Рилски“, „Драва“, „Промишлена“, „Осъм“, „Елена“, и „Екзарх Йосиф“, както и ремонт на тротоарните настилки на улиците: „Капитан Данаджиев“, „Мургаш“, „Христо Ботев“, „Паисий“ и бул. „Александър Стамболийски“ в кв. Въбел. Изпълнено е благоустрояване на част от кв. 173, между ул. "Република" и бул. "Трайко Китанчев". Изготвени са и проекти за благоустрояването на кварталите в районите на "Скопие" и този между улиците "Средна гора" и "Сава Геренов".

През 2020 г. е монтирана нова светофарна уредба на кръстовищата на булевардите "Трайко Китанчев" и "Сюрен" с цел повишаване на безопасността в района на областната болница, полицията и II СУ "Проф. Никола Маринов".

Реализиран е проект за разширяването на бул. Трайко Китанчев в участъка от кръстовището му с училището за деца с увреден слух до това с бул. „Цар Освободител“ като ще бъде изграден 4-лентов път, нови тротоари, велоалеи, осветление, озеленяване. Подменена е ВиК инфраструктурата по протежение на булеварда.

Изпълнен е проект за ремонт на бул. "Никола Маринов", като същият е обновен по цялата му дължина от 2,8 км. (средствата са осигурени от държавния бюджет). Ремонтът на булеварда осигурява по-бърза и по-безопасна връзка с автомагистрала „Хемус“ и градовете Шумен и Варна.

Обновени са 7 улици в населените места в община Търговище, както следва: ул. "А. Стамболийски“ в с. Васил Левски, ул. „Васил Караиванов“ в с.Алваново, ул. „Христо Павлов“ в с. Стража, ул. „Аврам Топалов“ в с. Момино, ул. Средна гора“ в с. Подгорица, централен площад на с. Маково и централен площад на с. Миладиновци.

Фигура 15. Обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище

Източник: Отчет на Кмета на Община Търговище

4.1.3. Железопътна инфраструктура

Главните жп линии като част от инфраструктурата на TEN-T мрежата осигуряват интеграцията на жп мрежата на страната с тази на съседните страни. В пространствено отношение те имат важно значение за интегрирането на територията, както в национален, така и в европейски план. Чрез тях се осигурява достъпът до пристанищата, летищата с международно значение, както и връзките между големите градски центрове, включително столицата. Общините, обслужвани от тези жп линии, имат възможности за комуникации на по-високо териториално ниво, съответно по-добри възможности за развитие. В тази група общини попада и Търговище.

Железопътната инфраструктура е важна за транспортното обслужване и свързаност на община Търговище с други общински и областни центрове.

През територията на община Търговище преминава ж.п. линия 1-ва категория София - Горна Оряховица - Варна с дължина 39,539 км и с граници км 368+500 до км 410+039. Ж.п. линията в участъка е двойна и електрифицирана. Техническото състояние на железопътните съоръжения е добро и гарантира заложените в графика скорости на движение на влаковете.

По протежение на ж.п. линията има следните гари и спирки:

- На км 371+130 жп спирка Голямо ново
- На км 374+989 жп гара Дралфа
- На км 379+520 жп спирка Подгорица
- На км 384+312 жп спирка Здравец
- На км 388+902 жп спирка Въбел
- На км 391+035 жп гара Търговище
- На км 399+415 жп спирка Васил Левски

- На км 402+775 жп спирка Ловец
- На км 408+547 жп разделен пост Надарево

На този етап няма нужда от изграждане на нови ж.п. линии. Има нужда от обновяване и ремонт на железопътните гари и спирки, което ще позволи използването на ж.п. транспорта и за трудови пътувания както в рамките на общината, така и към населени места в съседни общини.

4.1.4. Летище "Търговище"

Летище „Търговище“ е регионално летище в България, закрито за полети от началото на 1998 г., а от 10 ноември 1999 г. е изцяло закрито със заповед на министъра на транспорта. То е разположено в землището на с. Буховци, на около 13 км североизточно от гр. Търговище.

До 1989 г. от летище Търговище са осъществявани редовни полети до гр. София. Пистата на летището е дълга 2600 м като едновременно на стоянката могат да бъдат приети 4-6 самолета. Възможността за възстановяване летателните дейности на летището до Търговище ще допълни транспортно-комуникационната система на общината и ще даде възможност тя да се превърне в логистичен център.

Фигура 16. Летище - Търговище

Източник: Google Maps, архивни кадри

5. Водоснабдителна мрежа

За водоснабдяването на всички населени места от общината са изградени общо 264 км довеждащи водопроводи. Изграждана преди повече от 30 години, голяма част от водопроводната мрежа е с изтекъл срок на годност. Заплаха за външното захранване са магистралните водопроводи от азбестоциментови тръби, поради подвижните им връзки, и стоманените водопроводи, атакувани от вътрешна и външна химическа корозия. Физическата амортизация е причина за много аварии и изключително големите загуби на вода.

Община Търговище се водоснабдява от 42 зони на водоснабдяване. Една от зоните на водоснабдяване спада към „Големите зони” с обем разпределяна вода над 1000м3 в денонощие, една зона разпределя вода от 100 м3 до 400 м3 в денонощие, 6 са зоните разпределящи вода под

10 м3 в денонощие, останалите са под 100 м3. Водоснабдяването на населените места в община Търговище се осъществява от: 4 дълбоки сондажа, 21 шахтови кладенеца, 23 каптажа, 23 дренажа и 96 водоснабдителни съоръжения. Град Търговище и няколко околни села се водоснабдяват от язовир „Тича“, намиращ се на територията на област Шумен.

Единствената пречиствателна станция (микрофилтрационна озонаторна станция) е разположена в гр. Търговище, като е построена през 1979 година. В тази станция постъпва водата от яз. ”Тича”. Общият капацитет на съоръженията за пречистване е 400 л/сек. Населението на гр. Търговище, с. Лиляк, с. Цветница, с. Пайдушко, с. Божурка, с. Братово и с. Руец ползва за питейни нужди вода от язовир „Тича“. През 2010 година е окончателно преустановено озонирането и работата на озонаторна станция Търговище. Към момента 75-80% от водата захранваща града и горецитираните села преминава през механично пречистване, посредством микрофилтри, а останалата част се влива директно в единия от водоемите. Обеззаразяването се извършва в две хлораторни станции посредством натриев хипохлорид.

По данни на Националния статистически институт 100% от населението на област Търговище е свързано с обществено водоснабдяване. Въпреки това обаче делът от населението, подложени на режим на водоснабдяване в община Търговище е по-висок от средното за страната (вж. следващата фигура).

Фигура 17. Относителен дял на населението с режим на водоснабдяване (сезонен и целогодишен) от водоснабденото население (в %)

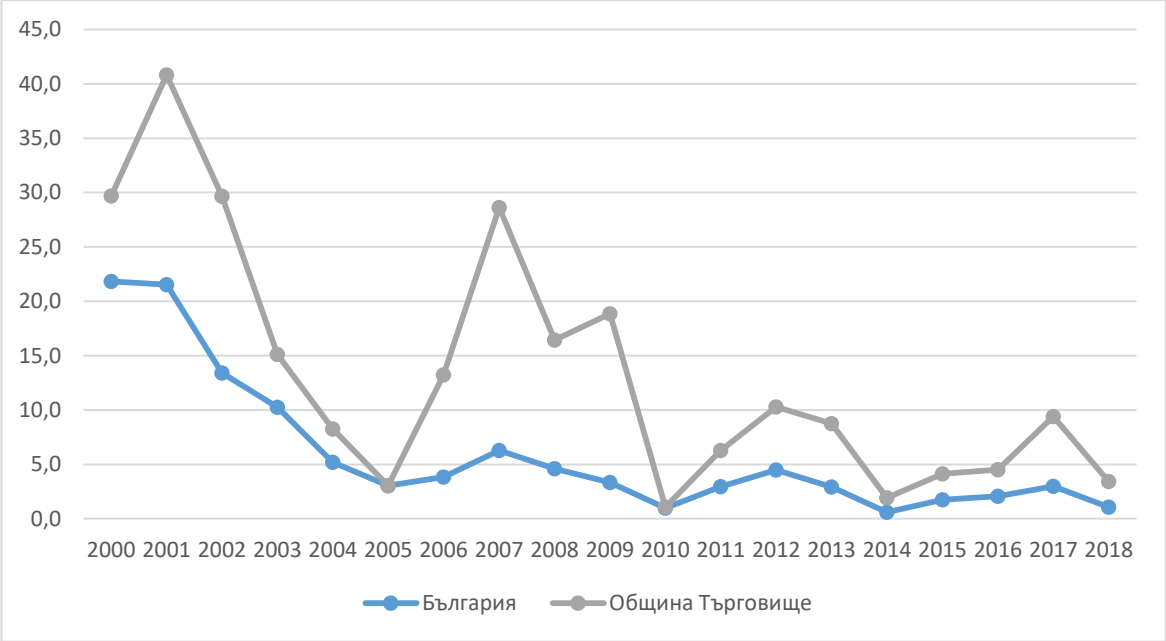

Населението на общината се обслужва от „Водоснабдяване и канализация” ООД гр. Търговище. Към 2021 г. цената на услугата доставяне на вода на потребителите е 2.128 лв. без ДДС.

През 2019 г. в лабораторията на РЗИ-Търговище са изследвани 425 водни проби по показателите на постоянния мониторинг и 72 по показателите на периодичния мониторинг. Стандартността по химични и органолептични показатели за водите от централното водоснабдяване е 98.67% при 98.40% за 2018 година. Най-често отклоненията от нормалните

стойности са по показателите „Нитрати”, „Мирис”, „Вкус” и „Остатъчен свободен хлор”. Причини за отклоненията по микробиологични показатели са, че все още съществуват населени места с ръчно обеззаразяване на водата, което е причина за неправилна преценка в дозирането. Намаляването на населението в селските райони и обезлюдяването на малките населени места, които водят до минимална консумация на питейна вода също допринасят за влошаване на качеството на подаваната вода до консуматора. Най-голям е процентът на неотговарящи води по показател “колиформи” и „ешерихия коли“. Стандартността на питейните води по микробиологични показатели е 95.00% при 94.15% за 2018 г.

През 2019 г. в лабораторията на „ВиК” ООД гр. Търговище са изследвани 2256 проби води по показателите на постоянния мониторинг и 207 проби води по показателите на периодичния мониторинг. Няма водоснабдителна зона с неизпълнен мониторинг на 100%. Най-голям % несъответствия представляват отклоненията по показател “колиформи”, „ешерихия коли“ и „нитрати”. Стандартността по химични показатели за водите от централното водоснабдяване е 97.17% при 97.90% за 2018 година. Стандартността на питейните води по микробиологични показатели е 96.38% при 96.17% за 2018 г.

5.1. Телекомуникационна мрежа

На територията на общината оперират всички национални доставчици на телефония, кабелната/сателитна телевизия и интернет - А1, Виваком, Теленор и др. С по-малки дялове са представени и някои локални оператори.

От гледна точка на интернет свързаност на общината, може да се направи заключението, че са налице всички предпоставки за отлична интернет свързаност. Няколко основни оптични трасета преминават през региона. Национални и международни доставчици на интернет предоставят модерна мрежа и бърза и надеждна свързаност. Важни предпоставки за това са наличието на точки за достъп в региона и пряка свързаност към международни оптични магистрали.

5.2. Енергийна мрежа (вкл. възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност)

5.2.1. Енергийна мрежа

Източник на електроенергия за община Търговище е националната електроенергийна система. На територията на общината няма изградени енергийни източници - ТЕЦ или ВЕЦ. Двата преносни електропровода с напрежение 220 kV и 400 kV преминават транзитно, без да имат отношение към захранването на общината.

Общината получава захранване на 110 kV от изградените в град Търговище подстанции - Търговище 1; Търговище 2 и Хан Крум. Шест електропровода с работно напрежение 110 kV свързват подстанциите към националната мрежа и помежду им, с оглед възможност за резервно захранване и достатъчна сигурност при аварии.

Всички населени места са електрифицирани, като селата се електроснабдяват от въздушни изводи 20 kV, а в централната градска част мрежата е кабелирана. Общата дължина на въздушните ел.проводи СН в общината е 407 км, а на кабелните линии СН - 55 км. Изградените

трансформаторни постове за битови, стопански и обществени консуматори са общо 482 броя с 577 трансформатора с обща инсталирана мощност 155 MW.

Електроразпределителната система е реконструирана и поддържана в съответствие с техническите изисквания, в резултат на което е намален броят на регистрираните аварии. Строителството на нови трафопостове се решава потребностите от нарасналите товари.

Уличното осветление е един от основните консуматори на ел.енергия и генератор на разходи в бюджета на община Търговище. Последната мащабна реконструкция на уличното осветление в гр. Търговище е осъществена през 2003 год. и се състои в подмяна на амортизираните и остарели осветителни тела. В резултат на това са монтирани общо 3000 броя нови осветителни тела. Монтирани са на метални стълбове 4,0 и 6,5 m. и обслужват основно паркови пространства и вътрешноградски пътища с моторизиран транспорт. По време на проведен одит е констатирано, че при голяма част от настоящата система за улично осветление не се постигат изискванията на сега действащия стандарт. През м.01/2021 г. е проведена обществена поръчка за избор на изпълнител за строително- монтажни работи, вкл. доставка и монтаж на LED светодиодни осветители за улично осветление, свързани с дейностите по реконструкция и модернизация на системата/ите за външно изкуствено осветление на територията на община Търговище. В рамките на изпълнението на поръчката ще бъдат доставени и монтирани нови 3000 бр. осветителни тела LED 100W, LED 60W, LED 40W, LED 20W, LED 13W. Ще бъдат доставени, монтирани и въведени в експлоатация и система и табло за управление на уличното осветление. Системата ще позволява включване и изключване на осветлението според времевите данни за изгрев и залез, въведен седмичен график или специфични метеорологични данни. Финансирането на проекта е по Програма "Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност", с подкрепата на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

През територията на община Търговище минава северният клон на националната газопреносна система, като в гр. Търговище е изградена газоразпределителна станция за промишлено газоснабдяване. Газифицирането на гр. Търговище стартира през 1994 г. като услугата се предоставя от "Черноморска технологична компания" АД - Варна, в последствие неин приемник става дружеството „Аресгаз“ ЕАД. Едноличен собственик на капитала на дружеството е AcegasApsAmga S.p.A., част от групата на Holding Energia Risorse Ambiente S.p.A. (HERA), една от най-големите италиански ютилити компании. Газифицирани са както индустриални обекти, така и обществени сгради и битови потребители.

Изградените разпределителни газопроводи са предвидени с достатъчен капацитет за захранване на различните промишлени потребители, а градската мрежа за газификация на битови и обществени административни потребители се развива изпреварващо.

5.2.2. Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

За целите на развитието на ВЕИ на своята територия общината е разработила и приела „Краткосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2020–2022 г.” и „Дългосрочна програма за насърчаване

използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2013–2022 г.”

Изготвените за целите на двете програми анализи правят следните изводи относно **потенциала на територията на община Търговище от гледна точка развитието на ВЕИ**:

- територията на община Търговище попада в регион със слънчевата мощност в границата от 1500 до 1550 W/m², а самият гр. Търговище - 1418.4 W/m², което може да се определи като много добър потенциал за развитие на производство на електроенергия чрез фотоволтаични и соларни инсталации
- територията на община Търговище попада в зоната с ветрови потенциал със следните характеристики - средногодишна скорост на вятъра: 2,6 - 5,7 m/s, което се определя като нисък потенциал. Съгласно двете програми на подобна територия могат да бъдат инсталирани вятърни генератори с мощности от няколко до няколко десетки kW. Възможно е евентуално включване на самостоятелни многолопаткови генератори за трансформиране на вятърна енергия и на PV-хибридни (фотоволтаични) системи за водни помпи, мелници и т. н.
- на територията на община Търговище има 3 минерални извора, както следва: (1) Сондаж №1 минерален извор “Боаза” - разположен на 8 км югозападно от града. Температурата на минералната вода е 27°C и максимален експлоатационен дебит 1,50 (1/s и среден експлоатационен дебит 0,95 1/s.; (2) Сондаж № Р-77х, гр. Търговище, бул. "Ал. Стамболийски" № 31 с дебит на водоизточника 7,471л/с, температура на водата 45,8°C; (3) Сондаж-Р-109х (Славиния), гр. Търговище, кв. "Въбел" с дебит на водоизточника 11,5 л/с и температура на водата 24°C. Параметрите на трите сондажа показват нисък геотермален потенциал.

Изградените ВЕИ мощности на територията на общината са представени в следващата таблица.

Таблица 39. ВЕИ мощности на територията на община Търговище

Видове мощности	Мощност (kW)	Площ (м2)	Произведена енергия (MWh/год)
Фотоволтаични системи	5 600	180 000	1 750
Соларни системи	5		6,75
Вятърни системи	1 000		1,25
Всичко	6 605		1 758

Източник: Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2013–2022 г.”

Основните пречки за реализиране на ВЕИ проекти в община Търговище са: високата цена на инвестициите във ВЕИ; ниските цени на изкупуване на електрическата енергия, произведена от ВЕИ; недостатъчни средства (както общински, така и ниски доходи на населението); допълнителни ограничения на финансовата самостоятелност на общината; липса на достатъчни

стимули за рационално енергопотребление; затруднен достъп до инвестиции за проекти за ВЕИ; липса на систематизирани данни за местния потенциал на ВЕИ; липса на достатъчно познания за приложими ВЕИ технологии.

6. Екологично състояние и рискове

6.1. Състояние на атмосферния въздух

Основните групи антропогенни дейности, имащи отношение към замърсяване на атмосферния въздух са:

- промишлени дейности;
- автомобилен трафик;
- комунално-битов сектор – използване на твърди и течни горива за отопление през зимния сезон.;
- строителни и ремонтни дейности (изразено най-вече в градовете), които водят до допълнително повишаване нивата на суспендиран прах и вредни газове;
- други - селско стопанство и съоръжения за съхраняване на отпадъци (депа, хвостохранилища).

За град Търговище основен източник на азотен диоксид е транспортът и някои промишлени предприятия, а на въглероден оксид е основно транспортът.

Контролът на качеството на атмосферния въздух на територията на община Търговище се извършва от РИОСВ-Шумен, като част от националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) – подсистема “въздух”.

На територията на Област Търговище няма постоянно действащи пунктове за контрол на атмосферния въздух. В изпълнение на утвърден график за 2019 г. са организирани измервания за определяне качеството на атмосферния въздух по контролираните параметри в гр. Търговище от мобилна автоматична станция (МАС) на РЛ гр. Варна към ИАОС, гр. София. Пунктът е бил разположен на ул. „Трапезица“ №33, ЦДГ №1 в гр. Търговище. Измерването е извършено през месеците март, май, октомври и ноември. Продължителността на контрола е 51 денонощия и обхваща основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух - O3, CO, SO2, NO, NO2, ФПЧ10. През 2019 г. МАС е регистрирала 1 превишение на СДН (50 μg/m3) на ФПЧ10 в гр. Търговище. Не са регистрирани превишения на нормите за показателите серен диоксид, озон, въглероден оксид и азотен диоксид.

Съгласно информацията в Регионалните доклади за състоянието на околната среда, през 2020 г. (както и през предходните години) превишенията на СДН по показател фини прахови частици (ФПЧ10), се регистрират основно през зимния сезон. Причината са използваните през отоплителния сезон горива и горивни съоръжения в битовия сектор съчетано с определени метеорологични условия (атмосферно налягане, безветрие, инверсии). Високото пепелно съдържание във формираните отпадъчни газове при изгарянето на твърди горива (дърва и въглища) оказва основно влияние върху замърсяването на атмосферния въздух с прахови частици. Въздействие върху качеството на атмосферния въздух на населените места оказват и

формираните емисии от ДВГ на автомобилния транспорт, като най-съществено това се изразява през зимните месеци. Вследствие на понижените температури на околната среда нараства времето за достигане на устойчив – оптимален работен режим на ДВГ на автомобилите, при което се изпускат изгорели газове с по високи емисии на замърсителите (CxHx; CO; сажди). От значение е и непрекъснато нарастващия брой на МПС и съответно натоварения трафик, както и остарелия автомобилен парк.

Източниците на емисии на територията на община Търговище, при които е регистрирано превишаване на нормите за допустими емисии (НДЕ), по данни от годишните регионални доклади на РИОСВ – Шумен за периода 2018-2020 г. и на които са наложени текущи месечни санкции са „ЕСТ Трейд“ ООД, гр. Търговище, „Пътинженерингстрой – Т“ ЕАД, гр. Търговище и Асфалтова база, с. Лиляк.

Изпускащите устройства на ванните пещи инсталирани в завод за производство на плоско стъкло, собственост на „Тракия Глас България” ЕАД, гр. Търговище и в завод за производство на домакинско стъкло, собственост на „Пашабахче България” ЕАД, гр. Търговище, разполагат със системи за непрекъснато измерване на емисиите на прах, азотен диоксид, серен диоксид. Ежемесечно дружествата представят в РИОСВ - Шумен доклади за проведените собствени непрекъснати измервания (СНИ), изготвени в съответствие с Наредба №6 и Инструкция №1 от 03.07.2003 г. издадена от МОСВ. Въз основа на месечните доклади ежемесечно се извършва анализ на данните и се изготвят протоколи за всяка от инсталациите. На основание на инструкцията фирмите изготвят и представят в РИОСВ-Шумен годишни доклади с резултати от проведените СНИ за всяка предходна година. Въз основа на представените през 2018, 2019 и 2020 г. доклади в РИОСВ е констатирано, че не са превишени съответните НДЕ на вредни вещества.

От докладите от контрола на комплексните разрешителни за 2020 и 2021 година за операторите на територията на община Търговище относно емисиите в атмосферния въздух, информацията е следната:

- „Тракия глас България“ ЕАД: за всички изградени и функциониращи пречиствателни съоръжения, операторът извършва мониторинг на технологичните параметри. От проведени през 2019 и 2020 г. СПИ не е отчетено превишение на регламентираните дебити и НДЕ. Няма превишения на НДЕ на контролираните параметри и дебити за F1/1 и F2/1. Не са настъпвали производствени аварии и съответно не са превишавани НДЕ в тази връзка. Не са налични неорганизирани източници на емисии и не е установено разпространение на интензивно миришещи вещества извън границата на производствената площадка.
- „Пашабахче България“ ЕАД: операторът е изградил и експлоатира изискуемите пречиствателни съоръжения за емисии в атмосферата. От проведени СПИ през 2020 г. не е отчетено превишение на регламентираните дебити и НДЕ. Няма превишения на НДЕ на контролираните параметри и дебити за TW/1. Не са настъпвали производствени аварии и съответно не са превишавани НДЕ в тази връзка. Не са налични

неорганизирани източници на емисии и не е установено разпространение на интензивно миришещи вещества извън границата на производствената площадка.

- Регионално депо за неопасни отпадъци за общините Търговище и Попово, с. Пайдушко: предстои изграждане на инсталация за изгаряне на биогаз и на хоризонталната част от газоотвеждащата система. Извършва се периодична оценка на наличие на източници на неорганизирани емисии на площадката на депото и се предприемат мерки за ограничаване разпространението на емисии на интензивно миришещи вещества.
- „БМП Близнаци“ ООД, с. Стража: всички емисии на вредни вещества от инсталацията се изпускат в атмосферния въздух организирано, през съответното изпускащо устройство. Дебитът на технологичните и вентилационни газове от всички организирани източници не превишава определената в съответното условие стойност, като нито една от посочените емисии в атмосферата не превишава определените норми. Не са установени неорганизирани емисии на площадката и всички дейности се извършват без да се допуска разпространението на миризми извън нейните граници
- „Бряг СК“ ЕООД, гр. Търговище, кв. Бряг: всички емисии на вредни вещества се изпускат организирано, чрез изпускащите устройства на отоплителните съоръжения и вентилационни системи.

В резултат на извършване на контролните дейности през последните години по отношение на източниците на емисии на вредни вещества изпускани в атмосферния въздух посредством провеждания инструментален контрол и контрол въз основа на проведени СПИ, може да се направи заключение, че като цяло броят на обектите на територията на община Търговище с регистрирани превишения на регламентираните НДЕ се запазва, като регистрираните превишения при горивните инсталации се дължат основно на използваното гориво и неефективната работа на пречиствателното оборудване.

Като приоритети в работата по поддържане КАВ на територията на общината могат да се отбележат газифициране на града; увеличаване използването на дървесина за сметка на брикети и въглища в битовия сектор; повишаване използването на ВЕИ, включително въвеждане на мерки за ЕЕ; обновяване на транспортния парк и транспортната инфраструктура.

През територията на община Търговище минава северният клон на националната газопроводна система, като в гр. Търговище е изградена газоразпределителна станция (ГРС) за промишлено газоснабдяване. Предимствата на природния газ като енергиен източник са безспорни и това е една много добра възможност за развитието на общината, като разширението на газоснабдителната мрежа ще зависи от икономическата обосновка. Освен икономическите съображения, обуславящи два пъти намаляване на разходите за отопление в сравнение с нафтата, газификацията има и силно екологична страна:

- изчезва серния диоксид, обусловен от окисляването на сярата, съдържаща се в горивата (най-вече в нафтата и въглищата);
- намалява се емисията на азотни оксиди с почти 70 % вследствие на екологичният процес на горене;

- намаляват почти 100 % емисиите от въглероден оксид в следствие на стабилното изгаряне на газа;
- намаляват до пълно прекратяване емисиите от сажди, пепел и твърди частици
- намаляват емисиите от въглероден диоксид с около 25-30%;
- при природния газ не се замърсява почвата, изгарянето му е свързано с много по-малко отделяне на шум.

Намаляването на упоменатите емисии води до създаване на околна среда, благоприятна за населението.

6.2. Канализация и пречистване на отпадъчни води

Канализационна мрежа е изградена в гр. Търговище и с. Разбойна, като процентът на обхванатите абонати към 31.12.2019 г. е съответно 72.02% и 18.53%. Канализационната мрежа на гр. Търговище е изцяло изградена като смесена за битови и дъждовни води, и е гравитачна. Изпълнена е от бетонови и стоманобетонови тръби.

Пречистване на отпадъчните води чрез ГПСОВ има само в град Търговище. ГПСОВ е въведена в експлоатация през декември 2011 г. Проектът е част от Националната програма за приоритетно изграждане на градски пречиствателни станции за отпадъчни води в населени места с над 10 000 жители и Директива 91/271/ЕС за пречистването на градските отпадъчни води. Финансирането е осигурено от ЕС по Програма ИСПА – 75% и Република България – 25%. Възложител е Министерството на околното среда и водите. Изпълнител е консорциум, включващ „Униланд" (Италия) и „Сиконко" (България). Собственост е на Община Търговище, предадена с Договор за експлоатация на „ВиК" ООД – гр. Търговище.

ГПСОВ пречиства отпадъчните води на гр. Търговище, които включват битови, търговски, промишлени, вода от миене на улиците и инфилтрация на подпочвени води. Оразмерена е за 62 460 е.ж. и средно-денонощен дебит 14 884 m3/d.

ГПСОВ се състои от механично и биологично стъпало. Механичното стъпало отстранява твърдите отпадъци и пясъка, идващи с отпадъчните води от колекторите и включва груби решетки, фини решетки, аерируем пясъкозадържател с мазниноуловител и класификатор за пясък. Биологичното стъпало включва биобасейни с аерируема и анокси зона. В него се отстраняват органичните замърсители и частично се намалява азота. Чрез разпределителна камера отпадъчните води се подават във вторични радиални утаители, където става разделянето на вече пречистената вода и активната утайка. Така пречистените води се заустват в р. Врана, приток на р. Камчия. При епидемиологична обстановка в Търговище (след сигнал от РЦЗ) преди заустването, отпадъчните води могат да се обеззаразят чрез UV-дезинфекция.

Активната утайка (от вторичните радиални утаители), посредством помпи, се разделя на два потока – част от нея се връща в биобасейните за поддържане на оптималната концентрация от биомаса в тях, а другата част се подава в утаителни резервоари, което цели нейното сгъстяване и по-лесна обработка. Уплътнената излишна утайка се изпраща чрез помпи за обезводняване с лентови филтър-преси, където се дозира и флокулант, приготвен в отделно полиелектролитно стопанство. Така обезводнената утайка се съхранява на депо на територията на ПСОВ. Всички

пречиствателни процеси са автоматични и се контролират чрез Система за диспечерски контрол и събиране на данни (SCADA).

От извършените планови проверки с водни проби два пъти през годината на ГПСОВ Търговище от РЗИ през 2019 г. е установено, че станцията работи ефективно и няма превишение на индивидуалните емисионни ограничения по показателите, дадени в Разрешителното за заустване, съоръженията са в добро експлоатационно състояние.

Към 2021 г. цената на услугата отвеждане на отпадъчни води е 0.204 лв. без ДДС, а на услугата пречистване на отпадъчни води (за битови и приравнени към тях обществени, търговски и други потребители) – 0.300 лв. без ДДС.

6.3. Управление на отпадъците

6.3.1. Битови отпадъци

Към 31.12.2018 г. всички населени места в община Търговище са включени в системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване. Към 31.12.2018 г. на територията на общината са образувани 20102 тона битови отпадъци, като 89.6% от тях са предадени за предварително третиране в регионалната система за управление на отпадъците (РСУО).

Община Търговище попада в РСУО-Търговище заедно с община Попово. Общината експлоатира общинско депо за неопасни отпадъци с капацитет 393 800 куб.м., функциониращо от 1996 г., в землището на с. Пайдушко, община Търговище. Съгласно Националната програма за управление на дейностите по отпадъците, приета с ПМС 49/11.12.2002 г., от месец юли 2006 г. депото става регионално и на него се обезвреждат отпадъците от Община Търговище и Община Попово.

От 01.08.2018 г. с Решение № 14 на общото събрание на РСУО-Търговище, е спряно депонирането на битови отпадъци на Регионалното депо - Търговище, поради изчерпване на капацитета на клетка №1. Община Търговище започва да депонира на Регионално депо - Шумен, където своите отпадъци депонират още общините Шумен, Велики Преслав, Нови пазар, Каспичан, Хитрино, Венец, Каолиново, Смядово.

С цел намаляване на количествата отпадъци, които да отиват за депониране на Регионалното депо и удължаване на живота му, Община Търговище, като член на РСУО и като собственик на регионалното депо е предприела следните мерки:

- От 2013 г. се извършва предварително третиране на смесени битови отпадъци, генерирани на територията на общината, включваща сепариране на отпадъците преди тяхното депониране. Във връзка с изпълнение на целите по чл. 31 ал. 1 от ЗУО, Община Търговище е сключила договор с ДЗЗД „Екосорт Търговище” от 26. 07. 2013 г. за сепариране на смесените битови отпадъци образувани на територията на общината. На 4.01.2019 г. общината подписва договор с нов изпълнител на услугата - Екокомерс ЕООД, като срокът на изпълнение на договора е 5-годишен. Дружеството е с 99% участие в ДЗЗД „Екосорт Търговище”. Инсталацията, на която се третират отпадъците на

Община Търговище се намира в промишлена зона на град Търговище и е собственост на „Екобулпак”АД.

- От 2017 г. е въведена в експлоатация площадка за компостиране на растителни и биоразградими отпадъци, като на нея се третират всички образувани биоразградими отпадъци от територията на община Търговище.
- Сключен е договор за сътрудничество с организация по оползотворяване за разделно събиране на отпадъци – хартия и картон, пластмаса, метал и стъкло (Екобулпак АД).
- Осигурена е площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинства в т.ч. едрогабаритни отпадъци.

На 4.06.2020 г. Община Търговище подписва договор с избран след провеждане на обществена поръчка изпълнител за изграждане на нова клетка - разширение на регионално депо за неопасни отпадъци - Търговище. В рамките на договора ще бъдат изпълнени следните строително-ремонтни дейности:

- изграждане на нова клетка на депото, съобразно всички екологични изисквания;
- изграждане на локална пречиствателна станция за пречистване на инфилтрата;
- ремонт и изграждане на вътрешни пътища за достъп до клетката, изграждане на нов път за достъп към входа и стопански двор;
- ремонт на стопански двор - гаражи, КПП, битовка, автомивка, каломаслоуловител, резервоар за вода, хлорен резервоар, дезинфекционен трап, канавки и др.;
- ремонт на трафопост, захранващ депото.

Съгласно договора, обектът трябва да бъде завършен през първата половина на 2022 г. Рекултивацията на клетка №1, която е с изчерпан капацитет, ще бъде предмет на отделен договор.

Съгласно индикативните списъци към проекта на НПУО 2021-2028 г. в РСУО - Търговище е необходимо изграждането на допълнителна клетка към регионалното депо за битови отпадъци (което се извършва в момента), инсталация за предварително третиране на инсталация за третиране на биоразградими отпадъци във връзка със задълженията за разделно събиране на хранителните отпадъци.

На територията на община Търговище няма изградено съоръжение за третиране на строителни отпадъци, отговарящи на изискванията на Наредба № 6 за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци, тъй като финансирането му е непосилно за общината.

Всички строителни отпадъци на територията на Община Търговище се извозват и складират в с. Пролаз. Общината притежава склад за строителни отпадъци, който представлява бивша кариера за ломен камък и за него е разработен и одобрен проект за рекултивация на нарушения терен със строителни отпадъци, инертни материали и земни маси.

Община Търговище е предприела действия, насочени към изграждането на площадка за третиране и оползотворяване на строителни отпадъци. Предвидената площадка е в регулационните граници на гр. Търговище в близост до градската пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ) и е с площ около 10 000 м2. Съгласно изготвеният работен проект на площадката се предвижда:

- зона за приемане, съхраняване и сортиране на приеманите отпадъци по вид на материала: бетон, керамика, асфалтобетон, смесени фракции, скални материали и др.
- зона за разполагане на съоръжения за оползотворяване на строителни отпадъци (в т.ч. трошачна и пресевна инсталация)
- зона за съхранение и товарене на готовата продукция
- зона за разполагане на контейнери за събиране на рециклируеми отпадъци, като метали, хартия, пластмаси, дървесина и др., попаднали сред основните потоци
- битовка и кантар за претегляне на постъпилите количества отпадъци.

6.3.2. Производствени и опасни отпадъци

На територията на двете общини в състава на РСУО - Търговище има около 20 предприятия, генериращи производствени отпадъци. Това са отпадъци от текстилна промишленост, отпадъци от производство на алкохолни напитки, производство на стъкло, преработка на месо и мляко, отпадъци от леене на черни метали и др.

Тъй като няма други съоръжения и/или инсталации за третиране на тези отпадъци, единствения вариант за тяхното третиране е обезвреждане чрез депониране. До изчерпването на капацитета на регионалното депо в с. Пайдушко, тези отпадъци се депонираха на него посредством сключване на тристранен договор между оператора на регионалното депо, фирмата, притежаваща отпадъците и собственика на депото - Община Търговище. След изчерпването на капацитета на депото, тези отпадъци се извозват до регионалното депо в Шумен.

6.4. Състояние на почвите

Балансът на територията на община Търговище, се отличава с висок относителен дял на земеделските земи. Влияние върху състоянието на почвите оказват комплекс от фактори, сред които: поливното земеделие, наторяването, животновъдството, активността на ерозионните процеси, промишленото замърсяване, лошото качество на повърхностните и подземните води и др. В урбанизираната и в индустриалната част в системата на гр. Търговище почвите са силно изменени или унищожени.

На територията на община Търговище са разположени 2 пункта на РИОСВ - Шумен за пробонабиране за изследване състоянието на почвите - в с. Вардун и в с. Голямо ново. Мониторингът върху замърсяването на почвите с тежки метали, металоиди и органични замърсители на територията на общината показва положителни резултати. Измерванията през последните години отчитат стойности под определените максимално допустими концентрации.

Установява се тенденция на задържане нивата на наблюдаваните индикатори, които са много под границите на максимално допустимите концентрации.

В с. Голямо Соколово (община Търговище) на територия от 173 дка, е разположен централния общински склад за съхранение на препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност. През 2019 г. е извършено преопаковане, транспорт и предаване за окончателно обезвреждане на намиращите се в склада залежали пестициди, като след това складът е надлежно почистен и върнат на собствениците му. Тази дейност е част от изпълнявания на национално ниво проект „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност“ с финансиране по „Българо-Швейцарската програма за сътрудничество“.

6.5. Акустична среда

Основни източници на шум в град Търговище са промишлените обекти и транспорта. Промишлените предприятия, контролирани в комплексен разрешителен режим, извършват собствен периодичен мониторинг на шума. По данните, постъпващи в РИОСВ – Шумен, не е констатирано ниво на шумово излъчване, надвишаващо допустимите стойности. Основните източници на шум са свързани с лошо организирания на места автомобилен поток, липсата на обходни пътища и транзитното преминаване през някои централни улици, недостатъчно доброто пътно покритие, различните дейности на населението – работилници, търговски обекти и други.

6.6. Природна и техногенна активност

Регионалната лаборатория към РИОСВ - Шумен не извършва радиологичен мониторинг. Радиологичното състояние на околната среда се наблюдава от ИАОС и лабораторията за радиационни измервания към РИОСВ - Варна. Показателите, по които се извършват непрекъснати и периодични контролни наблюдения са: радиационен гама фон; специфична активност на естествени и техногенни радионуклиди в почви, дънни утайки и отпадъчни продукти; обща бета - активност на води, обемна специфична активност на естествени и техногенни радионуклиди в аерозолни проби. Няма данни за отклонения от естествените стойности и надфонови превишения.

По отношение на *атмосферната радиоактивност* не са регистрирани повишения на специфичната активност на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух в нито един от мониторинговите пунктове. Измерените стойности не се отличават от предходните години.

6.7. Защитени зони и природни забележителности

Територията на община Търговище попада в обхвата на **4 защитени зони по НАТУРА 2000**, както следва:
Марина дупка BG0000589 - Защитена зона по директивата за местообитанията
Площта на зоната се равнява на 2.66 ха и обхваща част землището на с. Пайдушко, община Търговище.

Овчарово BG0002093 - Защитена зона по директивата за птиците
Площта на зоната се равнява на 1478.04 ха и обхваща част землището на с. Овчарово, с. Кралево, с.Певец, с.Руец и с.Стража, община Търговище.
Островче BG0000173 - Защитена зона по директивата за местообитанията
Площта на зоната се равнява на 6749.19 ха и обхваща две области - Търговище (общини Търговище и Попово) и Разград (Разград и Лозница). От територията на община Търговище, в обхвата на зоната попадат землищата на с. Кръшно, с. Маковци и с. Миладиновци.
Преславска планина BG0000421 - Защитена зона по директивата за местообитанията
Площта на зоната се равнява на 14060.01 ха обхваща две области - Търговище (община Търговище) и Шумен (Върбица и Велики Преслав). От територията на община Търговище, в обхвата на зоната попадат землищата на гр. гр. Търговище, с. Вардун, с. Копрец, с. Кралево, с. Овчарово, с. Преселец, с. Пролаз, с. Руец, с. Стража, с. Търновца, с. Черковна.

Фигура 18. Карта на защитените територии по Натура 2000, в които попада територията на община Търговище

Източник: Информационна система на защитените зони от екологична мрежа Натура 2000, МОСВ

Територията на община Търговище попада в обхвата на **7 защитени територии съгласно Закона за биоразнообразието**, както следва:

- *Божур планина - Категория "Защитена местност".* Площта на защитената територия възлиза 18.07 ха. От територията на община Търговище, защитената зона обхваща землищата на с. Вардун и с. Стража.
- *Водопад в местността Боаза - Категория "Природна забележителност".* Защитената територия обхваща землището на с.Пайдушко, община Търговище с площ 0.1 ха.

- *Дервентска пещера - Категория "Природна забележителност".* Защитената територия обхваща землището на с. Пролаз, община Търговище с площ 1 ха.
- *Игликина поляна - Категория "Защитена местност".* Защитената територия обхваща землището на гр. Търговище, община Търговище с площ 9.6 ха.
- *Петка балкан - Категория "Защитена местност".* Защитената територия обхваща землището на с. Братово, община Търговище с площ 5.4 ха.
- *Скално образувание "Коня" - Категория " Природна забележителност".* Защитената територия обхваща землището на гр. Търговище, община Търговище с площ 0.3 ха.
- *Урумово лале - Категория "Защитена местност".* Защитената територия обхваща землището на с. Пайдушко, община Търговище с площ 12 ха.

Съгласно Закона за водите, община Търговище попада в зона, в която водите са чувствителни към биогенни елементи (чувствителна и уязвима зона), а определените зони за защита на водите на територията на общината:

- Повърхностни и подземни водни тела, определени като зони за защита на питейните води със следните кодове: BG2DSWL021, BG2DGW000000Q004, BG2DGW000K1HB036, BG2DGW000K1HB037, BG2DGW000K1HB038, BG2DGW000J3K1040, BG2DGW000J3K1041;
- Зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване със следните кодове и наименования: BG0000421 „Преславска планина“; BG0000173 „Островче“; BG0000589 „Марина дупка“.

7. Административен капацитет на общинската администрация

Община Търговище работи активно и постоянно за подобряване на административните услуги за удовлетворяване нуждите и високите изисквания на всички заинтересовани страни, за повишаване на компетентността и прозрачността в работата на администрацията.

Организацията на дейността и функционалните задължения на административните звена в общинска администрация се определят с *Устройствен правилник на общинска администрация Търговище.* Правилникът има за цел осигуряване на ефективна дейност на местната изпълнителна власт в съответствие с Конституцията на Република България, Европейската харта за местно самоуправление, Закона за местното самоуправление и местната администрация, Закона за администрацията и действащото законодателство на Република България.

Общинската администрация осигурява изпълнението на законите, подзаконовите нормативни актове, решенията на общинския съвет, подпомага кмета на общината при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му, подпомага общинския съвет и осигурява дейността му, извършва дейност по административното обслужване на гражданите, физическите и юридическите лица.

Кметът на общината е орган на изпълнителната власт в общината, който ръководи и контролира дейността на общинска администрация, той е първостепенен разпоредител с бюджета на общината.

При осъществяване на местното самоуправление и при изпълнение на правомощията си кметът на общината се подпомага от трима заместник-кметове и секретаря на общината.

В състава на Община Търговище има 31 кметства, както и 20 населени места, които не са административен център на кметство.

Общинската администрация е структурирана в 4 дирекции с 8 отдела и 2 звена, а общата численост на персонала в общинска администрация се одобрява от Общинския съвет с ежегодния бюджет.

Общинската администрация е обща и специализирана. Общата администрация осигурява технически дейността на органите на местната власт и на специализираната администрация и извършва дейности по административното обслужване на граждани и юридическите лица. Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на органите на местната власт.

Секретарят на общината организира, координира и контролира функционирането на общинската администрация за точното спазване на нормативните актове.

Звената на пряко подчинение на кмета на общината са *Звено „Вътрешен одит”, финансов контрольор, главен архитект, служител ОМП и връзки с обществеността и протокол.*

Общата администрация включва следните структурни звена:

1. Дирекция “Административно, правно и стопанско обслужване”
   - Отдел „Нормативно-правно обслужване“
   - Отдел „Канцелария, деловодно и административно обслужване“
   - Отдел „ГРАО”

Специализираната администрация включва следните структурни звена:

1. Дирекция „Бюджет, финанси и местни данъци и такси“
   - Отдел „Бюджет и счетоводство”
   - Отдел „Местни данъци и такси”
   - Отдел „Общинска собственост”
2. Дирекция „Устройство на територията, околна среда и транспорт“
   - Отдел „Строителство, архитектура, околна среда и транспорт”
   - Отдел „Териториално селищно устройство”
3. Дирекция „Хуманитарни дейности и социална политика“

В структурата на общинска администрация се назначават служители, които подпомагат и осигуряват работата на Общински съвет Търговище.

Общата численост на администрацията е 190 щатни бройки, разпределени както следва:

- Кмет на община
- 31 кметове на кметства

- 20 кметски наместници
- 3 заместник-кметове
- 135 служители, от които на ръководни позиции са 15 служители.

В допълнение към Устройствения правилник община Търговище работи съгласно вътрешни нормативни актове като:

Таблица 40. Списък на вътрешни нормативни актове на община Търговище

Кодекс за етично поведение на служителите в Община Търговище	Утвърден със заповед З-01-472/14.07.2020 г.
Вътрешни правила за работа в Системата за електронен обмен на съобщения (СЕОС) в администрацията на Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-246/06.04.2020 г.
Вътрешни правила относно публикуването на информационни масиви и ресурси в Портала за отворени данни в отворен формат в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-247/06.04.2020 г.
Вътрешни правила за оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-244/06.04.2020 г.
Вътрешни правила за реда за разглеждане на предложения и сигнали подадени до Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-250/06.04.2020
Вътрешни правила за работа със сигнали за корупция, нередности и измами, постъпили в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-178/10.03.2020
Вътрешни правила за организацията и реда за проверка на декларации и за установяване на конфликт на интереси в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-800/01.11.2018 г.
Вътрешни правила /политика за защита на личните данни в общинска администрация Търговище	Утвърдени със заповед З-01-718/12.10.2018 г.
Вътрешни правила за наблюдение прилагането на Кодекса за етично поведение на служителите в общинска администрация Търговище	Утвърдени със заповед З-01-473/14.07.2020 г.
Вътрешни правила организация на административното обслужване в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-727/30.09.2020 г.
Вътрешни правила за условията и реда за осъществяване на обратна връзка с потребителите на административни услуги в Община Търговище	Утвърдени със заповед З-01-830/26.10.2017 г.
Вътрешни правила организация за пропускателния режим в сградата на Община Търговище	
Вътрешни правила за управление на цикъла на обществените поръчки в Община Търговище	
Правилник за вътрешния трудов ред на общинска администрация Търговище	в сила от 1 септември 2012, изменен със заповед З-01-1007/06.11.2013 г. в сила от 07.11.2013 г.

Всяка година се утвърждават **годишни цели на общинска администрация** - Търговище, които включват цели, стратегически цели, мерки, срок за тяхното изпълнение, очакван резултат, индикатор за изпълнение, индикатор за текущо състояние и индикатор за целево състояние. Ежегодно се отчита изпълнението на поставените цели.

Всяка година се изготвя на **план за обучение** на служителите, като в периода 2016-2020 г. броят на проведените обучения варира от 6 до 23.

Административното обслужване в Общинска администрация Търговище е организирано на принципа "едно гише" чрез изградения Център за административно обслужване, който е разположен на първия етаж в сградата на Община Търговище. Редът и организацията на административното обслужване в Общинска администрация Търговище се извършват съгласно утвърдени Вътрешни правила за организация на административното обслужване. Сроковете за изпълнение на административно-техническите услуги са определени в Наредбата за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги и права на територията на община Търговище.
Община Търговище има Харта на клиента, Общи стандарти за качество на административното обслужване в Общинска администрация Търговище и Собствени стандарти за качество на административното обслужване в Общинска администрация Търговище.

За да отговори на нуждите и очакванията на потребителите и за подобряване на административното обслужване Общинска администрация Търговище изследва и оповестява тяхната удовлетвореност от предоставените услуги за установяване на:

- Нивото на удовлетвореност на гражданите във връзка с получаване на информация
- Нивото на удовлетвореност на потребителите на услуги от сроковете на издаване на съответните документи
- Нивото на удовлетвореност от отношението на служителите Общинска администрация Търговище.

За измерване на удовлетвореността на потребителите на административни услуги се използват следните средства за събиране на информация за обратна връзка:

- Анкетна карта, до която потребителите на административни услуги имат достъп и е поставена на видно място в Центъра за административно обслужване. Всеки желаещ може да попълни анкетната карта и да я постави в определената за целта кутия.
- Пощенски кутии за сигнали за корупция
- Сигнали и предложения относно административното обслужване, подадени по поща, факс, електронна поща или лично
- Устройство СЕМКО, като резултатите от оценката и се публикуват онлайн в сайта на общината.

След обработка и анализ на данните се изготвя **ГОДИШЕН ДОКЛАД за обобщената информация от системата за обратна връзка с потребителите на административни услуги**.

В общината има разработена **Комуникационна стратегия** (Утвърдена на 07.04.2020 г.), чиято основна цел е да се подпомогне изграждането и поддържането на положителен публичен образ

на община Търговище и осигуряване на подкрепа за дейността на общинската администрация от различните заинтересовани страни.

В община Търговище работят следните общински дружества и предприятия:

Таблица 41. Общински търговски дружества/предприятия в община Търговище

Общински дружества/предприятия	**Дейност**
"ЗНАМЕ" ЕООД	Издаване на вестник "Знаме", сделки с интелектуална собственост, издателска и печатарска дейност, рекламни и информационни програми, машинописни, копирни и размножителни услуги и други дейности които не са забранени със закон, след регистрация или снабдяване с лиценз за дейностите за които се изискват такива.
"ОБЩИНСКИ ПАЗАРИ" ЕООД	Организиране ползването на общински пазари и тържища, строителство, ремонт и поддръжка на търговски обекти и общински пазари; търговия с всякакъв вид селскостопанска, животинска и промишлена продукция, вътрешна и външна търговия, комисионни; отдаване под наем на площи, магазини, съоръжения и инвентар.
"АДАПТ" ЕООД	Проучване и проектиране на градоустройствени решения; жилищни, обществени и промишлени сгради; интериор
ОП "ФЛОРА"	Поддържане на паркове и градини, ново строителство, производство на разсади, дезинфекции, дезинсекции и дератизации
ОП "БКС - ТЪРГОВИЩЕ"	Строително-монтажни работи и поддържане на хигиената
ОП "СОЦИАЛНИ И ОХРАНИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ"	Поддържане на общинския жилищен фонд, паркингите и общинското имущество
ОП „ДЕТСКО И УЧЕНИЧЕСКО ХРАНЕНЕ“	Поддържане на кухня-майка, която ежедневно приготвя храната за децата и учениците в детските градини и училищата на територията на Търговище
ОП „ОБРЕДИ“	Предприятието, както и досега, ще организира и извършва официални обреди, осигурявайки свързаните с тях услуги, символи и реквизити. В предмета на дейността се запазва поддържането на обредните сгради и гробища, както и съоръженията, свързани с различните ритуали.

Община Търговище е разработила и успешно изпълнява следните по-важни **програмни и стратегически документи**:

- Общински план за развитие на община Търговище 2014-2020, вкл. актуализиран
- Програма за реализация на актуализиран Общински план за развитие на община Търговище 2014-2020 г, вкл. актуализирана
- Годишни отчетни доклади за наблюдение изпълнението на ОПР 2014-2020 година
- Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Търговище 2014-2020 г.
- Програма за управление на отпадъците на територията на Община Търговище 2015-2020
- Стратегия за управление на общинската собственост за периода 2019-2023 година
- Годишни програми за управление и разпореждане с имотите общинска собственост
- План за действие за общинските концесии (годишен)
- Стратегия за развитие на социалните услуги в община Търговище 2016-2020 г.
- Общински план за интегриране на ромите 2015-2020 г.
- Общински годишен план за младежта на Община Търговище (вкл. за 2021 г.)
- Общинска програма за развитие на туризма на община Търговище (годишна)
- Програма за енергийна ефективност 2020-2024 г.

- Дългосрочна програма за насърчаване на използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива за периода 2013-2022 г.
- Общинска програма за закрила на детето за 2020 г.
- Общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище 2019-2020 г.
- Годишен план на дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище

Сред **постижения** в областта на подобряване на административния капацитет и обслужването на гражданите и фирмите през последните години са:

- Общината успешно е провела през 2020 г. ресертификационен одит на Системата за управление на качеството и околната среда по БДС EN ISO 9001-2015 и БДС EN ISO 14001-2015.
- През 2020 година са внедрени 135 електронни услуги. Предоставени са на граждани, юридически лица и държавни администрации 127 електронни услуги.
- От 2020 г. 90% от услугите, предоставяни от Общината, могат да бъдат заявени по електронен път.
- Общината за пети път получи Етикет за иновации и добро управление на Съвета на Европа. Той е сертификат за качеството на цялостното управление и чрез него се удостоверява, че общината отговаря на европейските стандарти за качество на управлението на местно ниво.
- В партньорство с Клуба на нестопанските организации започна внедряването на иновативната дигитална платформа за обществени консултации CONSUL.
- В ход е изграждането на федериран портал на Община Търговище в инфраструктурата на Единния портал за достъп до електронни административни услуги на Държавна агенция "Електронно управление".
- Улеснено издаване на удостоверения за наследници, идентичност на имена и други, след дигитализация на над 200 стари семейни регистри от 51 села и града. В архивните документи се съдържат данни за членовете на домакинствата за периода след 1920 г.
- Съкращаване сроковете за издаване на документи. След промени в Наредбата за определянето и администрирането на местните такси и цени на услугите, част от удостоверенията от отдел ГРАО се издават веднага, а не в 5-дневен, 3-дневен или 8-часов срок, както досега.
- Внедрена система за електронен обмен на документи между държавните администрации.
- Утвърден Доклад и план за действие по CAF 2020.

Община Търговище работи активно за привличане на средства от оперативни програми за изпълнение на местните политики за развитие. За периода 2014-2020 общината има включени 14 договора на обща стойност 26 513 614.94 лв. Разпределението на проектите/договорите по оперативни програми е представено в следващата таблица.

Таблица 42. Проекти на Община Търговище, финансирани по оперативните програми през програмен период 2014-2020 г.

Наименование на проекта	Обща стойност

Наименование на проекта	Обща стойност
Патронажна грижа в община Търговище	129 648,96
Патронажна грижа в община Търговище	286 200,00
Патронажна грижа в община Търговище	313 797,92
С грижа за теб	1 320 803,09
Нови Хоризонти	499 997,98
Топъл обяд в условията на пандемията от COVID-19 в община Търговище	72 171,00
Осигуряване на топъл обяд в град Търговище и малките населени места.	3 674 670,34
"Изграждане на съвременна жилищна среда за социално слаби семейства в община Търговище"	1 296 531,00
"Развитие, обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище - етап 2"	1 606 567,02
Алтернатива за живот	986 516,05
Сигурност в общността	1 035 585,49
„Развитие, обновяване и модернизиране на градската среда в град Търговище”	5 414 289,55
Обновяване и модернизиране на общинската образователна инфраструктура	9 781 298,54
Бюджетна линия за община Търговище в качеството ѝ на бенефициент по Приоритетна ос 1 на ОПРР 2014 - 2020	95 538,00

Източник ИСУН 2020

8. Културно-историческо наследство

Анализ на културната инфраструктура и свързаните с нея културни дейности, предоставяни от общината, както и нейния културен календар, е представен по-горе. В настоящата точка анализът е фокусиран върху културно-историческото наследство, включващо нематериалните и материалните културни ценности.

Поради стратегически значимото си разположение – на пътя свързващ Одесос и Преслав с Търново, територията е поле на чести военни сблъсъци между България и Византия. През X и XI в. българските владетели провеждат тук активно фортификационно строителство. Изграждат се нови крепости и се възстановяват някои от заварените от предходните периоди. Сред най-изявените примери за историческа приемственост е разположеният край р. Врана гр. Мисионис, често определян като „древната столица на Мизия". Възникнал върху антично селище, той процъфтява като мощна крепост през V-VI в. Археологическите находки от следващите векове, преданията и топонимията – Крумово кале – свързват мястото и със събития от ранните периоди от историята на българската държава. Крепостта просъществува до османското нашествие през XIV в. като една от твърдините по Дервентския проход. Градът, разраснал се и около крепостта на сравнително голяма площ, се споменава в средновековни писмени източници като „многолюден и цветущ". Освен военно-стратегически и религиозен център - седалище на епископ, той е бил и важно търговско средище, за което свидетелства наскоро откритата тук уникална находка „екзагия"- еталонна мярка за монети и скъпоценности.

Съгласно сборника „Статистически данни за стопанското и икономическото положение на Дунавския вилает", към края на XIX в. в Ески Джумая е имало 1859 къщи, 566 дюкяна, 14 хана, 9 мелници, 6 училища и други обществени сгради. Ценни образци от градската жилищна архитектура от този период са съхранени в старото градско ядро (Варош), част от тях днес – с музейни функции. В Търговище са родени или развили своята дейност плеяда ратници на националното Възраждане. През 1872 г. Ангел Кънчев създава тук таен революционен комитет. В Търговище е роден и израства Никола Симов-Куруто, знаменосец на Ботевата чета. Освобождаването на Ески Джумая през януари 1878 г. е съпроводено от жестоки безчинства, грабежи, жертви, разрушения и погроми. В следващия период градът постепенно се възстановява и разраства. Между 1878 и 1880 г. е център на окръжие, а след това и до края на века – на околия с една градска и 12 селски общини. През 1887 г. населението е 8519 души. През 1934 г., вече с население 10 343 д., градът е преименуван в Търговище и включен в състава на Шуменска област. От 1959 г. той е административен център на окръга, а при настоящото административно-териториално устройство – областен център.

8.1. Нематериални културни ценности

Нематериалните културни ценности са тези, свързани с: устни традиции и форми на изразяване, включително и езикът като носител на нематериално културно наследство; художествено-изпълнителско изкуство; социални обичаи, обреди и празненства; знания и обичаи, които се отнасят до природата и вселената; знания и умения, свързани с традиционните занаяти. Районът на община Търговище е богат на нематериални културни ценности като общинската

администрация и културните институти разработват редица проекти с цел тяхното запазване и поддържане.

8.2. Материални културни ценности

8.2.1. Културно-историческо наследство и паметници на културата

Територията на община Търговище е богата на културно-исторически паметници от тракийско, римско, византийско и турско наследство, паметници на културата от българското Възраждане и от съвременността. Най-известни са следните паметници:

- *Късноантична и средновековна крепост „Мисионис“ (Крумово кале)*

Крепостта Мисионис, известна още като Крумово кале, е един от най-значимите исторически паметници в България. Намира в местността „Парка“ на 7 км от гр. Търговище по пътя за гр. Омуртаг. Древните руини се издигат на площ от повече от 150 дка. Крепостта е строена по времето на император Юстиниан I в края на V век, като част от отбранителната система на Византия. Целта и е била да спира набезите на славяни, прабългари и готи. След последните проучвания на крепостта се налага мнението на археолога Ангел Конаклиев, специалист в Исторически музей - Търговище, че има голяма вероятност калето да е известния древен град Мисионис. Според археологическите проучвания, Мисионис бил опожарен от варварските нашественици през VI в. С идването на прабългарите на Балканския полуостров, той отново е възстановен и по време на битката с император Никифор става известен като Крумово кале. Средновековното българско селище било тясно свързано с културата и икономическото развитие на намиращата се в близост столица Велики Преслав. По време на Втората българска държава (XII-XIV в.) крепостта се превръща в голям търговски център с площ около 700 дка. Разрушена е окончателно при нашествието на османските завоеватели в края на XIV в. Тогава населението на големия и развит античен и средновековен град се премества и установява в равнината, където е съществувало малко селище. Градът започва да носи турското име Ески Джумая, което в превод означава „стар, древен, петъчен пазар”, чийто приемник по-късно става гр. Търговище.

През XII-XIV век крепостната стена е преоформена и отново е част от отбранителна система, само че сега на столицата Търново. Крепостта е една от трите пазили прохода Дервента. От двете страни на порталната врата има две U образни кули. Вътре са жилищните постройки и една класическа трикорабна базилика с помещение за кръщаване. От каменните стени е останало метър и половина - два височина, но и така са достатъчно внушителни, дебели са 1 метър. В крепостта има разкрит некропол от XIV век. Цялото поле отвъд стената е било селище. В калето живеела само феодалната върхушка. До сега археолозите са разкрили цели квартали, сгради, водохранилище с обем близо 1000 куб. м. Запазените архитектурни останки на крепостната стена, крепостната порта и прилежащите и кули, разкритите изцяло три раннохристиянски базилики от V-VI в. и църква от XII-XIV в. показват наличието на цветущ град. Намерените многобройни монети на византийски императори и български царе от благородни метали – злато, сребро, дават основание да се смята, че търговията е била водеща в града.

Намерените находки може да се разгледат в Археологическата експозиция на Регионалния исторически музей – Търговище. От 2018 г.късноантичната и средновековна крепост „Мисионис“ е археологическа недвижима културна ценност с категория „национално значение“. Крепостта може да се посети самостоятелно (безплатно) или срещу платена беседа с екскурзовод от информационния център “Мисионис”, който се намира в Ловния парк, в началото на пътя за крепостта, ежегодно във времето от 1 май до 30 октомври. През останалото време това може да стане с предварителна заявка в Регионалния исторически музей – Търговище.

Фигура 19. Крепост “Мисионис” (Крумово кале), община Търговище

Петкорабна базилика и тракийското светилище на бог Аполон

Намират се на около 23 км от град Търговище и на 2.5 км южно от с. Драгановец. Находките свидетелстват за функцията на първоначалното съоръжение - тракийско светилище (II – IV в), посветено на бог Аполон. По-късно върху основите на светилището е построена петкорабна ранновизантийска базилика (V-VI в.). Около нея е имало развито селище. През XII в., върху него е изградено късно-средновековно българско селище, свързано с крепостта “Марната”. В комплекса е открита и единствената в България пещ за строителна керамика (свързана с изграждането на базиликата). Комплексът е обявен за паметник на културата от местно значение с ДВ бр.70/31.08.1976 г.

- *Къз Ана Теке*

На източния край на с. Момино се намира историческият паметник Къз Ана Теке. Мястото е почитано от изповядващите исляма, но е известно повече като казълбашко културно място. Представлява тухлена сграда, в която е гробът на светицата. Легендата разказва, че златокосо момиче на има Зюхре (Венера), единствено дете в семейството приютило една вечер божи пратеници. Дала им вода и кърпа и след като се измили, тя не изхвърлила мръсната вода, а я изпила. Изпитата вода имала чудотворна сила и я направила невидима и безсмъртна. Божествен глас и казал, че ако остане девица ще получи сила, с която ще може да помага на всички хора в беда. В знак на този свой оброк тя се нарекла Къз Ана (Девица-майка). Хората построили чешма и тюрбе, където и днес се събират много поклонници с надежда за изцеление, здраве и късмет.

8.2.2. Къщи – архитектурни недвижими културни ценности

Част от културното наследство на община Търговище са къщите, обявени за архитектурни недвижими културни ценности. По-важните от тях са:

Училище „Св. Седмочисленици“ (Славейковото училище) е недвижима културна ценност с национално значение. Изградено през 1863 г. за светско училище, то е уникално и рядко срещано по мащабите си за България от епохата на Възраждането. В него е учителствал Петко Р. Славейков. Затова в историческото съзнание на търговищенци остава като “Славейковото училище”. Великолепната сграда днес е многообразно музейно пространство и ключов туристически обект на гр. Търговище, под №81 от 100-те Национални туристически обекта. Има постоянна експозиция – възстановка на възрожденска класна стая, изложба посветена на войните за национално обединение и освобождение и Ретро фотоателие. Има фондохранилище и библиотека.

Хаджи Ангеловата къща - архитектурен паметник от XIX в. с местно значение, в който е разположена етнографската експозиция на Регионален исторически музей – Търговище. Построената през 1863 г. от тревненски майстори сграда е образец на симетрична възрожденска къща с дърворезбена украса, художествено изписани холкери и модерни за времето архитектурни детайли – алафранга, зидана печка.

Захариевата къща е паметник на културата с местно значение. В момента изпълнява функцията на административна сграда на Регионален исторически музей – Търговище.

Свещаровата къща е недвижима културна ценност с местно значение, обект на Регионален исторически музей - Търговище. Построена е през 1860 г. Разположена е в непосредствена близост до други три архитектурни паметника на културата от епохата на Възраждането: „Училище Св. Седмочисленици”, „Захариевата къща” и „Хаджи Ангеловата къща”. В Свещаровата къща е експонирана постоянна експозиция „Икони и църковна утвар“. В нея се помещава и Музейният образователен център на Регионалния музей.

Училище “Хаджи Руси” е изградено през 1907 г. и в него се помещава Археологическата експозиция на Регионалния исторически музей, която хронологично обхваща времето от VII хил. пр. Хр. до XIV в. Представени са неолитната, халколитната и бронзовата епохи, античността и средновековието. Експонатите са разположени в седем зали на обща площ 354

м2. Сред тях има такива, които са уникални и нямат точни аналози, като например известната култова сцена от с. Овчарово (халколитна епоха), позлатената керамична урна-хидрия от с. Кралево (III в. пр. Хр.), комбинираният сребърен хирургически инструмент от Люблен (II в. сл. Хр.).

Касъровата къща е построена от хаджи Михал Хаджирусев в началото на 70-те години на XIX век.

Къща на Съюза на архитектите - паметник на културата от местно значение. В непосредствена близост е църквата “Успение Богородично”. Тя е свързана чрез “комшулуци” със съседните две възрожденски къщи – архитектурни паметници на културата.

Сградата на бившата Българска земеделска банка, открита е на 19 ноември 1915 г. Сградата е недвижимо културно наследство. Намира се центъра на града, но се руши и не се използва. Има широк обществен интерес за спасяване на сградата, която има потенциал да се превърне в културен център с генериране на приходи, с цел самоиздръжка.

Сградата на Банка “ДСК” - сградата е на бившата Популярна банка - Търговище, открита е на 1 януари 1931 г.

Къща-музей "Никола Симов-Куруто" – Възстановка на родната къща на известния български революционер Никола Симов-Куруто - знаменосец на Ботевата чета. Експозицията разказва за неговия живот и съдба, както и за националноосвободителните борби на търговищкото население през Възраждането.

Къща “Стефан Куцаров” и къща „Никола Маринов“ са сгради от възрожденската епоха. Първата е свързана с живота на рано загиналия художник – антифашист, а втората е родната къща на художника Никола Маринов и има статут на недвижима културна ценност с национално значение. Намира се в старата градска част Вароша, близо до центъра на Търговище. Тя е неделима част от запазената възрожденска атмосфера, заедно с реставрираните и запазени други възрожденски къщи.

Част от възрожденските къщи са общинска собственост и се стопанисват от Регионалния исторически музей и община Търговище. Времето, атмосферните условия, специфичните особеност на сградите изискват системна и постоянна поддръжка. Това налага тяхното отговорно и навременно опазване. Сградите, където са разположени музейните експозиции, нямат рампи за достъп на хора с увреждания и отоплителни системи.

8.2.3. Храмове

Част от културно-историческото наследство на Община Търговище са следните храмове:

Църква "Успение на Пресветая Богородици" - построена през 1851 г. от известните тревненски майстори Уста Димитър Сергюв и Генчо Новаков и има статут на недвижима културна ценност с местно значение. Характерно за архитектурата е трикорабната конструкция в старобългарски стил без кубе. Определяна е като една от най-хубавите възрожденски църковни сгради.

Църква "Свети Иван Рилски“. Построена е през 1937 г. Намира се в централната част на гр. Търговище. Притежава уникален дърворезбован иконостас сътворен от проф. Петър Кушлев

(1961 г.). В църквата е погребан нюйоркският митрополит Андрей (1886-1972) - един от големите дарители на гр. Търговище.

Сахат Джамия. Мюсюлманският храм е построен през XVIII век. Намира се в централната част на областния център град Търговище и има статут на паметник на културата от местно значение. Посещава се от голям брой български и чуждестранни туристи. Притежава характерни стенописи. Вътрешните стени на залата за молитва майсторски са изписани с арабски текстове от Корана и декорация от стилизирани растителни и геометрични орнаменти.

Фигура 20. Фигура 21. Храмове в община Търговище

9. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор

Селищната мрежа на общината се състои от 52 населени места – административния център град Търговище и 51 села. Гъстотата на селищната мрежа е по-висока от средната за страната - 7,7 селища на 100 км2 при 4,8 средно за България.

Фигура 21. Селищна мрежа на община Търговище

Общинският център - гр. Търговище е централно разположен спрямо останалите населени места в общината. Освен функционален, градът е и пространствен център на територията. Развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Търговище.

Останалите селища формират равномерна мрежа, която няма сериозни релефни бариери, с изключение на пролома на р. Врана при Търговищки проход. Естествено ненаселени остават само части на Преславско-Драгоевската планина (южно и западно от града) и Северослонишкия плоскоридов район. Средното отстояние между населените места е около 5 км, което е добра предпоставка за формиране и функциониране на една жизнена териториално-селищна общност.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана е върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина и поради големия брой населени места, общината има нужда от целево създаване на няколко вторични опорни центъра, различни от град Търговище, които да гарантират балансираното развитие на района в бъдеще.

Отчитайки географското разположение спрямо общинския център, броя на жителите на селата, осигуреността им с обществени и обслужващи функции и други фактори, като естествени вторични пунктове за развитие могат да се определят следните 6 опорни центъра:

Североизточен опорен център - с. Макариополско обхваща селата: Пресяк, Буйново, Твърдинци, Буховци, Алваново, Мировец, Съединение, Бистра, Давидово, Пробуда и Васил Левски.

Северозападен опорен център - с. Дралфа, който включва селата: Миладиновци, Маково, Кръшно, Голямо Ново, Росина, Голямо Соколово, Ралица, Подгорица, Кошничари и Здравец.

Югозападен опорен център - с. Лиляк включва още селата: Момино, Александрово, Пресиян, Горна Кабда, Цветница, Пайдушко, Божурка и Братово.

Югоизточен опорен център - с. Кралево и с. Надарево обхваща селата: Острец, Ловец, Осен, Дългач, Певец, Баячево и Овчарово.

Южен опорен център – с. Стража включва: с. Разбойна, с. Руец, с. Пролаз и местност „Парка”.

Опорен център на район Малко Герлово с две водещи села – Вардун и Черковна включва селата: Копрец, Търновца, Преселец и Драгановец.

За да се постигне балансирано териториално развитие на община Търговище, в тези села трябва да се инвестира за подобряване на инфраструктурата и развитие на обслужващите функции и услуги, разнообразяване на икономическите дейности, съживяване, създаване на работни места и задържане на младите хора.

Състоянието на жилищния сектор се анализира въз основа на данни от НСИ, като някои данни се набират само от преброяването на населението, а други се набират текущо за всяка година. Последното преброяване е проведено в началото на 2011 г. През 2021 г. предстои провеждането на ново преброяване. Независимо, че последните данни от преброяването са към 1.02.2011 г. те дават относително точна картина на състоянието на жилищния фонд, като те се допълват от динамичен ред за жилищната площ, данните за който се събират и публикуват на годишна база.

По данни на НСИ от преброяването към 01.02.2011 г. общият брой сгради в община Търговище е 16 411, а броят на жилищата е 30 758. Полезната жилищна площ в общината е 2 148 251 кв.м. Около 66% от жилищните сгради (10 800 броя) са постоянно обитавани, 5611 сгради са необитавани и/или се обитават сезонно.

Наличните данни за броя на сградите и броя на жилищата в общината са от Преброяване 2011 г. и са представени в следващата таблица.

Таблица 43. Жилищни сгради в община Търговище – общо и по период на построяване към 01.02.2011 г.

	Общо	**До 1949 г.**	**1950-1959**	**1960-1969**	**1970-1979**	**1980-1989**	**1990-1999**	**2000-2011.**
Сгради	16411	4560	3243	3296	2297	1857	673	485
Жилища	30758	4621	3464	5107	7863	6243	1797	1660

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд

Данните от таблицата показват, че 67.6% от сградите в общината, в които са разположени 43% от жилищата са изградени до 1969 г. С всяко следващо десетилетие, броят на изградените жилищни сгради намалява, което може да се обясни както с достигане на оптималния брой сгради, така и с неблагоприятните демографски тенденции, които не водят до необходимост за строителство на нови сгради.

Фигура 22. Темп на изменение на жилищната площ, %, 2000 г.=100%

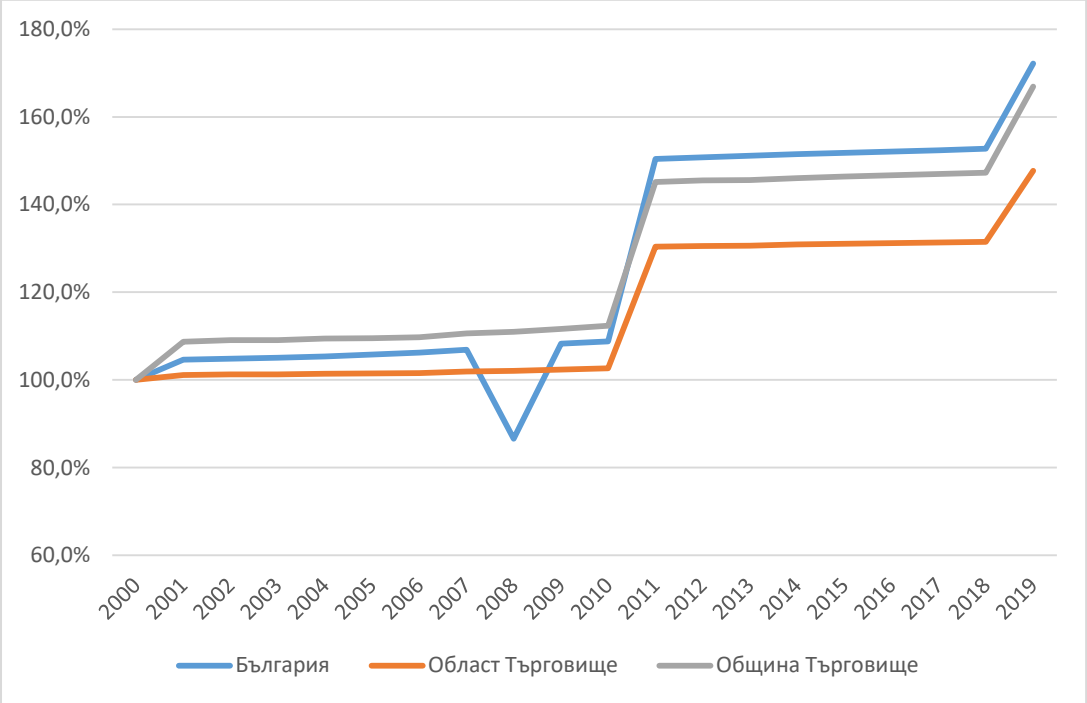

Източник: НСИ

Динамиката в броя на жилищата в общината за последните 20 години се припокрива със средната за област Търговище, което е обяснимо предвид функциите на областен център, които общината изпълнява. Динамиката показва задържане на броя на жилищата на относително едно и също ниво в рамките на периода 2000-2010 г., последвано от нарастване и отново задържане на едно и също ниво през следващия десетгодишен период. Динамиката средно за страната е сходна с изключение на спада през 2008 г.

Стойностите на показателя жилищна площ на 1 жител за общината през 2019 г. – 34,19 кв. м. са много близки до средните за областта и страната – съответно 35.96 кв. м. и 35.64 кв. м.

10.Описание на елементите на градското културно наследство

Град Търговище се развива и разраства около крепостта на античния град Мисионис и се споменава в средновековни писмени източници като „многолюден и цветущ”. Освен военно-стратегически и религиозен център - седалище на епископ, той е бил и важно търговско средище, за което свидетелства наскоро откритата тук уникална находка „екзагия”- еталонна мярка за монети и скъпоценности.

Още през Средновековието на места с подобно разположение и значение се появяват панаирите - периодични събори за натурална размяна на стоки, съвпадащи най-често с храмовите празници на църкви и манастири. Традицията, водеща началото си вероятно още от късната античност, се възражда със създаването на панаира в Ески Джумая, като ежегодно средище на икономическия живот в земите на днешна Североизточна България. Тази традиция може да се

прочете и в името на селището: *ески* – стар, отдавнашен, вехт; *джумая* – петък, място на петъчния пазар.

От 1573 г. в данъчния регистър на Османската империя за първи път се среща старото наименование на селището - Ески Джумая. От XVII в. то вече административен център и средище на най-известния пазар в европейската част на Империята. Тук си дават среща стоките и културата на Австрия, Германия, Англия, Русия, Близкия изток и Арабския свят.

Пазарната и занаятчийската слава на Търговище се запазват и в епохата на Възраждането. Развиват се множество занаяти - абаджийство, мутафчийство, гайтанджийство, обущарство и др. Съгласно сборника „Статистически данни за стопанското и икономическото положение на Дунавския вилает", към края на XIX в. в Ески Джумая е имало 1859 къщи, 566 дюкяна, 14 хана, 9 мелници, 6 училища и други обществени сгради. Ценни образци от градската жилищна архитектура от този период са съхранени в старото градско ядро (Варош), част от тях днес – с музейни функции.

Освобождаването на Ески Джумая от турско владичество през януари 1878 г. е съпроводено със значителни разрушения и погроми. В следващия период градът постепенно се възстановява и разраства. Между 1878 и 1880 г. е център на окръг, а след това и до края на века – на околия с една градска и 12 селски общини. През 1887 г. населението му е 8519 души. През 1934 г., вече с население 10 343 души, градът е преименуван в Търговище и включен в състава на Шуменска област. От 1959 г. той е административен център на окръга, а при настоящото административно-териториално устройство – областен център.

Сред елементите на градското наследство се открояват:

- Старата градска част "Вароша" – това е своеобразното градско ядро на Ески Джумая, където е съхранена уникалната атмосфера на града. Тук се намират редица къщи, обявени за паметници на културата - Училище Св. Св. Седмочисленици (Славейковото училище), Хаджи Ангеловата къща, Захариевата къща, Свещаровата къща, Училище "Хаджи Руси", Касъровата къща и др. Къщите са реставрирани и в тях се помещават различни експозиции в обхвата на Регионалния исторически музей – Търговище.
- Храмове на християнското и ислямското вероизповедание - Църква "Успение на Пресвета Богородица", Църква "Свети Иван Рилски" и Сахат джамия.

Обектите на градското културно наследство са добре поддържани, но все още не са добре социализирани и популяризирани сред потенциалните посетители, както и не са включени в туристически маршрути.

11. Връзка на общината със съседните територии и потенциал за развитието на населените места и териториите в рамките на общината

Община Търговище попада в границите на Североизточния район (район от ниво 2 – NUTS 2), заедно с още 34 общини от областите Варна, Добрич, Търговище и Шумен.

Съгласно Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район, Община Търговище лежи на една от двете основни оси на урбанизационно развитие в района, разположена по транспортното направление Велико Търново -Търговище – Шумен – Варна и жп линията Горна Оряховица – Каспичан – Варна, включени в широкообхватната TEN-T мрежа. Благодарение на тази исторически установила се ос, взаимодействието на големите, средните и малките градове по нея е много интензивно. В национален план, чрез нея се свързват ключови икономически промишлени и логистични центрове и обекти. Тя спомага за подобряване на достъпа до среди и услуги и обмен на знание и ресурси в регионален план. Свидетелство за това са значителните разлики в развитието на населените места по оста и тези, в по-отдалечените територии на Североизточния район.

Очаква се тази ос да се изяви много силно след завършване изграждането на автомагистрала „Хемус“. С доизграждането на автомагистрала „Хемус” и подобряване на жп инфраструктурата по направлението София – Г. Оряховица – Варна, северната главна ос „запад-изток“ ще стабилизира ролята на урбанистичните центрове Търговище и Шумен и ще засили обмена между Варна и Велико Търново. Кратките разстояния от Търговище до другите градове по тази ос - Варна (123 км), Шумен (41 км), Велико Търново (100 км), както и Русе (100 км) създават предпоставки за бърз достъп с цел работа, ползване на различни услуги, почивка и развлечения.

Община Търговище попада извън другата основна ос, преминаваща през Североизточния район - оста Русе – Разград – Шумен - Варна. Тя е част от широкообхватната TEN-T мрежа, както по отношение на автомобилната връзка, така и за жп връзката (Варна – Каспичан - Русе). Чрез нея се прави връзка между коридора „Рейнско-Дунавски” от TEN-T мрежата и международен транспортен коридор: Трасека (Европа - Кавказ - Азия). В национален план свързва северното Черноморие с Букурещ и при завършване на автомагистралния пръстен ще има улеснени потоци от хора и ресурси между североизточната и югоизточната част на страната.

Община Търговище лежи на една от второстепенните оси в националната територия - оста Сливен - Търговище, която спомага за обмена между северна и южна България и за укрепването на градовете по нея. Връзките с Южна България по тази ос се осъществяват основно през прохода Омуртаг – Котел, но също и през Върбица (съответно Аврамовски, Котленски, Мокренски, Върбишки и Марашки проходи).

Фигура 23. Връзка на общината със съседни територии

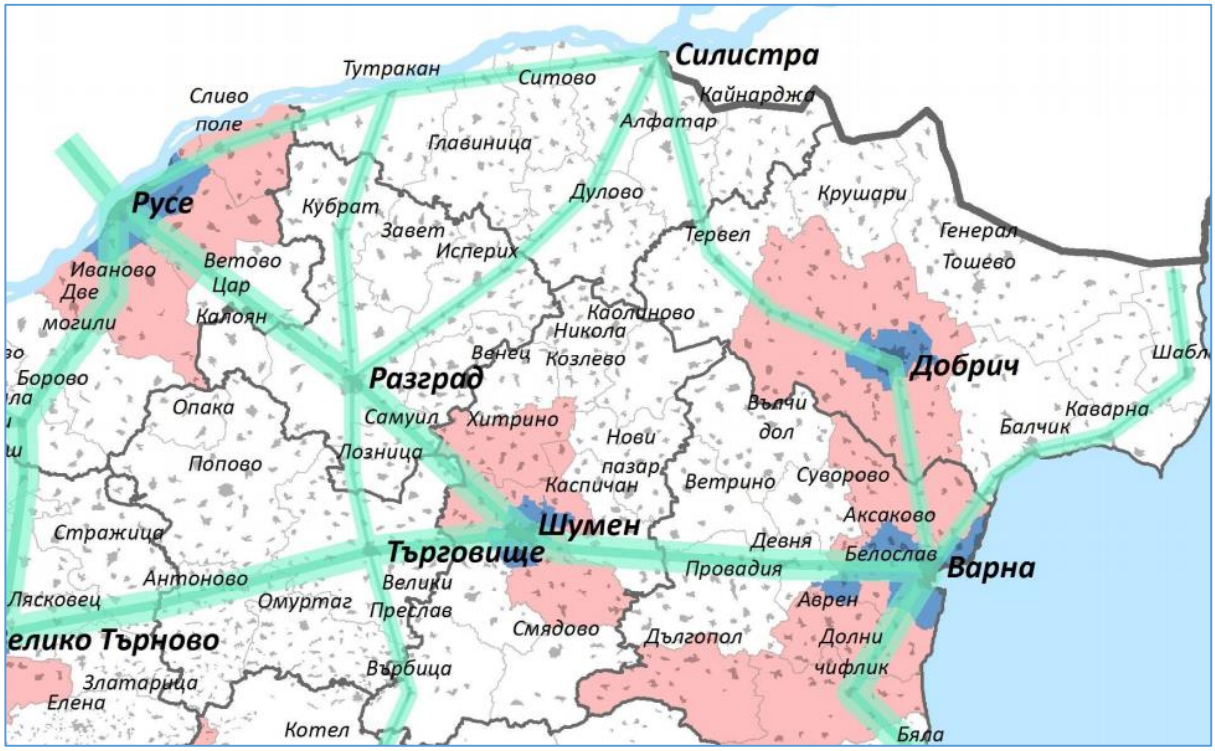

Източник: Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен район

Съгласно Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район, Община Търговище не формира собствен агломерационен ареал, нито пък попада в агломерационния ареал на съседни общини. Агломерационни образувания (ядра и ареали) се формират при градове, които имат поне 50 хил.д. население и са от типа (city) съгласно новата пространствена концепция за град, развита в съвместната методика на ОИСР и ЕК.

12.Влияние на големи инфраструктурни проекти

Към настоящия момент се открояват следните по-големи и важни приоритети/проекти, изведени в ИТСР на СИР, които пряко или косвено засягат община Търговище и чието изпълнение ще повлияе благоприятно развитието на общината в дългосрочен план:

- **Проекти за развитие на ВиК инфраструктурата**

След консолидацията на ВиК оператора за обособената на територия на област Търговище, той става допустим бенефициент по Оперативна програма „Околна среда“, пред която операторът може да кандидатства за финансиране на проекти за развитие на ВиК инфраструктурата през програмния период 2021-2027 г. Необходимо условие за получаване на европейско финансиране за доизграждане и модернизация на ВиК инфраструктурата е разработването на Регионално прединвестиционно проучване (РПИП).

Към настоящия момент се разработва РПИП за водоснабдяване и канализация за обособената територии, обслужвана от "Водоснабдяване и канализация" ООД, Търговище. Проучването се осъществява в рамките на договор за подпомагане регионалното инвестиционно планиране в отрасъл ВиК, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, сключен

между Министерството на околната среда и водите и Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

РПИП съдържат техническа и икономическа документация, достатъчна за подготовката на инвестиционни предложения за финансиране със средства от ЕСИФ.

Разработките включват събиране и анализ на данни за състоянието на ВиК системите и съоръженията и нуждите за тяхното бъдещо развитие с оглед постигане на съответствие с европейското и българското законодателство в областта на отвеждането и пречистването на отпадъчни води, качеството и количеството на питейните води и устойчивото, и ефективно функциониране на ВиК системите и съоръженията; провеждане на измервателна кампания; определяне границите и товарите на агломерациите; извеждане на мерки за постигане на съответствие и устойчивост; разработване на стратегически и детайлни варианти за водоснабдителните и канализационни системи и съоръжения; финансов и икономически анализ; документация, свързана с опазването на околната среда и изменението на климата, изготвяне на задания за изработване на подробни устройствени планове и инвестиционни проекти.

РПИП обхваща всички агломерации над 2000 е.ж. що се отнася до отвеждане и пречистване на отпадъчни води и всички населени места над 50 ж. що се отнася до питейни води. В рамките на РПИП се включват инвестиции за:

- постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО в агломерации над 10 000 е.ж. и преодоляване на несъответствие с Директива 98/83/ЕО
- постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО в агломерации между 2 000 и 10 000 е.ж. и Директива 98/83/ЕО в населените места над 50 ж. с включена приоритизация за изпълнение на инвестициите
- дългосрочното ефективно и устойчиво функциониране на ВиК системите и съоръженията в обособената територия.

- **Завършване на строителството на АМ „Хемус“**

АМ “Хемус” е с планирана дължина 425 км. Към настоящия момент в експлоатация е отсечките София – Боаза (87,8 км.) и Белокопитово – Варна (90,8 км.) т.е. 42% от планираната дължина на магистралата. В строеж са отсечките Боаза - Дерманци, Дерманци – Каленик, Каленик – Плевен и Буховци (обл. Търговище) – Белокопитово. Останалите отсечки от Плевен до Буховци (обл. Търговище) са в процес на подготовка. Очаква се строителството на автомагистралата да бъде завършено през 2024 г. Това ще улесни изключително много достъпа на населението и бизнеса от община Търговище до София, Варна, Велико Търново и Шумен и ще създаде предпоставки за развитие на бизнеса и туризма.

- **Изграждане на регионално депо за битови отпадъци - Търговище**

От 01.08.2018 г. с Решение № 14 на общото събрание на РСУО-Търговище, е спряно депонирането на битови отпадъци на Регионалното депо - Търговище, поради изчерпване на капацитета на клетка №1 като общината започва да депонира на Регионалното депо –Шумен.

На 4.06.2020 г. Община Търговище подписва договор с избран след провеждане на обществена поръчка изпълнител за изграждане на нова клетка - разширение на регионално депо за неопасни отпадъци – Търговище, като обектът трябва да бъде завършен през първата половина на 2022 г.

- **Изграждане на Индустриална зона Търговище**

В ИТСР на СИР се предвижда изграждането на Индустриална зона Търговище - 115 дка, до главен път София – Варна, до жп линия, връзка с АМ „Хемус“.

За преодоляване на вътрешнорегионалните различия и неравенства е важно подобряване на транспортната инфраструктура с регионално значение – пътища от 2-ри и 3-ти клас, както и на общинските пътища. Целесъобразни проекти в тази връзка са:

- рехабилитация на път III клас – Попово, Търговище, Преслав, Върбица;
- възстановяване дейността на Летище „Търговище“ (*регионално летище, пуснато в експлоатация през 1969 г., което може да обслужва пътнически и товарни самолети от малък и среден клас. Разположено е на 16 km североизточно от гр. Търговище, на 25 km от гр. Шумен и на 30 km от гр. Разград. Уникалното му разположение дава възможност да обслужва обширен район. Закрито за полети в края на 1999 г.*). Възстановяване на дейността на Летище „Търговище“ ще засили ролята на градовете Търговище, Попово, Шумен и Добрич и развитието им и ще бъде насърчен инвестиционният интерес към тях.

Предстои да се уточни дали област Търговище ще има и достъп до инвестициите по линия на Европейския фонд за справедлив преход с оглед преодоляване на социално-икономическите ефекти от декарбонизиране на икономиката в областта (т.нар. Зелена сделка).

13. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво и ИТСР

Социално-икономическият анализ на районите в страната очертава основните изводи и тенденции в тях и дава прогнози за развитие до 2027 г. Той обхваща цялата страна и всички административно - териториални и статистически единици. Извършено е сравнение в развитието на общините, областите, районите и страната, както и сравнение спрямо аналогични райони в ЕС. От населените места са анализирани само онези, които имат специфични характеристики и функции и играят важна роля в провеждането на политиката за регионално и пространствено развитие, за икономическото, социалното и териториалното сближаване.

Изводите от Анализа на регионите и заключенията в ПИРО очертават обвързаността между двата документа. На национално и регионално ниво са отбелязани следните резултати и тенденции:

- В НКПР групата градове-центрове от трето йерархично ниво, градове с регионално значение в територията на областите, обхваща 28 града (20 областни центъра и 8 други градове), **в това число и Търговище**. Това са средни градове над 30 хил. д., като критериите за избора на тези градове са: подходящо местоположение в територията на регионите,

демографска големина и стабилност, налични функции с регионално значение в развитието на икономиката, социалната сфера, образованието, науката, културата. Тези градове-центрове от трето ниво са разположени сравнително равномерно в територията на страната и регионите и биха могли да подпомагат добре центровете от второ ниво.

- В територията на **общините** в повечето случаи е налице подчертан моноцентризъм, тъй като в повечето общини има един град и той е центърът на общината, който осигурява покриване на първичните потребности от услуги. Този град концентрира население, икономически, социални и културни функции. При по-голям град център на община той осигурява услуги и на съседни общини и има ролята на център от по-високо йерархично ниво.
- Агломерационни ареали на големи и средни градове в територията на собствената община и отчасти в съседни общини са 29 броя, в това число и Търговище. Това са потенциални агломерационни образувания, които биха могли да се формират при наличие на благоприятни условия.
- Демографската ситуация не предполага оптимистични прогнози. Населението продължава да *намалява*, което е резултат на намалената раждаемост, повишената смъртност, емиграционните процеси, променения семеен модел и поведение след 1989 г. Това има дълготрайно въздействие и се отразява върху развитието на всички социални системи и услуги и всички сектори на икономиката. Продължава процесът на *застаряване на населението* в страната, характерен за по-голямата част от страните в Европа. Неблагоприятни са тенденциите в структурата на населението, като това в трудоспособна възраст (между 15 и 64-годишна възраст) намалява значително, а абсолютният и относителен дял на населението на възраст над 65 години нараства.
- Пазарът на труда в страната показва известно подобрение. Налице е нарастване на коефициента на икономическа активност и на коефициента на заетост.
- Влошаването на възрастовата структура на населението рефлектира върху размера и качеството на трудовите ресурси. Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите, поражда необходимостта от насърчаване на ученето през целия живот.
- добре развита мрежа от училища с добра материална база в училищата. Като проблем се очертава неадекватните на пазара на труда умения на завършилите висше и професионално образование. Потенциал има в преструктурирането на професионалните училища и разширяване на дуалната форма на обучение в тях, повишаване качеството на висшето образование и неговата приложимост на пазара на труда, въвеждане на ИКТ в образователния процес и разширяване обхвата на продължаващото образование.
- За 2019 г. най-голям брой продължават да бъдат микропредприятията (от 0-9 заети), което е 92.47% (2017г.) от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, непрекъснат темп на нарастване броя на МСП и на заетите в тях, явна тенденция на повишаване на обема на ЧПИ с натрупване на национално ниво, макар и бавно. Най-ускорен темп на нарастване на производителността на труда се отчита в индустрията, като 70% от всички разходи за НИРД на национално ниво са в производствената сфера. Потенциал има в насочването към високотехнологични производства в първичния и вторичен сектори на икономиката, обвързване

на бизнес-наука и образование в модерни центрове за стимулиране на стартиращи компании за иновации, експортно ориентирани и с висока добавена стойност на продукцията.

- Атрактивността на българския туризъм се формира от богатото културно –историческо наследство, природни ресурси, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра транспортна достъпност/свързаност..
- Добре развитата мрежа от обекти на здравеопазването и осигуреният 30 минутен изохрон за спешна помощ на всички населени места в страната гарантират равнопоставен достъп до здравни услуги на населението. Има недостиг на медицински специалисти и сестри в здравните заведения, нисък е делът на общопрактикуващи лекари.
- Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа. Социалната система покрива широк спектър от услуги, предоставени в общността и в специализирани институции за нуждаещите се групи от населението и ориентирани към пълноценно удовлетворяване на потребностите им в среда, по-близка до домашната.
- Ниският дял на населението, занимаващо се със спорт или друг вид физическа активност, неравномерно изградената мрежа от спортни обекти и съоръжения в страната и в големите градове, ниското качество на предлаганите услуги в достъпни за широката публика спортни центрове, недостатъчното финансиране на спортните обекти, събития и дейности за поддържане на укрепваща здравето физическа активност затрудняват постигането на целите за подобряване на жизнеспособността и здравето на нацията.
- Културните прояви и културните институции са с богати традиции, а ролята на културата като фактор за подобряване качеството на живота и за постигане на устойчиво развитие непрекъснато нараства.
- Добре развитата електропреносна мрежа с междусистемни връзки със съседните страни, постигнатите позиции по целите за повишаване на енергийната ефективност са предпоставка за енергийната сигурност на страната.
- Степента на отвеждане на отпадъчните води сред най-ниските в Европа; има сериозно изоставане в пречистването на отпадъчните води и постигане на съответствие с изискванията на ДПГОВ. Изключително високо ниво на загуби на вода, сред най-високите в Европа. Възможностите са в изграждане на нови, подмяна и/или реконструкция и модернизация на мрежите и съоръженията на водоснабдителната система и доизграждане и/или реконструкция и модернизация на канализационните системи и ПСОВ;
- Нарастване на участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната. Използването на ВЕИ да се насочи към децентрализирано производство на енергия от ВИ, предимно за собствени нужди и присъединяване към мрежите с по-ниско напрежение, което ще намали разходите за пренос.
- Газопроводната мрежа има нужда от развитие. Необходимо е и увеличаване на дела на газифицираните домакинства до набелязаната цел до 30% до 2020 г..
- Широколентовият достъп до интернет е един от основните инструменти за подобряване на икономическото и социално благосъстояние на населението и за преодоляване на териториалните дисбаланси в страната и в общината. Разпространението на широколентовия достъп позволява и прави лесно достъпни икономическите и социалните ползи от информационните и комуникационните технологии (ИКТ), свързани и с преодоляване на

пречките в разстоянието и развитието, особено на по-отдалечените населени места. Като проблеми се очертава, че малка част от населението притежава основни умения в областта на цифровите технологии; ограничено внедряване на цифровите технологии в дейностите на МСП, изоставане в развитието на цифровата икономика поради недостатъчни цифрови, комуникационни и предприемачески умения на гражданите и задълбочаване проблема с недостига на квалифицирана работна сила във високотехнологични дейности.

- Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условия за растежа на териториалните единици. С съществува зависимост между големината на общината и броя реализирани проекти, като по-големите общини реализират повече проекти.

Съгласно ИТСР, възможностите/потенциалите за развитие на Североизточния регион за планиране са следните:

В пространствено отношение три от областните градове (Варна, Шумен и Търговище) формират една ос, ориентирана изток – запад. Регионът получава силен тласък на развитие по тази ос. Тя е много активна и поради установяването ѝ в исторически план, правейки връзката София – Варна, и поради изграждането на бързата автомобилна връзка Варна – Шумен, част от АМ „Хемус“. Тази ос се разклонява и по нея се осъществява връзката Варна – Русе.

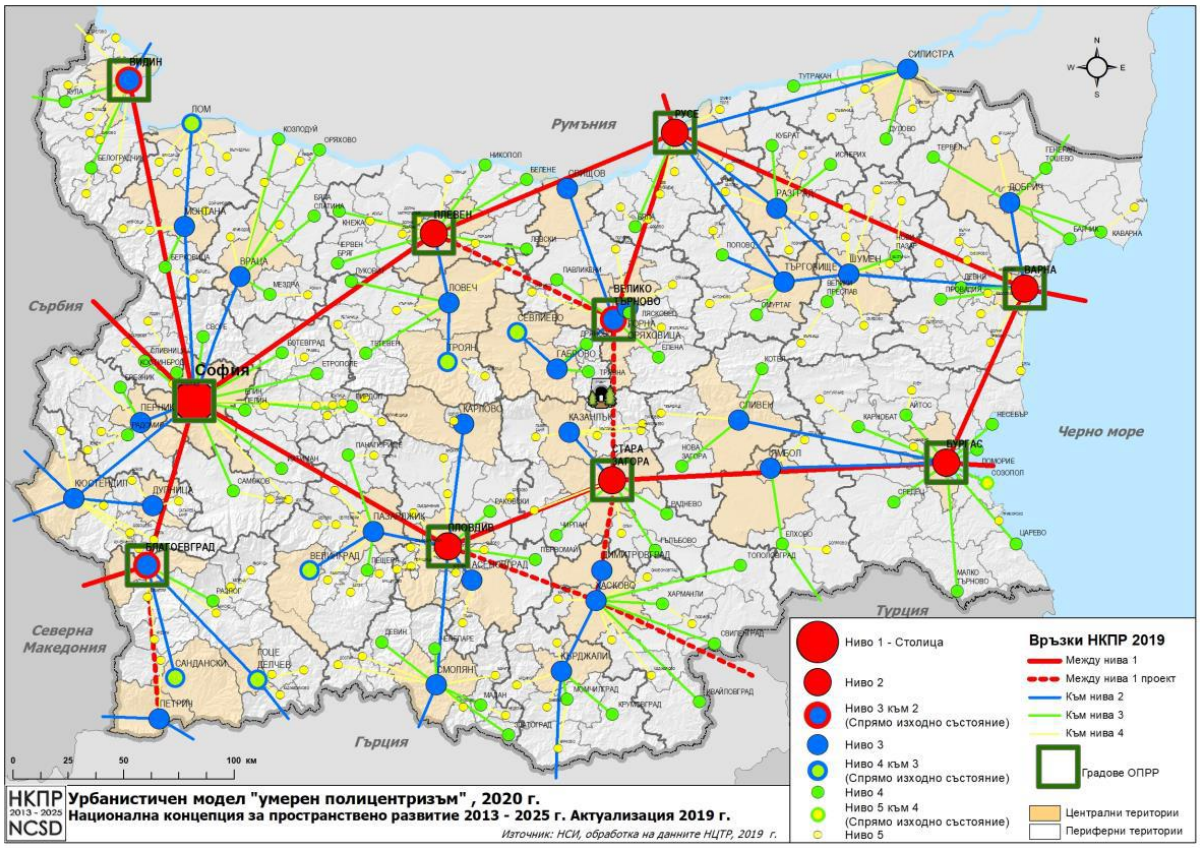

Стимулирането на градовете-центрове ще се осъществява чрез съчетаване на различни инструменти – собствени инструменти на регионалната политика и инструменти на секторните

политики. Ролята на НКПР и на ИТСР е да ориентират регионалната политика как и къде да насочи своите инструменти за развитие на територията и градовете и да служат за териториално насочване на секторните политики. По същество това е подходът на интегрирани териториални инвестиции. Общините могат да подпомогнат успеха на този подход чрез създаване на пълноценни партньорства на базата на междуобщинско сътрудничество и сътрудничеството с други местни и регионално базирани актьори.

За развитието на региона за следващите 7 години, фокусът е поставен върху:

- повишаване на специализацията в продукти и отрасли, характеризиращи се с висока технологична и НИРД интензивност чрез реализиране на научно-иновативни партньорства между университети/научни организации и предприятията за генериране на знания и резултати с приложение в икономиката;
- развитие на бизнес и индустриална инфраструктура
- устойчиво селско стопанство и активизиране на селските райони
- разнообразяване на регионалния туристически продукт чрез активно устойчиво включване на природното и културното богатство
- постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. социално включване
- подобряване на културната и спортната инфраструктура
- териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда
- градско възстановяване и интегрирано развитие
- запазване и подобряване качеството на околната среда

Второстепенните оси на развитие са много важни за развитието на ниво регион и ще подпомогнат както междурегионалното, така и междуобщинското сътрудничество. Пълноценното им изграждане и осмисляне като значимост е ключово за регионите, защото създадената инфраструктура и подобреният достъп дават възможност за установяване на партньорства в социалната сфера и в икономическите дейности и едновременно с това способстват за запазване на населението в по-малките урбанистични центрове.

Основни изводи и заключения от анализа в ПИРО на община Търговище са:

- Географското местоположение, климата, природните забележителности и чистата природа са потенциал, който благоприятства развитието на община Търговище и я прави привлекателна за живеене от древността до днес;
- Важен фокус на политиката на общината за периода 2021-2027 г. трябва да е задържане и привличане на млади хора в общината. Освен професионална реализация, младите хора очакват по-добри алтернативи за свободното си време, спорт, култура, образование;
- Естественият прираст е отрицателен и коефициентите на възрастова зависимост в общината показват тенденция на застаряване на населението, което би могло да създаде проблеми във функционирането на социалната система;
- Гъстотата на населението благоприятства използването и развитието на местния потенциал на цялата територия на общината;
- При средногодишния брой регистрирани безработни лица през периода 2016-2020 г. се наблюдава тенденция на намаление, ако се изключи влиянието на КОВИД пандемията
- Политиката за икономическо развитие на общината трябва да се насочи едновременно към модернизиране и технологично обновяване на производствата и повишаване на професионалната квалификация на работната сила в съответствие с нуждите на конкретното предприятие;
- Големият брой на микропредприятията ги определя като важни за икономическата и социалната стабилност на общината;
- Развитието и модернизирането на индустриалните производства в общината се очертава като важен стратегически приоритет в периода 2021-2027г., който е тясно свързан със социалното равновесие в общината и превръщането ѝ в привлекателна за живот и бизнес;
- Необходимо е индустриалните дейности да се ориентират към внедряване на иновации и разработване на нови продукти, конкурентни на европейския и световния пазар. В тази връзка следва да се търси взаимодействие между образователните институции, научните институти и университетите и индустриалните предприятия.
- Развитието на новата индустриална зона е фактор за привличане на инвестиции в града, за настаняване на иновативни промишлени предприятия, за развитие на зелени производства;
- Предприятията които са инвестирали в ДМА като основа за технологично обновяване следва да се подкрепят за придобиване на професионална квалификация на работещите за адаптиране към промените в производствения процес.

- В сферата на образованието е направена важна крачка с въвеждането на дуалното образование. Очакванията са дуално образование да се въведе и в сферата на туризма, който изпитва проблеми с кадрите. Ремонтът и повишаването на енергийната ефективност на образователната инфраструктура, както и запазването на функциониращи училища и детски градини са допринесли за задържане на млади хора в селата. Тази дейност е допринесла за превръщането на общината в по-добро място за живеене.
- Прилагането на интегрирани инвестиции за градско развитие е довела до видими и значими резултати в центъра на град Търговище, които могат да се надградят в бъдеще, като обхванат нови зони в града;
- Общинската администрация е натрупала административен капацитет за управление на мащабни проекти и този опит следва да се използва ефективно и в периода 2021-2027 г;

14.SWOT анализ

SWOT анализът за развитието на община Търговище е основа за формулиране и структуриране на целите и приоритетите на Плана за интегрирано развитие на общината 2021 – 2027 г.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Благоприятно географско разположение и преминаване на един общоевропейски транспортен коридор през територията на общината • Сравнително равномерно развита мрежа от населени места и пътна мрежа в общината • Добре развита образователна и социална инфраструктура • Развита преработвателна промишленост и сектор на малки и средни предприятия • Плодородна земя, традиции в земеделието и животновъдството • Изградена инфраструктура за промишлена и битова газификация • Активно работещи културни институти, богато културно-историческо наследство и традиции • Натрупан значителен административен капацитет в общинската администрация в разработване и изпълнение на	• Неблагоприятни демографски тенденции - намаляване и застаряване на населението • Относително ниски доходи на населението, водещи до намалена покупателна способност • Незадоволително състояние на елементи на техническата инфраструктура – улична, водопроводна и канализационна мрежа, изчерпан капацитет на регионалното депо • Недостатъчно развитие на високотехнологични и иновативни производства в общината • Липса на цялостна визия за развитието на туристически продукти • Влошено състояние на общинската пътна инфраструктура • Относително по-ниско образователно равнище на населението

политики за местно развитие • Съхранена околна среда и липса на големи замърсители на територията на общината Неблагоприятни демографски тенденции - намаляване и застаряване на населението • Относително ниски доходи на населението, водещи до намалена покупателна способност • Незадоволително състояние на елементи на техническата инфраструктура – улична, водопроводна и канализационна мрежа, изчерпан капацитет на регионалното депо • Недостатъчно развитие на високотехнологични и иновативни производства в общината • Липса на цялостна визия за развитието на туристически продукти • Влошено състояние на общинската пътна инфраструктура • Относително по-ниско образователно равнище на населението	
ВЪЗМОЖНОСТИ	**ЗАПЛАХИ**
• Развитие на нови територии за икономическа активност, търговия и логистика с оглед благоприятното транспортно-комуникационно разположение и завършването на АМ „Хемус“ • Много висок потенциал за използването на слънчевата енергия в качеството и на възобновяем енергиен източник • Достъп до национални и европейски програми за финансиране на политики за местно развитие • Потенциал за развитие на интегриран културно-исторически, селски, еко -	• Негативен ефект на пандемията от COVID-19 върху икономическото развитие • Намаляване на собствените приходи в общинските бюджети в резултат от пандемията от COVID-19 • Продължаващо негативно развитие на демографските процеси • Увеличаване на безработицата и понижаване на доходите и жизнения стандарт на населението. • Продължаващ дисбаланс между развитието на общинския център и малките населени места

туризъм, лов и риболов и за създаване на съвместен туристически продукт със съседни общини • Близост до съседни областни центрове и възможности за създаване на бизнес клъстери и структури	

III. ЧАСТ II. Цели и приоритети за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 година

1. Европейска и национална рамка

При определянето на стратегическите цели и приоритетите за развитие на община Търговище в периода 2021-2027 г. са отчетени промените в законодателството на ЕС за периода 2021-2027 г., залегнали в общия регламент за прилагане на европейските структурни и инвестиционни фондове, както и целите и областите на подпомагане от ЕФРР, ЕСФ+ и Кохезионния фонд. Планът за развитие на общината е синхронизиран с Европейската стратегическа рамка на кохезионната политика, с което изпълнението му ще има принос за намаляване на икономическите, социалните и териториалните различия и ще допринася за опазване на културното наследство и традиции, като част от културното разнообразие в ЕС.

Взети са предвид промените в националното законодателство за регионално развитие като е предложен план за интегрирано развитие на общината при засилен териториален подход. Отчетени са наличните местни потенциали, включително като основа за прилагане на интегрирани териториални инвестиции. Направеният анализ за икономическото, социалното и екологичното развитие е послужил за основа от една страна за определяне на силните страни и сравнителни предимства по отношение на бъдещото развитие, както и на слабите страни и актуалните проблеми и техните териториални измерения, които ще бъдат решавани с приетия план.

Отчетено е изпълнението на стратегическите цели и приоритети на Общинския план за развитие на община Търговище за периода 2014-2020 г., както и очертаната необходимост от запазване на някои цели и приоритети за развитие и през периода 2021-2027 г., с цел надграждане и устойчивост на постигнатите резултати.

Интегрираното градското развитие е определено като ключов фактор за развитието на общината, като се отчита ролята на Търговище като градски център. На основа на постигнатото в периода 2014-2020 г. по отношение развитието и утвърждаването на град Търговище като административен, икономически, образователен и културен център е отбелязан напредък, който рефлектира положително върху икономическото и социалното развитие и качеството на предлаганите услуги за населението. Надграждането на постигнатото в предстоящия планов период, при прилагане на интегриран подход и отчитане на териториалните аспекти, би очертало дългосрочна устойчива перспектива за запазване жизнеността на общината, редуциране на негативните демографски процеси, привличане на инвестиции и повишаване конкурентоспособността на местната икономика.

Съответствието на ПИРО с изискванията, залегнали в стратегическите насоки на национално ниво и законодателството на ЕС в областта на регионалната политика, най-общо се насочват към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравевнства и подобряване на жизнения стандарт. В по-широк контекст, ПИРО адаптира на местно ниво ключови теми за развитие от Кохезионната политика на ЕС, като е постигната съгласуваност и с общите цели на

Стратегията „Към устойчива Европа 2030“, Териториалният дневен ред на ЕС 2030 и Общата стратегическа рамка на ЕС до 2050.

ПИРО е част от общата система от стратегически документи, установена със законодателни актове и в рамките на националната политика за регионално развитие, интегрираща регионалното и пространствено развитие. При разработването му са отразени предвижданията на Националната програма за развитие „България 2030 г.“, ИТСР на СИР 2021-2027 и други секторни стратегии на национално ниво. Това води до постигане на по-значим ефект и ефикасност на стратегическите цели за развитие на общината, обусловено от подхода на планиране, от използването на механизмите за партньорство и координация между заинтересованите страни и общи инструменти за финансово подпомагане.

Специфичните цели на ЕФРР и КФ за периода 2021-2027 г. са:

Цел 1. *По-интелигентна Европа, чрез иновации, дигитализация, икономическа трансформация и подкрепа на малкия и средния бизнес* - целта е насочена към насърчаване и развитие на капацитета за проучвания, иновации и въвеждане на нови технологии, дигитализация, повишаване конкурентоспособността на МСП, интелигентна специализация и икономическа трансформация. Необходимост от ориентация към иновации, технологично обновяване, научна и изследователска дейност е отчетена в направения анализ по отношение икономическото развитие на община Търговище.

Цел 2. *По-зелена Европа без въглерод, прилагаща Парижкото споразумение и инвестираща в енергийно преструктуриране, възобновяеми източници, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, адаптиране към климатичните промени, превенция и управление на рисковете* - целта е свързана с прилагане и подкрепа на мерки за енергийна ефективност, използване на енергия от възобновяеми енергийни източници, развитие на интелигентни енергийни мрежи и системи, складиране на енергия на локално ниво, адаптиране към климатичните промени, превенция на рисковете и устойчивост на бедствия, устойчивото управление на водите, преход към кръгова икономика, развитие на зелената инфраструктура в градската среда и намаляване на замърсяването.

Цел 3. *По-свързана Европа чрез повишаване на мобилността и регионална ИСТ свързаност* - дейностите, които ще се подпомагат от европейските фондове са повишаване на дигиталната свързаност, развитие на устойчива, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включваща подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност, устойчива мултимодална градска мобилност. Подобряването на местната мобилност, развитие на екологични форми на транспорт, дигиталната свързаност са част от очертаните нужди по отношение на бъдещото развитие на община Търговище.

Цел 4. *По-социална Европа, осигуряване на европейския стълб на социални права и подкрепяне на качествената заетост, образование, умения, социално включване и равен достъп до здравни грижи* - целта е насочена към засилване на ефективността на пазарите на труда и достъпа до качествена заетост, чрез развитие на социални иновации и инфраструктура, подобряване на достъпа до качествени услуги в образованието, засилване на социално-икономическата интеграция на маргинализираните общности, чрез мерки за интеграция, включващи жилищни и

социални услуги, достъп до здравни услуги чрез развитие на инфраструктура, включваща и първичната помощ.

Цел 5. *Европа по-близо до гражданите, чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните зони и местни инициативи* - по тази цел фондовете на ЕС ще подпомагат дейности за интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските зони, местното развитие, културно наследство и сигурност, включително за селските ареали, водено от общността местно развитие.

Цели Европа 2030

Важен документ на ЕС, определящ политиката в областта на политиката за борба с климатичните промени и енергийната ефективност е Европа 2030. Това е документът, с който се очертава пътя за трансформация към нисковъглеродна икономика и който е в основата на т.нар. Зелена сделка във връзка с ангажиментите на ЕС към глобални действия за климата в рамките на Парижкото споразумение. Поставените цели са ориентир при определянето на политиките за регионално и местно развитие, които трябва също да дадат принос за постигане на общите цели на ЕС.

Национална програма 2030:

- Стратегически цел 1 - Ускорено икономическо развитие
- Стратегическа цел 2 - Демографски подем
- Стратегическа цел 3 - Намаляване на неравенствата

За реализирането на стратегическите цели са предвидени целенасочени интегрирани политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани **оси на развитие:**

Ос 1. Иновативна и интелигентна България - Основният фокус на тази ос на развитие е повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и трансформирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж, както и възприемането и прилагането принципите на кръговата икономика. Осигуряването на качествено образование за всички през целия живот, засилването на професионалното образование, повишаването на ролята на науката в икономиката на страната, паралелно с осигуряването на благоприятна среда за реализиране на нови продукти на пазара и развитието на иновативни предприятия, има потенциала да създаде високотехнологична индустриална база и да изведе икономиката на нова и по-добра пазарна позиция. Важен фокус на политиката е повишаването и развитието на качеството на човешкия капитал. В нея са включени следните приоритети:

- *Приоритет 1 Образование и умения*
- *Приоритет 2 Наука и научна инфраструктура*
- *Приоритет 3 Интелигентна индустрия*

Ос 2. Зелена и устойчива България - Основният фокус на тази ос на развитие е устойчивото управление и опазването на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост и качеството на

средата така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани в дългосрочен план. В нея са включени следните приоритети:

- *Приоритет 4 Кръгова и нисковъглеродна икономика*
- *Приоритет 5 Чист въздух и биоразнообразие*
- *Приоритет 6 Устойчиво селско стопанство*

Ос 3. Свързана и интегрирана България - Основният фокус е осигуряване на предпоставки за повишаване конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал. Усилията за подобряване на качеството на пътната инфраструктура в страната, както и за осигуряването на по-ефективни транспортни услуги и безопасна универсална мобилност, ще бъдат продължени. Включва следните приоритети:

- *Приоритет 7 Транспортна свързаност*
- *Приоритет 8 Цифрова свързаност*
- *Приоритет 9 Местно развитие*

Приоритетът „Местно развитие“ има изключително териториална насоченост, в основата на която стои конкретната територия със своите специфични дадености и потребности. Основната цел на приоритета е използване и развитие на местния потенциал и дадености за решаване на проблемите и задоволяване на специфичните местни нужди. Ще се прилагат механизми за териториално фокусиране на интервенциите, които чрез интегриран подход ще позволят да бъде оползотворен местният потенциал по-най-добрия начин. Реализирането на интегрирани териториални инвестиции, както и прилагането на воденото от общността местно развитие ще позволи да се постигне синергиен ефект от реализираните интервенции.

Ос 4. Отзивчива и справедлива България - Оста на развитие е фокусирана върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции, чувствителни към нуждите на бизнеса и потребностите на гражданите. Включва следните приоритети:

- *Приоритет 10 Институционална рамка*
- *Приоритет 11 Социално включване*

Ос 5. Духовна и жизнена България - Тази ос на развитие е ориентирана към отделния индивид и повишаването на качеството му на живот. Основен фокус се поставя върху подобряването на здравния статус на населението, като ключова характеристика на качеството на живот и условие за включването в заетост и социална активност. Приоритетите са:

- *Приоритет 12 Здраве и спорт*
- *Приоритет 13 Култура, наследство и туризъм*

Интегрираният подход е ключов за политиките, които ще се прилагат в периода 2021-2027 г. Синергията на политиките прилагани в различни сектори ще допринася за постигане на по-осезаем териториален ефект и ще насърчават сътрудничество за преодоляване на проблемите.

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., която включва следните стратегически цели:

- Териториално сближаване – чрез подобряване на свързаността на всички нива, укрепване на мрежата от градове-центрове и развитие на трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество.
- Икономическо сближаване - чрез подкрепа за развитие и подобряване качествата на регионалните потенциали и опазване на околната среда.
- Социално сближаване - чрез създаване на равностойни условия за развитие и реализация на човешкия капитал.

Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Североизточен регион за планиране от ниво 2

ИТСР на Североизточния регион за планиране определя общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в новия програмен период 2021-2027 г. Стратегията отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда. В ИТСР на СИР са определени следните стратегически приоритети, специфични цели и конкретни цели:

Стратегически приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб

Специфична цел 1.1. Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж

Цел 1.1.1. Повишаване на специализацията в продукти и отрасли, характеризиращи се с висока технологична и НИРД интензивност - Предвидените дейности акцентират върху реализиране на научно-иновативни партньорства между университети/научни организации и предприятията за генериране на знания и резултати с приложение в икономиката; насърчаване на стартиращите иновационни фирми и новосъздадени предприятия (start-up); повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на клъстери; подкрепа за внедряване на цифровите технологии от бизнеса; привличане на инвестиции, в т.ч. чуждестранни, за развитие на цифровата индустрия, в което регионът вече има определен опит.
Предвижда се подкрепата по отношение на МСП да бъде съобразена с приоритетите по отношение на икономическите дейности (идентифицирани и изведени в Националната стратегия за МСП 2021–2027) според потребностите и потенциала на предприятията в отделните области (NUTS 3 райони), както и да включва разработване на силно фокусирана регионална стратегия за интелигентна специализация.

Цел 1.1.2. Развитие на бизнес и индустриална инфраструктура - Предвидените за реализация мерки включват създаване и развитие на елементи от предприемаческата екосистема (бизнес инкубатори, споделени, пространства, технологични паркове и други); изграждане на нови индустриални паркове и зони чрез подходящи форми на организация; създаване на условия за ускорено изграждане на нови или развитие на съществуващи индустриални зони като важен елемент от регионалната екосистема в областта на трансфера на технологии, които ще

осигуряват ключова подкрепа за развитие на предприятия в областите на интелигентната специализация.

Специфична цел 1.2. Устойчиво оползотворяване на специфичния местен потенциал за развитие

Цел 1.2.2. Устойчиво селско стопанство и активизиране на селските райони - Политиките в периода 2021–2027 г. ще се насочат към повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство и същевременно ще засилят устойчивото му развитие. Подпомагането на доходите на земеделските стопани от ЕС вече е обвързано с грижливото отношение към околната среда и изменението на климата. Биологичното производство се очертава като важен приоритет.

Цел 1.2.3. разнообразяване на регионалния туристически продукт чрез активно устойчиво включване на природното и културното богатство - Природното и културното наследство е едно от най-силно изразените сравнителни предимства на българските региони. Разнообразяването на туристическия продукт със специфични видове туризъм и с активно включване на туристическите ресурси на хинтерланда ще допринесе за преодоляване на изразената сезонност на рекреативния морски туризъм.

Стратегически приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. социално включване

Специфична цел 2.1. Инвестиции в образование и умения

Планираните политики и мерки адресират следните области на въздействие: изграждане на нова и подобряване на качеството на изградената образователна инфраструктура, включително за осигуряване на задължителното предучилищно образование на децата от 4 години; подкрепа за професионалните и специализираните училища; програми за огрмотяване и за придобиване на по-висока степен на образование. Мерките за подобряване на уменията и съответствието им с изискванията на регионалния пазар на труда ще се фокусират върху: провеждане на политики за преструктуриране на образованието и обучението и подготовка на работещите, отговарящи на потребностите на съществуващия бизнес, както и на очакванията от страна на бъдещия бизнес, от квалифицирана работна ръка; разширяване на регионалния обхват на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, съобразено с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво;

Специфична цел 2.2. Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални услуги

Цел 2.2.1. Достъп до качествени здравни услуги - Грижите за здравето на населението са насочени към осигуряване на равен достъп до качествени, устойчиви и достъпни медицински услуги чрез развитие на инфраструктурата. Предвидените мерки включват: териториално фокусиране на интервенциите, което да подобри достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ; създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечени и труднодостъпни места; подобряване на материално-техническата база на държавните болници в областните градове, както и повишаване на осигуреността им с медицинска апаратура и медицински специалисти; изграждане на хеликоптерни площадки и осигуряване на връзки с болнични заведения в

региона; развитие на електронно здравеопазване; икономически ефективни мерки за намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите; финансиране на нови условия за предлагане на услуги от общопрактикуващи лекари в труднодостъпни райони.

Цел 2.2.2. Предоставяне на социални услуги. предотвратяване на рисковете за социално изключване - Основната цел е гарантиране разкриването на социални услуги, които да отговорят на конкретните потребности на хората от целевите групи на територията на общините и региона, като въвеждането на регионалния (областния) принцип на планиране и развитие на социални услуги, който да стимулира инициативността и да създаде условия за максимална гъвкавост при получаването на икономически по-изгодни, финансово по-обосновани и по-достъпни за по-широк кръг потребители социални услуги. В периода 2021–2027 г. се планира да се реализират следните дейности: реформиране на съществуващите домове за стари хора; създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания; създаване на съпътстващи специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания; развитие на услуги в общността, свързани с превенцията на изоставянето на деца от групи в неравностойно положение; осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване; развитие на интегрирани услуги в подкрепа на ранното детско развитие чрез изграждане на Центрове за ранно детско развитие; подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални услуги;

Специфична цел 2.3. Подобряване на културната и спортната инфраструктура

Целта преследва подобряване качествата на тази специфична инфраструктура, обекти на която в региона са от национална значимост и са пряко свързани с валоризация на териториите, в които попадат. По тази цел ще се подкрепят мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура – театри, музеи и художествени галерии, библиотеки, читалища, включително мерки за подобряване достъпа на лицата в неравностойно положение до културните институции.

Мерките за подобряване на спортната инфраструктура ще бъдат насочени основно към изграждане и модернизиране на инфраструктура и оборудване за масов спорт.

Стратегически приоритет 3: Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда

Преодоляването на значителните териториални неравновесия в региона ще се постига чрез подобряване на транспортната и комуникационна свързаност и чрез стимулиране развитието на градовете-центрове от различните йерархични равнища.

Специфична цел 3.1. Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност

Водещо условие за постигането на по-добра транспортна и цифрова свързаност (външна и вътрешна) в Североизточен регион е ефективното поддържане, модернизация и развитие на инфраструктурата. Подходящите условия за реализиране на комбинирани превози на товари „море – река“ (връзка р. Дунав – Черно море) и „море – път/жп линия“ са потенциал за развитие

на транспорта като важен сектор на регионалната икономика. Дейностите за реализиране на тази специфична цел съгласно Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. ще бъдат насочени към осигуряване на качествен и достъпен транспорт.
Като целесъобразни и с отношение към община Търговище са изведени следните проекти:

- рехабилитация на път III клас – Попово, Търговище, Преслав, Върбица;
- възстановяване дейността на Летище „Търговище“ (регионално летище, пуснато в експлоатация през 1969 г., което може да обслужва пътнически и товарни самолети от малък и среден клас. Разположено е на 16 км североизточно от гр. Търговище, на 25 км от гр. Шумен и на 30 км от гр. Разград. Уникалното му разположение дава възможност да обслужва обширен район. Закрито за полети в края на 1999 г.);

Предвижда се и целенасоченото изграждане на цифрова инфраструктура, която да осигури преодоляване на значителното изоставане в Европа по интернет достъп в слабо населените региони и по дигитални умения.

Специфична цел 3.2. Градско възстановяване и интегрирано развитие

За Североизточен регион е от значение да се балансира големият контраст между Варна и останалата територия, като се стимулират градовете от 3-то ниво – средните градове, центрове с регионално значение за територията на областите и областни центрове – **Търговище**, Шумен, Добрич. Те могат да изиграят ролята на балансьори и да намалят до известна степен неравномерното развитие на селищната мрежа на региона по отношение на големите градове, както и да покрият по-равномерно територията с публични услуги от по-висока степен.
Тяхното успешно развитие е свързано с прилагане на активна политика за съживяване на традиционни и привличане на нови производства, за ефективно преструктуриране и обновяване на производствените им зони и пестеливо изразходване на земя за нови производствени дейности. Създаване на възможност за възстановяване на дейността на Летище „Търговище“ ще засили ролята на градовете Търговище, Попово, Шумен и Добрич и развитието им и ще бъде насърчен инвестиционният интерес към тях.
За гарантиране на устойчивото и интегрирано развитие на градовете се предвижда поредица от мерки и действия за подобряване на градската структура и функционалната им зона, които се опират на интегрирания подход на планиране и интегрирани териториални инвестиции.
Освен подкрепа за икономически дейности, изграждане на нови и реконструкция на съществуващи индустриални зони, спорт, културна инфраструктура, туризъм с прилагането на интегриран подход на планиране и управление на градското развитие и градската среда, следва да се предприемат мерки за подкрепа за зелена градска инфраструктура и сигурност в обществените пространства; обновяване на квартали/специфични територии от градовете с неблагоприятни социално-икономически характеристики; енергийна ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради; осигуряване на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от населението и други групи в неравностойно положение.

Специфична цел 3.3. Запазване и подобряване качеството на околната среда

В сектора на водите се предвижда изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктура въз основа на РПИП в съответствие с нормативната база, приоритетно в агломерации с над 10 000 екв.ж., а при наличен финансов ресурс и в агломерации с между 2 000 и 10 000 екв. ж.
Дейностите и проектите ще бъдат насочени към преодоляване на значителните дефицити, породени от липсата или недоброто качество на екологична инфраструктура, в т.ч.: оптимизиране събирането и третирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, предварително третиране, компостиране на биоразградимите отпадъци с цел повишаване на количествата рециклирани отпадъци и стимулиране на повторната употреба. Ще продължи приоритетно рекултивацията на депата за битови отпадъци, които не отговарят на нормативните изисквания. Ще се реализират мерки за подобряване на енергийната инфраструктура и енергийната ефективност. В областта на биологичното разнообразие мерките са свързани с развитие на мрежата Натура 2000, в т.ч. мерки, насочени към опазване/ възстановяване на екосистемите и присъщото им биологичното разнообразие. Ще бъдат предприети действия за поддържане на благоприятна за качеството на атмосферния въздух градска среда, включително зелена инфраструктура, поддържане на зелените площи, почистване на замърсените и лошо поддържани пътни настилки и др.

Специфична цел 3.4. Трансгранично и транснационално сътрудничество
Един от сериозните инструменти за насърчаване на социално-икономическото развитие на граничните райони е трансграничното сътрудничество. Местните специфики, анализираният опит и добри практики, както и дефинираните в НКПР потенциали и пречки за развитие ще бъдат отправна точка за **мерките** за трансгранично сътрудничество с очакван най-осезаем положителен ефект от регионална гледна точка.

2. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 г.

Визията за развитието на община Търговище за периода 2021 - 2027г. концентрира специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ развитие. Тя отразява перспективите пред регионалното и пространственото развитие на територията на общината на основата на икономическите и социалните фактори.

От годишните доклади за наблюдение на изпълнението и на Междинната оценка за изпълнението на ОПР 2014-2020 г. е видно, че са реализирани значителна част от предвидените цели и мерки. Въпреки това, по отношение на част от предвидените мерки и цели, протичащите процеси не са достигнали своята крайна цел в дългосрочен план и ще продължат и през плановия период 2021-2027 г.

Определените нови стратегически цели и приоритети за развитие са продължение на тези от предходния период като се залага на по-динамичното интегрирано развитие и надграждане на постигнатите резултати, при отчитане на териториалните различия, свързаните с тях дефицити

и специфика. Същевременно са отчетени и промените в националната стратегическа рамка за периода.

2.1. Визия за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 г.

При разработването на визията, стратегическите цели и приоритети за развитие на община Търговище за периода 2021-2027 г, са отчетени актуалните промени в законодателството, както на европейско, така и на национално ниво и са взети предвид резултатите, постигнати при изпълнението на местните политики през изминалия програмен период, включително:

- Промени в законодателството на ниво ЕС за програмен период 2021-2027 г., съгласно общия регламент за прилагане на европейските структурни и инвестиционни фондове, вкл. целите и областите на подпомагане (ЕФРР, ЕСФ+ и Кохезионния фонд). По-специално, предложената стратегия за развитие на общината е съобразена с Европейската стратегическа рамка на кохезионната политика, което ще допринесе пряко за намаляване на икономическите, социалните и териториалните различия между европейските и българските региони и ще подпомогне опазването на културното наследство и традиции, като част от културното разнообразие на ЕС.
- Промени в националното законодателство в областта на регионалното развитие. ПИРО възприема засилен териториален подход при определянето на целите и приоритетите за развитие, като същевременно отчита местните потенциали като основа за прилагане на интегрирани териториални инвестиции.
- При изготвянето на стратегическата част са отчетени постиженията при изпълнението на местните политики за развитие през периода 2014-2020 г, вкл. Общинския план за развитие на община Търговище за периода 2014 – 2020 г. и Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на град Търговище за периода 2014 – 2020 г. От друга страна са идентифицирани и цели и приоритети, които следва да бъдат запазени и през периода 2021-2027 г. с оглед надграждане, последващо развитие и осигуряване на приемственост и устойчивост на постигнатите резултати.

В ОПР 2014-2020 е формулирана следната визия за развитие на общината:

„Община Търговище – динамичен, сигурен, икономически развит, търговски и културен център, осигуряващ добри условия за живот и бизнес.”

С оглед надграждане, последващо развитие и осигуряване на приемственост и устойчивост на постигнатите резултати, Визията за развитие на общината за периода 2021-2027 е формулирана по следния начин:

Община Търговище – утвърден икономически център, привлекателно място за инвестиции, с качествени услуги за населението и бизнеса, съхранени природа, традиции и културно-историческо наследство

Стратегическата част на ПИРО е фокусирана и конкретна и ясно показва избраната посока на развитие на общината и сферите, към които приоритетно да бъдат насочени усилията и основната част от инвестициите. Именно поради тази причина са набелязани ограничен брой

ключови приоритети, които отразяват избрания фокус и специфика за развитие. Целта е да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на конкретните потенциали и местни специфики.

Стратегическа цел 1: Насърчаване на местната икономика, укрепване на местните конкурентни предимства и обновяване и модернизиране на градската среда	**Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени публични услуги**	**Стратегическа цел 3: Балансирано и устойчиво развитие на територията, опазване на околната среда и превенция на екологични рискове**
Приоритет 1: Стимулиране на местната икономика и подобряване на средата за развитие на туризма	**Приоритет 4:** Модернизиране и обновяване на образователната, здравната и социалната инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите услуги	**Приоритет 6:** Интегрирано и устойчиво териториално развитие
Приоритет 2: Обновяване и модернизиране на градската среда и инженерно-техническата инфраструктура	**Приоритет 5:** Съхранение и развитие на културата и традициите, на спорта и младежките дейности	**Приоритет 7** Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата
Приоритет 3: Осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес		

Определените приоритети произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите е свързан със съответна стратегическа цел и води до постигането на визията на община Търговище.

За постигане на стратегическите цели ще допринесе изпълнението на приоритетите, като всяка цел е обвързана с конкретен приоритет и съответните мерки и проекти към него. Идентифицираните основни типове инвестиции за периода 2021-2027 година са съобразени с изводите от извършения анализ, както и с дефинираните основни инвестиции в ИТСР на СИР и са в следните области:

- Иновации и модерни технологии, развитие на индустриални зони и „зелени“ инвестиции

- Мобилност и свързаност
- Устойчиво използване на местните ресурси
- Инвестиции в човешки ресурси
- Интегрирано развитие на общинската територия
- Междуобщинско сътрудничество, институционално сътрудничество и партньорство с бизнеса и НПО

Приоритетите са с фокус върху:

- развитие на човешките ресурси, подобряване на инфраструктурата и достъпа до качествени административни услуги, образование, здравеопазване и социални грижи;
- развитие и модернизация на транспортната и техническата инфраструктура, включително градската среда, средата за отдих, спорт и почивка;
- адаптиране на общината към климатичните промени и устойчивото развитие;
- развитие на капацитета и повишаване на ефективността на звената на общинската администрация.

Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия програмен период 2021-2027. В този смисъл въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО.

2.2. Стратегическа цел 1: Насърчаване на местната икономика, укрепване на местните конкурентни предимства и обновяване и модернизиране на градската среда

Тази стратегическа цел ще бъде реализирана чрез изпълнението на 3 приоритета.

Приоритет 1 е насочен към стимулиране и осигуряване на подходяща среда за развитие на местната икономика, с нарочен акцент към подобряване възможностите за развитие на туризма.

Приоритет 2 е фокусиран върху модернизирането на техническата и инженерната инфраструктура с цел привличане на инвестиции и развитие на икономиката, обновяване и поддържане на привлекателна градска среда с цел задържане на младите и хората в трудоспособна възраст.

Приоритет 3 акцентира върху развитието на съвременни и качествени административни услуги за бизнеса и населението, с което ще допринесат за постигане целите на Приоритет 1.

Конкретните мерки, които ще осигурят постигане целите на приоритета са:

Мярка 1.1.1 Подкрепа за предприятията за внедряване на иновативни и технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж
Определянето на потенциала за специализация във високотехнологични производства и интензивни на знания услуги за област Търговище (въз основа на актуалните национални приоритети в Националната стратегия за малки и средни предприятия), включва
1) **регионална специализация във високотехнологични производства и интензивни на знания услуги -** производство на електрически произведения; архитектурни и инженерни

дейности; технически изпитвания и анализи; дейности в областта на информационните технологии; 2) **Регионална специализация в други сектори от преработващата промишленост** - производство на хранителни продукти; производство на метални изделия, без машини и оборудване; производство на облекло; 3) **Специализация в сектори извън обхвата на стратегията за МСП** - ресторантьорство; строителство на сгради; хуманно здравеопазване

За реализацията на тази мярка са предвидени дейности и проекти свързани с инициативи и проекти за маркетинг и реклама на община Търговище като привлекателно място за инвестиции и бизнес; насърчаване изграждането на логистични центрове; технологично обновяване на производствените дейности и развитие на бизнес инфраструктурата; подкрепа за бизнес инициативи и предприемачество; повишаване на инвестиционният интерес към община Търговище; подкрепа за въвеждане на нови ИКТ и НИРД базирани услуги и производства; изграждане на инфраструктура за алтернативен транспорт в промишлената зона (велоалеи, велостоянки) и благоустрояване на зоната

Мярка 1.1.2 Изграждане на Индустриална зона Търговище

Мярка 1.1.3 Насърчаване на форми на сътрудничество между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за осигуряване на дуално обучение и за адаптиране на обучителните програми спрямо нуждите на бизнеса

Мярката е с потенциал и възможности за териториално сътрудничество между съседни общини

Мярка 1.1.4 Изграждане, ремонт и рехабилитация на инфраструктурата в съществуващи промишлени/индустриални зони на гр. Търговище

Мярка 1.1.5 Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти/маршрути. Включва дейности за развитие на интегриран туристически продукт и маркетинг за привличане на туристи; разработване на съвместни проекти със съседни общини за предлагане на общи туристически пакети и маршрути; възстановяване, опазване, експониране и социализиране на туристическите атракции на територията на общината и подобряване на съпътстващата и обслужващата инфраструктура; участие в регионални, национални и международни туристически борси и изложения; организиране на туроператорски турове и събития за популяризиране възможностите за туризъм на територията на община Търговище; включване в културния и събитиен календар на общината на събития ориентирани към привличане на туристи; разработване на наръчник/пътеводител за възможностите за осъществяване на селски, винен и ловен туризъм; обновяване, развитие и модернизиране на културните институти за предоставяне на конкурентни туристически продукти; подкрепа за съхраняване на нематериалното културно наследство

Мярката е с потенциал и възможности за териториално сътрудничество със съседните общини.

Мярка 1.1.6 Обновяване, развитие и социализиране на обекти на културно-историческото наследство

Мярка 1.2.1 Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище

Мярка 1.2.2 Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите пространства на територията на гр. Търговище

Мярка 1.2.3 Изграждане на пешеходни маршрути – монтиране на информационни табели по всички подходящи за целта места за маршрутите, природни забележителности, включително унифициране и подновяване на маркировката по пътеките.

Мярка 1.2.4 Изграждане на маршрути за велотуризъм и велоалеи

Мярка 1.2.5 Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп и пространства с концентрация на предоставяни публични услуги – паркове, градини, площади в рамките на града; обособяване на публични пространства, предназначени за младежи. Фокус върху зелените мерки в градска среда, вкл. създаване/разширяване на „зелени пояси/зони“, където е приложимо, допълняемост към мерките за зелена инфраструктура в градовете, заложени по ПРР (цялостни интервенции в зелени пространства, вкл. паркове, алеи, места за отдих и др.); ремонт и обновяване на площади; ремонт и обновяване на сгради на кметства; благоустрояване на паркове, зелени площи, зони за отдих, спортни и детски площадки в селата

Мярка 1.2.6 Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината и в кварталите на града на база на предварително извършена оценка на загубите по водоснабдителната система; последваща рехабилитация на уличната мрежа и възстановяване, изграждане/обновление на съпътстващи зелени пространства, алеи, тротоари. Дейностите по тази мярка предвиждат търсенето на целенасочени инвестиции за намаляване загубите на питейна вода, подобряване на качеството й чрез изграждане/реконструкция/ рехабилитация на водоснабдителни мрежи и системи.

Мярка 1.2.7 Модернизация и оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност**,** вкл. умно управление на уличното осветление (софтуер за управление и автоматизация на осветлението, което добавя допълнителна оптимизация на разходите) на територията на града и селата в община Търговище

Мярка 1.2.8 Подобряване на пътищата, пътните връзки и транспортното обслужване между град Търговище и околните населени места

Дейностите и проектите по тази мярка включват подобряване на връзките между отделните видове транспорт с оглед на тяхната балансираност; подобряване на транспортното обслужване; подобряване на пътната мрежа, вкл. рехабилитация и обновяване на спирките на обществения транспорт; система за видеонаблюдение - наблюдение на входни/изходни точки, кръстовища, публични зони, с възможни допълнителни интелигентни функции – мониторинг на натоварване, нарушения, инциденти и др.; модернизиране на обществения пътнически транспорт, развитие на алтернативни форми на транспорт и подобряване качеството на транспортните услуги; оптимизиране на схемата за транспортно обслужване на населението

Мярка 1.2.9 Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща и подобряваща достъпа до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони

Мярка 1.2.10 Подобряване и развитие на комуникационната среда и информационната инфраструктура в отдалечените и слабо населени зони и територии. Прилагане и обучение на стандартни и алтернативни методи за използване на комуникационна и информационна инфраструктура. Изграждане на нови точки за безплатен достъп до интернет на публични места в населените места и туристическите обекти

Мярка 1.2.11 Въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове “, „градове на знанието “, както и „умни села“ и използване на оптимални решения за смарт трансформация – внедряване на мерки за видеонаблюдение за управление на трафика и сигурността; интелигентна система за мониторинг на улично осветление; интелигентна система за управление на сметосъбиране и сметоизвозване; Осигуряване на широколентов достъп до интернет на малките населени места
Мярка 1.3.1 Въвеждане на нови електронни услуги и електронни разплащания; максимално прилагане на принципа на Комплексното административно обслужване, вкл. използване на споделени ресурси за обработка на преписки; въвеждане на е-община - изследване на работни процеси, тяхната оптимизация и внедряване на технология за автоматизацията с цел осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес
Мярка 1.3.2 Разширяване дейността и услугите, предоставяни от общинските търговски дружества и предприятия (ремунипализация на публичните услуги)
Мярка 1.3.3 Повишаване квалификацията и капацитета на служителите в общинската администрация и изборните лица (органите на местната власт и местното самоуправление) и изграждане на капацитет за стратегическо планиране
Мярка 1.3.4 Осъществяване на инициативи за междуобщинско сътрудничество и партньорство и взаимодействие с бизнеса и НПО
Мярка 1.3.5 Разкриване на „изнесени административни услуги“ в населените места извън общинския център
Мярка 1.3.6 Дигитализация на общинските архиви

2.3. Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени публични услуги

Тази стратегическа цел ще бъде реализирана чрез изпълнението на 2 приоритета. Осигуряваните от общината услуги са насочени към различни целеви групи и целят подобряване качеството на живот. Община Търговище предлага широк набор услуги, които се предоставят в добре функциониращa мрежа, сравнително равномерно разпределена териториално. Разнообразието от услуги е в резултат от ефективната координация между институциите и неправителствените организации и активната политика на общината и успешните практики на реализиране на проектна дейност. От значение за по-доброто качество на живот е необходимо осигуряване на инвестиции за обектите на социалната, здравната и образователната инфраструктура, както и продължаване силната местна политика при реализиране на проекти и програми за превенция в областта на здравеопазването, образованието и социалните грижи, както и създаването на подходяща среда и инфраструктура за развитието на алтернативи за свободното време, чрез пълноценно и ангажирано участие в културния живот.

Ключов фактор за интегрираното развитие на община Търговище е съхраняването и оптималното използване на човешкия потенциал чрез подобряване на образованието, повишаване на уменията, осигуряване на равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги и чрез повишаване на общото културното ниво, водещо до формиране на

активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество, което има ясна визия и осъзнава своята мисия за развитието на региона.

Конкретните мерки, които ще осигурят постигане целите на приоритета са:

Мярка 2.4.1 Осигуряване на адаптиран и оборудван за целите на образователния процес сграден фонд – ремонт и обновяване на материално-техническата база на детски заведения и училищата на територията на община Търговище и доставката на оборудване за обучението, вкл. на специализирано оборудване за лаборатории, езикови кабинети, зали за практика и т. н., изграждане на училищна STEM среда; прилагане на мерки за енергийна ефективност;

Мярка 2.4.2 Модернизация и обновяване на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните социални услуги, вкл. чрез подобряване на уменията и мотивацията на служителите, разширяване на капацитета на част от предоставяните услуги, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, изготвена от МТСП;

Мярка 2.4.3 Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво и модернизиране на здравната инфраструктура, чрез инвестиции в съществуващата държавна здравна инфраструктура и оборудване, въвеждане на е-здравеопазване, финализиране на инвестициите в спешната медицинска помощ на общинско ниво, повишаване на мотивацията на работещите в сферата на здравеопазването, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, извършено от МЗ; подкрепа за обзавеждане и оборудване на здравните кабинети в общинските ясли, детски градини, общообразователни, специални и професионални училища; подпомагане на общинските лечебни заведения, чрез доставка на оборудване, обзавеждане и апаратура и устройство на специализирани помещения за прием и карантиниране на пациенти; реконструкция и оборудване на здравните служби на територията на селата

Мярка 2.4.4 Мерки за развитие/внедряване на електронно здравеопазване на общинско ниво съобразно картираните нужди от МЗ и за развитие/внедряване на електронно образование на общинско ниво съобразно картираните нужди от МОН

Мярка 2.5.1 Обновяване и модернизиране на спортната инфраструктура (реновиране на стадиони и спортни площадки/игрища)

Мярка 2.5.2 Инициативи за подкрепа развитието на местни спортни клубове и млади спортни таланти

Мярка 2.5.3 Инициативи в подкрепа развитието на младежките дейности

Мярка 2.5.4 Ремонт и обновяване на сградата на Обединен детски комплекс

Мярка 2.5.5 Модернизиране и обновяване културната инфраструктура

Мярка 2.5.6 Инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство

2.4. Стратегическа цел 3: Балансирано и устойчиво развитие на територията, опазване на околната среда и превенция на екологични рискове

Балансираното развитие трябва да бъде съчетано със съблюдаване на принципа на устойчиво развитие и намаляване на консумацията на енергия и суровини, развитие на „зелена” и осъществяване на преход към нисковъглеродна икономика. Ще се реализират мерки за подобряване на енергийната инфраструктура и енергийната ефективност. Приоритетни ще останат дейностите по управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на

населението с пречиствателни станции за отпадъчни води, при подобряване на технологиите на пречистване и постигане на съответствие с изискванията на националното и европейското законодателство; мерки за подкрепа за зелена градска инфраструктура и сигурност в обществените пространства; обновяване на квартали/специфични територии с неблагоприятни социално-икономически характеристики; енергийна ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради.

Предвидените два приоритета: Приоритет 6 – Интегрирано и устойчиво териториално развитие и Приоритет 7 – Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата, с включените в тях конкретни мерки ще бъдат реализирани при стриктното спазване на законовите и подзаконови разпоредби в областта на екологичното законодателство и в съответствие със съответните стратегически и планови секторни документи, в това число ПУРБ за Черноморски район, ПУРН и Програмата от мерки към нея.

Реализацията на включените в ПИРО мерки, както и съответните проектни предложения, които следва да бъдат съобразени със Закона за водите ще бъдат изпълнявани без да се допуска нарушаване на целостта и единството на хидроложкия цикъл и на природната водна система, в това число:

- Недопускане разполагане на животновъдни ферми, жилищни и вилни сгради и стопански постройки в заливаемите тераси на реките и принадлежащите земи на водохранилищата, както и складиране на пестициди, депониране и третиране на отпадъци, засаждане на трайни насаждения с плитка коренова система;
- Недопускане на дейности, с които се нарушава естественото състояние и проводимост на речните легла и бреговете на реките и използването им като депа за земни и скални маси;
- Недопускане застрояване в заливаемите тераси на реките и сервитута на хидротехническите съоръжения;
- Спазване на изискванията за заустване на битово-фекални води;
- Изграждането на пречиствателни съоръжения в съответствие с изискванията за заустване във воден обект на формираните от стопанска дейност отпадъчни води, при липса на канализационна система.

Мярка 3.6.1 Устойчиво използване на местните ресурси – земеделски земи и гори

Дейностите са насочени към инициативи за опазване и развитие на традиционни земеделски производства и стопанства; към екологично селско стопанство и здравословни храни чрез структурното балансиране на селскостопанския отрасъл, насърчаване на биологичното земеделие, производството на плодове, зеленчуци, пчеларството и лозаро-винарския сектор, както и в животновъдството, подобряването и опазването на околната среда, внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура, подобряване на системите за напояване, развитие на цифровата инфраструктура в селските райони и използване на цифрови технологии от земеделските производители; опазване и подобряване управлението на горите и горските ресурси;

Мярка 3.6.2 Насърчаване на биологичното земеделие

Мярка 3.6.3 Усвояване на нови терени и превръщането им в атрактивна част от градската среда, предоставяне на възможност за сградно обезпечаване на организации с публични функции, паркови зони и други

Мярка 3.7.1 Управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води, при подобряване на технологиите на пречистване и постигане на съответствие с изискванията на националното и европейското законодателство.

Мярка 3.7.2 Оптимизация на системата за управление на отпадъците, за оптимизиране на събирането и третирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, предварително третиране, компостиране на биоразградимите отпадъци с цел повишаване на количествата рециклирани отпадъци и стимулиране на повторната употреба

Мярка 3.7.3 Почистване и корекция на деретата на реките в община Търговище

Мярка 3.7.4 Инвестиции в зелена инфраструктура и кръгова икономика, вкл. като ПЧП или частни инвестиции

Мярка 3.7.5 Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации на обществените и административни сгради,

Мярка 3.7.6 Въвеждане на мерки за ЕЕ в жилищни сгради

Мярка 3.7.7 Изграждане на инфраструктура за електрически автомобили

Мярка 3.7.8 Повишаване използването на ВЕИ в общинските сгради

Мярка 3.7.9 Изготвяне на планове за управление на защитените местности в общината

Стратегическа цел 1: Насърчаване на местната икономика, укрепване на местните конкурентни предимства и обновяване и модернизиране на градската среда	**Приоритет 1:** Стимулиране на местната икономика и подобряване на средата за развитие на туризма	**Мярка 1.1.1** Подкрепа за предприятията за внедряване на иновативни и технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж **Мярка 1.1.2** Изграждане на Индустриална зона Търговище **Мярка 1.1.3** Насърчаване на форми на сътрудничество между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за осигуряване на дуално обучение **Мярка 1.1.4** Изграждане, ремонт и рехабилитация на инфраструктурата в съществуващи промишлени/индустриални зони на гр. Търговище **Мярка 1.1.5** Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти/маршрути **Мярка 1.1.6** Обновяване, развитие и социализиране на обекти на културно-историческото наследство
	Приоритет 2: Обновяване и модернизиране на градската среда и инженерно-техническата инфраструктура	**Мярка 1.2.1** Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище и населените места **Мярка 1.2.2** Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите пространства на територията на гр. Търговище **Мярка 1.2.3** Изграждане на пешеходни маршрути към места с природни и културно-исторически забележителности **Мярка 1.2.4** Изграждане на маршрути за велотуризъм и велоалеи **Мярка 1.2.5** Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп и пространства с концентрация на предоставяни публични услуги **Мярка 1.2.6** Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината и в кварталите на града **Мярка 1.2.7** Модернизация и оптимизация на системата за

		улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност на територията на града и селата **Мярка 1.2.8** Подобряване на пътищата, пътните връзки и транспортното обслужване между град Търговище и селата **Мярка 1.2.9** Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща достъп до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони **Мярка 1.2.10** Подобряване и развитие на комуникационната среда и информационната инфраструктура в отдалечените и слабо населени зони и територии. **Мярка 1.2.11** Въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове “, „градове на знанието “, както и „умни села“ и използване на оптимални решения за смарт трансформация
	Приоритет 3: Осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес	**Мярка 1.3.1** Въвеждане на нови електронни услуги **Мярка 1.3.2** Разширяване дейността и услугите, предоставяни от общинските търговски дружества и предприятия (ремунипализация на публичните услуги) **Мярка 1.3.3** Повишаване квалификацията и капацитета на служителите в общинската администрация и изборните лица (органите на местната власт и местното самоуправление) **Мярка 1.3.4** Осъществяване на инициативи за междуобщинско сътрудничество и партньорство и взаимодействие с бизнеса и НПО **Мярка 1.3.5** Разкриване на „изнесени административни услуги“ в населените места извън общинския център **Мярка 1.3.6** Дигитализация на общинските архиви
Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени публични услуги	**Приоритет 4:** Модернизиране и обновяване на образователната, здравната и социалната инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите услуги	**Мярка 2.4.1** Осигуряване на адаптиран и съвременно оборудван за целите на образователния процес сграден фонд **Мярка 2.4.2** Модернизация и обновяване на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните социални услуги **Мярка 2.4.3** Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво и модернизиране на здравната инфраструктура **Мярка 2.4.4** Мерки за развитие/внедряване на електронно здравеопазване на общинско ниво съобразно картираните нужди от МЗ и за развитие/внедряване на електронно образование на общинско ниво съобразно картираните нужди от МОН
	Приоритет 5: Съхранение и развитие на културата и традициите, на спорта и младежките дейности	**Мярка 2.5.1** Обновяване и модернизиране на спортната инфраструктура (реновиране на стадиони и спортни площадки/игрища) **Мярка 2.5.2** Инициативи за подкрепа развитието на местни спортни клубове и млади спортни таланти **Мярка 2.5.3** Инициативи в подкрепа развитието на младежките дейности **Мярка 2.5.4** Ремонт и обновяване на сградата на Обединен детски комплекс **Мярка 2.5.5** Модернизиране и обновяване културната инфраструктура **Мярка 2.5.6** Инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство
Стратегическа цел 3: Балансирано и устойчиво развитие на територията,	**Приоритет 6:** Интегрирано и устойчиво териториално	**Мярка 3.6.1** Устойчиво използване на местните ресурси – земеделски земи и гори **Мярка 3.6.2** Насърчаване на биологичното земеделие **Мярка 3.6.3** Усвояване на нови терени и превръщането им в

опазване на околната среда и превенция на екологични рискове	развитие	атрактивна част от градската среда
	Приоритет 7 Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата	**Мярка 3.7.1** Управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води, **Мярка 3.7.2** Оптимизация на системата за управление на отпадъците **Мярка 3.7.3** Почистване и корекция на деретата на реките в община Търговище **Мярка 3.7.4** Инвестиции в зелена инфраструктура и кръгова икономика, вкл. като ПЧП или частни инвестиции **Мярка 3.7.5** Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации на обществените и административни сгради, **Мярка 3.7.6** Въвеждане на мерки за ЕЕ в жилищни сгради **Мярка 3.7.7** Изграждане на инфраструктура за електрически автомобили **Мярка 3.7.8** Повишаване използването на ВЕИ **Мярка 3.7.9** Изготвяне на планове за управление на защитените местности в общината

IV. Комуникационна стратегия за прилагане на принципа на партньорството в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО на община Търговище за периода 2021-2027

Осигуряването на гражданско участие в процеса на формулиране, разработване, прилагане, наблюдение и контрол на регионални политики са регламентирани в ЗРР, ППЗРР и Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО.

За постигане на качествен и пълноценен процес на стратегическо планиране и устойчиво регионално и местно развитие изключително важно е заинтересованите страни да бъдат привлечени за участие на всички нива и етапи. Основната цел е да се гарантира прилагането на принципа на партньорство и да се осигури прозрачност на процеса по изготвяне на ПИРО, в това число:

- Популяризиране на подхода за интегрирано териториално развитие и ролята на ПИРО за развитието на общината;
- Повишаване участието и ангажираността на различни групи заинтересовани страни към процесите на планиране на общинското развитие.
- Осигуряване на партньорство и сътрудничество между администрация и заинтересованите страни при изпълнение на плана.

Принципите за прилагане на регионалната политика включват:

- Стратегически подход на планиране;
- Програмиране и концентрация на ресурсите;
- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на ЕС, частни източници и от международни финансови институции;
- Междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите секторни и хоризонтални политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

ПИРО на община Търговище представлява и се очаква да бъде ефективен инструмент за управление и пълноценно развитие на територията при условие, че се гарантира спазването на принципа на партньорство и сътрудничество и е налице активен обмен на идеи и координирани действия между всички заинтересовани страни по време на разработването и реализацията на целите, приоритетите и мерките, заложени в плана. Коректното публично представяне на

пълният набор информация е предпоставка за формирането на партньорства и повече възможности за съвместно действие.

Кметът на общината и Общинският съвет са органите, които осигуряват информация и публичност за дейностите по подготовка и реализация на ПИРО и които са отговорни за навременното информиране на гражданското общество и планирането на адекватни мерки и подходи, създаващи оптимални условия за активно участие на заинтересованите страни.

В рамките на разработването на документа, следва да се представят и популяризират работните предвиждания на ПИРО, начините за тяхната реализация и очакваните конкретни ползи за развитието на общината и нейната общност. Различните механизми за представяне на работата по ПИРО насърчават публичното участие и провокират идеите на заинтересованите групи. Отчитането на разнообразните интереси и съображения отвежда до балансиран, реалистичен и отразяващ местната специфика документ. Правилното и навременно идентифициране на заинтересованите страни, специфичните им нужди и интереси по отношение на ПИРО, както и постигането на широка обществена ангажираност спрямо ПИРО, включително припознаването на включените в него дейности гарантират създаването на подходящи условия за неговото успешно изпълнение.

1. Цели на Комуникационната стратегия

Основната цел на Комуникационната стратегия е насочена към осигуряване адекватното прилагане на принципа на партньорство и сътрудничество в цялостния процес на подготовка, съгласуване и изпълнение на Плана за интегрирано развитие на община Търговище.

Конкретни цели включват:

- Идентифициране на всички партньори, заинтересовани страни и потенциални участници в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО и тяхното последващо ангажиране в процеса на формиране и прилагане на местните политики за устойчиво развитие.
- Осигуряване на публичност, прозрачност и информираност относно очакваните резултати и ползите за местната общност от ПИРО на община Търговище за периода 2021-2027 г.
- Стимулиране интереса и мотивацията на широката общественост за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО.
- Използването на ефективни механизми за комуникация и координация със заинтересованите страни, с оглед осигуряване на тяхната подкрепа, както при формулирането на местната политика, така и при нейната реализация.
- Представяне на цялостния подход на партньорство и сътрудничество със заинтересованите страни и предлагане на конкретни стъпи и дейности, включително план за тяхната реализация в процеса на разработване, одобрение, актуализация и изпълнение на ПИРО.

2. Целеви групи на стратегията

Целева аудитория на настоящата стратегия са всички жители на общината и най-вече икономическите и социални партньори, организациите, имащи отношение към местното и

регионално развитие, към околната среда, социалното включване и защита на гражданските и човешки права, представители на културата, образованието, селското стопанство и др.

Предвид демографските и социално - икономически характеристики на общината, можем да откроим следните основни целеви групи на комуникационната стратегия, (които са бъдещи партньори и заинтересовани страни в процеса на подготовка и реализация на ПИРО за периода 2021-2027):

- **Местна власт и институции:** представители на общинската администрация и общинския съвет, на областната администрация и други регионални структури, както и на експлоатационните дружества на територията на общината;
- **Местен бизнес:** ръководители на големите предприятия в общината, предприемачи, работодатели, търговци, малки и средни предприятия, представители на туристическия бранш, земеделски стопани и производители, представители на местни структури на браншови и синдикални организации, селскостопански кооперации и др.;
- **Социални дейности, образование, култура:** представители на институции и организации, работещи в социалната сфера, културни институции, читалища и художествени състави, учебни заведения, училищни настоятелства, детски градини, пенсионерски клубове и др.;
- **Неправителствени организации, младежки дейности, спорт и туризъм:** представители на НПО, на младежки организации и групи, на спортни клубове и туристически сдружения, активни граждани и др.

3. Етапи и съдържание на стратегията. Канали и средства за комуникация.

3.1. Начален (предварителен) етап

Началния етап обхваща периода непосредствено преди стартиране на процеса по разработване и обсъждане на ПИРО, когато местната общност трябва да бъде информирана за това, което предстои и да бъде приканена да вземе участие.

Този етап съдържа информационно - разяснителна кампания, която цели:

- да разясни необходимостта и значението на стратегическото планиране на местното развитие за повишаване ефикасността на публичните разходи и за осигуряване на по-голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване стандарта на живот на населението;
- да привлече вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция в подкрепа на ръководството на общината при подготовката и реализацията на плана;
- да допринесе за идентифициране на партньорите и заинтересованите страни и за включването им в бъдещия процес на планиране;
- да даде обратна връзка за мнението и нагласите на партньорите и заинтересованите страни относно постигнатите до момента положителни резултати в развитието на общината, както и относно съществуващите нерешени проблеми, потребности и приоритети в бъдеще;

Канали и средства за комуникация на началния етап:

- официалният сайт на община Търговище - публикуване на информационни съобщения и на анкетно проучване за мнението на гражданите и бизнеса относно развитието на общината;
- предоставяне на информация на представители на партньорите и заинтересованите страни в общинския център и в останалите населени места в общината - изготвяне на списък и изпращане на писма с информация за предстоящото планиране и с анкетни карти за попълване.

3.2. Етап на анализ и оценка

Този етап е насочен към осигуряване на включване на партньорите и заинтересованите страни в анализа на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината и в оценката на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите за развитие в периода 2021-2027 г.
Главната цел на този етап е да предостави възможност на партньорите и заинтересованите страни да се включат в анализа на състоянието и в SWOT-анализа и най-вече в изводите, оценките и препоръките за бъдещото развитие на общината. За стимулиране и мотивиране на участието са дадени разяснения и информация в следните насоки:

- разяснения за съдържанието и възможностите на ПИРО, за ролята на гражданите и бизнеса при определяне и реализиране на приоритетите за развитието на общината и очакваните резултати в икономиката, социалната сфера, техническата инфраструктура, околната среда и др.;
- фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
- изясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;

Канали и средства за комуникация на етапа за анализ и оценка:

- интернет-страницата на общината - оформяне на „рубрика“ за ПИРО и публикуване на информация и резюмета за предстоящи и проведени събития и срещи; периодично формулиране на въпроси за получаване на обратна връзка от гражданите и бизнеса, разгласяване на координати за изпращане на въпроси, предложения и препоръки от местната общност;
- публикуване на информация;
- организиране на публични срещи/фокус-групи с представители на заинтересованите страни за обсъждане на изводите и препоръките от анализа и SWOT-анализа и на резултатите от проведеното анкетно проучване сред гражданите и бизнеса

3.3. Етап на стратегическо планиране и определяне на зони за въздействие

В рамките на този етап се цели включване на партньорите и заинтересованите страни във формулиране на визия, стратегически цели и приоритети за развитието на община Търговище периода 2021-2027 г.

Това е етапът, в който всички заинтересовани страни имат възможност да споделят своите мнения и коментари относно проекта за стратегическата част на ПИРО. За стимулиране и мотивиране на участието е необходимо да бъдат:

- създадени условия и предпоставки за активно включване на местната общност в анализа на заобикалящата среда, в идентифициране на проблемите и нуждите и в предлагането на решения за реална промяна и просперитет;
- постигнати широк обществен диалог и консенсус относно визията, стратегическите цели и приоритети за развитието на общината в периода 2021-2027 г.
- насърчени междуобщинското сътрудничество и включването на представители на съседни общини (от администрацията, бизнеса и гражданското общество) в обсъжданията на стратегическата част на ПИРО и на предложените зони за въздействие и интегриран подход.

Канали и средства за комуникация на етапа на стратегическо планиране:

- интернет-страницата на общината - публикуване на информация и материали за работата на екипа, отговорен за подготовката на ПИРО;
- публикуване на информация и материали, свързани с досегашното и бъдещо развитие на общината и с предимствата на интегрирания подход в планирането;
- организиране на работни срещи с представители на партньорите и заинтересованите страни за обсъждане на проекта за стратегическа част на ПИРО.

3.4. Етап на програма за реализация

Етапът е насочен към включване на партньорите и заинтересованите страни в обсъждане на програмата за реализация, на мерките за ограничаване изменението на климата и адаптиране към климатичните промени, на действията и индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО, съгласно условията на ЗРР.

На този етап партньорите, заинтересованите страни и широката общественост споделят своите мнения и препоръки както към програмата за реализация на ПИРО, така и към мерките за климата, системата за наблюдение и оценка. За стимулиране и мотивиране на участието е организирана кампания за идентифициране на проектни идеи, чрез прилагане на подхода „отдолу - нагоре” при анализа и оценката на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения; консултиране на предложените от експертния екип мерки за климата и системата за наблюдение и оценка на ПИРО с партньорите и заинтересованите страни.

Канали и средства за комуникация на етапа „програма за реализация”:

- неформални срещи с партньори и заинтересовани страни за идентифициране на проектни идеи и за обсъждане на мерките за климата, системата за наблюдение и оценка на ПИРО публикуване на информационни съобщения, свързани с процеса на подготовка на ПИРО;

- организиране на обществено обсъждане на завършения проект на ПИРО - широко разгласяване на обсъждането чрез сайта на общината, изпращане на покани до партньорите и заинтересованите страни; публикуване на резюме от дискусията на сайта на общината, както и на справка за получените писмени предложения и коментари във връзка с подготовката на ПИРО от страна на гражданите и позицията на общината.

3.5. Етап на обсъждане на ПИРО в Общинският съвет

Това е заключителният етап от подготовката на ПИРО, когато завършеният проект на документа се внася за обсъждане и приемане от Общинският съвет.

Независимо, че партньорите и заинтересованите страни не участват пряко в тази процедура, те, както и широката общественост, следва да бъдат подробно информирани за случващото се, тъй като то е от първостепенно значение за живота и бъдещето на общината и нейните жители.

След провеждане на заседанието на Общинският съвет се публикува информация за резултатите от обсъждането: дали ПИРО е приет или не, какви са оценките и препоръките на Общинския съвет и т.н.

В случай, че ПИРО е приет от Общинският съвет документът се публикува на сайта на общината във вида, в който е приет.

В случай, че Общинският съвет е предложил промени или допълнения в ПИРО, след като те бъдат отразени, документът отново се представя на местния парламент и едва след като бъде приет се публикува на сайта на общината

Канали и средства за комуникация на етапа обсъждане в Общинският съвет:

- интернет-страницата на общината - публикуване на своевременни информационни съобщения и на самия документ, когато той бъде приет от Общинския съвет;
- публикуване на предварителна и последваща информация за обсъждането на ПИРО в Общинския съвет, описание на ключови моменти от дискусията и решенията на Общинския съвет, интервюта с общински съветници и др.
- порталът за обществени консултации на Министерския съвет - ПИРО и решението на Общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

3.6. Етап на изпълнение, наблюдение и оценка на ПИРО

Този етап обхваща целия период на изпълнение на ПИРО (2021 -2027 .), както и годината след приключването му, в която, съгласно изискванията на ЗРР, следва да бъде направена последваща оценка на изпълнението.

Реализацията на ПИРО започва непосредствено след приемането му от Общинския съвет, като в същото време стартира и процесът на наблюдение/мониторинг на изпълнението. Съгласно разпоредбите на Правилника за прилагане на ЗРР, кметът на общината организира наблюдението чрез изготвянето на ежегоден доклад за изпълнението на ПИРО, а не по-късно от една година след изтичане на периода на изпълнение, се извършва последваща оценка. Това означава, че приложението на настоящата Комуникационна стратегия продължава в следните насоки:

- своевременно информиране на партньорите, заинтересованите страни и широката общественост за всяко действие и събитие, свързани с реализацията на ПИРО и най-вече за резултатите от наблюдението, представени в Годишния доклад за изпълнението;
- публичност на екипа, определен от Кмета за наблюдение/мониторинг на ПИРО и обявяване на координати, на които гражданите могат да съобщават своите впечатления, наблюдения и въпроси, касаещи реализацията на плана; същото се отнася и за екипа, който ще бъде избран за последващата оценка на изпълнението на ПИРО;
- представяне на резултатите от наблюдението на публични срещи с местната общност и организиране на широко обществено обсъждане на резултатите от последващата оценка и евентуално от междинната оценка (ако има такава);

Канали и средства за комуникация на етапа на изпълнение, наблюдение и оценка:

- интернет-страницата на общината - публикуване на информационни съобщения, както и на Годишните доклади за изпълнението и на Докладите от последващата оценка; публикуване на навременна информация за всички събития и действия, свързани с изпълнението на ПИРО, както и на предварителна и последваща информация от последващата оценка, заедно с резюме/протокол от общественото обсъждане;
- публикуване на прес-съобщения, репортажи и интервюта с представители на общината, свързани с реализацията на ПИРО, на информация за Годишните доклади за изпълнението и за резултатите от последващата оценка;
- организиране на широко обществено обсъждане на резултатите от последващата оценка - провеждане на анкетно проучване сред гражданите на общината относно удовлетвореността от реализацията на ПИРО, фокус-групи с партньорите и заинтересованите страни и публична среща/обсъждане, които ще бъдат широко разгласени и популяризирани заедно със съответните резюмета и протоколи.

3.7. Етап на изменение и актуализация на ПИРО

Този етап не може да бъде точно определен във времето, тъй като съгласно Правилника за приложение на ЗРР, изменение и актуализация на ПИРО се допуска в следните случаи:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на плана;
- във връзка с изводите и препоръките от Годишните доклади с цел осигуряване на ефективност и ефикасност на изпълнението (при нужда);
- периодична актуализация на Програмата за реализация на ПИРО и приложенията с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране (при необходимост).

Проектът за изменение/актуализация се приема при същите условия и ред, по които се разработва и приема планът. Същото важи и за изменение/актуализация на Програмата за реализация на ПИРО - извършва се при стриктно спазване на принципа на партньорството и прилагане на мерките на настоящата Комуникационна стратегия.

И в двата случая партньорите и заинтересованите страни следва да бъдат включени в процеса на изготвяне, обсъждане и приемане на наложилите се изменения посредством изброените вече канали и средства за комуникация:

- интернет-страницата на общината - публикуване на информационни съобщения, както и на предложенията за промени и наложилите ги причини; публикуване на навременна информация за всички събития и действия, свързани с измененията на ПИРО или Програмата за реализация, както и на резюме/протокол от проведеното публично обсъждане;
- публикуване на прес-съобщения, репортажи и интервюта с експерти и представители на общината, свързани с актуализацията, както и на предложените и приети варианти;
- организиране на широко обществено обсъждане на проектите за изменение/актуализация - публикуване на предварителна информация на сайта на общината, изпращане на писма до партньорите и заинтересованите страни, провеждане на публичното обсъждане, публикуване на резюме от дискусията и на информация за последвалото решение на Общинския съвет.

Настоящата комуникационна стратегия се реализира посредством провеждането на следните дейности/събития:

- Информиране на жителите на общината за предстоящото разработване и обсъждане на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. - *публикуване на информационно съобщение на сайта на общината.*
- Провеждане на анкетно проучване сред гражданите и бизнеса относно състоянието на общината и съществуващите нужди, проблеми и перспективи - *разработване на анкетни карти, публикуване на картите на сайта на общината и изпращане на писма до конкретни фирми, организации и институции.*
- Организиране на фокус - групи със заинтересованите страни за обсъждане на резултатите от анкетата и от социално -икономическия анализ на общината и на проекти за включване в ПИРО с представители на местната власт, гражданското общество - *изпращане на покани до заинтересованите страни и публикуване на резултатите от фокус - групите на сайта на общината.*
- Организиране на широко публично обсъждане на проекта за ПИРО на община Търговище с акцент върху програмата за реализация - *публикуване на своевременна информация и материали на сайта на общината, изпращане на покани до партньорите и заинтересованите страни; публикуване на резюме / протокол от обсъждането на сайта на общината и справка за получените писмени предложения и препоръки към ПИРО от страна на гражданите, както и позицията на общината*
- Запознаване на местната общност с проекта на ПИРО, одобрен от публичното обсъждане - *публикуване на проекта (с нанесените допълнения и корекции след обсъждането) на сайта на общината и на резюме в медиите*
- Внасяне на ПИРО за обсъждане в Общинския съвет - *публикуване на информация за предстоящото заседание на Общинския съвет на сайта на общината и в медиите, както и публикуване на резултатите от обсъждането и евентуално приемането на ПИРО.*

- Окончателно завършване на ПИРО след обсъждането в Общинския съвет - *отразяване на направените корекции и коментари и публикуване на окончателния вариант, заедно с решението за приемането му от Общинския съвет на сайта на общината, на сайта на общинския съвет и на портала* за обществени консултации на Министерския съвет**.**
- Периодично информиране на всички жители на общината, партньори и заинтересовани относно реализацията на ПИРО и Годишните доклади за изпълнението - *публикуване на информационни съобщения, интервюта, репортажи и на самите Доклади за изпълнението.*
- Своевременно информиране на жителите на общината, партньорите и заинтересованите страни относно необходимите изменения и актуализации в съдържанието на ПИРО и Програмата за реализация - *публикуване на предварителна информация, организиране на обществено обсъждане и публикуване на одобрения от общественото обсъждане вариант за промени.*
- Своевременно информиране на жителите на общината, партньорите и заинтересованите страни относно Последващата оценка на изпълнението на ПИРО - *публикуване на предварителна информация за оценката, провеждане на анкетно проучване сред гражданите и бизнеса, организиране на фокус групи и на широко обществено обсъждане; публикуване на резултатите от проучването и от обсъждането и на Доклада от оценката на сайта на общината и в резюме в регионалните медии.*

V. Зони за прилагане на интегриран подход, подкрепа на потенциалите за развитие и възможности за сътрудничество с други общини (приоритетни зони за въздействие)

Зоните за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие) представляват обособени териториални структури (или сбор от обособени територии) с характерни черти и потенциал за развитие, в рамките на които е възможно да се насочат целево усилия и ресурси.

Определянето на зоните за въздействие в ПИРО на община Търговище за периода 2021 – 2027 г. е извършено на база извършения анализ на социално-икономическото развитие, изводите от SWOT-анализа и идентифицираните потенциали за развитие, както на местно ниво, така и по отношение на възможните връзки със съседни територии.

Съгласно НКПР 2015-2025 г. община Търговище е от 3-то йерархично ниво и в съответствие с това, за общината са идентифицирани и двата вида зони за въздействие в съответствие с „Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“. Това са следните видове зони:

- Градски зони за въздействие в гр. Търговище
- Други зони за въздействие със специфични характеристики за останалата част от общинската територия

При определянето на зоните за въздействие в ПИРО на община Търговище са взети предвид следните условия:

- Отчитане на постигнатото при изпълнение на ОПР 2014 – 2020 г. и ИПГВР 2014-2020 г. с оглед осигуряване на последователност и интегриран подход насочен към продължаване на усилията за развитие на общината.
- Обособяване на зони, притежаващи еднородни характеристики/функции, пряко свързани с идентифицираните нужди на местното население.
- Обособяване на зони, включващи елементи, имащи сериозен потенциала за прилагане на интегриран подход за развитие на територията.

Определените в ПИРО на община Търговище зони за въздействие не са приоритизирани, тъй-като те са различни по своя характер, но същевременно е налице допълняемост между планираните мерки и дейности, които биха засегнали определена зона и влиянието им върху населението, живеещо на територията на общината.

Градски зони на въздействие

Градските зони за въздействие включват територии в урбанизираната градска част (в рамките на строителните граници на града), градските покрайнини (малки по обхват съседни територии вкл. и извън строителните граници на града) или функционални градски зони, обслужващи градско-селските връзки. Градски зони се определят само за градовете от 1-во, 2-ро и 3-то йерархично ниво съгласно НКПР, административни центрове на общини като определянето на приоритетни градски зони е задължително.

Настоящият План за интегрирано развитие на община Търговище 2021-2027 г. запазва дефинираните зони за въздействие в ИПГВР – Търговище 2014-2020 г., утвърдени с решение на Общинския съвет на община Търговище. С него са определени следните зони за въздействие:

Зона на публични функции с висока обществена значимост

Териториален обхват: Централната зона е в обхвата на действащия подробен устройствен план. Западната и северната граници са по бул. Митрополит Андрей, източната – по бул. „29 януари“, бул. „В. Левски“ и бул. „Кюстенджа“. От юг зоната се затваря по бул. Отец Паисий.

Площ: 117.8 ха.

Характеристика: В зоната са съсредоточени всички административни областни и общински функции, както и децентрализираните органи, правното обслужване, културните и повечето образователни институции. В зоната живее около 30% от населението на града. Застрояването в зоната е хетерогенно – средно и високоетажно блоково в централната, северната и южната част. В северозападната част се е съхранила квартална структура с предимно малоетажно строителство – свободно стоящи еднофамилни къщи с двор. Голяма част от основната ос „север – юг“ (в частта по ул. В. Левски) е пешеходна зона в сравнително добро състояние. Но на север тази ос (по ул. 29 януари) прераства в неугледен подход към ж.п. гарата, а на юг няма изградена безпрепятствена връзка към Вароша.

Проблеми:

- Липса на цялостна концепция за пространствено развитие на централна градска част и прилежащите улици и обособени площи.
- Недобро състояние на улични, тротоарни и площадни настилки, вкл. пешеходни зони.
- Недобро състояние на сградния фонд (обществени и жилищни сгради), вкл. неподдържани фасади и необходимост от инвестиции в енергийна ефективност на сградния фонд.
- Малко на брой зелени площи за обществен достъп (паркове, градини, линейно улично озеленяване, междублокови пространства и прилежащи територии към обекти за обществено обслужване.
- Необходимост от инвестиции насочени към подобряване на осветлението, вкл. енергоефективно и художествено осветление.
- Амортизирано и недостатъчно градско обзавеждане.
- Недостатъчна изграденост на физическа среда за хора с увреждания и колички за майки с деца.
- Недостатъчно развити културни маршрути и липса на визуална информация.
- Необходимост от инвестиции в зелено строителство.
- Необходимост от подобряване на образователната, здравната и социалната инфраструктура на територията на зоната.

Потенциал за развитие:

- В зоната са съсредоточени важни публични функции и модернизацията и развитието й ще промени цялостния облик на градската среда.
- Изграждане на цялостна концепция и промяна в облика на централна градска част, вкл. обособяване на зони за рекреация и такива подходящи за озеленяване.
- Рехабилитация на улици, прилежащи тротоари, подмяна на улично осветление, подобряване на подземната инфраструктура.
- Обновяване на сградния фонд и прилагане на мерки за енергийна ефективност.
- Инвестиции, насочени към подобряване на градското обзавеждане.

- Енергийноефективно и художествено осветление.
- Достъпна среда.
- Планиране и засаждане на подходящо градско озеленяване.
- Подобряване на състоянието на тротоарни и площадни настилки.
- Въвеждане на ВЕИ в общински и частни сгради.
- Инвестиции, насочени към развитието на алтернативен и зелен транспорт в централна градска част.
- Обновяване и модернизиране на социалната, образователна и здравна инфраструктура.
- Изграждане на нови и развитие на съществуващи детски площадки, зони за отдих и рекреация.

Зона с потенциал за икономическо развитие

Териториален обхват: Зоната е в обхвата на действащия общ устройствен план и има площ от 385 ха.

Площ: 385 ха.

Характеристика: Застроена е неравномерно. Има големи незастроени площи в югоизточната (до ПСОВ) и северозападната си части. Уличната мрежа е с недоизградени структурни елементи – връзка с пътен възел към Разград по ул. Митрополит Андрей чрез надлез над ж.п. ареал, връзка към завода на Енер Сис чрез уширен подлез. Състоянието на уличните настилки е лошо. Няма публични зелени пространства. Освен реконструкция на публичната инфраструктура, зоната има потенциал за привличане на инвестиции в нови производства и услуги.

Проблеми:

- Лошо състояние на инфраструктурата, вкл. транспортна, ВиК, екологична, електроснабдяване и др.
- Неравномерно застрояване.

Потенциал за развитие:

- Изграждане на Индустриална зона Търговище.
- Подкрепа за предприятията за внедряване на иновативни и технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж.
- Насърчаване на форми на сътрудничество между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за осигуряване на дуално обучение и за адаптиране на обучителните програми спрямо нуждите на бизнеса.
- Създаване/оптимизиране на програмите на съществуващи центрове за обучение и професионално обучение на територията на общината чрез включване на мерки за ограмотяване на възрастни, развитие на дигиталните умения на населението; предоставяне на професионална квалификация съобразно нуждите на бизнеса.
- Рехабилитация на инфраструктурата в съществуващи промишлени/индустриални зони на гр. Търговище.
- Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща и подобряваща достъпа.
- Ремонт и модернизация на пътя до северна промишлена зона.

Зона с преобладаващ жилищен характер

Териториален обхват: Зоната обхваща компактната територия, формирана от кварталите Запад 1, Запад 2 и Запад 3, заедно с военния терен, предмет на конверсия и потенциал за мащабни проекти от общоградско значение.

Площ: 140.29 ха.

Характеристика: Приблизително 100% от жилищния фонд е продукт на строителството по индустриален способ, което не отговаря на съвременните изисквания по отношение на енергийната ефективност. Сградният фонд в голяма част от зоната е амортизиран. В зоната има нужда от облагородяване на междублоковите пространства.

Проблеми:

- Недобро състояние на жилищния и сграден фонд.
- Недостатъчна степен на налично транспортно обслужване.
- Липса на достатъчно места за паркиране.
- Лошо състояние на вътрешна улична мрежа, предблокови и междублокови пространства, тротоари и пешеходни пространства.
- Лошо състояние на подземните комуникация.
- Малки като площ и малко на брой зелени територии за обществен достъп, междублокови пространства и прилежащи територии към обекти на общественото обслужване;
- Липса на подходящо градско обзавеждане (осветление, пейки, кътове за отдих, беседки и др.).
- Лоша характеристика на средата за обитаване.
- Недостатъчно предлагане на обществени услуги.

Потенциал за развитие:

- Изработване на идейна концепция за архитектурно-пространствено развитие на територията на бившия военен терен в град Търговище.
- Енергийна ефективност на жилищни сгради.
- Развитие на алтернативен транспорт.
- Комплексно проектиране и подобряване на градската среда в кв. „Запад 1”.
- Комплексно проектиране и подобряване на градската среда в кв. „Запад 3”.
- Проектиране и изграждане на нова събирателна улица, изграждане на подземна (ВиК). инфраструктура, пътни настилки, тротоари, прилежаща зеленина, улично осветление, градско обзавеждане, указателни табели и изграждане на мост над река Сива.
- Изграждане на зелена градска среда в кв. Запад 3.
- Предпроектно проучване и инженеринг на подземна (ВиК) инфраструктура и изграждане на улици, включително пътни настилки, тротоари, осветление, прилежаща зеленина, табели и градско обзавеждане в кв. Запад 2.
- Предпроектно проучване и инженеринг на подземна (ВиК) инфраструктура и изграждане на улици, включително пътни настилки, тротоари, осветление, прилежаща зеленина, табели и градско обзавеждане в кв. Запад 3.

Други зони на въздействие със специфични характеристики

Другите зони за въздействие със специфични характеристики също могат да представляват градски по своята същност зони, т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони, но могат да се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини.

В ПИРО на община Търговище са определени 5 други зони за въздействие, които от една страна обхващат останалите населени места на територията на общината, от друга са функционално обособени, въз основа на секторен подход.

Зона за въздействие за образование, здравеопазване и социални дейности

Териториален обхват: Зоната обхваща територията на цялата община

Характеристика: Зоната обхваща образованието, здравеопазването и социалните услуги на територията на цялата община, вкл. подобряване на сградния фонд и оборудването, както и развитието на капацитета на администрацията и подобряване на административните услуги.

Проблеми:

- Незадоволително състояние на здравния фонд.
- Необходимост от инвестиции в специализирано оборудване, вкл. за образователни, здравни и социални институции.
- Необходимост от насърчаване на сътрудничеството между образователните институции и бизнеса.
- Незадоволително качество на здравните и социалните услуги.
- Необходимост от модернизиране на здравната инфраструктура.

Потенциал за развитие:

- Осигуряване на адаптиран и съвременно оборудван за целите на образователния процес сграден фонд .
- Модернизация и обновяване на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните социални услуги.
- Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво и модернизиране на здравната инфраструктура.
- Мерки за развитие/внедряване на електронно здравеопазване на общинско ниво съобразно картираните нужди от МЗ и за развитие/внедряване на електронно образование на общинско ниво съобразно картираните нужди от МОН.
- Обновяване и модернизиране на културната инфраструктура и дейности.

Зона за въздействие за спорт и отдих

Териториален обхват: Зоната обхваща територията на цялата община

Характеристика: Зоната обхваща територията на цялата община и включва обектите за спорт и отдих, вкл. стадиони, спортни площадки, паркови площи и зелени площи за обществен достъп, площади в населените места извън общинския център, зони за отдих и рекреация в и извън населените места.

Проблеми:

- Необходимост от инвестициите насочени към развитието на спортната инфраструктура, вкл. спортни площадки, стадиони и др.
- Недостатъчно зелени зони за обществен достъп.

- Необходимост от облагородяване на зелените зони на територията на цялата община.
- Необходимост от инвестиции в парково обзавеждане и оборудване.

Потенциал за развитие:

- Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище и населените места.
- Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите пространства на територията на гр. Търговище.
- Изграждане на пешеходни маршрути към места с природни и културно-исторически забележителности.
- Изграждане на маршрути за велотуризъм и велоалеи.
- Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп и пространства с концентрация на предоставяни публични услуги.
- Обновяване и модернизиране на спортната инфраструктура (реновиране на стадиони и спортни площадки/игрища на територията на селата).
- Инициативи за подкрепа развитието на местни спортни клубове и млади спортни таланти.
- Инициативи в подкрепа развитието на младежките дейности.
- Ремонт и обновяване на сградата на Обединен детски комплекс.

Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма

Териториален обхват: Зоната обхваща територията на цялата община

Характеристика: Зоната обхваща територията на цялата община и включва обектите за туризъм, обектите на културно-историческото наследство и културните институции на територията на общината.

Проблеми:

- Необходимост от инвестициите насочени към развитието на културната инфраструктура.
- Незадоволително състояние на обектите на културно-историческото наследство.
- Необходимост от цялостна концепция за развитие на туризма.

Потенциал за развитие:

- Обновяване, развитие и социализиране на обекти на културно-историческото наследство.
- Изграждане на пешеходни маршрути към места с природни и културно-исторически забележителности.
- Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти/маршрути.
- Модернизиране и обновяване културната инфраструктура.
- Инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство.

Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура

Териториален обхват: Зоната обхваща територията на цялата община

Характеристика: Зоната обхваща четвъртокласна пътна мрежа, улична мрежа в населени места, прилежащи пространства, предгарови пространства, автогари и спирки на обществения градски и междуселищен транспорт, таксиметрови местостоянки, транспортна инфраструктура

и съоръжения към нея (мостове, тунели, надлези, подлези и др.), системи за защита от шум, пешеходни зони, велосипедни алеи, паркинги, организация на движението, маркировка, пътни знаци, светофарни уредби, подвижен състав за обществен превоз на пътници, информационни и билетни системи, смарт технологии, видеонаблюдение, зарядни станции и други елементи на интегрирана и устойчива система за градска мобилност, телекомуникационната мрежа, както и обекти на техническата инфраструктура, вкл. екологична, ВиК, електроснабдяване, газоснабдяване и други.

Проблеми:

- Незадоволително състояние на транспортната инфраструктура и транспортните връзки на територията на общината.
- Необходимост от интегрирани инвестиции, насочени към подобряване на състоянието на екологичната инфраструктура в общината.
- Необходимост от инвестиции насочени към подобряване на енергийната ефективност.
- Незадоволително състояние на ВиК инфраструктурата на територията на гр. Търговище и населените места в общината.

Потенциал за развитие:

- Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище и населените места.
- Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите пространства на територията на гр. Търговище.
- Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината и в кварталите на града.
- Модернизация и оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност на територията на града и селата.
- Подобряване на пътищата, пътните връзки и транспортното обслужване между град Търговище и селата.
- Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща достъп до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони.
- Въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове “, „градове на знанието “, както и „умни села“ и използване на оптимални решения за смарт трансформация.
- Управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води.
- Оптимизация на системата за управление на отпадъците.
- Почистване и корекция на деретата на реките в община Търговище.
- Инвестиции в зелена инфраструктура и кръгова икономика, вкл. като ПЧП или частни инвестиции.
- Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации на обществените и административни сгради.
- Изграждане на инфраструктура за електрически автомобили.
- Повишаване използването на ВЕИ.

- Изготвяне на планове за управление на защитените местности в общината.

Зона за въздействие за междуобщинско сътрудничество

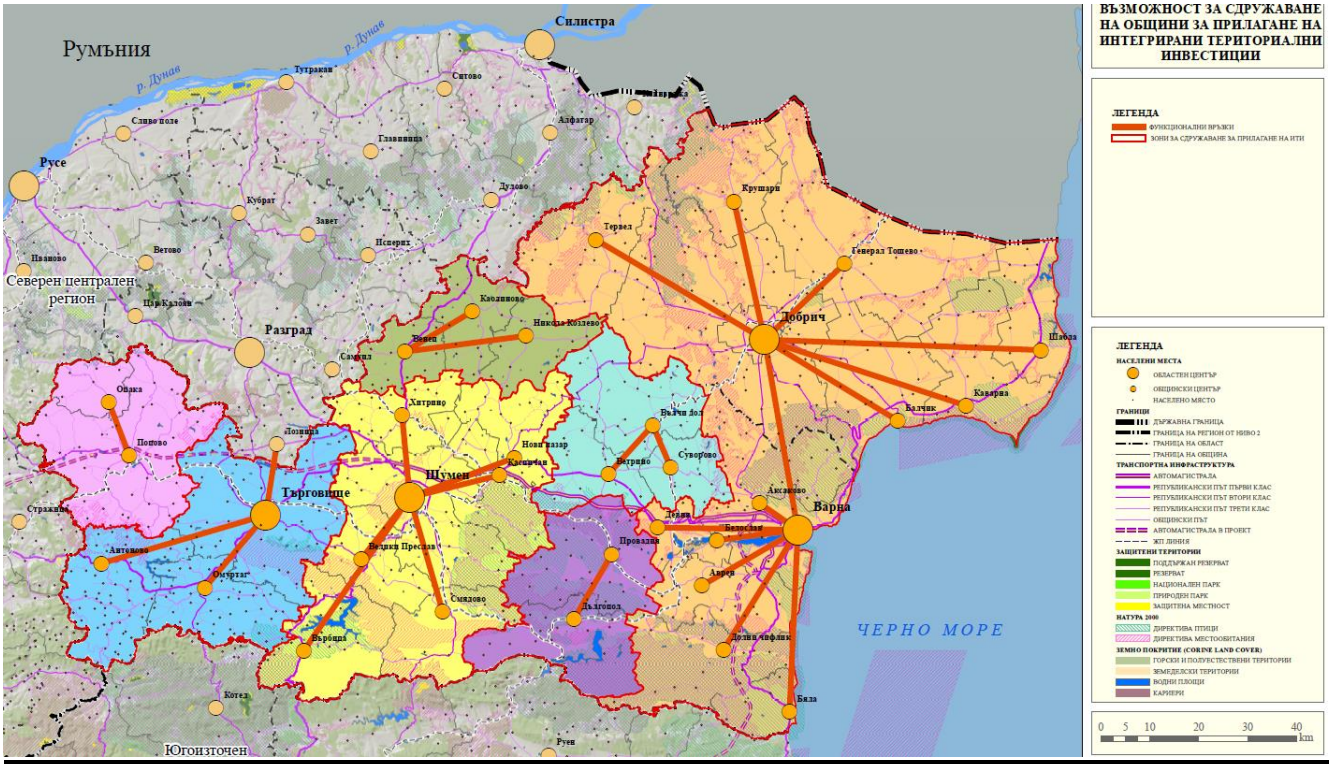

При междуобщинското сътрудничество, там където е приложимо ще се търси сътрудничество и чрез включването на община Търговище като партньор в Местни инициативни групи (МИГ) при реализирането на стратегиите им за развитие.

В допълнение, общината ще търси възможности за сътрудничество със съседните общини насочени към изграждане на бизнес инфраструктура и провеждане на инвестиционен маркетинг за привличане на външни инвестиции и разкриване на нови и по-привлекателни работни места. Същевременно е необходима подкрепа за развитието на малкия и среден бизнес, както и насърчаване развитието на клъстери. Кооперирането между две или повече общини ще повлияе положително на икономическото развитие чрез засилен търговски обмен, логистична дейност, както и възможност за реализиране на съвместни проекти.

VI. Програма за реализация и интегриран подход за развитие

Програмата за реализация на ПИРО на община Търговище за периода 2021-2027 г. има задачата на основата на избраната стратегия за развитие на общината, да осигури вътрешната и външна съгласуваност на факторите въздействащи върху развитието и използването на наличните ресурси и финансови инструменти за реализация на плана.

Програмата за реализация оптимизира съчетаването на финансиране от различни финансови източници, както и институционалната подкрепа и техническата помощ за изпълнение на плана. Програмата за реализация на ПИРО определя конкретните дейности и проекти, чрез които ще бъдат постигнати стратегическите цели и приоритети на плана. Определя бюджета за изпълнението на мерките и проектите, периода в който ще бъдат изпълнени, източниците на финансиране, както и отговорните звена в общинската администрация, които отговарят за изпълнението им. При определянето на приоритетите и мерките за изпълнението им са взети предвид направените заключения от социално-икономическия и екологичен анализ, извършените в изпълнение на комуникационната стратегия анкети и обсъжданията във фокус групите.

Програмата за реализация на ПИРО има 7 годишен период на действие и е отворен документ, който може да бъде актуализиран периодично в зависимост от промените във вътрешните и външни фактори, влияещи върху развитието, постигнатата ефективност и ефикасност при изпълнението на целите и приоритетите за развитие. Програмата за реализация на ПИРО зависи от констатациите и направените изводи от междинни и годишни отчети за изпълнението на плана, които са част от действията по мониторинг и оценка на изпълнението на плана.

Прилагането на интегриран териториален подход е в основата на изпълнението на плана, като чрез него ще се получи по-силно въздействие и резултати. Програмата предвижда концентрация на инвестициите в дефинирани зони за въздействие за интегрирано градско развитие и за интегрирани териториални инвестиции. Определените зони за интегрирано градско развитие ще допринасят не само за развитието и утвърждаването на Търговище като значим градски център от 3-то ниво, а и ще създадат условия за по-интензивно развитие и по-добър достъп до услуги на населението във всички населени места в общината.

Интегрираните териториални инвестиции са тясно свързани с реализацията на стратегическите цели и определените приоритети за развитие, като ще насочат инвестиции в териториални зони, чиито потенциал за развитие е най-голям и за по-кратък период от време ще се реализират значими резултати и висок темп на икономически растеж. Програмата за реализация на ПИРО съдържа свързани помежду си мерки и проекти, които са приложими, постижими и реалистични, с конкретни измерими резултати и с реални източници на финансиране.

В *Приложение 1* към плана е представен в таблична форма интегрирания подход, целите, приоритетите, мерките и проектите, планирани да се реализират в периода 2021-2027 г.

Програмата за реализация на ПИРО е насочена към заложеното във Визията за развитие на община Търговище - **Община Търговище – утвърден икономически център, привлекателно**

място за инвестиции, с качествени услуги за населението и бизнеса, съхранени природа, традиции и културно-историческо наследство.

Програмата ще допринесе за изпълнението на трите стратегически цели, които отразяват предимствата и силните страни за развитие на общината и ще решава съществуващи проблеми и нужди, които са установени в социално-икономическия анализ на документа. Същевременно в областите, в които е установен напредък се предвижда фокусиране на нови мерки, чрез които да се установи устойчивост на постигнатите резултати в периода 2014-2020 г.

В приложение №2 са посочени в **прогнозен план размера на финансовите ресурси** (собствени и привлечени) за инвестиции, които ще бъдат инвестирани/разходвани от общината за развитието й през периода до 2027 г., в съответствие с приоритетите и целите на ПИРО. В тези прогнозни разходи са предвидени и очакваните ангажименти по изпълнението на плана от страна на останалите партньори и заинтересовани страни, при водещата роля на общинската администрация. Ресурсите за реализацията на плана включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки и проектни идеи.

Финансовата рамка отразява всички възможни източници на финансиране – собствени /заемни средства, вкл. от финансови инструменти, от фондове на Европейския съюз, национален и общински бюджети, допълнителни ресурси от други източници – публични и частни и др. Средствата са прогнозирани на базата на досегашния опит в ползването на подобни източници, както и на базата на потенциално необходимия и реалистично достъпния наличен ресурс.

Общият размер на индикативния бюджет на ПИРО е 290 569 500 лв.

Собственото финансиране е в размер на 21 046, 220 (7,2 % от общия размер). Предвижда се основният източник на средства за финансиране на предвидените мерки да са средства от ЕС (националните програми финансирани от ЕСИФ, средства по Плана за възстановяване и устойчивост, Фонда за справедлив преход и директните програми на ЕК) – 191 882, 840 лева (66 % от общия бюджет). 18,8 % (54 593,890 лева) от финансирането е предвидено на бъде осигурено от държавния бюджет, а от други финансови източници – 23 046 550 лева (близо 8 %).

Големият процент на финансиране от ЕС средства се дължи на факта**,** че през следващите 4 години освен програмите, финансирани от ЕСИФ, ще се прилагат Националния план за възстановяване и устойчивост и Плана за справедлив преход. Тук влизат също така и средствата, които могат да се използват по линия на финансовите инструменти, както и директните програма на ЕК. В предвидения ресурс са включени и средства директно насочени към частния бизнес, както и други структури и бенефициенти извън община Търговище.

Важно е да се отбележи, че посочената сума, включително по отделните приоритети е индикативна. Тя може да се променя в зависимост от степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от оптимизиране на предвидените средства чрез преразпределение между отделните приоритети въз основа на актуализация на програмата в частта на предвидените мерки и проекти.

Съгласно Методическите указания на МРРБ неразделна част на Програмата за реализация е Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата, изготвен по образец от Методическите указания. Той може да се изготви по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Проектите включени в индикативния списък следва да се реализират приоритетно, но за да бъдат включени в него е необходимо общината да има известна степен на проектна готовност и общината заедно с партньорите да е преценила, че съответният проект е от особена важност за развитието ѝ. Важен и обективен фактор за определяне на приоритетните проекти е възможността за определяне на източника за финансиране, което към изготвяне на настоящия момент е индикативно. На национално ниво в процес на разработване са основните стратегически документи, чрез които ще бъде осигурено финансирането на проекти на общините. За постигане на реалистичност, обективност и изпълнимост на ПИРО, се прилага възможността този списък да бъде добавен по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Включените в списъка проекти следва да бъдат тясно обвързани с ключовите приоритети за развитие, а в програмата за реализация да бъде обоснован приноса им към тях. Съгласно ППЗРР при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от ЕС се актуализира и програмата за реализация към ПИРО. Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

VII. Мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от природни бедствия

Изменението на климата е едно от най- големите екологични предизвикателства и е проблем, който засяга почти цялата човешка дейност.

В Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г. е представена визията, стратегията и планът за действие за адаптация към изменението на климата, разработени въз основата на оценката на климатичните рискове и уязвимости за всеки сектор.

България се намира в един от регионите, които са особено уязвими към изменението на климата (предимно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи) и от нарастващата честота на свързаните с изменението на климата екстремни събития като суши и наводнения. Рисковете, причинени от събития, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки живот или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета, както на национално, така и на трансгранично равнище. Съществува консенсус, че изменението на климата вероятно ще увеличи честотата и величината на екстремните метеорологични явления, като се очаква през следващите десетилетия в страната средната годишна температура на въздуха да се увеличи и да се променят типовете валежи.

Анализите разглеждат съответните проблеми в българския контекст и предоставят основа за определяне на общите стратегически цели за адаптиране към изменението на климата за страната. Те са формулирани както следва:

- Приобщаване и интегриране на АИК, което включва подобряване на политиките за адаптиране и включването на съображенията за адаптация в съществуващите национални и секторни планове и програми.
- Изграждане на институционален капацитет за АИК, което включва изграждане на експертни знания, обучение, база от знания, мониторинг и изследвания, за да се осигурят и подкрепят действията за адаптиране.
- Повишаване на осведомеността относно АИК, което включва повишаване на образованието и осведомеността на обществеността по въпросите, свързани с АИК и необходимостта от действия за адаптиране, които да бъдат изпълнени в България, за да се постигне обществена подкрепа и участие в политиките и действията, свързани с адаптацията.
- Изграждане на устойчивост към изменението на климата, което включва укрепване управлението на инфраструктурата и материалните активи и защита на природните богатства като обхваща инфраструктурата на водната система, инфраструктурата за енергоснабдяване, както и защита и подобряване на екосистемните услуги (включително тези, предоставяни от горските ресурси).

Основните инвестиционни насоки на ЕС относно финансирането по линия на политиката на сближаване за периода 2021- 2027 г. за България по Цел на политиката 2: Нисковъглеродна и по-зелена Европа (чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, адаптиране към изменението на климата и превенция на риска), са във връзка с набелязани нужди от инвестиции с висок приоритет с цел насърчаване на **мерките за**

енергийна ефективност, подобряване на ефективността на ресурсите и управлението на отпадъците и насърчаване на прехода към кръгова икономика. И по-специално:

- Подкрепяне на мерките за енергийна ефективност, насочени предимно към намаляване на замърсяването на въздуха;
- Подобряване на енергийната ефективност в промишлените малки и средни предприятия, включително техните помещения, инсталации и процеси;
- Подобряване на енергийната ефективност на сградите - с **основен акцент върху обществените сгради;**
- Преминаване към най-високите стъпала на йерархията на управление на отпадъците, включително инфраструктурата: **предотвратяване на генерирането на отпадъци, повторно използване и рециклиране на отпадъците и разширяване на системата за разделно събиране на отпадъци;**
- Повишаване на ефективността на ресурсите и насърчаване на кръговата икономика, включително разработване на алтернативи на суровините и **използване на рециклираните материали като суровини;**
- Подобряване на базата от знания относно кръговата икономика, мониторинга на отпадъците и потоците от материали;
- Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, както и относно съпътстващите ги мерки с акцент върху икономическите инструменти.

Ограничаване изменението на климата може да бъде разгледано в два аспекта: въздействие (смекчаване) и адаптиране към изменението на климата:

- Въздействието (смекчаване) на изменението на климата е термин използван за описание на процеса на намаляване на емисиите на парникови газове, които допринасят за изменението на лимата. Процесът включва стратегии за намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на абсорбентите на парникови газове.
- Адаптиране към изменението на климата е процес или система от действия и мерки, целящи намаляване уязвимостта на природните и човешките системи срещу действителните или очакваните ефекти от изменението на климата. Адаптацията може да бъде считана за метод, обучаващ ни как да живеем с последствията породени от климатични промени. Последствията от изменението на климата вече може да се видят в Европа и по света, и тези въздействия се очаква да се засилят през идните десетилетия. Температурите се покачват, валежите се изместват, ледниците се топят, нивото на моретата става все по-високо и екстремни метеорологични условия, водещи до рискове като наводнения и засушавания става все по-често срещани явления.

Правната рамка и политиките за адаптация към изменение на климата (АИК) в България се разбират в контекста на нейните ангажименти по международните конвенции и законодателството на ЕС.

През декември 2015 г. е прието Парижкото споразумение на 21-та Конференция на страните (COP 21) към РКООНИК, предоставящо рамка за глобални действия за справяне с изменението на климата след 2020 г. В Парижкото споразумение се установява „глобална цел за адаптация: подобряване на адаптивния капацитет, укрепване на устойчивостта и намаляване на

уязвимостта от изменението на климата“ и се настоява финансовата помощ за адаптиране в развиващите се страни да бъде значително увеличена. Чрез планирания национално определен принос (INDC) ЕС и държавите-членки са поели ангажимент за постигане като задължителна цел намаляването на емисиите на ПГ най-малко с 40 процента към 2030 г. в сравнение с 1990 г.
Освен това, България е страна по редица други конвенции, отнасящи се до АИК в различни сектори, като Конвенцията за биологичното разнообразие, Конвенцията за защита на архитектурното наследство на Европа, Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна и Конвенцията за сътрудничество за опазване и устойчиво използване на река Дунав.
Стремежът на Европейския съюз е да се осигури устойчиво развитие на всички жители на Общността, при което се „*задоволяват нуждите на настоящето, без да се застрашават възможностите на бъдещите поколения да задоволят своите нужди*“. Затова и устойчивото развитие обхваща три аспекта - социален, икономически е екологичен. Тази концепция се дефинира не само като отделна и независима, а като хоризонтална политика, от която останалите общи и секторни политики и управленски процеси следва да бъдат йерархично зависими, т.е устойчивото развитие трябва да бъде водещият принцип при вземането на решения - наднационално, национално, регионално и местно.
Изменението на климата е важна част от темата за устойчивото развитие. В тази връзка е и приетият от ЕС ***Европейски зелен пакет,*** който е своеобразна пътна карта за постигане на устойчивост на икономиката на ЕС и цели превръщането на съюза в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която **през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж няма да зависи от използването на ресурси**. Зеленият пакт е неразделна част от стратегията на Европа за изпълнение на програмата ѝ до 2030 г. в отговор на дефинираните от Организацията на обединените нации цели за устойчиво развитие. Пакетът включва редица стратегии в различни области като промишленост, биоразнообразие и други.
През декември 2020 г. в контекста на необходимостта от повишаване на амбициите в областта на климата, както се изисква и от Парижкото споразумение, Европейският съвет одобри нова цел за намаляване на емисиите до 2030 г. Лидерите от ЕС постигнаха съгласие по обвързваща цел за ЕС за постигането на нетно намаление на равнището на Съюза на емисиите на парникови газове до 2030 г. с най-малко 55%спрямо равнищата от 1990 г. За целта 30% от общите разходи от бюджета на ЕС за периода 2021-2027 г. и Next Generation EU ще бъдат насочени към проекти, свързани с климата. Разходите по линия на двата бюджета ще бъдат съобразени с целта на ЕС за неутралност по отношение на климата до 2050 г., целите на ЕС за 2030 г. в областта на климата и Парижкото споразумение. ЕС ще повиши амбициите си в областта на климата, за да се стимулира устойчивият икономически растеж; да се създадат работни места; да се повиши дългосрочната конкурентоспособност в световен план на икономиката на ЕС чрез насърчаване на иновациите в зелени технологии.
Националната програма за развитие на БЪЛГАРИЯ 2030 е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всеки сектор на държавното управление, включително техните териториални измерения.

При изготвянето на Програмата е отделено специално внимание на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на (ООН) „*Да преобразим света*“ и на включените в нея 17 глобални цели за устойчиво развитие. Програмата и Целите са разгледани като рамка на националните политики за развитие, а самата Национална програма като отговор на правителството за изпълнението им. В документа подробно са разписани областите на въздействие, които ще бъдат обект на целенасочени интервенции до 2030 г., подредени по приоритети (13 приоритета) и подприоритети.

Споразумението за партньорство е националният стратегически документ, очертаващ рамката за управление на средствата от европейските фондове в България за периода 2021-2027 г. Това е документът, в който се определя стратегията на държавата и нейните приоритети за изпълнение на Кохезионната политика на ЕС. Документът очертава основните направления на инвестициите с европейско финансиране през следващия програмен период: иновативен и интелигентен икономически преход чрез иновации и приложна наука; чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика; подобряване на мобилността и регионалната свързаност; развитите на човешките ресурси и образование; устойчиво и интегрирано развитие на регионите в страната.

Национален план за действие по изменение на климата (НПДИК) очертава рамката за действия по изменение на климата за периода 2013-2020 г. в съответствие с политиката на ЕС и международните споразумения. Документът определя също така задълженията на съответните субекти (министерства, агенции и местни органи) и се фокусира главно върху смекчаването на климатичните промени.

Най-голямо влияние в периода 2021-2027 г. ще има **Национална стратегия за адаптация към изменението на климата** и План за действие с хоризонт 2030 година (приета през 2019 г. от МС). Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. В нея е зададена рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризъм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна (интегрирана) тема:

Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“ - Основните уязвимости от изменението на климата на различните нива на биологичното разнообразие и екосистемите в България могат да бъдат свързани със з**агуба на генетично разнообразие, както и да окажат съществено влияние в**ърху уязвими/застрашени видове (вкл. ендемични видове с ограничен ареал и възможности за миграция), които може да бъдат загубени завинаги. Съществуват и непреки последици от изменението на климата, дължащи се на конкуренцията за ресурси между биоразнообразието и човешките дейности, които водят до увеличаване на други видове натиск (например добив на вода, прекомерно използване на редки видове от уязвими групи от населението, промяна в земеползването и фрагментиране чрез инфраструктура); н**арушаване на жизнения цикъл на видовете и фенологичните фази - п**ромените в климата могат да засегнат жизнения цикъл и размножителните периоди на видовете в екосистемите, да повлияят върху популациите и процесите в екосистемата, включително чрез навлизането на инвазивни

видове, които се конкурират с местните видове и може да ги изместят от традиционните ниши, като по този начин променят цялостта на екосистемата; в**лошаване на местообитанията - в**ъзможна последица от изменението на климата е влошаването на местообитанията в категориите критично застрашени, застрашени, уязвими и почти застрашени, както са включени в Червената книга на Република България „Местообитания“ (БАН 2011 г.).

Сектор „Селско стопанство“ - изменението на климата в селскостопанския сектор обхваща широк кръг междусекторни въпроси, свързани с водоснабдяването и енергийните доставки, качеството на въздуха и почвата, земеползването, биоразнообразието и горското стопанство. Те включват последиците за други сектори от пряко увреждане на културите и животновъдството вследствие екстремни метеорологични условия и постепенни промени в климата. Тези въздействия могат да доведат например до повишаване цените на хранителните продукти, което след това оказва влияние както върху макроикономиката, така и върху конкретни сектори като общественото здраве и туризъм. В България се очаква по-ранно цъфтене на дърветата, по-дълъг сезон за лозята и промени в другите естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви. В случая на зърнените култури се очакват по-нататъшно свиване на междуфазовите периоди от цъфтежа до узряването. Прогнозират се промени в обема на добивите от основните култури (зимна пшеница, царевица и слънчоглед) поради предвижданото покачване на температурата и намалените валежи. Животновъдството ще бъде неблагоприятно засегнато от по-големия топлинен стрес вследствие повишаването на температурата и влажността на въздуха, което засяга здравето и доброто физическо състояние на животните. Промените в температурата и валежите могат да засегнат животновъдството по отношение на възпроизводството, метаболизма и здравето.

По-честите и интензивни суши вероятно ще увеличат сухотата на почвата, което в комбинация с горещите ветрове ще увеличи риска от вятърна ерозия и деградация на почвата.

Сушата може да доведе до понижени водни нива, които представляват сериозна заплаха за системите за отглеждане на риба и може също така да понижат нивата на помалките планински реки и водни потоци, което може да доведе до загуба на видове. По-високите температури също водят до промени в периода на хвърляне на хайвера на видовете.

Сектор „Енергетика“ - изменението на климата се очаква да промени интензитета, честотата и разпространението на екстремно високи температури, валежи и бури, което увеличава уязвимостта на енергийната инфраструктура. Силните валежи представляват риск за функционирането и може да повредят инфраструктурата и оборудването, което води до прекъсване на производството. Състоянието на минните обекти може да бъде засегнато от повишен риск от наводняване, потъване, свлачища, ерозия на почвата и променящи се нива на подпочвените води. Електрическите централи ще претърпят известно намаление на мощността, тъй като по-високите температури на въздуха и водата влияят на ефективността на охладителните им системи. Увеличаването на температурата на външната среда води до намаляване на разликата между температурата на външната среда и температурата на изгаряне, намаляване на ефективността на генераторите, котлите и турбините. Изменението на климата може да промени енергийните изисквания за жилищно и промишлено охлаждане и отопление, времето и мащаба на пиково търсене и корекциите в енергопотреблението за транспортни, строителни и селскостопански дейности.

Сектор „Гори“ - прогнозите за повишаване на температурата поради изменението на климата, по топлите зими и повече летни засушавания, заедно с по-големия брой и величина на екстремни климатични явления като топлинни и студени вълни, силни бури, мокър сняг и натрупване на лед, ще влошат здравето на горите и растежа на дърветата, ще увеличат атаките от патогенни насекоми и гъби, включително инвазивни видове, и ще причинят сериозни загуби вследствие на пожари и щети, причинени от бури. Изменението на климата е потенциален причинител на значителни промени в горите на България и основните уязвимости включват: г**олеми площи с иглолистни насаждения на твърде малки надморски височини** и свързания с това потенциален риск за намаляване на растежа им; п**овишена вероятност от големи пожари и други нарушения** като повреди от силен вятър, поражения от мокър сняг и лед, атаки от насекоми. Това е потенциално най-важният фактор за горите, предвид факта, че природните нарушения често водят до значителни промени в структурата им и в околната среда; д**оминиране на употребата на дървесина като дърва за огрев**, което има малък принос за икономическата устойчивост на сектора и неговата способност да самофинансира дейностите по повишаване на устойчивостта.

Сектор „Човешко здраве“ - климатичните промени в България се проявяват чрез повишаване на средните годишни температури на въздуха и водата, увеличаване на горещите и студени вълни, промяна в режима на годишните валежи, нарастване броя на интензивните валежи, увеличаване на екстремните метеорологични явления (ветрове, циклони, наводнения и суши) и промени в интензитета на ултравиолетовото (UV) излъчване. Всички тези промени засягат здравето по сложен и индивидуален начин, в зависимост от различните социално-икономически, здравни, лични и други фактори. **Влиянието на температурата и влажността върху здравето** включва увеличение на броя на смъртните случаи от сърдечно-съдови заболявания и инсулти в големите градове през лятото, дължащи се на горещи вълни и на ефекта на градския топлинен остров; заболявания от преносители; респираторни заболявания, дължащи се на посилното влияние на CO2, прах и ФПЧ в по-топлия въздух; увеличение на смъртността вследствие на екстремни метеорологични явления и пожари, като това нарастване е по-голямо при уязвимите групи.

Сектор „Туризъм“ - климатът е ключов фактор, определящ привлекателността на дестинацията, който влияе и върху периода за почивки, както и върху избора и разходите за туристическа дейност. Поради своя пространствено концентриран, зависим от времето и с изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим от изменението на климата. Екстремните събития, наблюдавани в миналото, се очаква да станат по-чести при сценариите на изменението на климата, включително топлинни вълни, интензивни валежи, наводнения и бури. Зимният туризъм вече страда от по-високи температури и в краткосрочен до средносрочен план ски зоните вероятно ще станат все по-икономически нежизнеспособни; в дългосрочен план се очаква летните температури да надвишават биофизично допустимите прагови нива, докато покачването на морското равнище и наводненията ще доведат до загуба на крайбрежни зони. Основните рискове, свързани с очакваното изменение на климата и екстремните метеорологични явления, пред които е изправен българският туристически сектор, могат да бъдат свързани с намаляването броя на туристите, по-кратък зимен сезон; по-кратък среден престой:

Сектор „Транспорт“ - в средносрочен и дългосрочен план основните рискове за българската транспортна система, очаквани в резултат на прогнозираните климатични промени са свързани с очакването честотата и въздействието на наводненията да се увеличат при всички сценарии за изменението на климата. Наводненията причиняват значителни щети на пътната и железопътната инфраструктура. Валежите са основен фактор за възникването на свлачища и въпреки, че се очаква общият средногодишен обем на валежите да намалее, свлачищата ще продължават да бъдат сериозен проблем поради очакваната по-висока честота на екстремни валежи. В дългосрочен план се очаква годишният обем на снеговалежите да намалее, но в краткосрочна и средносрочна перспектива виелиците и силните снеговалежи ще продължат да бъдат основен източник на смущения в услугите на всички видове транспорт. **Екстремните горещини** увреждат пътищата с асфалтобетонова настилка като размекват свързващия компонент - битума. Това намалява товароспособността на настилката и, в комбинация с натоварването от автомобилното движение, води до деформацията ѝ и образуване на коловози, което увеличава рисковете от пътнотранспортни произшествия.

*Сектор „Градска среда“ - о*сновните констатации за оценката на рисковете и уязвимостта към изменението на климата в сектор „градска среда“ са: по-високите температури, водещи до формирането на топлинни острови, които ще се появяват по-често и ще траят по-дълго, ще имат най-голямо въздействие върху големите градове с повишена плътност и интензивност на застрояването; наводненията ще се увеличават по честота и ще засегнат всички населени места като нанесат щети както в големите, така и в малките градове; градушките, които често се комбинират с интензивни валежи, също ще причинят наводнения в градовете и ще повредят сгради, автомобили, обществен транспорт и инфраструктура; свлачищата може да бъдат провокирани и от земетресения, типични за страната. Въпреки че земетресенията не са свързани с изменението на климата, голямото им въздействие върху градската среда и живота на хората трябва да бъде взето предвид в процеса на адаптиране.

*Сектор „Води“ - о*чаква се изменението на климата да има значителен ефект върху хидрологията на реките. За някои райони на басейново управление общият годишен дебит се очаква да намалее с около 10 процента за период от 30 години в сравнение с референтния период 1976–2005 г. Рисковете от изменението на климата и уязвимостта във сектор „води“ са: о**пасностите от наводнения и суша; п**ретоварена, застаряваща, слабо поддържана инфраструктура и следователно силно уязвима и най-вероятно, неадекватна за справяне с изменението на климата; уязвими в**одноелектрически централи при суша, както и предоставяните водни услуги** (водоснабдяване, канализация, мелиорация.

Понастоящем България не прилага енергийни мерки/действия, изрично насочени към адаптацията за изменение на климата. Въпреки това, редица дейности и инициативи в сектора, които са свързани главно с усилията за смекчаване на последиците, осигуряват синергия с адаптацията: Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Р България до 2030 г. и Стратегия за устойчиво енергийно развитие на Р България до 2030 г. с хоризонт до 2050 г.; Национална програма за развитие: България 2030 г. (с основен приоритет „Кръгова и нисковъглеродна икономика“); Диверсифициране на енергийните източници (по-специално развитие на газовата мрежа) и енергийна ефективност (ЕЕ).

Според изчисления индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС Североизточен регион попада в четвърта група (от общо 6) с най-висока уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горският фонд. Влиянието на глобалните климатични промени е най-отчетливо при средните годишни температури и средните годишни валежи. Сравнението на температурата през 2017 г в Североизточния регион спрямо средната температура за базисния период 1961-1990 г. показва продължаваща тенденция за покачване на средната годишна температура (*отклонение 0,5-0,8°C за област Търговище*). Най-топъл, с най-големи положителни отклонения на средномесечната температура на въздуха от нормата, е месец март. Най-студеният месец е януари, с най-големи температурни аномалии. Въобще, регионът е сред тези с най-голямо увеличение на валежите вследствие климатичните промени (*отклонение 121-140 % за област Търговище*).
Климатичните сценарии за България са разработени в НИМХ-БАН в рамките на проекта CECILIA. Проведени са симулации на регионалния климат за бъдещето, за два интервала – „близко бъдеще“ (2021-2050 г.) и „далечно бъдеще“ (2071-2100 г.), като резултатите за тенденциите (т.е. изменението спрямо сегашния референтен климатичен период 1961-1990 г.) са за средната годишна температурата на въздуха и средната годишна валежна сума. По отношение на температурата за СИР, както и за цялата страна, се очаква положителен тренд, т.е. очаква се увеличение на средногодишната температура, като това увеличение е с около 1,5–2oC за близкото и между 2,5 и 3,5oC за далечното бъдеще. При валежите в СИР се очаква отрицателна тенденция, като и в двата периода изменението е средно между 5 и 10 mm (в отделни части до 15–20 mm).

Съгласно разработените Национални приоритети за управление на риска от наводнения са определени пет основни направления/насоки:

- Опазване на човешкия живот и общественото здраве
- По-висока степен на защита на критичната инфраструктура
- Повишаване защитата на околната среда
- Подобряване на подготвеността и реакциите на населението
- Подобряване на административния капацитет за УРН

В **План за управление на риска от наводнения (ПУРН) на Черноморски район за басейново управление 2016-2021 г.** заплахата и риска от наводнения в области Шумен и Търговище включват общо 13 РЗПРН. Разпределение на площта на заливане за област Търговище е следната:

Площи на заливане в населени места, включени в РЗПРН

Код на РЗПРН	Населено място	Площ на населеното място	Площ при заливане на 20 г	Площ при заливане на 100 г	Площ при заливане на 1000 г

		(кв. км.)	(кв. км.)	(кв. км.)	(кв. км.)
BG2_APSFR_KA_06	Дългач	0,788	0,000	0,000	0,001
	Кралево	1,215	0,033	0,039	0,045
	Певец	0,854	0,044	0,051	0,060
BG2_APSFR_KA_07	Руец	1,612	0,057	0,065	0,075
BG2_APSFR_KA_08	Пролаз	0,207	0,012	0,014	0,015
	Разбойна	0,378	0,021	0,024	0,028
	Търговище	13,547	0,353	1,195	1,404
BG2_APSFR_KA_09	Вардун	1,051	0,021	0,025	0,032

В ПУРН на Черноморски район на басейново управление са изведени следните основни проблеми за всеки РЗПРН на територията на община Търговище и са предложени конкретни цели по петте приоритета от НПУРН, както следва:

РЗПРН с код и наименование BG2_APSFR_KA_06, Камчия - Кралево

В РЗПРН попада река Кралевска и притоци с обща дължина 14 км и населените места с. Кралево, с. Певец, с. Дългач. Реките са с естествени русла, обрасли с храсти и дървета, почистени в населените места. Моделирането на потенциалната заплаха от наводнение в този РЗПРН показа, че особено уязвими населени места са с. Певец, с. Кралево. За посочения РЗПРН са определени следните приоритети и цели:

- Приоритет №1 Опазване на човешкия живот и на общественото здраве: Цел 1.1 Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора от наводнения в община Търговище (за населените места от обхвата на РЗПРН Камчия – Кралево - с. Певец, с.Кралево, с.Дългач, с.Кралево); Цел 1.2 Осигуряване бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии в община Търговище – от обхвата на РЗПРН Камчия – Кралево(с. Певец, с.Кралево, с.Дългач, с.Кралево)

- Приоритет №2 По-висока степен на защита на критичната инфраструктура и бизнеса: Цел 2.1 Подобряване на защитата на обекти от техническата инфраструктура (пътна инфраструктура)

- Приоритет №3 Повишаване на защитата на околната среда: Цел 3.3 Минимизиране на засегнатите зони за защита на водите, защитените територии и защитените зони в община Търговище; Цел 3.4 Подобряване на водозадържащата способност на земеделските, горски и крайречни територии в община Търговище

- Приоритет №4 Подобряване подготвеността и реакциите на населението: Цел 4.1 Повишаване на подготвеността на населението за наводнения в община Търговище; Цел 4.2 Подобряване на реакциите на населението при наводнения - в община Търговище

- Приоритет №5 Подобряване на административния капацитет за УРН: Цел 5.1 Създаване на съвременна нормативна уредба за устройственото планиране на териториите при УРН в община Търговище; Цел 5.2 Осигуряване на оперативна информация за УРН в община Търговище; Цел 5.3 Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с УРН в община Търговище; Цел 5.4 Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн в община Търговище; Цел 5.5 Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения в община Търговище

РЗПРН с код и наименование BG2_APSFR_KA_07, Камчия-Руец

В РЗПРН попадат част от приток на река Камчия и река Калайджи с дължина 5км, обхващаща с. Руец – с естествено русло, обрасло с храсти и дървета, и малък язовир – „Руец“ в неизправно състояние в близост до с.Руец. Моделирането на потенциалната заплаха от наводнение в този РЗПРН показа, че особено уязвимо населено място е с. Руец. Определени приоритети и цели са:

- Приоритет №1 Опазване на човешкия живот и на общественото здраве: Цел 1.1 Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора от наводнения в община Търговище (за населените места от обхвата на РЗПРН Камчия - с. Руец); Цел 1.2 Осигуряване бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии – от обхвата на РЗПРН Камчия – Руец (с. Руец)

- Приоритет №2 По-висока степен на защита на критичната инфраструктура и бизнеса: Цел 2.2 Подобряване на защитата на значими стопански и културно-исторически обекти - обхвата на РЗПРН в община Търговище

- Приоритет №3 Повишаване на защитата на околната среда: Цел 3.3 Минимизиране на засегнатите зони за защита на водите, защитените територии и защитените зони в община Търговище; Цел 3.4 Подобряване на водозадържащата способност на земеделските, горски и крайречни територии в община Търговище

- Приоритет №4 Подобряване подготвеността и реакциите на населението: Цел 4.1 Повишаване на подготвеността на населението за наводнения в община Търговище; Цел 4.2 Подобряване на реакциите на населението при наводнения - в община Търговище

- Приоритет №5 Подобряване на административния капацитет за УРН: Цел 5.1 Създаване на съвременна нормативна уредба за устройственото планиране на териториите при УРН в община Търговище; Цел 5.2 Осигуряване на оперативна информация за УРН в община Търговище; Цел 5.3 Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с УРН в община Търговище; Цел 5.4 Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн в община Търговище; Цел 5.5 Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения в община Търговище

РЗПРН с код и наименование BG2_APSFR_KA_08, Камчия – Търговище

В РЗПРН попадат река Врана и притоци с обща дължина 33 км и обхваща населените места гр. Търговище, с Разбойна, с.Пролаз. Река Врана минава през гр. Търговище, където е коригирана в централната градска част с монолитна стоманобетонова облицовка. Останалите притоци са с естествени русла, силно обрасли с храсти и дървета. За района потенциално опасен е язовир „Вардун“, разположен над с. Пролаз, засега в изправно техническо състояние. Моделирането на потенциалната заплаха от наводнение в този РЗПРН показа, че особено уязвими населени места са гр. Търговище, с. Разбойна, с. Пролаз. Определени приоритети и цели са:

- Приоритет №1 Опазване на човешкия живот и на общественото здраве: Цел 1.1 Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора от наводнения в община Търговище - (за населените места от обхвата на РЗПРН Камчия – Търговище - гр. Търговище, с. Разбойна, с. Пролаз); Цел 1.2 Осигуряване бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии – от обхвата на РЗПРН Камчия – Търговище (гр. Търговище, с. Разбойна, с. Пролаз)

- Приоритет №2 По-висока степен на защита на критичната инфраструктура и бизнеса: Цел 2.2 Подобряване на защитата на значими стопански и културно-исторически обекти - обхвата на РЗПРН в община Търговище

- Приоритет №3 Повишаване на защитата на околната среда: Цел 3.3 Минимизиране на засегнатите зони за защита на водите, защитените територии и защитените зони в община Търговище; Цел 3.4 Подобряване на водозадържащата способност на земеделските, горски и крайречни територии в община Търговище

- Приоритет №4 Подобряване подготвеността и реакциите на населението: Цел 4.1 Повишаване на подготвеността на населението за наводнения в община Търговище; Цел 4.2 Подобряване на реакциите на населението при наводнения в община Търговище

- Приоритет №5 Подобряване на административния капацитет за УРН: Цел 5.1 Създаване на съвременна нормативна уредба за устройственото планиране на териториите при УРН в община Търговище; Цел 5.2 Осигуряване на оперативна информация за УРН в община Търговище; Цел 5.3 Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с УРН в община Търговище; Цел 5.4 Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн в община Търговище; Цел 5.5 Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения в община Търговище

РЗПРН с код и наименование BG2_APSFR_KA_09, Камчия – Вардун

В РЗПРН попада участък от река Драгановска и притоци с обща дължина 4 км и обхваща населеното място с Вардун. Реките са с естествено русло, обрасли с храсти и дървета, почистени в населеното място. Моделирането на потенциалната заплаха от наводнение в този РЗПРН показа, че особено уязвимо населено място е с. Вардун Определени приоритети и цели са:

- Приоритет №1 Опазване на човешкия живот и на общественото здраве: Цел 1.1 Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора от наводнения в община Търговище (населените места от обхвата на РЗПРН Камчия – Вардун (с. Вардун); Цел 1.2 Осигуряване

бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии – от обхвата на РЗПРН Камчия – Вардун (с. Вардун)

- Приоритет №3 Повишаване на защитата на околната среда: Цел 3.4 Подобряване на водозадържащата способност на земеделските, горски и крайречни територии в община Търговище

- Приоритет №4 Подобряване подготвеността и реакциите на населението: Цел 4.1 Повишаване на подготвеността на населението за наводнения в община Търговище (информираност и подготовка на населението в случай на риск от наводнения); Цел 4.2 Подобряване на реакциите на населението при наводнения в община Търговище

- Приоритет №5 Подобряване на административния капацитет за УРН: Цел 5.1 Създаване на съвременна нормативна уредба за устройственото планиране на териториите и УРН в община Търговище; Цел 5.2 Осигуряване на оперативна информация за УРН в община Търговище; Цел 5.3 Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с УРН в община Търговище; Цел 5.4 Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн в община Търговище; Цел 5.5 Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения в община Търговище

В Програма от мерки за намаляване на риска от наводнения в Черноморски басейнов район са предвидени основно мерки за почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия и почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна.
Идентифицирани рискови участъци са на територията на селата Кралево, Певец, Дългач, Руец, Вардун и Дългач, като в по-голямата си част те са оценени като среднорискови, а като потенциален източник на финансиране е посочен общинския бюджет.

В **План за управление на речните басейни в Черноморски район за басейново управление** на водите (2016-2021 г.), факторите на натиск, по които са налични данни и е уточнен механизъм за анализ, са:

- Значителни точкови източници на замърсяване: градски пречиствателни станции за отпадъчни води; градски канализации; индустриални източници на отпадъчни води; - животновъдни ферми; обекти за отглеждане на аквакултури; реки, внасящи значителен товар в крайбрежните морски води;
- Значителни дифузни източници на замърсяване: земеделски практики; населени места без изградена канализационна система; горско-стопански дейности; депа за отпадъци, без изолираща подложна повърхност и дренажна система; замърсяване от подземни води в зони на смесване с повърхностните води; замърсени индустриални терени от минали екологични щети; почвена ерозия и абразия на брегове; обекти за отглеждане на аквакултури.
- Значителни места на водополване;

- Значителни морфологични изменения: корекции на реки; миграционни бариери - прагове и бентове; дейности по укрепване на бреговете; добив на инертни материали; удълбочаване на плавателни пътища – драгиране.
- Регулация на оттока: завиряване (язовири); хидротехнически съоръжения, хидроенергийни съоръжения (ВЕЦ).
- Други фактори на натиск: развитие на инвазивни видове; пристанищна инфраструктура.
- Климатични изменения: повишаването на температурата, опустяване на почвите, намаляването на водата, предизвикано от глобалните промени в климата на планетата, са основните причини за намаляването на биоразнообразието.

По-съществените и относимите към ПИРО мерки, включени в ПоМ към Плана за управление на речните басейни 2016 – 2021 г. на Черноморски район за басейново управление са:

- Ефективно използване на водите
- Намаляване на водовземането чрез въвеждане на водоспестяващи технологии
- Намаляване на водовземането чрез намаляване загубите на вода в общественото водоснабдяване,
- Реконструкция на водопреносната система за обществено питейно-битово водоснабдяване
- Модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води (включително от земеделски стопанства).
- Забрана за сечи, с изключение на санитарни и отгледни сечи, във водосбора на водохващанииия от повърхностни води, предназначени за питейно битово водоснабдяване
- Опазване на повърхностните води предназначени за питейно-битово водоснабдяване
- Мерки за недопускане или контрол на замърсяването от урбанизирани зони, транспорт и изградена инфраструктура.
- Забрана за сечи на естествена крайбрежна растителност във водосбора на притоци, вливащи се в райони със значителен потенциален риск от наводнение (РЗПРН), с изключение на случаи, когато е доказана необходимост за осигуряване на проводимост на реките
- Изграждане или модернизиране на пречиствателни станции за отпадъчни води, в това число осигуряване на отвеждане и подходящо пречистване на отпадъчни води от населени места с под 2000 е.ж., вкл. изграждане на влажна зона за пречистване на отпадъчните води; изграждане, реконструкция или модернизация на ГПСОВ за агломерации с над 2 000 е.ж.; изпълнение на проекти за изграждане, доизграждане, реконструкция или модернизация на канализационна система за агломерации с под 2000 е.ж, вкл. доизграждане на канализация когато има изградена ПСОВ или осигуряване на подходящо пречистване (чрез изграждане на ПСОВ или отвеждане към друга ПСОВ), когато има изградена канализация
- Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места
- Рекултивация на терени, замърсени от битови отпадъци

- Изпълнение на проекти свързани с увеличаване лесистостта и възстановяване на горския потенциал;
- Увеличаване на горските територии.

В ИТСР на Североизточния регион са очертани по-важните мерки и **дейности за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от природни бедствия, които да се предприемат на регионално и местно ниво.**

Изведени са следните основни изводи и препоръки:

- важно е усилията да се насочат към увеличаване на дела на ВЕИ при производството на енергия, особено при сгради и отделни домакинства.
- съществуват много резерви за производството на енергия за собствени нужди.
- Общините от региона имат нужда от мерки за стимулиране на оценките на наличния и прогнозния потенциал на местните им ресурси за производство на енергия от ВЕИ и неговото оползотворяване.
- Все още в региона остава висок делът на използваните твърди горива, особено в битовото отопление; това е свързано със замърсяване на атмосферния въздух и особено с отделянето на парникови газове, пряко свързани с глобалното затопляне и климатичните промени. Една от възможностите за намаляване на тези негативни процеси е по-широкото развитие на газификацията. Изградената газопреносна мрежа в региона обхваща относително най-голям брой общини в сравнение с другите региони и предоставя най-добра възможност за газифициране на домакинствата.
- в програмите за енергийна ефективност на общините е необходимо да се обърне повече внимание не само на подобряването на енергийните характеристики на сградите, но и на подобряване ефективността на сградните инсталации.
- Важно е да се насърчават мерки за поетапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво, въвеждане на зони с ниски емисии и разширяване мрежата за централно топлоснабдяване.
- Важна цел при адаптацията с климатичните промени е осигуряване на достатъчно водни количества и ограничаване на загубите на питейна вода

Препоръчват се мерки за:

- развитието на инфраструктурата, свързана с управлението на битовите отпадъци, за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране на отпадъците и намаляване на количествата на депонираните отпадъци;
- предотвратяване генерирането на отпадъци;
- подготовка за повторна употреба и рециклиране, изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци
- подобряване на базата от знания относно кръговата икономика, мониторинга на отпадъците и потоците от материали.
- Осигуряване на инвестиции за преминаването към по-екологосъобразен транспорт, включително осигуряване на зарядна инфраструктура за електрически превозни средства

Мерките, които са планирани в ПИРО на община Търговище по отношение на климатичните промени са подбрани с оглед спецификата на общината и проблемите ѝ, като в по-голямата си част те целят да адресират както очакваните рискове от промените в климата, така и вече съществуващите за общината проблеми:

- Насърчаване изграждането и използването на ВЕИ;
- Контрол върху използването на водните ресурси;
- Поддържане на горските екосистеми и горското стопанство; превенция и управление на риска от горски пожари
- Подобряване на енергийната ефективност и минимизиране на загубите, в резултат на използването на остаряла техника и технология и инфраструктура
- подобряване на енергийните характеристики на сградите, енергоефективно осветление. Развитие на „зелена икономика“ чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи и инициативи в подкрепа за кръгова икономика;
- Подобрени транспортни системи и схеми, които позволяват нисковъглероден, енергийно ефективен транспорт;
- Прилагането на ефективни практики за управление на отпадъците;
- Подкрепа за изграждане на зелена инфраструктура;
- Превенция и управление на риска от наводнения чрез почистване на коритата и бреговете на реките
- Залесяване на площи на изоставени земеделски земи, голи, ерозирани и застрашени от ерозия територии извън горските територии.

Очаква се изпълнението на мерките да доведат до елиминиране или смекчаване на рисковете, до намаляване на уязвимостта и увеличаване на адаптационния капацитет на общината и нейните жители към очакваните промени в климата.

Интегрирането на политиките по опазване на околната среда във всички сфери на човешката дейност и общественото развитие придобива все по-голяма актуалност както поради изостряне на редица екологични проблеми, така и поради по-широко разпространеното разбиране, че жизнените екосистеми, съхранените природни ресурси и здравословната околна среда са пряко свързани с качеството на живот за хората.

Прилагането на ефективни общински политики по околна среда, насърчаването на нисковъглеродна икономика и иновации благоприятства създаването на нови пазари и работни места, повишава конкурентоспособността на местната икономика посредством по-висока ефективност на използването на ресурсите и създаване на нови инвестиционни възможности.

ПИРО на община Търговище интегрира европейските и национални цели в областта на околната среда и изискванията, свързани с изменението на климата и адаптирането към климатичните промени при процесите по пространствено планиране и развитие на общината.

VIII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО на община Търговище

Наблюдението и оценката на ПИРО на Община Търговище за периода 2021-2027 г. се осъществява чрез система, която включва: начините за събиране на информация; индикаторите за наблюдение; органа за наблюдение; организацията на работата по наблюдение и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Цел на системата за наблюдение и оценка е да бъдат анализирани и оценени процесите по изпълнението на стратегическите цели, приоритетите и свързаните с тях мерки.

В цялостния процес на наблюдение и оценка, при спазване на принципа за партньорство, участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение и оценка на ПИРО се приема **система от индикатори**. За всеки от индикаторите се посочва мерната единица, в която ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети под внимание и част от общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на ПИРО отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики, въз основа на събраната обективна информация и данни. Съгласно изискванията на Методическите указания са използвани два вида индикатори:

- *Индикатори за продукт,* които се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. Избраните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.
- *Индикатори за резултат,* които отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за периода.

Индикаторите са организирани около темите за социалното, икономическото и териториалното развитие. Те измерват напредъка на местната общност, конкурентоспособността на местната икономика, образованието, изградеността на инфраструктурата, комуникационните системи, състоянието на околната среда, социалната интеграция, здравния статус на населението.

Предложените индикатори са формулирани така, че да могат да измерят промяната в съответния продукт или резултат от изпълнението на плана в абсолютна (брой, кв.м. и др.) или относителна стойност (%). Точността при измерване на напредъка по изпълнението на ПИРО зависи от обективността на базовите стойности на отделните индикатори, които са определени на база официални източници на информация.

Орган за наблюдение на ПИРО е общинският съвет. Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ПИРО, като в процеса участват и представители на заинтересованите страни. За постигнатите резултати и напредък в изпълнението на плана се изготвят годишни доклади, които се одобряват от общинския съвет по предложение на кмета. Годишните доклади се изготвят и внасят за обсъждане и одобрение до 31 март на всяка следваща година. Те са публични и се оповестяват на интернет-страницата на общината, а копие от тях се изпраща на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното одобряване.

Докладите следва да съдържат информация за:

- общите условия за изпълнение на плана и в частност настъпили промени в социално-икономическите условия в общината;
- постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на плана въз основа на индикаторите за наблюдение;
- действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана, в т. ч.: мерки за наблюдение и механизми за събиране, обработване и анализ на данни; преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на плана през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми; мерки за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на плана; мерки за постигане на необходимото съответствие на плана със секторните политики, планове и програми на територията на общината, включително мерките за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени; мерки за прилагане принципа на партньорство; резултати от извършени оценки към края на съответната година;
- изпълнението на проекти, допринасящи за постигане на целите и приоритетите на плана с размера на усвоените средства за отчетния период и източниците на тяхното финансиране;
- заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението на плана.

Основните източници за информация включват: НСИ – данни от текущата статистика, дирекция „Бюро по труда“, ГРАО, РУО, ИСУН 2020, РИОСВ, РЗИ, експлоатационни дружества, общинска служба „Земеделие“, областно пътно управление, официални регистри, дирекции и отдели в специализираната общинска администрация.

При съществени промени в икономическите и социалните условия в общината ПИРО може да бъде актуализиран. Актуализация може да бъде направена и в резултат на настъпили промени в националното или европейското законодателство, както и при съществени промени в национални или секторни стратегии и политики, влияещи върху неговото изпълнение.

Актуализация в програмата за реализиране на ПИРО се прави при приемане или изменения на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от ЕС. Изготвянето и приемането на актуализацията на ПИРО се извършва по реда и условията за неговото изготвяне и приемане, а на програмата, при необходимост, с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Съгласно ЗРР, за изпълнението на ПИРО се извършват междинната и последващата оценка на изпълнението.

Междинната оценка включва:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Междинната оценка се извършва в средата на периода на действие на ПИРО. На базата на така посоченото нормативно основание е предвидено междинната оценка на ПИРО Търговище да бъде извършена през 2024 година.

Последващата оценка включва:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- оценка на общото въздействие;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на ПИРО, т.е. до края на 2028 г.

Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на ПИРО.

Индикаторите за резултат и продукт са посочени в Приложение №3 „Матрица на индикаторите”.

IX. ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Приложение 1

Приложение № 1

Програма за реализация на ПИРО на община Търговище за периода 2021-2027 г.

Описание на предвидените мерки и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/ проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение	Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката
Приоритет 1 **Стимулиране на местната икономика и подобряване на средата за развитие на туризма**	**Мярка 1.1.1** Подкрепа за предприятията за внедряване на иновативни и технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж	Инвестиционна подкрепа за въвеждане на нови ИКТ-базирани услуги и производства Насърчаване изграждането на логистични центрове Разработване на стратегия за привличане на инвестиции и реализация на публично-частни партньорства Маркетинг и реклама на община Търговище като привлекателно място за инвестиции и бизнес Предоставяне на стимули на работодателите в промишлена зона - Търговище за въвеждане на иновативни, по-ефективни и по-зелени модели за организация на дейността в		Зона на публични функции с висока обществена значимост Зона с потенциал за икономическо развитие	**9500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище, частен сектор

		предприятията						
	Мярка 1.1.2 Изграждане на Индустриална зона Търговище	Изграждане на необходима инфраструктура		Зона с потенциал за икономическо развитие	**10000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище

	Мярка 1.1.3 Насърчаване на форми на сътрудничество между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за осигуряване на дуално обучение	Създаване на нови паралелки за дуално образование	Създаване на нови паралелки за дуално образование Акредитиране на нови специалности, оборудване на лаборатории, иновации	Зона на публични функции с висока обществена значимост Зона с потенциал за икономическо развитие, територията на цялата община	**2000**	Държавен бюджет, бизнес, средства от ЕС, общински бюджет, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.1.4 Изграждане, ремонт и рехабилитация на инфраструктурата в съществуващи промишлени/индустриални зони на гр. Търговище	Изграждане на инфраструктура в подкрепа на бизнеса		Зона с потенциал за икономическо развитие	**2000**	Държавен бюджет, частни инвестиции, средства от ЕС, общински бюджет, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.1.5 Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти/маршрути	Група проекти за развитие и промотиране на нови туристически продукти и услуги		Зона за въздействие за спорт и отдих Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**1800**	Частни инвестиции; Средства от ЕС; национални програми	2027 г	Община Търговище

	Мярка 1.1.6 Обновяване, развитие и социализиране на обекти на културно-историческото наследство	Група проекти за социализиране на обекти на културно-историческото наследство		Зона за въздействие за спорт и отдих Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**3227,5**	държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Общо				**28527,5**			
Приоритет 2 **Обновяване и модернизиране на градската среда и инженерно-техническата инфраструктура**	**Мярка 1.2.1.** Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище и населените места	Група проекти насочени към подобряване на уличната мрежа	Рехабилитация на уличната мрежа на територията на общината, вкл. злене прострнаства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**10000**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.2. Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите пространства на територията на гр. Търговище	Група проекти за подобряване на градската среда в кварталите и междублоковите пространства в гр. Търговище	Облагородяване на кварталите, вкл. ремонт на улична мрежа, междублокови пространства, техниическа инфраструктура, градско и парково обзавеждане и други.	Зона на публични функции с висока обществена значимост Зона с преобладаващ жилищен характер	**22000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище

	Мярка 1.2.3. Изграждане на пешеходни маршрути към места с природни и културно-исторически забележителности	Група проетки за обновяване на пешеходни маршрути и развитие на нови	Изграждане на пешеходни маршрути, вкл. маркировка, указателни и обяснителни табели и други.	Зона за въздействие за спорт и отдих Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**3000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.4. Изграждане на маршрути за велотуризъм и велоалеи	Изграждане на нови маршрути за велотуризъм и велоалеи на територията на общината	Изграждане на велоалеи и маршрути, вкл. съпътстваща инфраструктура	Зона за въздействие за спорт и отдих Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**1700**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.5. Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп и пространства с концентрация на предоставяни публични услуги	Група проекти за облагородяване на публични пространства	Облагородяване на публични пространства, вкл. площади, пешеходни зони и др., както и изграждане на необходимата съпътстваща инфраструктура и градско обзвеждане	Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**10000**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.6. Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината и в кварталите на града	Група проекти за подобряване на ВиК мрежата на територията на населените места и кварталите на града	Рехабилитация и/или изграждане на ВиК мрежа и съпътстващи дейности	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**10000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни	2027 г	Община Търговище

						инвестиции		
	Мярка 1.2.7. Модернизация и оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност на територията на града и селата	Група проекти за оптимизация и модернизация на уличното осветление	Изграждане на улично осветленеи на територията на града и населените места, вкл. въвеждане на технологии за енергийна ефективност и управление	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**6000**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.8. Подобряване на пътищата, пътните връзки и транспортното обслужване между град Търговище и селата	Група проекти за подобряване на транспортните връзки между населените места и общинския център	Проектиране и изграждане и/или рехабилитация на пътни отсечки, част от общинската пътна мрежа, вкл. спирки на градски транспорт и др.	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**18000**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.9 Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща достъп до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони	Група проекти за рехабилитация на общинска пътна и улична мрежа, осигуряваша достъп до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони	Проектиране и изграждане и/или рехабилитация на пътни и улични отсечки и съпътстваща инфраструктура	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**4000**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище

	Мярка 1.2.10 Подобряване и развитие на комуникационната среда и информационната инфраструктура в отдалечените и слабо населени зони и територии.	Група проекти за развитие на широколентова инфраструктура в отдалечените райони	Изграждане на инфраструктура за шриколентов достъп в отдалечените райони	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**3300**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.2.11 Въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове “, „градове на знанието “, както и „умни села“ и използване на оптимални решения за смарт трансформация	Група проекти за развитие на иновативни решения от типа "умни градове" и "умни села"		Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**4500**	Общински и държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Общо				**92500**			
Приоритет 3 **Осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес**	**Мярка 1.3.1** Въвеждане на нови електронни услуги	Група проекти за развитие на електронното управление и електронните административни услуги		Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**900**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 1.3.2 Разширяване дейността и услугите, предоставяни от общинските търговски дружества и предприятия (ремунипализация на публичните услуги)	Разширяване на наобра от услуги, предоставяни от общински търговски дружества и предприятия		Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище

Мярка 1.3.3 Повишаване квалификацията и капацитета на служителите в общинската администрация и изборните лица (органите на местната власт и местното самоуправление)	Инициативи за повишаване квалификацията на общински служители	Обучения, наръчници, обмяна на опит, обучителни пътувания и др.	Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**1000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
Мярка 1.3.4 Осъществяване на инициативи за междуобщинско сътрудничество и партньорство и взаимодействие с бизнеса и НПО			Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община, Зона за въздействие за междуобщинско сътрудничество	**800**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
Мярка 1.3.5 Разкриване на „изнесени административни услуги“ в населените места извън общинския център	Проекти за изнесени администитративни услуги	Развитие на изнесени административни услуги, вкл. оборудване на центрове за услуги	Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
Мярка 1.3.6 Дигитализация на общинските архиви			Зона на публични функции с висока обществена значимост, територията на цялата община	**2820**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
Общо				**8520**			

Приоритет 4 **Модернизиране и обновяване на образователната, здравната и социалната инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите услуги**	**Мярка 2.4.1** Осигуряване на адаптиран и съвременно оборудван за целите на образователния процес сграден фонд	Обновяване и модернизиране на образователна инфраструктура в община Търговище	Ремонт, обновяване и оборудване на училища, детски градини и детски ясли	Зона за въздействие за образование, здравеопазване и социални дейности	**19000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.4.2 Модернизация и обновяване на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните социални услуги	Група проекти насочени към модернизиране на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните услуги, вкл. разкриване на нови	Създаване на хоспис за хора с увреждания и лежащо болни лица Проектиране, изграждане и оборудване на Дневен център за социална рехабилитация и интеграция на хора с увреждания, включително спортно-възстановителен комплекс с плувен басейн и спортни площадки на открито в имот № 73626.508.143 (бивше военно поделение) Други инициативи и проекти	Зона за въздействие за образование, здравеопазване и социални дейности	**22000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.4.3 Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво и модернизиране на здравната инфраструктура	Група проекти насочени към модернизиране на здравната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните услуги	Ремонт, обновяване и оборудване на детфскиясли, здравни заведения и институции; Закупуване на специализирано медицинско оборудване и други инициативи	Зона за въздействие за образование, здравеопазване и социални дейности	**20000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище

	Мярка 2.4.4 Мерки за развитие/внедряване на електронно здравеопазване на общинско ниво съобразно картираните нужди от МЗ и за развитие/внедряване на електронно образование на общинско ниво съобразно картираните нужди от МОН	Група от проекти, насочени към развитието на електронни здравни услуги, вкл. задоволяваване на хардуерни нужди Група от проетки за развитие на инфраструктурата за електронно образование на общинско ниво, вкл. хардуер	Софтуерно обезпечаване за развитие на електронно здравеопазване и електронниз здравни услуги Осугиряване на необходимото обрудване за развитие на електронно здравеопазване Софтуерно обезпечаване за развитие на електронно образование Осугиряване на необходимото обрудване за развитие на електронно образование	Зона за въздействие за образование, здравеопазване и социални дейности	**8000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Общо				**69000**			
Приоритет 5 **Съхранение и развитие на културата и традициите, на спорта и младежките дейности**	**Мярка 2.5.1** Обновяване и модернизиране на спортната инфраструктура (реновиране на стадиони и спортни площадки/игрища)	Група проекти за развитие на спортна инфраструктура	Ремонт, модернизация и/или изграждане на стадиони, спортни площадки и други обекти на територията на селата	Зона за въздействие за спорт и отдих	**20000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.5.2 Инициативи за подкрепа развитието на местни спортни клубове и млади спортни таланти			Зона за въздействие за спорт и отдих	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище

	Мярка 2.5.3 Инициативи в подкрепа развитието на младежките дейности			Зона за въздействие за спорт и отдих	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.5.4 Ремонт и обновяване на сградата на Обединен детски комплекс	Основен ремонт на сградата на Обединен детски комплекс		Зона за въздействие за спорт и отдих	**5000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС, национални програми	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.5.5 Модернизиране и обновяване културната инфраструктура	Група проекти за развитие на културната инфраструктура на територията на общината	Ремонт и обновяване на читалища и други обекти на културната инфраструктура	Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**16500**	Средства от държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 2.5.6 Инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство	Група проекти за съхранение на нематериалното културно наследство	Инициативи вкл. организиране на събития, подкрепа на самодейни групи, дигитализация на нематериално културно наследство и други	Зона за въздействие за опазване на културно-историческото наследство, развитието на културата и туризма	**1500**	Средства от държавен бюджет, средства от ЕССредства от държавен бюджет, средства от ЕС, частни инвестиции	2027 г	Община Търговище
	Общо				**46000**			

Приоритет 6 **Интегрирано и устойчиво териториално развитие**	**Мярка 3.6.1** Устойчиво използване на местните ресурси – земеделски земи и гори			Цялата територия на общината	**4422**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г.	Община Търговище
	Мярка 3.6.2 Насърчаване на биологичното земеделие	Група проекти за развитие на биологичното земеделие		Цялата територия на общината	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.6.3 Усвояване на нови терени и превръщането им в атрактивна част от градската среда			Цялата територия на общината	**2500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Общо				**8422**			
Приоритет 7 **Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата**	**Мярка 3.7.1** Управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води	Група проекти за подобряване на канализационната мрежа и управлението на отпадъчните води	Ремонт/рехабилитаци и/или изграждане на нови трасета от канализационната мрежа, както и помпени станции и ПСОВ	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**4500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище

	Мярка 3.7.2 Оптимизация на системата за управление на отпадъците	Група проекти за подобряване на процеса по управление на отпадъците,	Инвестиции насочени към технологии за събиране и третиране и съвременни техологии за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване и компостиране Закриване на нерегламентирани сметища и др.	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**5600**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.3 Почистване и корекция на деретата на реките в община Търговище	Група проекти, свързани с подобряване състоянието на речните корита	Инвестиции в почистване и корекция на речни корита	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**3500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.4 Инвестиции в зелена инфраструктура и кръгова икономика, вкл. като ПЧП или частни инвестиции	Група проекти за развитие на зелената инфраструктура и инициативи за развите на кръгова икономика	Насърчаване на частни и ПЧП инвестиции в зелена инфраструктура и технологии, насочени към кръговата и икономика с нулеви емисии	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**3000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.5 Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации на обществените и административни сгради	Група проекти за повишаване на енергийната ефективност в обществени и административни сгради	Инвестиции в саниране, изграждане на енергийно ефективни отоплителни системи, ВЕИ, интелигенти системи за управление на енергията и други	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура, Зона с потенциал за икономическо развитие	**7000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище

	Мярка 3.7.6 Въвеждане на мерки за ЕЕ в жилищни сгради	Група проекти за повишаване на енергийната ефективност в жилищни сгради	Инвестиции в саниране, изграждане на енергийно ефективни отоплителни системи, ВЕИ, интелигенти системи за управление на енергията и други	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура, Зона с потенциал за икономическо развитие, Зона с преобладаващ жилищен характер	**10000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.7 Изграждане на инфраструктура за електрически автомобили	Група проекти за инфраструктура за електрически автомобил	Изграждане на зарядни станции	Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**1500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.8 Повишаване използването на ВЕИ	Група проекти за насърчаване използването на ВЕИ		Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура, Зона с потенциал за икономическо развитие, Зона с преобладаващ жилищен характер	**2000**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Мярка 3.7.9 Изготвяне на планове за управление на защитените местности в общината	Изготвяне на стратегически и планови документи		Зона за въздействие за транспорт и инфраструктура	**500**	Общински бюджет, държавен бюджет, средства от ЕС	2027 г	Община Търговище
	Общо				**37600**			

** Възможно е една мярка да включва само една дейност и тогава мярката и дейността съвпадат. Различни дейности и проектни идеи се посочват само в случай на комплексни мерки, които се осъществяват чрез повече от една дейност.*

***Посочва се дали съответната мярка ще се осъществява само на територията на определена зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие), в друга територия извън зоните или на цялата територия на общината. В случай че мярката ще се реализира в приоритетна зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) се посочва само наименование/номер на зоната*

2. Приложение 2

ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА - ПИРО НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г. (хил. лева)										
Период 2021-2027	Собствени средства (общински бюджет)	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1: Стимулиране на местната икономика и подобряване на средата за развитие на туризма	815,89	2,86%	7462,79	26,16%	14897,06	52,22%	5351,76	18,76%	28527,50	100,00%
Приоритет 2: Обновяване и модернизиране на градската среда и инженерно-техническата инфраструктура	6382,50	6,90%	15262,50	16,50%	65305,00	70,60%	5550,00	6,00%	92500,00	100,00%
Приоритет 3: Осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес	809,40	9,50%	1865,88	21,90%	5802,12	68,10%	42,60	0,50%	8520,00	100,00%
Приоритет 4: Модернизиране и обновяване на образователната, здравната и социалната инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите услуги	5865,00	8,50%	13455,00	19,50%	46575,00	67,50%	3105,00	4,50%	69000,00	100,00%
Приоритет 5: Съхранение и развитие на културата и традициите, на спорта и младежките дейности	4370,00	9,50%	7590,00	16,50%	28520,00	62,00%	5520,00	12,00%	46000,00	100,00%
Приоритет 6: Интегрирано и устойчиво териториално развитие	547,43	6,50%	2189,72	26,00%	4463,66	53,00%	1221,19	14,50%	8422,00	100,00%
Приоритет 7: Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата	2256,00	6,00%	6768,00	18,00%	26320,00	70,00%	2256,00	6,00%	37600,00	100,00%
ОБЩО:	**21046,22**	**7,24%**	**54593,89**	**18,79%**	**191882,84**	**66,04%**	**23046,55**	**7,93%**	**290569,50**	**100,00%**

3. Приложение 3

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ					
Мярка	**Индикатор**	**Мерна единица**	**Източник на информация**	**Период на отчитане**	**Целева стойност**
Приоритет 1 - Стимулиране на местната икономика и подобряване на средата за развитие на туризма					
Мярка 1.1.1 Подкрепа за предприятията за внедряване на иновативни и технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж	Проекти за внедряване на иновативни и технологични продукти	Брой	Община Търговище, НСИ ИСУН	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	6
Мярка 1.1.2 Изграждане на Индустриална зона Търговище	Изградена инфраструктура на индустриална зона	Дка	Община Търговище НК „Индустриални зони“ НСИ, МИ	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	80
Мярка 1.1.3 Насърчаване на форми на сътрудничество между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за осигуряване на дуално обучение	Обхванати ученици в дуално образование Училища/паралелки, включени в дуално образование	Брой	Община Търговище МОН	В края на периода на изпълнение на ПИРО	120 4
Мярка 1.1.4 Изграждане, ремонт и рехабилитация на инфраструктурата в съществуващи промишлени/индустриални зони на гр. Търговище	Проекти за обновяване на производството	Брой	ИСУН, МИ, НСИ Община Търговище	В края на периода на изпълнение на ПИРО	3
Мярка 1.1.5 Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти/маршрути	Инициативи/проекти за промотиране на туристически продукти/маршрути	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	4
Мярка 1.1.6 Обновяване, развитие и социализиране на обекти на културно-историческото наследство	Обновени и социализирани обекти на културно-историческото наследство	Брой	Община Казанлък	В края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Приоритет 2 - Обновяване и модернизиране на градската среда и инженерно-техническата инфраструктура					
Мярка 1.2.1 Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Търговище и населените места	Населени места с рехабилитирана градска среда	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	6
Мярка 1.2.2 Облагородяване и обновяване на инфраструктурата в кварталите и междублоковите	Проекти за обновяване на инфраструктурата в кварталите	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на	3

пространства на територията на гр. Търговище	и междублоковите пространства			периода на изпълнение на ПИРО	
Мярка 1.2.3 Изграждане на пешеходни маршрути към места с природни и културно-исторически забележителности	Изградени пешеходни маршрути	км	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	10
Мярка 1.2.4 Изграждане на маршрути за велотуризъм и велоалеи	Изградени маршрути за велотуризъм и велоалеи	км	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	8
Мярка 1.2.5 Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп и пространства с концентрация на предоставяни публични услуги	Обновени публични пространства	Кв.м	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	5000
Мярка 1.2.6 Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината и в кварталите на града	Населени места с подобрена ВиК мрежа	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	4
Мярка 1.2.7 Модернизация и оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност на територията на града и селата	Проекти за модернизация на уличното осветление и мерки за енергийна ефективност	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 1.2.8 Подобряване на пътищата, пътните връзки и транспортното обслужване между град Търговище и селата	Ремонтирани пътища	Км	Община Търговище	На 2 години	25
Мярка 1.2.9 Ремонт и рехабилитация на общинската улична и пътна мрежа, осигуряваща достъп до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони	Ремонтирани улици	Км	Община Търговище	На 2 години	25
Мярка 1.2.10 Подобряване и развитие на комуникационната среда и информационната инфраструктура в отдалечените и слабо населени зони и територии.	Проекти за развитие на информационна инфраструктура	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 1.2.11 Въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове “, „градове на знанието “, както и „умни села“ и използване на оптимални решения за смарт трансформация	Проекти за изграждане на инфраструктура в подкрепа на „умни градове“	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на	1

				ПИРО	
Приоритет 3 - Осигуряване на качествени административни услуги на местното население и бизнес					
Мярка 1.3.1 Въвеждане на нови електронни услуги	Въведени електронни услуги	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	10
Мярка 1.3.2 Разширяване дейността и услугите, предоставяни от общинските търговски дружества и предприятия (ремунипализация на публичните услуги	Предлагани услуги от ОП и ТД	Брой	Община Търговище	В края на периода на изпълнение на ПИРО	5
Мярка 1.3.3 Повишаване квалификацията и капацитета на служителите в общинската администрация и изборните лица (органите на местната власт и местното самоуправление)	Общински служители преминали обучения за повишаване на капацитета и квалификацията Разработени проекти от общинска администрация	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	20 10
Мярка 1.3.4 Осъществяване на инициативи за междуобщинско сътрудничество и партньорство и взаимодействие с бизнеса и НПО	Съвместни проекти/инициативи	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 1.3.5 Разкриване на „изнесени административни услуги“ в населените места извън общинския център	Населени места с разкрити изнесени услуги	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	5
Мярка 1.3.6 Дигитализация на общинските архиви	Дигитализирани общински регистри/архиви	Брой	Община Търговище	Дигитализирани общински регистри/архиви	1
Приоритет 4 - Модернизиране и обновяване на образователната, здравната и социалната инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите услуги					
Мярка 2.4.1 Осигуряване на адаптиран и съвременно оборудван за целите на образователния процес сграден фонд	Ремонтирани и обновени образователни институции (училища и детски градини)	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	5
Мярка 2.4.2 Модернизация и обновяване на социалната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните социални услуги	Ремонтирани/обновени/изградени обекти на социална инфраструктура Разкрити нови социални услуги		Община Търговище МТСП, АСП	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	4 4

Мярка 2.4.3 Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво и модернизиране на здравната инфраструктура	Ремонтирани и обновени обекти на здравната инфраструктура	Брой	Община Търговище МЗ	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 2.4.4 Мерки за развитие/внедряване на електронно здравеопазване на общинско ниво съобразно картираните нужди от МЗ и за развитие/внедряване на електронно образование на общинско ниво съобразно картираните нужди от МОН	Проекти за внедряване на е-здравеопазване и е-образование	Брой	Община Търговище МЗ, МОН, РУО	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Приоритет 5 - Съхранение и развитие на културата и традициите, на спорта и младежките дейности					
Мярка 2.5.1 Обновяване и модернизиране на спортната инфраструктура (реновиране на стадиони и спортни площадки/игрища на територията на селата)	Изградени и обновени обекти на спортната инфраструктура	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	3
Мярка 2.5.2 Инициативи за подкрепа развитието на местни спортни клубове и млади спортни таланти	Проекти/инициативи за подкрепа развитието на спорта	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 2.5.3 Инициативи в подкрепа развитието на младежките дейности	Проекти/инициативи за подкрепа развитието на младежки дейности	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 2.5.4 Ремонт и обновяване на сградата на Обединен детски комплекс	Проект за обновяване сградата на ОДК	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	1
Мярка 2.5.5 Модернизиране и обновяване културната инфраструктура	Обновени сгради на културни институции	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 2.5.6 Инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство	Проекти/инициативи за съхранение на нематериалното културно наследство	брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	4
Приоритет 6 - Интегрирано и устойчиво териториално развитие					
Мярка 3.6.1 Устойчиво използване на местните ресурси – земеделски земи и гори	Проекти/инициативи в подкрепа устойчиво	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на	2

	използване на местните ресурси			периода на изпълнение на ПИРО	
Мярка 3.6.2 Насърчаване на биологичното земеделие	Земеделски стопанства за биологично земеделие	Брой	Община Търговище МЗХГ	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	5
Мярка 3.6.2 Усвояване на нови терени и превръщането им в атрактивна част от градската среда	Проекти/инициативи за усвояване на нови терени	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	1
Приоритет 7 - Запазване на екологичната устойчивост и качеството на средата					
Мярка 3.7.1 Управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води,	Населени места с подобрен достъп до канализационната мрежа	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	5
Мярка 3.7.2 Оптимизация на системата за управление на отпадъците	Проекти/инициативи за оптимизация на системата за управление на отпадъците	Брой ой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 3.7.3 Почистване и корекция на деретата на реките в община Търговище	Проекти/инициативи за почистване и корекция на коритата на реките	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 3.7.4 Инвестиции в зелена инфраструктура и кръгова икономика, вкл. като ПЧП или частни инвестиции	Проекти/инициативи за инвестиции в зелена инфраструктура	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2

Мярка 3.7.6 Въвеждане на мерки за ЕЕ в жилищни сгради	Жилища с въведени мерки за ЕЕ	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	20
Мярка 3.7.7 Изграждане на инфраструктура за електрически автомобили	Проекти/инициативи за изграждане на инфраструктура за електрически автомобили	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	1
Мярка 3.7.8 Повишаване използването на ВЕИ	Проекти/инициативи за повишаване използването на ВЕИ	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2
Мярка 3.7.9 Изготвяне на планове за управление на защитените местности в общината	Изготвени планове	Брой	Община Търговище	Междинна оценка на ПИРО и в края на периода на изпълнение на ПИРО	2

Приложение 3а

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ: *Отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на ПИРО. Индикаторите за резултат отразят очаквания синергичен ефект от изпълнението на заложените мерки по приоритетни направления. Те надграждат индикаторите за продукт, като целта е да покажат цялостно ситуацията в общината.*

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ					
Индикатор	**Мерна единица**	**Източник на информация**	**Период на отчитане**	**Базова стойност (година на отчитане)**	**Целева стойност (2027 т.)**
Преки чуждестранни инвестиции	Лева	ИСУН, НСИ, Община Търговище	При междинна оценка на ПИРО и в края на периода	0	70 млн
Коефициент на механичен прираст на населението	Брой	НСИ, Община Търговище	Ежегодно	0	45
Коефициент на безработица	Процент	НСИ, Бюро по труда Община Търговище	Ежегодно	0	1,5
Регистрирани в бюрото по труда безработни лица	Брой	НСИ, Бюро по труда Община Търговище	Ежегодно	0	50
Брой ученици, ползващи обновена и модернизирана образователна инфраструктура	Брой	Община Търговище	При междинна оценка на ПИРО и в края на периода	0	250
Обновени и модернизирани туристически обекти	Брой	Община Търговище	В края на отчетния период	0	2
Обновени и модернизирани културни институции	Брой	Община Търговище	В края на отчетния период	0	2
Реализирани нощувки	Брой	НСИ Община Търговище, ЕСТИ	Ежегодно	0	20 хил.

Създадени индустриални зони	Брой	Община Търговище	В края на отчетния период	0	1
Дължина на обновена/рехабилитирана пътна общинска мрежа	Км	Община Търговище	В края на периода	0	25
Населени места с обновена/рехабилитирана улична мрежа	Брой	Община Търговище	В края на периода	0	6
Населени места с ремонтирана/рехабилитирана канализационна мрежа	Брой	ВиК оператор Община Търговище	Към 31.12.2027 г.	0	5
Населени места с ремонтирана/рехабилитирана водопроводна мрежа	Брой	ВиК оператор Община Търговище	Към 31.12.2027 г.	0	4
Обществени сгради с внедрени мерки за ЕЕ	Брой	Община Търговище	Към 31.12.2027 г.	0	5
Подобрени/рехабилитирани/изградена нови обекти за спорт	Брой	Община Търговище	При междинна оценка на ПИРО и в края на периода	0	3
Капацитет на социалните услуги	Брой	АСП Община Търговище	На две години	0	200
Проекти/инициативи разработени в партньорство	Брой	Община Търговище	При междинна оценка на ПИРО и в края на периода	0	4